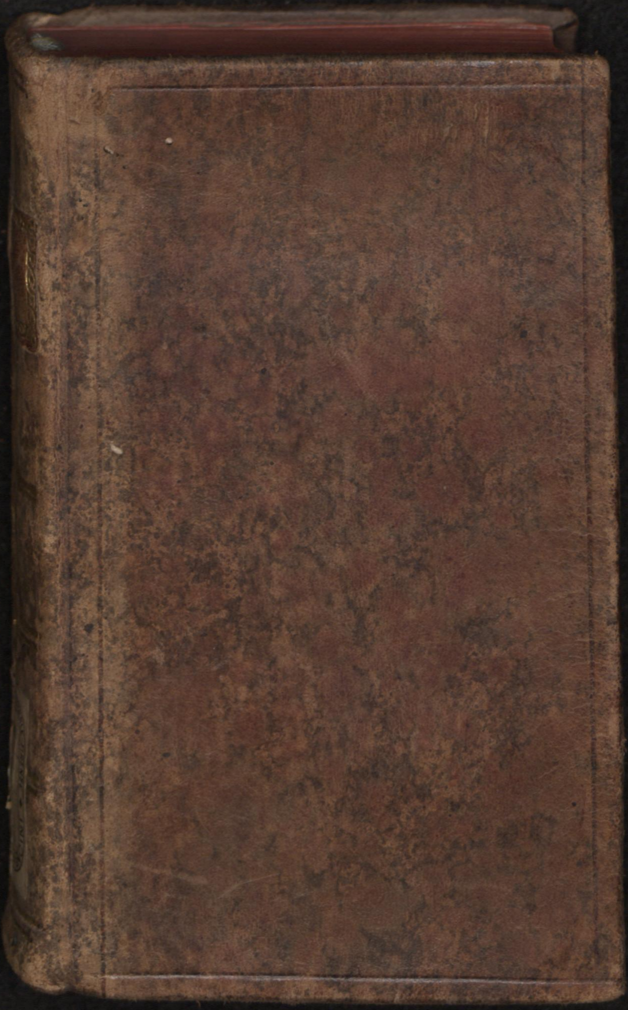

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE-FIRENZE
ALDINI
III
3
25
RACCOLTA NENCINI

Ex Libris Joannis Nencini
1874

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Ald. 3/3

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

L. APVLEII Metamorphoseos, siue lusus Asini libri XI.
Floridorũ IIII. De Deo Socratis I. De Philosophia I.
Asclepius Trismegisti Dialogus eodẽ Apuleio ĩterprete.
Eiusdem Apuleij liber de Dogmatis Platonicis.
Eiusdẽ liber de Mundo, quẽ magna ex parte ex lib. Aristotelis eiusdẽ argumenti in latinum traduxit. hic sanè liber mutilatus ante nostram impressionem circunferebatur. eum nos fidem antiquissimi codicis secuti, restituimus. multos aũt, & quidẽ insigneis errores commisit Apuleius in uertendo hoc libro, quos omneis indicauit Petrus Alcyonius græcæ, & latina literatura præstantissimus, & philosophus clarissimus cum librum illum latinitate donaret. Apologiæ II.
Isagogicus liber Platonicæ philosophiæ per Alcinoũ philosophum, græce impressus. nam maluimus hunc græcum imprimere, quàm latinum. cum inepta tralatione cuiusdam Episcopi Tropiensis barbarus esset.

AL DVS

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

CARMINA ANTIQVA IN

APVLEIVM MAGVM.

Καὶ νοβῆς ἀρθεγητα λατινίδος ὄργια μούσης
Ἄζετο παπταίνων ἀπυλήϊος. ὅν τινα μύστην,
Αὐσονὶς ἀῤῥήτου σοφίης ἀνεθρέψατο σειρήν.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

FRANCISCVS ASVLANVS FRANCISCO RVBRIO FRANCISCI GALLIARVM REGIS VENETIIS LEGATO, S. P. D.

PERFECTVM Oratorē, summūq; eloquētiæ magistrū iudicauit M. Tullius eū esse, q eleganter posset pua summisse, modica tēpate, magna grauiter dicere. qua qdē laude in primis floruisse uideo illū ipsum M. Tulliū, C. Cæsarē, Q. Hortensiū, et paucos quosdā illorū temporū Oratores. Sed postq̄ oīa dn̄atu unius teneri cœperunt, prisci illi Romani nō aliter uerū eloquētiæ decus amitti uiderūt, q̄ libertatis ius & publicæ salutis curā. ita ut siqn̄ auditus fuit Orator, q splēdide, ac ornate dixisset, is magis uisus sit in optimo dicendi gn̄e elaborasse, ut gratiā Principis aucuparetur, q̄ ut causæ susceptæ satisfaceret, aut aliquē ex eloquētia fructum pararet. Satū. n. ē Tyrānos Poētis semp studuisse, hoc est uoluptati. Poëtæ. n. oīa ad uoluptatem referunt. hinc factum existimo, ut à principatu Augusti usq; ad Traiani tpa maior Poëtarū copia exstiterit, q̄ multa an̄ secula. Floruerūt tn̄ Oratores nōnulli post diuinos illos, quos supra dixi, oratores, & ij qdem grādiloq, ut ita dicam, et ampla sn̄iarū grauitate, nūerosáq; oratiōe utētes, q ijdē ēt uehemētes, copiosíq;, et ad pmouēdos, et conuertendos aīos plus nimio īstructi et pati fuerūt. Sed in tantis uirtutib. carere uisi sunt latini sermonis puritate, & candore, quo maxīe præstitisse ueteres oratores uidemus. atq; in supiore numero reponēdos existimo Senecā, Pliniū, Cæciliū, Fabiū. Horū aūt ætati successerunt nonnulli, qui corruptum quoddam latinitatis genus inuexerunt,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

cuius author, & princeps Apuleius fuit Madaurae ortus, uir excellēti ingenio, et potius ad multa uersanda, quàm ad percipienda aptus. nam Platonicae philosophiae decreta perplexe tradidit. id quod colligere possumus ex multis eius libris. & quae ex Aristotele literis prodidit, nō usquequaq; Peripateticā disciplinā sapiunt. declarat hoc cōmentarius quē de Mūdo scripsit, ubi magnopere ab Aristotele aberrat, cū aliqd paulo abstrusius apud eum philosophū latine reddēdū ē. quae qdē uitia prius oium Petrus Alcyonius hō et graecis, et latinis literis doctissimus deprehēdit, et ĩ iterpretatiōe libri Aristotelis eiusdē argumēti idicauit. Nos tn̄ oia eiusdē Apulei opera, quot quot hēre potuimus, accuratius castigata q̃ unq̃ fuerit, ĩprimēda curauimus, atq; sub tuo noie edidimus Frācisce ornatissime, quē et testimōio illius ipsius Alcyonij, q ob clariss. tuas uirtutes te unice obseruat, et cōi oium iudicio nouimus ĩ oĩ literarū gn̄e ĩ pris excellere. qua qdē laude celeberrius ēt oli fuisti ĩ Gymnasijs Taurinati, Ticinēsi, et Patauio, et multis legatiōib. Eluetia, Germanica, Pōtificia, et hac deniq; Veneta, ĩ qua maxime haec praeclara literarū ornamēta cōiūxisti cū oib. uirtutib. q̃ populari gloria decorari solēt. nō solū .n. docti oēs ĩcredibilē tuā rerū oium diuinarū hūanarūq; cognitionē praedicāt, uerū ēt Senatus ampliss. te de bello ac pace disserētē cotidie admiratur. ac ꝑpea ciuitas uniuersa nois tui gloriā augeri optat, nec desistit te ijs laudib. proseq, quas tāto tuo igenio, tātoq; tuae uitae splēdori, tātaeq; liberalitati deberi itelligit. Qui ēt se ipsam à te magis honestari arbitratur, q̃ Mediolanēses, et Parisiēses tuos, ꝑpea qđ ĩ utriusq; urbis senatū cū multis senator allectus es, At Venetijs legatus solus missus es, solusq; Clariss. Regis personā sustines, et utriusq; Galliae negotia sapientissime procuras. Vale.

L. APVLEII MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI IN METAMORPHOSIN SVAM, SIVE LVSVM ASINI PRAEFATIO.

AT ego tibi sermone isto milesio
Varias fabellas conseram, atq; aures tuas
Beneuolas lepido susurro permulceã.
Modo si papyrum ægyptiã tu argutia
Nilotici calami inscriptam non spreueris
Inspicere. figuras hominum in alias imagines
Conuersas, & in se rursum nexu mutuo
Refectas, ut mireris, hic exordior.

Quis ille, paucis accipe. Hymettos Attica, et Isthmos Ephiræa, & Tænaros Spartiaca, glebæ felices, æternum libris felicioribus creditæ, mea uetus prosapia est. Ibi inq; in Athide, primis pueritiæ stipendijs merui. Mox in urbe Latia aduena, studiorum Quiritium, indigenam sermonem, erumnali labore, nullo magistro præeunte aggressus, excolui. En ecce præfamur ueniam, siquid exotici ac forensis sermonis rudis locutor offendero. Iam hæc quidem ipsa uocis immutatio, desultoriæ scientiæ stilo, quem accessimus, respondet. Fabulam græcanicam incipimus, lector intende, lætaberis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

hessaliã (nã & illic originis maternæ nostræ fundamẽta à Plutarcho illo inclyto, ac mox Sexto philosopho nepote eius prodita, gloriã nobis faciũt) eã Thessaliã ex negotio petebã, Postq̃ ardua montiũ, & lubrica uallium, & roscida cæspitum, & glebosa camporum emersi, me equo indigena peralbo uehens, iam eo quoq; admodum fesso, ut etiam fatigationem sedentariam incessus uegetatione discuterem, in pedes desilio, equi sudorem & frontem curiose extrico, aures remulceo, frenos detraho, in gradum lenem sensim proueho, quoad lassitudinis incommodum alui solitum ac naturale præsidiũ eliquaret. Ac dum is ientaculum ambulatorium, prataq; præterit, ore in latus detorto pronus allectat, duobus comitum, qui forte paulum processerant, tertium me facio, & dum ausculto, quid sermonis agitaretur, alter exorto cachinno, parce inquit in uerba ista, hæc tam absurda, tamq; immania mentiendo. Isto accepto sititor alioquin nouitatis, immo uero inq̃ impertite sermone, non quidem curiosum, sed qui uelim scire uel cuncta, uel certe plurima, simul iugi, qđ insurgimus asperitudinem fabularum lepida iucunditas leuigabit. At ille qui cœperat, ne inquit istud mendacium tam uerum est, q̃ si qui uelit dicere, magico susurramine amnes agiles reuerti, mare pigrum colligari, uentos inanimes expirare, solem inhiberi, lunam despumari, stellas euelli, diem tolli, noctem teneri. Tunc ego in uerba fidentior, heus tu inq̃, qui sermonem ieceras priorem, ne pigeat te uel tedeat reliqua prætexere, & ad alium. Tu uero crassis auribus & obstinato corde re

ſpuis, quæ forſitan uere perhibeantur, minus hercule calles prauiſſimis opinionibus ea putari mẽdacia, quæ uel auditu noua, uel uiſu rudia, uel certe ſupra captũ cogitationis ardua, uideantur, quæ ſi paulo accuratius exploraris, nonmodo compertu euidentia, uerumetiã factu facilia ſenties. Ego deniq; ueſpera, dum polentæ caſeatæ mordico ſecurius offulam grandiorem, in cõuiuas æmulos contruncare geſtio, mollicie cibi glutino ſi faucibus inhærentis, & ima gula ſpiritus detinentis, minimominus interij. Et tamen Athenis proximo, & ante poecilen porticum, iſto gemino obtutu circulatorẽ aſpexi equeſtrem, ſpatham præacutam mucrone infeſto deuoraſſe, ac mox eundem inuitamento exiguæ ſtipis uenatoriam lanceam, qua parte minatur exitium in ima uiſcera condidiſſe, & ecce ponè lanceæ ferrũ, qua bacillum inuerſi teli ad occipitium per inguen ſubit, puer in molliciem decorus inſurgit, inq; flexibus tortuoſis, eneruam & exoſſam ſaltationem explicat, cum omnium, qui aderamus, admiratione, diceres dei medici baculo, quod ramulis ſemiamputatis nodoſum gerit, ſerpentem generoſum, lubricis amplexibus inhærere. Sed iam cedo tu ſodes, qui cœperas fabulam, remetire. Ego tibi ſolus hac pro iſto credam, & quod ingreſſui primum fuerit ſtabulum prandio participabo. Hac tibi merces poſita eſt. At ille iſtud quidem qđ polliceris, æqui boniq; facio. Verum quod inchoaueram, porrò exordiar. Sed tibi prius deierabo ſolem iſtũ uidentem deum, me uera comperta memorare, ne & uos ulterius dubitetis, ſi Theſſalicam proximam ciuitatem perueneritis, quod ibidem paſſim per ora popu-

li sermo iactetur, quae paldm gesta sunt. Sed ut prius noritis, qui sim, & ciuatis, quo quaestum nunc eam, audite. Aeginensis quidem sum aethnaeo melle uel caseo & huiuscemodi cauponarum mercibus, per Thessaliam, Aetoliam, Boeotiam ultro citro discurrens. Comperto itaq; hypatae, quae ciuitas cunctae Thessaliae antepollet, esset caseum recentem, & sciti saporis, admodum commodo precio distrahi, festinus adcucurri, id omne praestinaturus. Sed, ut fieri assolet, sinistro pede profectum me spes compendij frustrata est. Omne.n. pridie Lupus negociator magnarius coemerat. Ego igitur inefficaci celeritate fatigatus, commodum uespera oriente ad balneas processeram. Ecce Socratem, contubernalem meum conspicio, humi sedebat, scissili palliastro semiamictus, penè alius lurore ac misera macie deformatus, qualia solent fortunae deterrima, stipes in triuijs erogare. Hunc talem quanquam necessarium et summe agnitum, tamen dubia mente proprius accessi. Hem inquam mi Socrates quid istud? quae facies? quod flagitium? At uero domi tuae iam defletus & conclamatus es, liberis tuis tutores iuridici prouincialis decreto dati, uxor praesolutis feralibus officijs, luctu & moerore diutino deformata, diffletis penè ad extremam captiuitatem oculis suis, domus infortunium, nouarum nuptiarum gaudijs, à suis sibi parentibus hylarare compellitur. At tu hic laruale simulachrum, cum summo dedecore nostro uiseris. Aristomene, inquit, ne tu fortunarum lubricas ambages & instabiles incursiones, & reciprocas uicissitudines ignoras? & cum dicto sutili centuculo faciem suam iam dudum punicata

tem præ pudore obtexit, ita ut ab umbilico pubentenus cætera corporis renudaret. Nec deniq; perpessus ego tam miserum ærumnæ spectaculum, iniecta manu, ut adsurgat, enitor. At ille, ut erat capite uelato, sine sine inquit, fruatur diutius trophæo fortuna, quod fixit ipsa, effice, sequatur. Et simul unam ex duabus laciniis meis exuo, eumq; propere uestio. Dicam, an ne contego? & ilico lauacro trado, quod unctui, quod tersui, ipse præministro, sordium enormem eluuiem operose effrico. Probe curato, ad hospitium, lassus ipse, fatigatum ægerrime sustinens perduco, lectulo refoueo, cibo satio, poculo mitigo, fabulis permulceo. Iam ad lubentia procliuis est sermonis & ioci, & scitum est cauillum, iam dicacitas tinnula, cum ille imo de pectore cruciabile suspiriũ ducens, dextra seruiente, frõtem replaudens, ne miserum infit, qui dum uoluptatem gladiatorum spectaculi satis famigerabilis consector, in has erumnas incidi. Nam, ut scis optime, secundum quæstum Macedonia profectus, dum mense decimo ibidem attentus numatior reuertor, modico priusquam Larissam accederem, per transitum spectaculum obiturus, in quadam auia & laciniosa conualle à uastissimis latronibus obsessus, atq; omnibus priuatus, tandem euado, & utpote ultime adfectus, ad quandam cauponam Meroen anum, sed admodum scitulam deuorto, eiq; causas & peregrinationis diuturnæ, & domuitionis anxiæ, & spoliationis diurnæ aperio. Et dum misere refero, quæ memini, illa me quàm humane tractare adorta, cœnæ gratæ atq; gratuitæ, ac mox urigine percita cubili suo

applicat. Et statim miser, ut cum illa acquieui, ab unico congressu annosam ac pestilentem contraho, & ipsas etiam lacinias, quas boni latrones contegendo mihi concesserant, in eam contuli, operulas etiam quas adhuc uegetus, saccariam faciens merebá. Quod me ad istam faciē, q̃ pauloante uidisti, bona uxor & mala fortuna perduxit. Pol quidē tu dignus inquam es extrema sustinere, siquid est tamen nouissimo extremius, qui uoluptatem ueneream & scortum scorteum lari & liberis prætulisti. At ille digitum à pollice proximum ori suo admouēs & in stuporē attonitus, tace, tace, inquit, & circūspiciēs tutamēta sermonis, parce, inqt, in fœminā diuinā, ne q̃ tibi lingua intemperante noxam contrahas. Ain tandem inquam potens illa, & regina caupona, qd mulieris est? Saga inqt & diuinipotens cœlū deponere, terram suspendere, fontes durare, montes diluere, manes sublimare, deos infimare, sydera extinguere, tartarum ipsum illuminare. Oro te inquam, oro te inquam, auleum tragicum dimoueto, & siparium scænicum complicato, & cedo uerbis communibus. Vis inquit unum uel alterum, immo plurima eius audire facta? nam ut se ament efflictim, nonmodo incolæ, uerum etiam Indi, uel Aethiopes utrique, uel ipsi Antichthones, folia sunt artis, & nugæ meræ, sed quod in conspectu plurium perpetrauit audi. Amatorem suum, quod in aliam temerasset, unico uerbo mutauit in feram castorem, quod ea bestia captiuitati metuens, se ab insequentibus repræcisione genitalium liberat, ut illi quoq; simile, q̄ Venerem habuit in aliam, proueni

ret. Cauponem quoq; , uicinum , atque ob id æmulum, deformauit in ranam , & nunc senex ille dolium innatans uini sui , aduentores pristinos in fece submissus officiosis ronchis raucus appellat. Alium de foro quidem , q aduersus eam locutus esset, in arietem deformauit , & nunc aries ille causas agi . Eadem , amatoris sui uxorem , q in eam dicacule probrum dixerat, iam in sarcinam prægnationis obsępto utero , & repigrato fœtu , perpetua prægnatione damnauit. Et ut cuncti numerant, octo annorum onera misella illa , uelut elephantum paritura , distenditur. Quæ cum subinde , ac multi nocerentur, publicitus indignatio percrebruit , statutum'que est, ut in eam die altera seuerissime saxorum iaculationibus uindicaretur. Quod consilium uirtutibus cantionum anteuertit, & ut illa Medea unius dieculæ à Creonte impetratis inducijs , totam eius domum , filiamque cum ipso sene , flammis coronalibus deusserat , sic hæc deuotionibus sepulchralibus in scrobem procuratis, ut mihi temulenta narrauit, proxime cunctos , ut in suis sibi domibus tanta numinum uiolentia clausit, ut toto biduo , non claustra perfringi , non fores euelli , non denique parietes ipsi quiuerint perforari , quoad mutua hortatione consone clamitarent , quam sanctissime deierantes , sese neque ei manus admolituros, & si qui aliud cogitarint, salutare laturos subsidium , & sic illa propitiata , totam ciuitatem absoluit. At uero cœtus illius authorem nocte intempesta cum tota domo , idest parietibus & ipso solo , & omni fundamento, ut erat clau-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

sa, ad centessimum lapidem in aliam ciuitatem, summo uertice montis exasperati sitam, & ob id ad aquas sterilem transtulit. Et quoniam densa inhabitantium aedificia locum nouo hospiti non dabant, ante portam proiecta domo discedit. Mira inquam, nec minus saeua mi Socrates memoras. Deniq; mihi quoque non paruam incussisti solicitudinem, immo uero formidinem, iniecto non scrupulo, sed lancea, ne quo numinis ministerio similiter usa sermones istos nostros anus illa cognoscat. Itaque maturius quieti nos reponamus, & somno leuata lassitudine noctis, ante lucem aufugiamus istinc quam putas longissime. Haec adhuc me suadente, insolita uinolentia, ac diuturna fatigatione pertentatus bonus Socrates iam sopitus stertebat altius. Ego uero adducta fore, pessulisque firmatis, grabattulo etiam pone cardines supposito, & probe adgesto, super eum me recipio. Ac primum prae metu aliquantisper uigilo, dein circa tertiam ferme uigiliam paululum conniueo. Commodum quieueram, & repente impulsu maiore, quam ut latrones crederes, ianuae reserantur, immo uero fractis & euulsis funditus cardinibus prosternuntur. Grabattus alioqui breuiculus, & uno pede mutilus ac putris, impetus tanti uiolentia prosternitur, me quoque euolutum, & excussum humi recidens in inuersum cooperit ac tegit. Tunc ego sensi naturaliter quosdam affectus in contrarium prouenire. Nam ut lachrymae saepicule de gaudio prodeunt, ita & in illo nimio pauore, risum nequiui conti-

nere, de Aristomene testudo factus. Ac dum infimum deiectus obliquo aspectu, quid rei sit, grabattuli solertia munitus opperior, uideo mulieres duas altioris ætatis. Lucernam lucidam gerebat una, spongiam & nudum gladium altera. Hoc habitu Socratem bene quietum circunstetere. Infit illa cum gladio, hic est soror Panthia, charus Endromion, hic catamitus meus, qui diebus ac noctibus illusit ætatulam meam, hic qui meis amoribus subterhabitis, non solum me diffamat probris, uerum fugam instruit. At ego scilicet Vlyxi astu deserta sum, & Calypsonis æternam solitudinem flebo, & porrecta dextera, meq; Panthiæ suæ demonstrato, at hic inquit bonus consiliator Aristomenes, qui fugæ huius author fuit, & nunc morti proximus, iam humi prostratus grabattulo succubans iacet, & hæc omnia conspexit, impune se relaturum meas contumelias putat, faxo eum sero, immo uero iam nunc, ut & præcedentis dicacitatis, & instantis curiositatis pœniteat. Hæc ego ut accepi sudore frigido miser perfluo, tremore uiscera quatior, succussusq; sum adeo, ut grabattulus etiam inquietus super dorsum meum palpitando saltaret. At bona Panthia quin igitur inquit soror hunc primum bacchatim discerpimus, uel membris eius destinatis, uirilia desecamus? Ad hæc Meroe (sic enim reapse nomen eius, quàm fabulis Socratis conuenire sentiebam) immo ait supersit hic saltem, qui miselli huius corpus, parua contumulet humo, & capite Socratis in alterum dimoto latus, per iugulum si-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

nistrum, capulotenus gladium totum ei demergit, & sanguinis eruptionem utercu lo admoto excipit diligenter, ut nulla stilla compareret usquam. Hæc ego meis oculis aspexi. Nam etiam, nequid demutaret credo à uictimæ religione, immissa dextera per uulnus illud ad uiscera penitus, cor miseri contubernalis mei Meroe bona scrutata protulit, cum ille impetu teli præsecata gula uocem, immo stridorem incertum per uulnus effunderet, & spiritum rebuliret. Quod uulnus, qua maxime patebat, spongia effulciens Panthia, heus tu inquit spongia caue in mari nata, per flumen ne transeas. His æditis ab una remoto grabattulo, uaricus super faciem meam residentes, uesicam exonerant, quoad me urinæ spurcissimæ madore perluerent. Commodum limen euaserant, & fores ad pristinum statum integræ resurgunt, cardines ad foramina resident, postes ad repagula redeunt, ad claustra pessuli recurrunt. At ego ut eram etiam nunc humi proiectus inanimus, nudus, & frigidus, & lotio perlitus, quasi recens utero matris æditus, immo uero semimortuus, uerumetiam ipse mihi superuiuens, & posthumus, uel certe destinatæ iam cruci candidatus, quid inquam de me fiet, ubi iste iugulatus mane patuerit? Cui uidebor uerisimilia dicere, proferens uera, proclamares saltem suppetiatum, si resistere uir tantus mulieri nequibas, sub oculis tuis homo iugulatur, & siles? Cur autem te simile latrocinium non peremit? Cur sæua crudelitas, uel propter indicium sceleris arbitro peper-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

ci? Ergo quoniam euasisti mortem, nũc illo' redi. Hæc identidem mecum replicabam, & nox ibat in diem. Optimum itaque factu uisum est, anteluculo furtim euadere, & uiam licet trepido uestigio capessere, sumo sarcinulam meam, subdita claui pessulos reduco. At illæ probæ & fideles ianuæ, quæ sua sponte deseratæ nocte fuerant, uix tandem & ægerrime tunc clauis suæ crebra immissione patefiunt. Et heus tu inquam ubi es? ualuas stabuli absolue, antelucio uolo ire. Ianitor pone' stabuli hostium humi cubitans, & iam nunc semisomnus, quid tu, inquit, ignoras latronibus infestari uias? quid hoc noctis iter incipis? Hem, & si tu alicuius facinoris tibi conscius scilicet mori cupis, nos cucurbitæ caput non habemus, ut pro te moriamur, non longe inquam lux abest. Sed & præterea quid uiatori de summa pauperie latrones auferre possunt? An ignoras inepte, nudum nec à decem palestritis despoliari posse? Ad hæc ille marcidus & semisopitus, in alterum latus euolutus, unde autem inquit scio an conuectore illo tuo, cum quo sero deuerteras, iugulato, fugæ mandes præsidium? Illud horæ memini me terra dehiscente, ima tartara, inque his canem cerberum, prorsus esurientem mei prospexisse, ac recordabar profecto, bonam Meroen non misericordia iugulo meo peperasse, sed sæuitia cruci me seruasse. In cubiculum itaque reuersus, de genere tumultuario mortis mecum deliberabam. Sed cum nullum aliud telum mortiferum fortuna, quàm solum mihi grabattulum subministraret. Iam iam grabat-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

tule inquam animo meo charissime, qui mecum tot ærumnas exanclasti, conscius & arbiter quæ nocte gesta sunt, quem solum in meo reatu testem innocentiæ citare possum, tu mihi ad inferos festinanti, subministra telum salutare. Et cum dicto, restim, qua erat intextus, aggredior expedire, ac tigillo, quod fenestræ subditum altrinsecus prominebat, iniecta atque obdita parte funiculi & altera firmiter in nodum coacta, ascenso grabattulo, ad exitium sublimatus, & misso capite laqueum induo. Sed dum pede altero, fulcimentum, quo substinebar, repello, ut ponderis deductu restis ad ingluuiem adstricta spiritus officia discluderet, repente putris alioqui & uetus funis disrumpitur. Atque ego de alto recidens, Socratem, nam iuxta me iacebat superruo, cumque eo in terram deuoluor. Et ecce in ipso momento ianitor introrupit exerte clamitans. Vbi es tu, qui alta nocte immodice festinabas, & nunc stratis inuolutus? Ad hæc nescio, an casu nostro, an illius absono clamore, experrectus Socrates exurgit prior. Et næ inquit merito stabularios hos omnes hospites detestantur. Nam iste curiosus dum importune irrumpit, credo studio rapiendi aliquid, clamore uasto, marcidus alioqui me altissimo somno excussit. Emergo lætus atque alacer, insperato gaudio perfusus, & ecce ianitor fidelissime, comes & pater meus, & frater meus, quem nocte ebrius occisum à me calumniabaris, & cum dicto Socratem deosculabar amplexus. At ille odore alioqui spurcissimi humoris percussus, quo me lamiæ illæ infecerant, uehementer aspernatur. Apagete

inquit

inquit fœtorem extremæ latrinæ, & causas cœpit huius odoris comiter inquirere. At ego mire adfi-cto ex tempore absurdo ioco, in alium sermonem intentionem eius denuo diriuo, & iniecta dextra, quin imus inquam, & itineris matutini gratiam capimus? sumo sarcinulam, et pretio mãsionis stabulario persoluto capessimus uiam. Aliquantũ processeramus, & iam iubaris exortu cuncta collustrãtur, & ego curiose sedulo arbitrabar iugulum comitis, qua parte gladium delapsum uideram, & mecum uesane aio, quin poculis & uino sepultus, extrema somniasti, ecce Socrates integer, sanus, incolumis, ubi uulnus? spongia ubi? postremo cicatrix tam alta, tam recens? & ad illum. Ne immerito inquam medici fidi cibo & crapula distenctos, sæua & grauia somniare autumant, mihi deniq;, quod poculis uesperi minus temperaui, nox acerba diras & truces imagines obtulit, ut adhuc me credã cruore humano aspersum atq; impiatum. Ad hæc ille subridens, at tu inquit non sanguine, sed locio perfusus es. Veruntamen & ipse per somnum iugulari uisus sum, nihil non & iugulum istum do-lui, & cor ipsum mihi auelli putaui, & nunc etiam spiritu deficior, & genua quatior, et gradu titubo, & aliquid cibatus refouendo spiritu desidero. En inquã paratum tibi adest ientaculum, et cum dicto mantica mea humero exuo. Caseũ cum pane propere ei porrigo, & iuxta platanum istam residamus aio. Quo facto et ipse aliquid indidem sumo, cumq; auide esitantem aspiciens, aliquanto iteriore

macie, atq; pallore buxeo deficiẽtem uideo. Sic deniq; eum uitalis color turbauerat, ut mihi præ metu, nocturnas etiam furias illas imaginanti, frustulũ panis, quod primum sumpseram, quãuis admodũ modicũ, medijs faucibus inhæreret, ac neq; deorsum demeare, neq; sursum remeare posset. Nam et breuitas ipsa commeantiũ metum mihi cumulabat. Quis enim de duobus comitum alterũ sine alterius noxa perẽptum crederet? Verũ ille ut satis detruncauerat cibum sitire impatienter cœperat. Nam et optimi casei bonam partẽ auide deuorauerat, et haud ita longe radices platani leuis fluuius in speciem placidæ paludis ignauus ibat, argento uel uitro æmulus in colorem. En inq̃ explere latice fontis lacteo. Adsurgit, & oppertus paululũ planiorem ripæ marginem compliciatus in genua adpronat se auidus adfectans poculum, nec dum satis extremis labijs summum aquæ rorem attigerat, et iugulo eius uulnus dehiscit in profundum patorem, & illa spongia repente de eo deuoluitur, eãq; paruus admodũ comitatur cruor. Deniq; corpus exanimatum in flumẽ penè corrueret, nisi altero ego eius pede retento, uix & ægre ad ripam superiorẽ attraxi. Vbi defletum pro tempore comitem misellum arenosæ humo, in amnis uicinia sempiterna contexi. Ipse trepidus et eximie metuens mihi, per diuersas et auias solitudines aufugi. Et quasi conscius mihi cædis humanæ, relicta patria et lare. ultroneum exilium amplexus, nunc Aetoliam, nouo contracto matrimonio, colo. Hæc Aristomenes. At ille comes eius, qui statim initio, obstinata incre-

dulitate sermonem eius respuebat, nihil inquit hac fabula fabulosius, nihil isto mendacio absurdius, et ad me conuersus, tu autem inqt uir, ut habitus et habitudo demonstrant ornatus, accedis huic fabulæ? Ego uero inq̃ nihil impossibile arbitror. Sed utcunq; fata decreuerint, ita cuncta mortalibus prouenire. Nã et mihi et tibi et cũctis hominibus multa usu euenire mira et penè infecta, quæ tamẽ ignaro relata fidẽ perdant. Sed ego huic et credo hercules, et gratas gratias memini, q̃ lepidæ fabulæ festiuitate nos auocauit, asperã deniq; ac prolixã uiã sine labore et tædio euasi. Quod beneficiũ etiam illum uectorẽ meũ credo lætari, sine fatigatione sui me usq; ad istam ciuitatis portam nõ dorso illius, sed meis auribus prouecto. Is finis nobis & sermonis & itineris communis fuit. Nã comites utriq; ad uillulas proximas seorsum abiere. Ego uero quod primũ ingressu stabulũ conspicatus sum, accessi, et de quadam anu caupona ilico percontor, est'ne inquam Hypata hæc ciuitas? Annuit. Nosti'ne Milonem quẽdam è prioribus? Arrisit. Et uere inquit primus istic perhibetur Milo, qui extra pomerium et urbem totam colit. Remoto inquam ioco, parẽs optima, dic oro et cuiatis sit, et quibus diuersetur ædibus. Vides'ne inqt extremas fenestras, quæ foris urbẽ prospiciunt, et altrinsecus fores proximum respicientes angiportum, inibi iste Milo diuersatur, ampliter nummatus, et longe opulentus, uerũ extremæ auaritiæ, et sordis infimæ, infamis homo, fœnus deniq; copiosum sub arrabone auri et argẽti crebriter exercẽs, exiguo lare iclusus, et eru

gni semper intentus, cum uxore etiam calamitatis suæ comite habitat. Neq; præter unicam pascit ancillulam, & habitu mendicantis semper incedit. Ad hæc ego risu subijcio, benigne inquam & prospicue Demeas meus in me consuluit, q peregrinaturũ tali uiro cõciliauit, ĩ cuius hospitio nec fumi nec nidoris nebulã uererer, et cũ dicto modico secus progressus hostium accedo, & ianuam firmiter opessulatam, pulsare uocaliter incipio. Tandẽ adolescẽtula quædam procedens. Heus tu inquit, qui tam firmiter fores uerberasti, sub qua specie mutuari cupis? An tu solus ignoras præter aurum argentumq; nullũ nos pignus admittere? Meliora inquam ominare, et potius responde, an intra ædes herum tuum offenderim? Planè inquit, sed quæ causa quæstionis huius. Literas ei à corinthio Demea scriptas ad eum reddo. Dum annuntio inquit, hæc, ibidem operitor. Et cum dicto rursum foribus opessulatis intro, capessit, modico deinde regressa, patefactis ædibus, rogat te inquit. Intuli me, eumq; accubantem, exiguo admodum grabattulo, & commodum cœnare incipientem inuenio. Assidebat pedes uxor, & mensa uacua posita, cuius monstratu, en inquit hospitiũ. Bene ego, & illico ei literas Demeæ trado. Quibus properiter lectis, amo inquit meum Demeam, qui mihi tantum conciliauit hospitem, et cum dicto iubet uxorem decedere. Vtq; in eius locum assideam iubet, meq; etiam nunc uerecundia cunctantem, abrepta lacinia detrahens, adside inquit istic. Nam præ metu latronum, nulla est sessula an sufficiẽtẽ

ſuppellectilem parare nobis licet, feci. & ſic, Ego te inquit etiam de iſta corporis ſpecioſa habitudine, deq; hac uirginali prorſus uerecundia, generoſa ſtirpe proditum, et recte coniĳcere. Sed & meus Demeas eadem literis pronunciat. Ergo breuitatem gurguſtioli noſtri ne ſpernas peto, erit tibi adiacēs, & ecce illud cubiculum, honeſtum receptaculum, fac libenter diuerſeris in noſtros. Nam & maiorē domum dignatione tua feceris, & tibi ſpecimen glorioſum arrogaris, ſis contentus lare paruulo, Thesei illius cognominis patris tui uirtutes æmulaueris, qui non eſt aſpernatus Hecales anus hoſpitium tenue. Et uocata ancillula, Fotis īquit ſarcinulas hoſpitis ſuſceptas cum fide conde in illud cubiculum. Ac ſimul ex promptuario oleum unctui, & lintea terſui, & cætera hæc eidem uſui profer ocyter. Et hoſpitem meum produc ad proximas balneas, ſatis arduo itinere, atq; prolixo fatigatus eſt. His ego auditis, mores, atq; parſimoniam ratiocinans Milonis, uolensq; me arctius ei conciliare, nihil inquam rerum iſtarum, quæ itineris ubiq; nos comitantur, indigemus. Sed & balneas facile percontabimur. Planè quod eſt mihi ſummè præcipuum equo q̄ me ſtrenue peruexit, fenum atq; ordeum, acceptis iſtis nummulis tu Fotis emito. His actis, & rebus meis in illo cubiculo conditis, pergens ipſe ad balneas, ut prius aliquid nobis cibatui proſpicerē, forū cupedinis peto. Inq; eo piſcatū oppiparē expoſitū uideo, et percōtato precio, quod cētum nummis indicaret aſpernatus .xx. denarios pſtinaui. Inde me cōmodū

egredientem, cõtinuatur Pythias cõdiscipulus apud Athenas Athicas meus, qui me post aliquantulum multum temporis amanter agnitum inuadit, amplexusq; ac comiter deosculatus mi Luci ait, sat pol diu est, q̃d iteruisimus te? At Hercules exinde è Vastio magistro digressi sumus. Quæ autem tibi causa peregrinationis huius? Crastino die scies inquam, sed quid istud uoti? gaudeo. Nam et lixas et uirgas, & habitum prorsus magistratui congruentem in te uideo. Annonam curamus ait, et ædilem gerimus, et siquid obsonare cupis. Vtiq; cõmodabimus. Abnuebam, quippe qui iam cœnæ affatim piscatum prospexeramus. Sed enim Pithias uisa sportula, succussisq; in aspectum planiorem piscibus, at has quisq; lias quantum parasti? Vix inquam piscatori extorsimus accipere. XX. denarios. Quo audito, statim arrepta dextra postliminio me in forũ cupedinis reducens, & à quo inquit istorum nugamenta hæc cõparasti? Demõstro seniculũ, in angulo sedebat. Quẽ confestim pro ædilitatis imperio uoce asperrima increpans, iam iam inquit nec amicis quidem nostris, uel omnino ullis hospitibus parcitis. Quid tam magnis precijs pisces friuolos indicatis? et florem Thessaliæ regionis instar solitudinis, et scopuli edulium caritate deducitis? sed non impune. Iam enim faxo scias, quemadmodum sub meo magisterio mali debeant coerceri, & profusa in medium sportula, iubet officialem suum insuper pisces inscendere, ac pedibus suis totos obterere, qua contentus morũ seueritudine meus Pythias, ac mihi ut abirem suadens, suffi-

cit mihi o' Luci inquit, seniculi tanta hæc cõtumelia. His actis consternatus ac prorsus obstupidus ad balneas me refero, prudentis condiscipuli ualido consilio, & nummis simul priuatus et cœna, lautusq; ad hospitium Milonis, ac dehinc cubiculum me reporto. Et ecce Fotis ancilla, rogat te inqt hospes. At ego iam inde Milonis abstinẽtiæ cognitor, excusaui comiter, quod uiæ uexationem non cibo, sed somno censerem diluẽdam. Isto accepto pergit ipse, et iniecta dextra clementer me trahere adoritur. Ac dum cunctor, dũ modeste renitor. Non prius inquit discedam, q̃ me sequaris. Et dictum iureiurãdo secutus iam obstinationis suæ, me ingratis obedientem perducit ad illũ suum grabatulum, et residenti, q̃ salue agit inqt Demeas noster, qd uxor, qd liberi, qd uernaculi? Narro singula, percunctatur accuratius causas ẽt peregrinationis meæ. Quas ubi probe pertuli, et iam et de patria nostra et eius primoribus, ac deniq; de ipso præside scrupulosissime explorans, ubi me post itineris tam sæui uexationem sentit, fabularũ quoq; serie fatigatum in uerba media somnolentum desinere, ac me qcquam defectum iã incerta uerborũ salebra balbutire, tandem patitur cubitum concederem. Euasi aliquando rancidi senis loquax & famelicum conuiuium somno non cibo grauatus, cœnatus solis fabulis, et in cubiculum reuersus, optatæ me quieti reddidi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

u T primum nocte discussa, sol nouus diem fecit, et somno simul emersus et lectulo, anxius alioqui et nimis cupidus cognoscēdi quae rara, miráq; sunt, reputans'q; me media Thessaliae loca tenere, quo artis magicae natiua cantamina totius orbis cōsono ore celebrātur, fabulamq; illā optimi comitis Aristomenis de situ ciuitatis huius exortā suspensus alioqui, et uoto simul, et studio, curiose singula considerabā. Nec fuit in illa ciuitate, quod aspiciens, id esse crederem, quod esset, sed omnia prorsus ferali murmure in aliam effigiem translata, ut et lapides, quos offenderem, de homine duratos, et aues, quas audirem, indidem plumatas, & arbores quae pomerium ambirent, foliatas similiter, et fontanos latices de corporibus humanis fluxos crederem. Iam statuas & imagines incessuras, parietes locuturos, boues, & id genus pecua dictura praesagium, de ipso uero coelo & iubaris orbe, subito uenturū oraculum. Sic attonitus, immo uero cruciabili desiderio stupidus, nullo quidem initio, uel omnino uestigio cupidinis meae reperto, cuncta circuibam, tamen dum in luxu nepotali simul hostiatim singula pererro, repente me nescius forum cupedinis intuli. Et ecce mulierem quampiam frequenti stipatam famulatione, ibidem gradientem, accelerato uestigio, comprehendo Aurū in gemmis, & in tunicis, ibi inflexum, hic intextum, matronam profecto confitebatur. Huius adhaerebat la

teri senex, iam grauis in annis, qui ut primum me conspexit, est inquit, Hercules, hic Lucius, et offert osculum, et statim incertum quid in aurem mulieris obgannijt. Quin inquit etiam, uel ipsam parentem tuam accedis & salutas? Vereor inquam ignotæ mihi fœminæ, et statim in rubore suffusus, reiecto capite restiti. At illa obtutum in me conuersa. En inquit sanctissimæ Saluiæ matris generosa probitas, sed & cætera corporis exæquabiliter ad regulã, qua diligẽter aliqd adfigunt, sunt cõgruẽtia. Inenormis sucalenta proceritas, gracilitas, rubor temperatus, flauum et inaffectatum capillicium, oculi cæsij quidem, sed uigiles, & in aspectus micãtes prorsus aquilonis, quoquouersum floridus, speciosus, et immeditatus incessus, & adiecit. Ego te o Luci meis istis manibus educaui, quidni parentis tuæ, non modo sanguinis, uerum alimoniarũ etiam socia. Nam & familia Plutarchi ambæ prognatæ sumus, & eandem nutricem simul bibimus, & i nexu germanitatis unà coaluimus, nec aliud nos quam dignitas discernit, quod clarissimas illa, ego priuatas nuptias fecerimus. Ego sum Byrrhena illa, cuius forte sæpicule nomen inter tuos frequentatũ educatores retines. Accede itaq; hospitium fiducia, immo uero iam tuum proprium larem. Ad hæc ego, iam sermonis ipsius mora rubore digesto, absit inquã parens, ut Milonẽ hospitem sine ulla querela deserã. Sed planè quod officijs ĩtegris potest effici, curabo sedulo, quoties itineris huius ratio nascetur, nũquã erit, ut nõ apud te deuortar. Dũ hũc et hu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

huiusmodi sermonem altercamur, paucis admodum confectis passibus, ad domũ Byrrhenæ peruenimus. Atria longe pulcherrima colũnis quadrifariam, per singulos angulos stantibus attollebant statuas Palmaris deæ. Facies quæq; pinnis expliatis sine gressu pilæ uolubilis, instabile uestigium plantis roscidis decitantes, nec ut maneant inhærent, et iam uolare credũtur. E` contra lapis parius in Dianã factus, tenet libratam totius loci medietaté, signũ perfecte luculentum, ueste reflatũ, procursu uegetum, introeuntibus obuiũ, et maiestate numinis uenerabile. Canes utrinq; secus deæ latera muniunt, qui canes & ipsi lapis erant. His oculi minantur, aures rigent, nares hiant, ora sæuiunt, & siunde de proximo latratus ingruerit, eum putabis de faucibus lapidis exire, et in quo summũ specimen operæ fabrilis egregius ille signifex prodidit, sublatis canibus impetus arduus, pedes imi resistunt, currunt priores. Pone` tergum deæ, saxũ insurgit in speluncæ modũ muscis et herbis & folijs et uirgulis, et sicubi pampinis & arbusculis, alibi de lapide florentibus, splendet intus umbra signi, de nitore lapidis, sub extrema saxi margine, poma et uuæ faberrime politæ dependẽt, quas ars æmula naturæ, ueritati similes explicuit. Putes ad cibum inde, quædam cum mustulentus autumnus maturũ colorẽ afflauerit, posse decerpi, et si fontes qui deæ uestigio discurrentes in lenem uibrãtur undam, pronus aspexeris, credes illos utuite pẽdẽtes racemos inter cætera ueritatis, nec agitationis officio carere. Inter medias frondes lapidis Acteon

simulachrum, curioso obtutu in dorsum proiectus, iam in ceruum ferinus, & in saxo simul, et in fonte loturam, Dianã opperiens uisitur. Dum hæc identidem rimabundus eximie delector, tua sunt inquit Byrrhena cuncta, quæ uides. Et cum dicto cæteros omnes, sermone secreto decedere præcepit. Quibus dispulsis omnibus, per hanc inquit deam ó Luci carissime, ut anxie tibi metuo, et ut pote pignori meo longe prouisum cupio. Caue tibi, sed caue fortiter à malis artibus, et facinorosis illecebris Pamphiles illius, quæ cum Milone isto, quem dicis hospitem, nupta est. Maga primi nominis, et omnis carminis sepulchralis magistra creditur, quæ surculis, et lapillis, & id genus friuolis inhalatis omnem istam lucem mundi sideralis, imis tartari, & in uetustum chaos submergere nouit. Nam simul quenquã conspexit speciosæ formæ iuuenẽ, uenustate eius sumitur, et illico in cũ et oculũ et animum detorquet. Serit blanditias, inuadit spiritum, amoris profundi pedicis æternis alligat. Tũc minus morigeros, et uiles fastidiens, in saxa & in pecua, et quoduis animal puncto reformat. Alios uero prorsus extinguit. Hæc tibi trepidanda et cauẽda censeo. Nã et illa urit ppetuũ, et tu per ætatẽ et pulchritudinẽ capax eius es. Hæc mecum Byrrhena satis anxia. At ego curiosus alioq̃, ut primũ artis magicæ semper optatũ nomẽ audiui tantum à cautela Pamphiles abfui, ut etiã ultro gestirẽ, tali magisterio me uolens ampla cum mercede tradere, et prorsus in ipsum barathrũ saltu concito præcipitare. Festinus deniq; et uecors animi manu

eius uelut cathena quadam memet expedio, et sal-
ue propere addito, ad Milonis hospitium perniciter
euolo. Ac dum amenti similis celero uestigiũ, age
inquam ò Luci, euigila, et tecum esto, habes exo-
ptatã occasionem, et uoto diutino poteris fabulis mi-
seris explere pectus, aufer formidines pueriles, co-
minus cum re ipsa gnauiter congredere, et à ne-
xu quidem uenerio hospitis tuæ tempera, et probi
Milonis genialem torum religiosus suspice. Verum-
enimuero Fotis famula petatur annixe. Nam & for
ma scitula et moribus ludicra, et prorsus argutula
est. Vesperi quoq; cũ somno concederes, et in cubi
culum te deduxit, comiter et blande lectulo collo-
cauit, et satis amanter cooperuit, & osculato tuo ca
pite quam inuita discederet, uultu prodidit. Deniq;
sæpe retorsa respiciens substitit, quod bonum felix
et faustum sit. Itaq; licet insalutare non erit, Fotis
illa temptetur. Hæc mecum ipse disputans, fores
Milonis accedo, & quod aiunt, pedibus in sententiã
meam uado. Nec tamen Milonem domi, uel uxorem
eius offendo, sed tantum caram meam Fotidẽ, quæ
suis dominis parabat iuscum fartim circũcisum, &
pulpam frustratim consectam, abacum ad pascua
uirulenta, et quidem naribus iam mihi ariolabar,
tucetũ perquã sapidissimũ. ipsa linea tunica mũdule
amicta, et russea fasciola prænitẽte altiuscule, sub ip
sas papillas succintula, illud cibariũ uasculũ floridis
palmulis rotabat in circulũ, et in orbis flexibus cre
bra succutiẽs, et simul mẽbra sua leniter illubricãs,
lũbis sensim uibrãtibus, spinã mobilẽ quatiẽs placi-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

de, decenter inūdabat. Isto aspectu defixus obstupui, et mirabūdus steti. Steterunt et membra quæ iacebāt ante, et tandē ad illā quā pulchre, quāq; festiue iquā, Fotis mea ollulā istā cū natibus itorques, quā mellitum pulmentum apparas, felix & certius beatus, cui permiseris illuc digitum intingere. Tunc illa lepida alioquin et dicacula puella, discede inquit misselle quā procul à me, à foculo discede, nā si te modice meus igniculus afflauerit, ureraris itime. Nullus extinguet ardorem tuum, nisi ego, quæ dulce condiens et ollam et lectu'um, suaue quatere noui. Hæc dicens i me respexit et risit, nec tamē ego prius ide discessi, quā diligenter oēm eius explorassem habitudinem, uel quid ego de cæteris aio? Cum semper mihi unica cura fuerit, caput capillumq; sedule, et publice prius intueri, et domi, postea perfrui. Sitq; iudicij huius apud me certa et statuta ratio, uel quod præcipua pars ista corporis in aperto et perspicuo posita, prima nostris luminibus occurrit, & quidem in cæteris membris floridæ uestis hylaris color, hoc in capite nitor natiuus operatur. Deniq; pleræq; indolem gratiasq; suas probaturæ, lacinias omnes exuunt, amicula dimouent, nudam pulchritudinem suam præbere se gestiunt, magis de cutis roseo rubore, q̄ de uestis aureo colore placituræ. At uero quod nefas dicere, ne quod sit ullum huius rei tam durum exemplum, si cuiuslibet eximiæq; pulcherrimæq; fœminæ caput capillo spoliaueris, & faciē natiua specie nudaueris, licet illa cœlo deiecta, mari edita, fluctibus educata, licet iquā Venus

ipsa fuerit, licet omni gratiarum choro stipata, & tota cupidinũ populo comitata, et baltheo suo cincta cinnama fragrans, et balsama rorans, calua processerit, placere nõ poterit, nec Vulcano suo. Quid cum capillis color gratus et nitor splendidus illucet, et contra Solis aciem uegetus fulgurat, uel placidus renitet. At in contrariã gratiam uariat aspectũ, et nũc aurum coruscans in mellis lenẽ deprimitur umbrã. Nunc coruina nigredine cærulus columbarum collis flosculos æmulatur, uel cum guttis arabicis obunctus, et pectinis arguti dente tenui discriminatur. Et ponè uersum coarctus, amatoris oculis occurrens instar speculi reddit imaginem gratiorem, quid cum frequenti sobole spissus cumulat uerticem? uel prolixa serie porrectus dorsa permanat. Tanta deniq; est capillamenti dignitas, ut q̃uis auro, ueste, gemmis, omniq; cætero mũdo exornata mulier incedat, tamẽ nisi capillum distrinxerit, ornata non possit uideri. Sed in mea Fotide, non operosus, sed inordinatus ornatus addebat gratiam. Vberes enim crines leniter emissos, et ceruice dependulos, ac deinde per colla dispositos, sensimq; sinuato patagio residentes, paulisper ad finem conglobatos, in summum uerticem nodus adstrinxerat. Nec diutius qui ui tantum cruciatum uoluptatis eximiæ substinere, sed pronus in eam qua fine summũ cacumen capillus ascendit mellitissimũ illud sauium impressi. Tum illa ceruicem intorsit, et ad me conuersa limis et morsicantibus oculis, heu tu scholasticæ ait, dulce & amarum gustulũ carpis. Caue ne nimia mellis dulcedine diutinam bi=

lis amaritudinem trahas. Quid istic inquam est, mea festiuitas, cum sim paratus, uel uno basiolo interim recreatus, super istum ignē porrectus assari? Et cū dicto artius eam cōplexus cœpi sauiari. Iāq; æmula libidine in amoris parilitatem congermanescenti mecum, iam patentis oris inhalatu cinnameo, et occursantis linguæ illisu nectareo, prona cupidine adlubescente, pereo inq̄, immo iandudum perij, nisi tu propitiaris. Ad hæc illa rursum me deosculato, bono animo esto inquit. Nam ego tibi mutua uoluntate mancipata sum, nec uoluptas nostra differetur ulterius, sed prima face in cubiculum tuum adero. Abi ergo, ac te compara, tota enim nocte tecum fortiter, et ex animo præliabor. His et talibus obgannitis sermonibus inter nos discessum est. Cōmodū meridies accesserat, et mittit mihi Byrrhena xeniola porcum optimū, & quinq; gallinulas, et uini cadum in ætate pretiosi. Tunc ego uocata Fotide, ecce inq̄ Veneris hortator et armiger liber aduenit ultro, uinum istud sorbeamus hodie omne, qui nobis restinguat pudoris ignauiam, et alacrem uigorem libidinis incutiat, hac enim si tarchia nauigium Veneris indiget sola, ut in nocte peruigili, et oleo lucerna, ut uino calix abundet, diem cæterum lauacro ac dehinc cœnæ dedimus. Nam Milonis boni concinnaticiam mensulam rogatus accubueram, quàm pote tutus ab uxoris eius aspectu, Byrrhenæ monitorum memor, & perinde in eius faciem oculos meos, ac si in auernum lacum formidans deieceram, sed assidue respiciens præministrantem Fotidem,

inibi recreabar animi. Cum ecce iam uespera, lucernam intuens Pamphile, quam largus inquit hymber aderit crastino et percontanti marito, qui comperisset istud? Respondit sibi lucernam prædicere. Quod dictum ipsius Milo risu secutus, grãdem inquit istam lucernæ sibyllam pascimus, quæ cuncta cœli negocia, et solem ipsum de specula candelabri contuetur. Ad hæc ego subijciens. Sunt animo prima huiuscemodi diuinationis experimẽta, nec mirum, licet modicum istum igniculum, & manibus humanis laboratum, memorem tamẽ illius maioris, et cœlestis ignis, uelut sui parentis, quid eét editurus in ætheris uertice, diuino præsagio, et ipsum scire, & nobis enuntiare. Nam & Corinthi, nunc apud nos passim, chaldæus quidam hospes, miris totã ciuitatem responsis turbulentat, et arcana fatorum stipibus emerendis, edicit in uulgum, qui dies copulam nuptialem affirmet, qui fundamenta mœniũ perpetuet, qui negociatori commodus, qui uiatori celebris, qui nauigijs oportunus, mihi deniq; prouentum huius peregrinationis inquirenti, multa respondit, & oppido mira, & satis uaria. Nunc enim gloriã satis floridam, nunc historiam magnã, & incredendam fabulam, & libros me facturũ. Ad hæc renidens Milo, qua inquit corporis habitudine præditus, quo'ue nomine nuncupatus, hic iste chaldæus est? procerus inquam, & suffusculus Diophanes nomine, ipse est ait, nec ullus alius. Nam et hic apud nos multa multis similiter effatus, non paruas stipes, immo uero mercedes optimas iam cõ

secutus fortunã seuerã, an sæuã uerius dixerim, miser incidit. Nã die quadã, cum frequentis populi circulo conseptus, coronæ circunstantium fata donaret, Cerdo quidam nomine negociator accessit eũ, diem commodũ peregrinationi cupiens, quẽ cũ electum destinasset illi, iam deposita crumena, iã profusis numulis, iam dinumeratis centum denarijs, quos mercedem diuinationis auferret, ecce quidam de nobilibus adolescentulus à tergo adrepens eum lacinia prehẽdit, et conuersũ, amplexusq; exosculatur arctissime. At ille ubi primum consauiatus, eum iuxta se ut assideret effecit, attonitus & repentinæ uisionis stupore, & præsentis negocij, quod gerebat, oblitus, infit ad eum. Quam olim equidẽ exoptatus nobis aduenis? Respondit ad hæc ille alius commodum uespera oriente, sed uicissim tu quoq; frater mihi memora quemadmodum exinde, ut de Euboea insula festinus enauigasti, & maris & uiæ confeceris iter. Ad hæc Diophanes ille chaldæus egregius, mente uiduus, nec dum suus, hostes inquit, & omnes inimici nostri, tam diram, immo uero ulyxeam peregrinatinem incidant. Nam & nauis ipsa qua uehebamur, uarijs turbinibus procellarum quassata, utroq; regimine amisso, ægre ad ulterioris ripæ marginẽ detrusa, præcipitio demersa ẽ, et nos omnibus amissis, uix enatauimus, quodcunq; uel ignotorum miseratione, uel amicorum beneuolentia extraximus, id omne latrocinalis inuasit manus, quorum audaciæ repugnans etiam nomine Arisuatus unicus frater meus, sub istis oculis

miser iugulatus est. Hæc eo adhuc narrante mœsto, Cerdo ille negociator correptis numulis suis, quos diuinationis mercedi destinauerat, protinus aufugit, Ac dehinc, tunc demum Diophanes expergitus, sensit imprudentiæ suæ labem, cum etiam nos omnes circunsecus adstantes, in clarum cachinnũ uideret effusos. Sed tibi plane' Luci domine, soli omnium chaldæus ille uera dixerit, sisq; felix, et iter dexterũ pgas. Hæc Milone diutine sermocinãte tacitus ingemiscebam, mihiq; non mediocriter succensebam, quod ultro inducta serie in opportunarum fabularum, partem bonam uesperæ, eiusq; gratissimum fructum amitterem, et tandem deniq; deuorato pudore, ad Milonem aio, ferat suam Diophanes ille fortunam & spolia populorum rursum conferat mari pariter ac terræ, mihi uero fatigationis hesternæ etiam nunc saucio, da ueniam, maturius concedam cubitum. Et cum dicto facesso, et cubiculũ meum cõtendo, atq; illic deprehendo epularum dispositiones satis concinnas. Nam & pueris extra limen, credo ut arbitrio nocturni gannitus oblegarentur, humi quá procul distractum fuerat. grabatulum meum Assistit mensula cœnæ totius honestas reliquias tolerans, & calices boni, iam infuso latice semipleni solam temperiem sustinentes, et lagena iuxta orificio sensim dehiscente patescens, facilis hauritu, prorsus gladiatoriæ Veneris antecœnia. Cõmodũ cubuerã, et ecce Fotis mea iam domina cubitum reddita, iacta proximat rosæ serta, & rosa soluta in sinu tuberante, ac me pressim deosculato, & corollis re=

uincto, ac flore prosperso, arripit poculum, ac desuper aqua calida iniecta, porrigit, bibam, idq; modicum priusquam totum exorberem, clementer inuadit. Ac relictũ paululatim labellis minuens, meq; respiciens sorbillat dulciter, sequensq; et tertium inter nos uicissim & frequens alternat poculum. Cum ego iam uino madens, nec animo tantum, uerum in corpore ipso ad libidinẽ inquies alioquin, & petulans, etiam saucius paulisper inguinũ sane lacinia remota, impatientiam ueneris Fotidi meæ monstrans, miserere inquam, et subueni maturius. Nam ut uides, prælio quod nobis sine finali officio indixeras, iam proximante uchemẽter intentus, ubi primam sagittam sæui cupidinis in ima præcordia mea delapsam excœpi, arcum meum et ipse uigore tetendi, et oppido formido ne neruus rigoris nimietate rumpatur, sed ut mihi morem plenius gesseris, ineffusum laxa crinem, et capillo fluente undanter ede complexus amabiles. Nec mora, cum omnibus illis cibarijs uasculis raptim remotis, lacinijs cunctis suis renudata, crinibusq; dissolutis ad hylarem lasciuiam, in speciem Veneris, quæ marinos fluctus subit, pulchre reformata, paulisper etiam glabella fœmina, uel rosea, palmula potius obumbrans de industria, quam tegens uerecunda præliare inquit, & fortiter præliare. Nec enim tibi cædam, nec terga uortam, cominus in aspectum, si uir es, dirige & grassare gnauiter, & occide moriturus, hodierna pugna non habet missionem. Hæc simul dicens, inscenso grabattulo, super me sensim residens,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

ac crebra subsiliens, lubricisq; gestibus mobilem spinam quatiens pendulæ Veneris fructu me saciauit, usq; dum lassis animis, & marcidis artubus defatigati, simul ābo corruimus īter mutuos amplexus, animas anhelantes. His & huiusmodi colluctationibus adcōfinia lucis usq; peruigiles egimus, poculis interdum lassitudinem refouentes, & libidinē incitātes et uoluptatē integrātes. Ad cuius noctis exemplar similes adstruximus alias plusculas. Forte quadā die mecum magnopere Byrrhena cōtēdit, apud eā cœnulæ interessem et cum impendio excusarem, negauit ueniam. Ergò igitur Fotis erat adeunda, deq; nutu eius consilium, uelut auspicium petendum. Quæ quanquam inuita, quod à se unque latius digrederer, tamen comiter amatoriæ militiæ breuem commeatum indulsit. Sed heus tu inqt caue, regrediare, cœna maturius. Nam uesana factione nobilissimorū iuuenum pace publica infecta, passim trucidatos per medias plateas uidebis iacere. Nec præsidis auxilia longinqua leuare ciuitatem tanta clade possunt. Tibi uero fortunæ splēdor insidias, contemptus etiam peregrinationis poterit afferre, fac sine cura inquam sis Fotis mea. Nā præter quod epulis alienis uoluptates meas anteferrem, metum etiam istum tibi demam maturata regressione, nec tamen incomitatus ibo. Nam gladiolo solito cinctus altrinsecus, ipse salutis meæ præsidia gestabo. Sic paratus cœnæ me cōmitto. Frequēs ibi numerus epulonum, et utpote apud primatem fœminā flos ipse ciuitatis, oppipares citro et ebore ni

tentes, lecti aureis uestibus intecti, ampli calices, uariæ quidem gratiæ, sed preciositatis unius. Hic uitrum fabre sigillatum, ibi cristallum impictum, argentum alibi clarum, & aurum fulgurans, & succinum mire cauatum in lapidem ut bibas, et q͠cquid fieri non potest, ibi est, diriuitores plusculi splẽdide amicti, fercula copiosa scitule subministrata, pueri calamistrati pulchre indusiati, gemmas formatas in pocula uini uetusti frequenter offerre. Iã illatis luminibus epularis sermo percrebuit. Iam risus adfluens, & ioci liberales, & cauillus hinc inde. Tum infit ad me Byrrhena, quam commode uerseris in nostra patria quod sciam templis et lauacris & cæteris operibus longe cunctas ciuitates antecellimus, utensilium præterea pollemus affatim, certa libertas ociosa & negociosa quidẽ aduenicnte romana frequẽtia. Modesto uero hospiti q͠es uillatica, omniq; deniq; prouinciæ uoluptarij secessus sumus. Ad hæc ego subijciẽs, uera memoras, nec usq̃ gẽtiũ magis me liberum, quam hic fuisse credidi. Sed oppido formido cæcas & ineuitabiles latebras magicæ disciplinæ. Nam ne mortuorum quidem sepulchra tuta dicũtur, sed et bustis et rogis reliquiæ quædam, & cadauerum præsegmina ad exitiabiles uiuentiũ fortunas petuntur. Et cantatrices anus in ipso momẽto cora gij funeris perpeti celeritate alienã sepulturã anteuortũt. His meis addidit alius, immo uero istic nec uiuẽtibus q͠dẽ ullis parcitur, et nescio q͠s simile passus ore undiq; oĩfariã deformato trũcatus est. Inter hæc cõuiuiũ totũ i licẽtiosis ca-

chinnis effunditur, omniumq; ora et obtutus in unu quempiam angulo secubantem conferũtur, qui cunctorum obstinatione confusus indigna murmurabũdus, cum uellet exurgere, immo mi Telephron Byrrhena inquit, & subsiste paulisper, et more tuæ urbanitatis fabulã illam tuã remetire, ut et filius meus iste Lucius lepidi sermonis tui perfruatur comitate. At ille tu quidem domina ait in officio manes sanctæ tuæ bonitatis, sed ferenda nõ est quorũdã insolentia. Sic ille commotus. Sed instanti Byrrhenæ, quæ cum adiuratione suæ salutis ingratis cogebat effari, perfecit ut uellet. Ac sic aggeratis in cumulum stragulis, et effultis in cubitum, suberectisq; in torum porrigit dexterã, et instar oratorũ conformat articulũ, duobusq; infimis cõclusis digitis, cæteros eminus porrigens, et infesto pollice clemẽter subrigens, infit Telephron. Pupillus ego Mileto profectus ad spectaculũ olympicum, cum hæc etiã loca prouinciæ famigerabilis adire cuperem, peragrata cuncta Thessalia fuscis auibus Larissam accessi, ac dũ singula pererrans tenuato admodũ uiatico, paupertati meæ fomenta conquiro, conspicor medio foro procerum quendã senem, insistebat lapidẽ, claraq; uoce prædicabat. Siqui mortuũ seruare uellet, de precio liceretur. Et ad quẽpiam prætereuntiũ, qd hoc inquã comperior? hicine mortui solent aufugere? tace respõdit ille. Nam oppido puer, et satis peregrinus es, meritoq; ignoras Thessaliæ te consistere, ubi sagæ mulieres ora mortuorũ passim demorsicant, eaq; sunt illis artis magicæ supplementa. Cõtra ego, et quæ tu

inquã dic sodes custodela ista feralis? Iã primũ respondit ille, perpetem noctem eximie uigilandũ est, exertis et inconuersis oculis semper in cadauer intentis, nec acies usquã deuertenda, immo ne obliquãda qdem. Quippe cũ deterrimæ uersipelles in quoduis animal ore conuerso latenter obrepant, ut ipsos etiam oculos solis & iustitiæ facile frustrentur. Nã et aues et rursum canes et mures, immo uero ẽt muscas induunt. Tunc diris cantaminibus somno custodes obruũt, nec quisquã definire poterit, quantas latebras nequissimæ mulieres pro libidine sua comminiscuntur. Nec tamen huius tam exitiabilis operæ merces amplior q̃ quaterni uel seni ferme offeruntur aurei. Hem et quod pene præterierã, siqui non integrũ corpus mane restituerit, quicquid inde decerptũ diminutumq; fuerit, id omne de facie sua defectũ sarcire compellitur. His cognitis, animum meũ commasculo, et ilico accedens preconẽ, clamare inquam iam desine, adest custos paratus, cedo præmiũ. Mille inquit nũmi deponentur tibi. Sed heus iuuenis, caue diligenter, principũ ciuitatis huius filij cadauer à malis harpyis probe custodias. Ineptias inquam mihi narras et nugas meras, uides hominẽ ferreũ et insomnẽ certe, pspicaciorem ipso linceo, uel argo, et oculeũ totum. Vix finierã, et ilico me produxit ad domũ quãpiam, cuius ipsis foribus obseptis per quandam breuẽ posticulam introuocat me, et conclaue quoddã obseratis luminibus umbrosum demonstrat cubiculum, matronã flebilem, fusca ueste contectam. Quã propter assistens, hic inquit authoratus ad custodiã

mariti tui fidenter accessit. At illa crinibus antependulis hinc inde dimotis, etiam in mœrore luculentam proferens faciem, meq; respectãs, uide oro inquit ꝙ expergite munus obeas. Sine cura sis inquam, modo corollarium idoneum comparas. Quo placito otius surrexit, & ad illud me cubiculũ inducit. Ibi corpus splendentibus linteis coopertũ introductis quibusdam septem testibus manu reuelat, et diutine uisu perfleto, obtestata fidẽ præsentium singula demonstrat anxie, uerba concepta de industria quodam tabulis prænotante. Ecce inquit nasus integer, incolumes oculi, saluæ aures, illibatæ labiæ, mentum solidum, uos in hanc rem boni Quirites testimonium perhibetote, & cum dicto, consignatis illis tabulis facessit. At ego, iube inquã domina cuncta, quæ sunt usui necessaria, nobis exhiberi. At quæ inquit ista sunt? Lucerna aio prægrandis, & oleũ ad lucẽ lucã sufficiens, et aqua cum œnophoris & calice, cœnarũq; reliqus discus ornatus. Tũc illa capite quassanti, abi inquit fatue, qui in domo funesta cœnas et partes requiris, in qua tot iugis iam diebus ne fumus quidem uisus est ullus. An istic comessatum te uenisse credis? quin sumis potius loco congruentes luctus & lachrymas? Hæc simul dicẽs respexit ancillam, et Byrrhenæ inquit lucernam et oleũ trade confestim, & incluso custode cubiculo protinus facesse. Desolatus, ad cadaueris solatiũ, perfrictis oculis & obarmatis ad uigilias animum meum permulcebam cantationibus. Cum ecce crepusculũ et nox prouecta, & nox altior, et deinde concubia altiora, et iã nox intẽpe

sta, mihiq; oppido formido cumulatior quidem, cũ repente introrepens mustela circa me constitit, obtutumq; acerrimum in me destituit, ut tantillum animalis prae nimia sui fiducia mihi turbarit animũ. Deniq; sic ad illã. Quin abis inquam impurata bestia, teq; ad tui similis musculos recondis anteq̃ nostri uim praesentariã experiaris, quin abis? Tergũ uortit, et cubiculo protinus exterminatur. Nec mora, cũ me somnus profundus in imũ barathrũ repẽte demergit, ut ne deus qdẽ delphicus ipse facile discerneret, duobus nobis iacẽtibus quis esset magis mortuus. Sic inanimus et indigens alio custode penè ibi nõ erã. Commodũ noctis inducias cantus perstrepebat cristatae cohortis. Tandẽ expergitus, et nimio pauore pterritus, cadauer accurro, et admoto lumine, reuelataq; eius facie, rimabar singula, quae cũcta cõuenerũt. Ecce uxor misella flens cũ hesternis testibus introrupit anxia, & statim corpori superruens, multũq; ac diu deosculata sub arbitrio luminis recognoscit omnia, et cõuersa Phylodespotũ requirit authorem, ei praecipit bono custodi redderet sine mora praemiũ, et oblato statim, summas iquit tibi iuuenis gratias agimus, et hercules obsedulum istud ministerium inter caeteros familiares dehinc numerabimus. Ad haec ego insperato lucro diffusus in gaudiũ, et in aureos refulgentes, quos identidem manu mea uentilabam attonitus, immo inquam domina de famulis tuis unũ putato, et quotiens operam nostrã desiderabis, fidenter impera. Vix haec effatũ me statim familiares omnifariã exertis raptim cuiusq; modi te-

lis insequuntur. Pugnis ille malas offendere, scapulas alius cubitis īpingere, palmis infestis hic latera suffodere, calcibus insultare, capillos distrahere, uestem discindere, sic in modū superbi iuuenis Adoni, uel mustelatis peplis laceratus atque discerptus domo proturbor. Ac dū in proxima platea refouēs animū infausti atq; improuidi sermonis mei sero reminiscor, dignumq; me pluribus ēt uerberibus fuisse merito consentio. Ecce iam ultimū defletus atq; conclamatus processerat mortuus, rituq; patrio, ut pote unus de optimatibus pompa funeris publici ductabatur per forū. Occurrit adanxius quidā mœstus, in lachrymis genialē caniciē reuellēs senex, et manibus ambabus inuadēs torū uoce contenta quidē, sed assiduis singultibus impedita, per fidē uestrā inqt Quirites, per pietatem publicā, perempto ciui subsistite, et extremū facinus in nefariā scelestamq; istam mulierē seueriter uindicate. Hæc enim, nec ullus aliis miserū adolescentem, sororis meæ filiū, in adulteri gratiā, & ob prædam hæreditariam extinxit ueneno. Sic ille senior lamentabiles questus singulis instrepebat. Sæuire uulgus interdum. & facti ueri similitudine ad criminis credulitatem impelli, cōclamant ignem, requirunt saxa, paruulos ad exitium mulieris hortantur. Emeditatis ad hæc illa fletibus, quamq; sanctissime poterat, adiurans cuncta numina, tātum scelus abnuebat. Ergo igitur senex ille ueritatis arbitrium in diuinā prouidentiam reponamus. Zachlas adest ægyptius, propheta primarius, qui mecum iandudū grandi premio pepigit re

ducere ab inferis, spiritum, corpusq; istud post limi
nio mortis animare. Et cum dicto iuuenem quem-
piam linteis amiculis intectum, pedesq; palmeis ba
xeis indutum, et adusq; deraso capite producit in
mediũ. Huius diu manus deosculatus, et ipsa genua
cõtingens, miserere ait sacerdos, miserere p cœlestia
sidera, p iferna numina, p naturalia elemẽta, p no
cturna silẽtia, et adepta coptica et p incremẽta nilo
tica, et arcana memphitica, et sistra phariaca, da
breuem solis usuram, & in eternum conditis oculis
modicam lucem infunde, non obnitimur, nec ter-
ræ rem suam denegamus. Sed adultionis solatium,
exiguum uitæ spacium deprecamur. Propheta sic
propitiatus, herbulã quampiã ter ob os corporis, &
aliã pectori eius imponit. Tunc orientem obuersus
uel incrementa solis augusti tacitus imprecatus, uene
rabili scœna, facies et studia præsentium ad mira
culum tantum certatim adrexit. Immitto me turbæ
socium, et ponè ipsum lectulum editiorem quendã
lapidẽ insistens, cuncta curiosis oculis arbitrabar.
Iam tu more pectus extolli, iam salubris uena pul-
sari, iã spiritu corpus impleri, et ad surgit cadauer,
et profatur adolescens. Quod oro me post lethea pocu
la iam stygijs paludibus innatantẽ, ad momentariæ
uitæ reducitis officia. Desine, iam precor desine, ac
me in meam quietem permitte. Hæc audita uox de
corpore, sed aliquanto propheta commotior. Quin
refers ait populo singula, tuæq; mortis illuminas ar
cana? an nõ putas deuotionibus meis posse diras inuo
cari, posse tibi membra lassa torqueri? Suscipit ille de

lectulo, & uno congestu populum sic adorat. Malis nouae nuptae peremptus artibus, & adductus noxio poculo torum repente adultero mancipaui. Tunc uxor egregia capit praesentē audaciam, & mente sacrilega coarguenti marito resistens altercat. Populus aestuat diuersa tendentes, hi pessimam foeminam uiuentem statim cum corpore mariti sepeliendam. Alij mendacio cadaueris fidem non habendā, sed hāc cōtatione sequēs adolescentis sermo distinxit. Nā rursus altius ingemiscens, dabo inqt, dabo uobis intemeratae ueritatis documēta perlucida, et quod prorsus alius nemo cognouerit indicabo. Tunc digito me demonstrans, nam cum corporis mei custos hic sagacissimus exertam mihi teneret uigiliam, cantatrices anus exuuijs meis imminentes, atq; ob id reformatae frustra saepius cum industriā sedulā eius fallere nequissent, postremū i iecta somni nebula, eoq; i profundā quietē sepulto, me nomine ciere nō prius desiere, quàm dū hebetes artus et mēbra frigida pigris conatibus ad artis magicae nitātur obsequia, hic ut pote uiuus qdē, sed tantum sopore mortuus, quod eodem mecum uocabulo nuncupatur, ad suum nomen ignarus resurgit, et i exanimis umbrae modū ultroneus gradiens, quanquam foribus cubiculi diligenter obclusis p quoddā foramen prosectis naso prius, ac mox auribus, uicariā pro me lanienā susceptauit. Vtq; fallaciae reliqua cōuenirēt, ceram in modū prosectarū formatā auriū ei applicāt examussim, nasoq; ipsius simulē cōparāt. Et nūc adsistit miser hic prae=

mium nō industriæ, sed debilitationis consecutus. His dictis perterritus, tēptare aggredior, iniecta manu nasum prehendo, sequitur, aures pertracto, deruunt, ac dum directis digitis & detortis nutibus præsentium denotor, dum risus ebullit, inter pedes circunstantiū frigido sudore defluens, euado, nec postea debilis ac sic ridiculus, lari me patrio reddere potui, sed capillis hinc inde laterū deiectis, auriū uulnera celaui, nasi uero dedecus liteolo isto pressim adglutinato, decenter obtexi. Cum primum Thelephron hanc fabulam posuit, compotores uino madidi, rursum cachinnū integrāt, dumq; bibere solitariū postulāt, sic ad me Byrrhena. Solēnis inquit dies à primis cunabulis huius urbis cōditæ crastinus aduenit, quo die soli mortalium sanctissimū deum risum hylaro atq; gaudiali ritu propitiamus, hūc tua præsentia nobis efficies gratiorem. Atq; utinā aliquid de proprio lepore lætificū honorando deo communiscaris, quo magna pleniusq; tāto numini litemus. Bene inquam, & fiet, ut iubes. Et uellem hercules materiam reperire aliquā, quā deus tantus effluenter indueret. Post hæc monitu famuli mei, qui noctis admonebat, iā et ipse crapula distentus protinus exurgo, & appellata prospere Byrrhena, titubāte uestigio domuitionē capesso. Sed cū primā plateā uadimus, uento repētino lumē, quo nitebamur extĩguitur, ut uix improuidæ noctis caligine liberati, digitis pedū detunsis ob lapides, hospitiū defessi rediremus. Dumq; iā iūctim proximamus, ecce tres qdā uegetis et uastulis corporibus

fores nostras, et summis uiribus irruentes, ac ne præsentia quidem nostra, tantillum conterriti, sed magis magisq; cum æmulatione uiriũ crebrius insultantes, ut nobis ac mihi potissimum non immerito latrones esse, & quidem sæuissimi uiderentur. Statim deniq; gladium, quem ueste mea contectum ad hos usus extuleram, sinu liberatum arripui. Nec cunctatus medios latrones inuado, ac singulis, ut quenq; colluctantem offenderam, altissime demergo, quoad tandem ante ipsa uestigia mea uastis et crebris perforati uulneribus, spiritum effflauerint. Sic præliatus iam tumultu eo, Fotide suscitata patefactis ædibus anhelans, & sudore perlitus, irrepo, meq; statim utpote pugnantium latronum in uicem gerioneæ cædis fatigatum, lecto simul, & somno tradidi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

DE ASINO AVREO.
LIBER TERTIVS.

Ommodum punicãtibus phaleris,
aurora roseum quatiens lacertum,
c cœlum inequitabat, & me securæ
quieti reuulsum nox diei reddidit.
Aestus inuadit animum, uel uesper
tini recordatione facinoris. Complicitis deniq; pedi
bus ac palmulis in alternas digitorum uicissitudines
super genua connexis, sic grabatum cossim insidens
ubertim flebam. Iam forum et iudicia, iam senten-
tiam, ipsum deniq; carnificem imaginabundus. An
mihi quisq̃ tam mitis, tamq́; beniuolus iudex obtin-
get, qui me ternæ cædis perlitum cruore, et tot ci-
uium sanguine delibutum innocentem pronunciare
poterit. Hanc illã mihi gloriosam peregrinationem
fore chaldæus Diophanes obstinate prædicabat, idẽ-
tidem mecũ replicans, fortunas meas eiulabã. Qua
ti fores interim et frequenti clamore ianuæ nostræ
perstrepi. Nec mora, cum magna irruptione pate-
factis ædibus magistratibus, eorumq́; ministris tur
bæ miscellaneæ cuncta completa. Statimq́; lictores
duo de iussu magistratuum immissa manu trahere
me sanè non renitentem. Ac dum primum angipor
tum insistimus, statim ciuitas omnis in populum effu
sa mira densitate nos insequitur. Et quanquam, capi
te in terram, immo ad ipsos inferos iam deiecto, mœ
stus incederem, obliquato tamen aspectu, rem admi
rationis maximæ conspicio. Nã inter tot milia populi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

circunsedentis, nemo prorsus qui non risu dirumperetur, aderat. Tandē, pererratis plateis oībus, et in modū corū, qui lustralibus expiamētis minas portentorum hostijs circunforaneis expiāt circūductus angulatim, forum eiusq; tribunal adstituor. Iamq; sublimo suggestu magistratibus residētibus, iā præcone publico silentiū clamante, repente cūcti cōsona uoce flagitant propter cœtus multitudinē, quæ pressuræ nimia densitate periclitaretur, iudiciū tantum theatro redderetur. Nec mora cum passim populus procurrēs caueæ conseptū mira celeritate cōpleuit. Aditus etiam & tectum omne fartim stipauerant. Pleriq; columnis implexi, alij statuis dependuli, nonnulli per fenestras et lacunaria semiconspicui, miro tamen omnes studio uisendi, pericula salutis negligebant. Tunc me per proscænium medium, uelut quandam uictimam publica ministeria perducunt, et orchestræ mediæ sistunt. Sic rursum præconis amplo boatu citatus accusator quidam senior exurgit, & ad dicendi spacium uasculo quodam in uicem coli graciliter fistulato, ac per hoc guttatim defluo infusa aqua populum sic adorat. Neq; parua res ac præcipue pacem ciuitatis cunctæ respiciens, et exemplo serio profutura tractatur Quirites sanctissimi, quare magis congruit sedulo singulos atq; uniuersos uos pro dignitate publica prouidere, ne nefarius homicida tot cædium lanienā, q̄ cruēter exercuit, impune cōmiserit. Nec me putetis priuatis simultatibus instinctum odio proprio sæuire, sum nāq; nocturnæ custodiæ præfectus, nec i hodiernū

credo

credo quenquam peruiglē diligentiā meā culpare posse, rem deniq; ipsam, & quae nocte gesta sunt cum fide perferā. Nā cū ferè iam tertia uigilia scrupulosa diligentia cunctae ciuitatis hostiatim singula cōsiderans circuirem, conspicio istum crudelissimum iuuenem mucrone districto passim caedibus operantem. Iamq; tris numero saeuitia eius interemptos, ante pedes ipsius spirantes adhuc corporibus in multo sanguine palpitantes. Et ipse quidem conscientia tāti facinoris merito ꝑmotus, statim profugit et ī domum quādā praesidio tenebrarū elapsus perpetem noctem delituit. Sed prouidētia deûm, quae nihil impunitum nocētibus permittit, priusquā iste clandestinis itineribus elaberetur, mane praestolatus ad grauissimum iudicij uestri sacramentum eum curaui producere. Habetis itaq; reum tot caedibus impiatum, reum coràm deprehensum, reum peregrinum. Constanter itaq; in hominem alienum ferte sententias de eo crimine, quod etiam in uestrum ciuem seueriter uindicaretis. Sic profatus accusator acerrimus immanem uocem pressit. Ac me statim praeco, si quid ad ea respondere uellem iubebat incipere. At ego nihil tunc temporis amplius quàm flere poteram, non tam hercules truculentam accusationem intuens, quàm meam miseram conscientiam. Sed tamen oborta diuinitus audacia sic ad illa. Nec ipse ignoro quàm sit arduum trinis ciuium corporibus expositis, eum qui caedis arguatur, quamuis uera dicat, et de facto confiteatur, ultro tamen multitudini tantae quod sit innocens persuadere, sed si paulisper audiētiā publicā mihi tribue

erit humanitas, facile uos edocebo, me discrimen capitis nō meo merito, sed rationabilis indignationis euētu fortuito tantam criminis inuidiam frustra sustinere. Nam cum à cœna me serius aliquanto reciperē potulentus alioquin, quod planè uerum crimen non diffitebor, ante ipsas fores hospitij (ad bonum autem milonē ciuem uestrum deuorto) uideo quosdā sæuissimos latrones aditū tēptantes, et domus ianuas cardinibus obortis euellere gestientes, claustrisq; omnibus, quæ accuratissime adfixa fuerāt, uiolenter euulsis secum iā de inhabitantiū exitio deliberantes, unus deniq; et manu prōptior, et corpore uastior his affatibus cæteros incitabat, heus pueri quàm maribus animis et uiribus alacribus dormientes aggrediamur. Omnis cunctatio, ignauia omnis facessat è pectore, stricto mucrone per totam domum cædes ambulet, qui sopitus iacebit trucidetur, qui repugnare tēptauerit feriatur, sic salui recedemus, si saluū in domo neminem reliquerimus. Fateor Quirites, extremos latrones, boni ciuis officiū arbitratus, simul eximie metuens, & hospitibus meis & mihi, gladiolo qui me propter huiusmodi pericula comitabatur armatus fugare atq; proterrere aggressus sum. At illi barbari prorsus et immanes homines neq; fugam capessunt, et cum me uiderent in ferro, tamen audaciter resistūt, dirigitur præliaris acies. Ipse deniq; dux & signifer cæterorum ualidissime aggressus, ilico manibus ambabus capillo abreptum ac retro reflexum effligere lapide gestit, quem dum sibi porrigi flagitat, certa manu percussum feliciter prosterno. Ac mox

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

alium pedibus meis mordicus inhærentem per scapulas ictu temperato, tertiumq; improuide occurrentem pectore offenso perimo. Sic pace uindicata, domoq; hospitum, ac salute communi protecta non tam impunem me, uerumetiam laudabilem publice credebam fore, qui ne tantillo quidem unquam crimine postulatus, sed probe spectatus, apud me semper innocentiã commodis cunctis antetuleram. Nec possum reperire, cur iustæ ultionis contra latrones deterrimos commotus sum, nũc istum reatum sustineam, cũ nemo possit monstrare, uel proprias inter nos inimicitias præcessisse. ac ne omnino mihi notos illos latrones usquam fuisse, uel certe ulla præda monstretur, cuius cupidine tantũ flagitiũ credatur admissum. Hæc profatus rursum lachrymis obortis, porrectisq; in preces manibus, per publicam misericordiam, per pignorum charitatẽ mœstus, tunc hos, tunc illos deprecabar. Cumq; iam humanitate cõmotos, misericordia fletuum adfectos oẽs satis crederẽ, solis et iustitiæ testatus oculũ, casumq; præsentẽ meũ cõmendãs deûm prouidẽtiæ, paulo altius aspectu relato conspicio prorsus totum populum, risu cachinnabili diffluebãt. Nec secus illum bonum hospitem parentemq; meũ Milonem, risu maximo dissolutum. Ac tunc sic tacitus mecum. En fides inquam, en conscientia. Ego quidem pro hospitis salute, & homicida sum, & reus capitis inducor. At ille non contentus, quod mihi nec adsistendi solatiũ perhibuit, insuper exitium meum cachinnat. Inter hæc quædam mulier per mediũ theatrũ lachrymosa et flebilis atra ueste cõtecta, paruulũ

quendam sinu tolerans decurrit, ac pone eam anus alia pannis horridis obsita, paribusq; mœsta fletibus ramos oleaginos utræq; quatientes, quæ circun fusæ lectulum, quo peremptorum cadauera contecta fuerant plangore sublato se lugubriter eiulātes, per publicam misericordiam, per commune ius humanitatis aiunt, miseremini indignæ cæsorum iuuenum, nostræq; uiduitati, ac solitudini, de uindicta solatium date, certe paruuli huius in primis annis destituti fortunis succurrite, & de latronis huius sanguine legibus uestris, & disciplinæ publicæ litate. Post hæc magistratus, qui natu maior adsurgit, & ad populum talia. De scelere quidem, quod serio uindicandū, nec ipse qui commisit, potest diffiteri. Sed una tantum subsiciua sollicitudo nobis relicta est, ut cæteros socios tanti facinoris requiramus. Nec enim uerisimile est, hominem solitarium, tres tam ualidos necasse iuuenes. Prohinc tormentis ueritas eruenda. Nā & qui comitabatur eum clanculo profugit, & res ad hoc deducta est, ut per quæstionem sceleris sui participes indicet, ut tam diræ factionis formido funditus perimatur. Nec mora, cum ritu græciensi, ignis, & rota, tum omne flagrorum genus inferūtur. Augetur oppido, imo duplicatur mihi mœsticia quod integro saltem mori non licuerit. Sed anus illa, quæ fletibus cuncta turbauerat, prius inquit optimi ciues, quàm latronem istum miserorum pignorum meorum peremptorem cruciandum adfigatis, permittite corpora necatorum reuelari, ut et formæ simul & ætatis contemplatione, magis magisq; ad iustam indi-

gnationem arrepti, pro modo facinoris sæuiatis. His dictis applauditur, & ilico me magistratus ipsum iubet corpora quæ lecto fuerant posita, mea manu detegere. Luctantem me ac diu renitentem præcedens facinus instaurare noua ostensione, lictores iussu magistratuum q̃ instantissime compellunt, manum denique ipsam è regione lateris tundentes, in exitium suum super ipsa cadauera porrigunt. Euictus tandem necessitate succumbo, & ingratus licet arrepto pallio, retexi corpora. Dij boni quæ facies rei, quod monstrum? quæ fortunarum mearum repentina mutatio? Quanquam enim iam in peculio Proserpinæ, et orci familia numeratus, subito in contrariam faciẽ obstupefactus hæsi. Nec possum nouæ illius imaginis rationem idoneis uerbis expedire. Nam cadauera illa iugulatorum hominum erant tres utres inflati, uarijsq; secti foraminibus, et ut uespertinũ proeliũ meum recordabar, his locis hiantes, quibus latrones illos uulneraueram. Tunc illis quorundam astu paulisper cohibitus risus, libere iam exarsit in plebẽ. Hi gaudij nimietate gratulari, illi dolorẽ uentris manuũ compressiõe sedare. Et certe lætitia delibuti, meq; respectantes cuncti theatro facessunt. At ego ut primũ illam laciniam prehenderã, fixus in lapide steti gelidus. Nihil secus q̃ una de cæteris theatri statuis uel colũnis, nec prius ab inferis emersi, q̃ Milo meus hospes accessit, et iniecta manu me renitentem lachrymisq; rursum promicantibus crebra singultiẽtem, clementi uiolentia secum attraxit, & obseruatis uiæ solitudinibus, per quosdã anfractus domum suam per-

duxit, mœstumq; me, atq; etiam tunc trepidum, uariis solatur affatibus. Nec tamen indignationem iniuriæ, quæ inhæserat altius meo pectori, ullo modo permulcere quiuit. Ecce ilico etiam magistratus ipsi cum suis insignibus domum nostram ingressi, cum talibus me monitis delinire gestiunt. Neq; tuæ dignitatis, uel etiam prosapiæ tuorum ignari sumus, Luci domine. Nam et prouinciam totam inclitæ uestræ familiæ nobilitas complectitur. Ac ne istud quod uehemẽter ingemiscis, contumeliæ causa perpessus es. Omnẽ igitur de tuo pectore præsentem tristitudinẽ mitte, & angorem animi depelle. Nam lusus iste, quem publice gratissimo deo Risui per annua reuerticula solẽniter celebramus, semper commenti nouitate florescit. Iste deus, authorem suum propitius ubiq; comitabitur amanter, nec unquam patietur, ut ex animo doleas, sed frontem tuam serena uenustate lætabit assidue. Ac tibi ciuitas omnis, pro ista gratia honores egregios obtulit. Nam et patronum scripsit, & ut in ære stet imago tua decreuit. Ad hæc dicta sermonis uicem refero, tibi quidem inquam splendidissima et unica Thessaliæ ciuitas honorum talium parem gratiam memini, uerum statuas & et imagines dignioribus, meisq; maioribus reseruare suadeo. Sic pudenter allocutus, et paulisper hylaro uultu renidens, quantumcunq; poteram, lætiorem me refingens, comiter abeuntes magistratus appello. Et ecce quidam introcurrens famulus, rogat te inquit tua parens Byrrhena, & conuiuij, cui te sero desponderas, iam appropinquantis admonet. Ad hæc ego formidans, et procul per-

horrescens, etiam ipsam domum eius, quam uellē inquam parens iussis tuis obsequium commodare, si per fidem liceret id facere. Hospes enim meus Milon per hodierni diei præsentissimum numen adiurans effecit, ut eius hodiernæ cœnæ pignerarer, nec ipse discedit, nec me digredi patitur. prohinc epulare uadimonium differamus. Hæc adhuc me loquente, manu firmiter iniecta Milon iussis balnearibus adsequi, producit ad lauacrum proximum, at ego uitans oculos omnium, et quem ipse fabricauerā risum obuiorum declinās, lateri eius adambulabā obtectus. Nec qui lauerim, qui terserim, qui domum rursum reuerterim præ rubore memini. Sic omnium oculis, nutibus, ac deniq; manibus deuoratus, impos animi stupebam. Raptim deniq; paupertina Milonis cœnula perfunctus, causatusq; capitis acrem dolorem, quem mihi lacrymarum assiduitas incusserat, cubitum, uenia facile tributa, concedo, et abiectus in lectulo meo, quæ gesta fuerant, singula recordabar, quoad tandem Fotis mea dominæ suæ cubitu procurato, sui longe dissimilis aduenit. Non ex læta facie, nec sermone dicaculo, sed uultuosam frontem rugis insurgentibus, asseuerabat contanter ac timide. Deniq; sermone prolato, ego inquit ipsa confiteor ultro, ego tibi causa huius molestiæ fui. Et cum dicto lorum quempiam sinu suo depromit, mihiq; porrigens, cape inquit oro te, de perfida muliere uindictam, immo uero licet maius quod uis supplicium sume. Nec tamen me putes oro sponte angorem istum tibi concinnasse. Dij mihi melius, q̃ ut mei causa uel tantillum scrupulum patiare, ac siquid ad

uersi tuum caput respicit, id omne protinus meo luatur sanguine. Sed quod alterius rei causa facere missa sum, mala quadam mea sorte in tuam recidit iniuriã. Tũc ego familiaris curiositatis admonitus, factiq; cau sam delitescentem nudari gestiens, suscipio, omnium quidem nequissimus audacissimusq; lorus iste, quem tibi uerberandæ destinasti prius à me concisus atq; laceratus, interibit ipse, quàm tuam plumeam lacteâq; contingat cutem. Sed mihi cum fide memora, quod tuum factum sæuitas consecuta in meum conuertit exitum? Adiuro enim tuum mihi charissimum caput, nulli me prorsus ac ne tibi quidem ipsi adseueranti posse credere, quod tu quicquam in meam cogitaris pernitiem. Porrò meditatus innoxios, casus incertus, uel etiam aduersus, culpæ non potest adijcere. Cum isto fine sermonis, oculos Fotidis meæ udos ac tremulos, et prona libidine marcidos, iam iamq; semia dopertulos admissis & sorbillantibus sauijs, sitienter hauriebam, sic illa lætitia recreata, patere inquit oro, prius fores cubiculi diligenter obcludam, ne sermonis elapsi profana petulantia committam grande flagitium. Et cum dicto pessulis iniectis, et uncino firmiter immisso, sic ad me reuersa colloq; meo manibus ambabus implexa uoce tenui, & admodum minuta, paueo inqt et formido solidæ domus huius operta detegere, & arcana dominæ meæ reuellare secreta. Sed melius de te doctrinaq; tua præsumo, qui præter generosam nataliũ dignitatem, præter sublime ingenium sacris pluribus initiatus profecto nosti sanctam silentij fidem. Quæcunq; igitur commisero huius religiosi

pectoris tui penetralibus semper hæc intra conspectum clausa custodias oro, et simplicitatem relationis meæ tenacitate taciturnitatis tuæ remunerare. Nam me, quæ sola mortalium noui, uis amoris, quo tibi teneor, indicare cõpellit. Iam scies omnem domus nostræ statum. Iam scies dominæ meæ miranda secreta, quidus obaudiunt manes, turbantur sydera, coguntur numina, seruiunt elementa, nec unq̃ magis artis huius uiolẽtia nititur, q̃ cum scitulæ formulæ iuuenem quempiã libenter aspexit, quod quidem ei solet crebriter euenire. Nũc etiam adolescentem quendã Boetium summe decorum effictim deperit, totasq; artis manus, machinas omnis ardenter exercet. Audiui uesperi, meis his inq̃ auribus, audiui, ꝙ ni celerius sol cœlo ruisset, noctiq; ad exercendas illecebras magiæ maturius cessisset, ipsi soli nubilam caliginem, & perpetuas tenebras comminantem, hunc iuuenem, cum è balneis rediret, ipsa tonstrinæ residentem, hesterna die forte conspexit, ac me capillos eius, qui iam cæde cultrorum delecti humi iacebant, clanculo præcepit ferre, quos me sedulo ac furtim colligentem tonsor inuenit, et quod alioquin publicitus maleficæ disciplinæ perinfames sumus, arreptam inclementer increpat. Tu ne ultima non cessas subinde lectorum iuuenum capillamenta surripere? Quod scelus nisi tandem desines, magistratibus te contanter obyciam. Et uerbum facto secutus immissa manu scrutatus è medijs capillis meis iam capillos absconditos iratus arripuit. Quo gesto grauiter affecta, mecũq; reputãs dominæ meæ mores, ꝙ huiusmodi repulsis acri

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

ter commoueri, meq; uerberare sæuissime consueuit. iam de fuga consilium tenebam. Sed istud quidem tui contemplatione abieci statim. Verum cum tristis inde discederem, ne prorsus uacuis manibus redirem, conspicio quendam forficulis tondentem caprinos utres. Quos cum probe constrictos inflatosq́;, et iam pendentis cernerem, capillos eorum humi iacentes flauos, ac per hoc illi Boetio iuueni consimules, plusculos aufero, eosq; dominæ meæ, dissimulata ueritate, trado. Sic nocti initio priusquam cœna te reciperes, Pãphile mea iam uecors animi, tectum scandulare conscendit, quod altrinsecus ædiũ patore perflabili nudatum ad omnis orientales, cæterosq́; aspectus puium, maxime his artibus suis commodatum secreto colit. Priusq́; apparatu solito instruxit feralem officinam omne genus aromatis, & ignorabiliter laminis literatis, & infelicum nauium durantibus damnis defletorum, sepultorum etiam cadauerum expositis multis admodum membris. Hic nares & digiti. Illic carnosi claui pendentium. Alibi trucidatorum seruatus cruor, et extorta dentibus ferarum trunca caluaria. Tũc decantatis spirantibus fibris, litat uario latice, nunc rore fontano, nunc lacte uaccino, nunc melle montano. Libat et mulsa. Sic illos capillos in mutuos nexus obditos, atq; nodatos cum multis odoribus dat uiuis carbonibus adolendos. Tunc protinus inexpugnabili magicæ disciplinæ potestate, et cæca numinum coactorũ uiolentia, illa corpora quorum fumabant stridentes capilli, spiritum mutuantur humanum, & sentiunt, & audiunt, et ambulant. Et qua nidor suarum du

cebat exuuiarum, ueniunt, et pro illo iuuene Boe-tio aditum gestientes, fores insiliunt. Cum ecce crapu la madens, & improuidæ noctis deceptus caligine, audacter mucrone districto in insani modum Aiacis armatus, non ut ille uiuis pecoribus infestus, tota la niauit armenta, sed longe fortius, qui tres inflatos ca-prinos utres exanimasti, ut ego te prostratis hostibus si ne macula sanguinis, non homicidam nunc, sed utri-cidam amplecterer. At ego sic lepido sermone Foti-dis inuicem cauillatus, ergo igitur iam & ipse possum inquam mihi primam istam uirtutis adoriam, ad exē plum duodeni laboris herculei numerare, uel trige-mino corpori Gerionis, uel triplici formæ Cerberi, totidem preremptos utres coæquando. Sed ut ex ani-mo tibi uolens omne delictum, quo me tantis angorī bus implicasti remittam, præsta quod summis uotis expostulo, & dominam tuam cum aliquid huius diuinæ disciplinæ molitur ostende, cum deos inuo cat, certe cum reformatu uideam. Sum nanq; coràm magiæ noscendæ ardentissimus cupitor, quanquam mihi ne ipsa tu uideare taliū rerū rudis uel expers. Scio istud, et plane sentio, cum semper alioquin spre-torem matronalium amplexuum, sic tuis istis micanti bus oculis, & rumpentibus buculis, & renidenti-bus crinibus, & hiantibus osculis, et flagrantibus pa pillis, inseruilem modum addictum atq; mancipa-tum teneas uolentem. Iam deniq; nec larem requiro, nec domuitionem paro, et nocti isti nihil antepono. Quam uellem inquit respondit illa præstare tibi o Luci, quod cupis. Sed propter inuidos mores in solitu

dinem ſemper abſtruſa, & omnium præſentia uiduata, ſolet huiuſmodi ſecreta perficere. Sed tuum poſtulatum præponam periculo meo, idq́; obſeruatis opportunis temporibus ſedulo perficiã, modo ut initio præfata ſum, rei tantæ fidẽ ſilentiumq́; tribue. Sic nobis garrientibus, libido mutua & animos ſimul et membra ſuſcitat, omnibus abiectis amiculis. Hactenus deniq; intecti bacchamur in Venerem. Cum quidẽ mihi iã fatigato, de propria liberalitate Fotis puerile obtulit corollarium. Iamq́; luminibus meis uigilia marcidis infuſus ſopor, & iam in alium diem nos attinuit. Ad hunc modum tranſactis, uoluptarie paucis noctibus, quadam die percita Fotis, ac ſatis trepida me occurrit. Indicatq́; dominam ſuam, quod nihil etiam tunc in ſuos amores cæteris artibus promoueret, nocte proxima in auem ſe ſe plumaturã, atq; ad ſuũ cupitũ ſe deuolaturã, proin memet ad tantæ rei ſpeculã caute præpararẽ. Iamq́; circa primam noctis uigiliã, ad illud ſuperius cubiculũ, ſuſpenſo et inſono ueſtigio me perducit. Ipſaq́; p rimã hoſtiorũ quãpiã iubet arbitrari, quæ ſic geſta ſunt. Iã primum oĩbus laciniis ſe deueſtit Pamphile, & arcula quadam recluſa, pyxides pluſculas inde depromit, de quis unius operculo remoto, atq; indidẽ egeſta unguedine, diuq́; palmulis ſuis adfricta, ab imis unguibus ſe ſe totam, ad uſq; ſummos capillos perlinit, multumq́; cum lucerna ſecreto collocuta, membra tremulo ſucceſſu quatit. Quis leniter fluctuantibus promicant molles plumulæ, creſcunt & fortes pinnulæ, duratur naſus incuruus, coguntur ungues adunci,

fit bubo Pãphile. Sic edito ſtridore querulo, iam ſui periclitabunda, paulatim terra reſultat. Mox in al=tum ſublimata, forinſecus totis alis euolat. Et illa quidem magnis ſuis artibus uolens reformatur. At ego nullo decantatus carmine, præſentis tantum facti ſtupore defixus, quid uis aliud magis uidebar eſſe, quã Lucius. Sic exterminatus animi, attonitus in amentiam, uigilans ſomniabam. Defrictis adeo diu pupulis, an uigilarem ſcire quærebam. Tandem deniq; reuerſus ad ſenſum præſentium, arrepta manu Fotidis, et admota meis luminibus, patere oro te inquam dum dictat occaſio, magno & ſingularis me affectionis tuæ fructu perfrui, & impartire nobis unctulum indidem. per iſtas tuas papillas, mea mel=litula, tuumq; mancipium irremunerabili beneficio, ſic tibi perpetuo pignera, ac iam perfice, ut meæ Veneris Cupido pigneratus aſſiſtam tibi. Ain inquit uulpinaris amaſio, meq; ſponte aſciam cru=ribus meis illidere compellis? Sicine meũ ipſa luciũ pullis conſeruo Theſſalis? hũc alitẽ factũ ubi quæram? Videbo quando? A' me ſcelus iſtud depellant cœlites inquã, ut ego quamuis ipſius aquilæ ſublimis uolatibus toto cœlo peruius, & ſupremi Iouis certus nuntius, uel lætus armiger, tamen non ad meum nidulum poſt illam pinnarum dignitatem ſubinde deuolem? Adiuro per dulcem iſtum capilli tui nodulum, quo meũ uinxiſti ſpiritum, me nullam aliã meæ Fotidi malle. Tũc etiã iſtud meis cogitationibus occurrit, cum ſemel auẽ talẽ perũctus induero, domus oĩs procul me uitare debere. Quàm pulchro enim, q̃q;

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

festiuo matronæ perfruerētur amatore bubone? Quid quod istas nocturnas aues, cum penetrauerint larē quēpiam sollicite prehensas foribus uidemus affigi, ut quod infaustis uolatibus familiæ minantur exitiū, suis luant cruciatibus. Sed quod sciscitari penè præteriui, quo dicto facto'ue rursum exutis pinulis illis, ad meum redibo Lucium? Bono animo es, quod ad huius rei curam pertinet, ait. Nam mihi domina singula monstrauit, quo possunt rursus in facies hominum tales figuras reformare. Nec istud factum putes ulla beniuolentia, sed ut ei redeunti medelam salubrē possem subsistere. Specta deniq; quàm paruis, quamq; futilibus tanta res procuretur. Hercules anethi modicum cū lauri folijs immissum, rore fontano datur lauacrum, & poculum. Hæc identidem adseuerans, summa cum trepidatione irrepit cubiculū, et pyxidē depromit arcula. Quā ego amplexus ac deosculatus prius, utq; mihi prosperis faueret uolatibus deprecatus, abiectis propere lacinijs totis, auide manus immersi, & haurito plusculo uncto, corporis mei membris perfricui, iamq; alternis conatibus, libratis brachijs, in auem similē gestiebam. Nec ullæ plumulæ, nec usquam pinnulæ, sed planè pili mei crassantur in setas, et cutis tenella duratur i coriū, et in extimis palmulis perdito numero, toti digiti cogūtur in singulas ungulas, & de spinæ meæ termino grādis cauda procedit. Iā facies enormis, et os prolixū, et nares hiantes, & labiæ pendulæ, sic & aures immodicis horripilant auctibus. Nec ullum miseræ formationis uideo solatium, nisi quod mihi iam neque

iunti tenere Fotidem natura crescebat, ac dum salutis inopia cuncta corporis mei considerans non autem me, sed asinum uideo. Querens de facto Fotidis, sed iam humano gestu simul & uoce priuatus, quod solum poteram postrema deiecta labia, humidis cum oculis, obliquum respiciens, ad illam tacitus expostulabam. Quae ubi me primum talem aspexit, percussit faciem suam manibus infestis, et occisa sum misera clamabat, me trepidatio simul & festinatio fefellit, & pyxidum similitudo decepit. Sed bene, quod facilior reformationis huius medela suppeditat. Nam rosis tantum demorsicatis exibis asinum, statimq; in meum Lucium postliminio redibis. Atq; utinam de more uesperi parassem nobis corollas aliquas, nec moră talĕ patereris uel noctis unius. Sed primo diluculo remediŭ festinabitur tibi. Sic illa moerebat. Ego uero quăquă pfectus asinus, et pro Lucio iumentum, sensum tamen retinebam humanum. Diu deniq; ac multum mecum ipse deliberaui, an nequissimam, facinorosissimamq; foeminam illam spissis calcibus feriens, & mordicus adpetens necare deberĕ. Sed ab incepto temerario melior me sententia reuocauit, ne morte mulctata Fotide, salutares mihi suppetias rursus extinguerĕ. Deiecto itaq; & quassanti capite, ac demussata temporali contumelia durissimo casui meo seruiĕs, ad equŭ illum uectorĕ meŭ probissimŭ in stabulŭ concedo, ubi aliŭ etiă Milonis quendam hospitis mei asinŭ stabulantĕ inueni. Atq; ego rebar si quod ineĕt mutis animalibus tacitŭ ac naturale sacramĕtŭ, agnitione ac miseratione quadă inductŭ equŭ illum

meum hospitium ac loca lauta mihi præbiturũ. Sed proh Iuppiter hospitalis et fidei secreta numina, præclarus ille uector meus cum asino capita conferunt, in meamq; perniciem ilico consentiunt, et uerẽtes scilicet cibarijs suis, uix me præsepio uidere proximantem, deiectis auribus iam furentes, infestis calcibus isequũtur, & abigor quamproculab ordeo, quod apposueram uesperi meis manibus illi gratissimo famulo. Sic affectus, atq; in solitudinem relegatus, angulo concesseram stabuli. Dumq; de insolentia collegarũ meorum mecum cogito, atq; in alterum diem auxilio rosario Lucius denuo futurus, equi perfidiæ uindictam meditor, respicio pilæ mediæ, quæ stabuli trabes sustinebat, in ipso uere meditullio Hipponæ deæ simulachrum residens ædiculæ, quod accurate corollis roseis equidem recentibus fuerat ornatum. Deniq; agnito salutari præsidio pronus spei, quantum extensis prioribus pedibus adniti poteram, insurgo ualide, & ceruice prolixa, nimiumq; porrectis labijs, quanto maxime nisu poteram corollas appetebam. Quod me pessima scilicet sorte conantem seruulus meus, cui semper equi cura fuerat mandata repente conspiciẽs, indignatus exurgit. & quousq; tandem inquit cantherium patiemur istum, pauloante cibarijs iumentorum, nunc etiam simulachris deorum infestum, quin iam ego istum sacrilegum, debilẽ, claudumq; reddam. Et statim telum aliquod quæritans eruere, fascem lignorum positum offendit, rimatusq; frõdosum fustem cunctis uastiorem, nõ prius miserũ me tũdere desijt, q̃ sonitu uehemẽti, et largo strepitu ꝑcussis ianuis,

cussis ianuis,

cussis ianuis, trepido etiam rumore uiciniæ conclamã tis latrones, profugit territus. Nec mora cum nipate factis ædibus globus latronum inuadit omnia, et singula domus mẽbra cingit armata factio. Et auxiliis hincinde conuolãtibus, obsistit discursus hostilis, cunctis gladiis ac facibus instructi noctem illuminant. Coruscat in modum ortus solis ignis & mucro. Tũc horreum quoddam satis ualidis claustris obseptum obseratumq́;, quod mediis ædibus constitutum gazis Milonis fuerat refertum, securibus ualidis aggressi diffindunt. Quo passim recluso totas opes uehεunt, raptimq́; constrictis sarcinis singuli partiuntur. Sed gestaminum modus numerum gerulorum excedit. Tunc opulentiæ nimiæ, nimio ad extremas incitas deducti, nos duos asinos & equum meum productos è stabulo, quantum possunt grauioribus sarcinis onerant, & domo iam uacua minãtes baculis exigunt, unoq́; de sociis ad speculãdũ, qui de facinoris inquisitione nũciaret, relicto, nos crebro tundẽtes per auia montiũ ducunt cõcitos. Iamq́; rerũ tantarũ pondere, et mõtis ardui uerticæ, et prolixo satis itinere, nihil à mortuo differebã. Sed mihi sero quidẽ, serio tamẽ subuenit ad auxiliũ ciuile decurrere, et interposito uenerabilis prĩcipis nomine, tot erũnis me liberare. Cũq́; deniq; iam luce clarissima uicum quempiam frequẽtem & nundinis celebrem præteriremus, inter ipsas turbulas græcorum, genuino sermone numen Augustum Cæsaris inuocare temptaui. Et ó quidem tantum disertum ac ualidum clamitaui, reliquum autẽ Cæsaris nomen enunciare non potui. Aspernati la-

trones clamorem absonum meum, cædentes hincinde miserum corium, nec cribris iam idoneũ relinquũt. Sed tandem mihi inopinatam salutem Iuppiter ille tribuit. Nam cum multas uillulas & casas amplas præterimus, hortulum quendam prospexi satis amœnum. In quo præter cæteras gratas herbulas, rosæ uirgines matutino rore florebant. His inhians, & spe salutis alacer ac lætus, propius accessi. Dumq; iã labijs undantibus affecto, consilium me subit longe salubrius, ne si rursum asino remoto prodirem in Lucium, euidens exitium inter manus latronum offenderem, uel artis magicæ suspicione, uel iudicij futuri criminatione. Tunc igitur à rosis, & quidem necessario temperaui, et casum præsentem tolerans in asini faciem fœna rodebamus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

DE ASINO AVREO

LIBER QVARTVS.

d Iem fermè circa medium, cum iam flagrantia solis caleret, i pago quodam apud notos ac familiares latronibus senes diuertimus. Sic enim prīmus aditus, & sermo prolixus, & oscula mutua quamuis asino sentire præstant. Nam & rebus eos quibusdam dorso meo depromptis munerabantur, & secretis gannitibus, quod essent latrocinio partæ, uidebantur indicare. Iamq; nos omni sarcina leuatos in pratum proximum passim libero pastui tradidere, nec me cum asino uel equo meo compascuus coetus attinere potuit, adhuc insolitum alioquin prandere fœnum, sed planè ponè stabulum prospectum hortulum, iam famæ perditus, fidenter inuado, & quamuis crudis oleribus, affatim tñ uētrē sagino. Deosq; cóprecatus oīs, cūcta prospectabá loca, sicubi forte cótermīnis í hortulis cādēs reperirē rosariū. Ná et ipsa solitudo iá mihi boná fiduciam tribuebat, si deuius et protectus absconditus sum pro remedio, de iumenti quadrupedis incuruo gradu rursum erectus in homunē, inspectante nullo resurgerē. Ergo igitur cum in isto cogitationis salo fluctuarē, aliquanto lógius uideo frōdosi nemoris cóuallē umbrosam. Cuius iter uarias herbulas et latissima uireta fulgētiū rosarū minius color renidebat. Iamq; adpud mea nó usq;quaq; ferina præcordia Veneris et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Gratiarũ lucum illũ arbitrabar, cuius inter opaca secreta floris genialis regius nitor relucebat. Tũc inuocato hylaro atq; prospero euentu, cursu me concito proripio, ut Hercule ipse sentirem, nõ asinum me, uerumetiam equum currulem nimia uelocitate refectum, sed agilis atq; præclarus ille conatus, fortunæ meæ sæuitatem anterire non potuit. Iam enim loco proximus, non illas rosas teneras & amœnas, madidas diuinis guttis roris & nectaris, quas rubi felices beatæ spinæ generant, at ne conuallẽ quidẽ usq; iam, nisi tantum ripæ fluuialis marginem densis arboribus septam uideo. Hæ arbores in lauri faciem prolixe foliatæ pariunt, in modum floris inodori, porrectos caliculos modicæ punicantis. Quos equidem fragrantis, minime rurestri uocabulo, uulgus indoctum rosas laureas appellant, quarumq; cuncto pecori cibus letalis est. Talibus fatis implicatus, & ipsam salutem recusans, sponte illud uenenum rosarium sumere gestiebam. Sed dũ contanter accedo decerpere, iuuenis quidam, ut mihi uidebatur hortulanus, cuius omnia prorsus olera uastaueram tanto damno cognito cum grandi baculo furens decurrit, abreptumq; me totum plagis obtundit adusq; uitæ ipsius periculũ, nisi tandem sapienter alioquin ipse mihi tulissem auxiliũ. Nam lumbis eleuatis in altum, pedum posterioribus calcibus iactatis in eum crebriter iam mulctato grauiter, atq; iacente contra procliue montis attigui fuga me liberaui. Sed illico mulier quæpiã, uxor eius scilicet, simul eũ prostratum et semianimem ex edito despexit, ululabili cũ plangore ad

eum statim prosilit, ut sui uidelicet miseratione mihi præsens crearet exitium. Cuncti enim pagani fletibus eius exciti statim conclamant canes, atq; ad me laniandum rabie perciti, ferrent impetum passim cohortantur, tunc igitur procul dubio iam morti proximus, cũ uiderẽ canes modo magnos et numero multos, et ursis ac leonibus ad pugnandũ idoneos, in me couocatos exasperari, è re nata capto consilio, fugã desino, ac me retrorsus celeri gradu rursum in stabulum, quo deuerteram recipio, at illis canibus iam egre cohibitis, arreptum me loro quamualido ad ansulam quandam destinatum, rursum cedendo confecissent profecto, nisi dolore plagarum aluus arctata, crudisq; illis oleribus abundans et lubrico fluxu saucia fimo fistulatim excusso, quosdam extremi liquoris aspergine, alios putore nidoris fœtidi à meis iam quassis scapulis abegissem. Nec mora, cum iam in meridiem prono iubare, rursum nos, et præcipue me longe grauius onustum producunt illi latrones stabulo. Iamq; confecta bona parte itineris, et uiæ spacio defectus, et sarcinæ pondere depressus, ictibusq; fustiũ fatigatus, atq; etiam ungulis extritis iam claudus & titubans, riuulum quendam serpentis leniter aquæ propè insistens, subtilem occasionem feliciter nactus, cogitabam totum memet flexis scite cruribus pronũ abycere, certus atq; obstinatus nullis uerberibus ad egrediendum exurgere, immo etiam paratus non fusti tantum, sed machera percussus occumbere, rebar enim iam me prorsus exanimatum, ac debilem mereri causariam missionem. Certe latrones partim impatientia moræ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

partim studio festinatæ fugæ dorsi mei sarcinã duobus cæteris iumẽtis distributuros, meq; in altioris uindictæ uicem, lupis et uulturibus prædam relicturos. Sed tã bellũ consilium meum peruertit sors deterrima. Nanq; ille alius asinus diuinato et antecapto meo cogitatu, statim se mentita lassitudine cum rebus totis offunditur. Iacensq; in modum mortui, non fustibus non stimulis, ac ne cauda quidem & auribus, cruribusq; undique uersum eleuatis, temptauit exurgere, quo ad tandem posthumæ spei fatigati, secumq; collocuti ne tandiu mortuo, immo uero lapideo asino seruiẽtes fugã morarentur, sarcinis eius mihi equoq; distributis, districto gladio poplites eius totos amputant. Ac paululum à uia retractum per altissimum præceps in uallem proximam etiam nũc spirantem præcipitant. Tunc ego miseri commulitonis fortunam cogitans, statui iam dolis abiectis et fraudibus asinum me bonæ frugi dominis exhibere. Nam et secum eos animaduerteram colloquentes, quod in proximo nobis esset habenda mansio, & totius uitæ finis quieta, eorumq; esset sedes illa, & habitatio. Clementi deniq; transmisso cliuulo, peruenimus ad locum destinatum. Vbi rebus totis exolutis atq; intus conditis, iam pondere liberatus, lassitudinem, uice lauacri, pulueris uolutatibus digerebam. Res ac tempus ipsum locorum et speluncæ illius, quam latrones inhabitant, descriptionem exponere flagitant. Nam et meum simul periclitabor ingenium, & faxo uos quoq; an mente etiam, sensuq; fuerim asinus sedulo sentiatis. Mons horridus, syluestribusq; frondibus imbrosus, & in=

primis altus fuit. Huius per obliqua deuexa, qua saxis asperrimus & ob id inaccessis cingitur, conualles lacunosæ cauæq; nimium, spinetis aggeratæ, & quaquauersus repositæ naturalem tutelam præbentes ambiebant. De summo uertice fons affluens bullis ingentibus scaturibat, qui per prona delapsus euomebat undas argenteas. Iamq; riuulis pluribus dispersus, ac ualles illas amnibus stagnantibus irrigans, in modum stipati maris, uel ignaui fluminis cuncta cohibebat. Insurgit speluncæ, qua margines montanæ desint, turris ardua, caula firma solidis cratibus, ouili stabulatione commoda, porrectis undique lateribus. Ante fores exigui tramites, uice structi parietis attenduntur. Ea tu bono certe meo periculo latronum dixeris atria, nec iuxta quicquam quàm parua casula, cannulis temere contecta, quo speculatores è numero latronum, ut postea comperi, sorte ducti, noctibus excubabant. Ibi cum singuli direpsissent stipatis artubus, nobis ante ipsas fores loro ualido destinatis, anum quandam curuatam graui senio, cui soli salus atq; tutela, tot numero iuuenum commissa uidebatur, sic infesti compellant. Etiam ne tu busti cadauer extremum, & uitæ dedecus primum, & orci fastidium solum, sic nobis ociosa domi residens lusitabis, nec nostris tam magnis tamq; periculosis laboribus solatium de tam sera refectione tribuas, quæ diebus ac noctibus, nil quicquam rei quàm merum sæuienti uentri tuo soles auiditer ingurgitare. Tremens ad hæc & stridenti uocula pauida, sic anus. At uobis fortissimi fidelissimi'que

mei hospitatores iuuenes affatim cuncta suaui sapore percocta pulmenta præsto sunt. Panis numerosus, uinum probe calicibus effricatis affluenter immissum, et ex more calida tumultuario lauacro uestro præparata. In fine sermonis huius statim se se deuestiunt, nudatiq;, & flammæ largissimæ uapore recreati, calidaq; perfusi, & oleo peruncti, mensas dapibus largiter instructas accumbunt. Commodum cubuerant, & ecce quidem longe plures numero iuuenes aduenitunt. Alij quos incunctanter adæque latrones arbitrarere. Nam & ipsi prædas aureorum argenteorumq; nummorum, ac uasculorum, uestisq; sericæ et intextæ filis aureis inuehebant. Hi simili lauacro refoti inter choros sociorum se se reponunt. Tunc sorte ducti ministeriũ faciunt. Estur ac potatur incondite, pulmentis aceruatim, panibus aggeratim, poculis agminatim ingestis, clamore ludunt, strepitu cantilant, conuitijs iocantur, ac iam cætera semiferis lapithis thebanis centaurisq; similia. Tunc inter eos unus, qui robore cæteros antistabat, nos quidem inquit Milonis Hypatini domum fortiter expugnauimus, præter tantam fortunæ copiam, quam nostra uirtute nacti sumus, et incolumi numero castra nostra petiuimus, et siquid ad rem facit octo pedibus auctiores remeauimus. At uos qui Bœotias urbes appetistis, ipso duce uestro fortissimo Lamatho diminuti debilem numerum reduxistis, cuius salutem merito sarcinis istis quas aduexistis omnibus certe antetulerim. Sed illum quidẽ utcunque nimia uirtus sua peremit, inter inclytos reges ac duces præliorum tanti uiri memoria celebra-

bitur. Enim uero uos bonæ frugi latrones inter furta parua atque seruilia timidicule per balneas & aniles cellulas reptantes scrutariam facitis. Suscipit unus ex illo posteriore numero. Tu ne solus ignoras longe faciliores ad expugnandum domus esse maiores, quippe quod licet numerosa familia latis diuersetur ædibus, tamen quisque magis suæ saluti quàm domini consulat opibus, frugi autem & solitarij homines fortunam paruam uel certe satis amplam dissimulanter obtectam protegunt acrius, et sanguinis sui periculo muniunt. Res ipsa denique fidem sermoni meo dabit. Vix enim Thebas Heptapylos accessimus, quod est huic disciplinæ primarium studium. Sed dum sedulo fortunam inquirebamus popularem, nec nos denique latuit Chryseros quidam numularius, copiosæ pecuniæ dominus, qui metu officiorum ac munerum publicorum magnis artibus magnam dissimulabat opulentiam. Denique solus ac solitarius parua sed satis munita domúcula cótentus, pannosus alioqn ac sordidus, aureos folles incubabat. Ergo placuit, ad hunc primum ferremus aditum, ut contempta pugna manus unicæ, nullo negotio cunctis opibus ociose potiremur. Nec mora, cum noctis initio foribus eius præstolamur, quas neque subleuare, neque dimouere, ac nec perfringere quidem nobis uidebatur, ne ualuarum sonus cunctam uiciniam nostro suscitaret exitio. Tunc itaque sublimis ille uexillarius noster Lamathus spectata uirtutis suæ fiducia, qua clauis immittendæ foramen patebat, sensim immissa manu claustrum euellere gestiebat. Sed dudum scilicet omnium bipedum

nequissimus Chryseros uigilans, & singula rerum sentiens lenem gradum, & obnixum silentium tolerans paulatim adrepit, grandiq; clauo manum ducis nostri repente, nixu fortissimo ad hostij tabulam offigit, et exitiabili nexu patibulum relinquens, gurgustioli sui tectum ascendit, atq; inde contentissima uoce clamitans, rogansq; uicinos, & unumquenq; proprio nomine ciens, et salutis communis admonens, diffamat incendio repentino domum suam possideri. Sic unusquisq; proximi periculi confinio territus, suppetiatũ decurrêre anxij. Tunc nos in ancipiti periculo constituti uel opprimendi nostri, uel deserendi socij remedium è re nata ualidũ, eo uolente comminiscimur. Antesignani nostri partem, qua manus humerum subit, ictu per articulum medium temperato, prorsus abscidimus, atq; ibi brachio relicto, multis lacinijs offulto uulnere, ne stillæ sanguinis uestigium proderent, cæterum Lamathum raptim reportamus, ac dũ trepidi regionis urgemur graui tumultu, & instantis periculi metu terremur ad fugam, nec uel sequi propere uel remanere tuto potest, uir sublimis animi uirtutisq; præcipuus, multis nos affatibus, multisq; precibus querens adhortatur, per dexteram Martis, per fidem sacramenti, bonum commilitonem cruciatu simul & captiuitate liberaremus. Cur enim manu, qua rapere et iugulare sola posset fortem latronem superuiuere? sat se beatum, qui manu socia uolens occumberet. Cumq; nulli nostrum spontale parricidium suadens persuadere posset, manu reliqua sumptum gladium suum, diuq; deosculatus, per medium pectus, ictu fortissi=

mo transadigit. Tunc nos magnanimi ducis uigore uenerato, corpus reliquum ueste linea diligenter conuolutum, mari cælandum commisimus, et nunc iacet noster Lamathus elemento toto sepultus. Et ille quidem dignum uirtutibus suis uitæ terminum posuit. Enimuero Alcimus solertibus cœptis, tamen sæuum fortunæ nutum non potuit abdúcere, qui cum dormientis anus perfracto tuguriolo conscendisset cubiculum superius, iamq; protinus oblisis faucibus interstinguere eam debuisset, prius maluit rerum singula per latiorem fenestram forinsecus nobis scilis rapienda dispergere. Cumq; iam cuncta rerum gnauiter emolitus, nec toro quidē aniculæ quiescentis parcere uellet, eáq; lectulo suo deuoluta uestem stragulam subductam scilicet iactare similiter destinaret, genibus eius profusa, sic nequissima illa deprecatur. Quid oro fili paupertinas pannosasq; reculas miserrimæ anus donas uicinis diuitibus, quorum hæc fenestra domum prospicit? quo sermone callido deceptus astu, & uera, quæ dicta sunt credens Alcimus, uerens scilicet, ne et ea quæ prius miserat, quæq; postea missurus foret, non socijs suis, sed in alienos lares iam certus erroris abijceret, suspendit se fenestra, sagaciter perspecturus omnia persertim domus attiguæ, quam dixerat illa, fortunas arbitraturus, quod eum strenue quidem et satis improuide conantem senile illud facinus, quanquam inualido, repentino tamē et inopinato pulsu nutantem ac pēdulū, et in prospectu alioquin attonitum præceps inegit, qui præter altitudinem nimiam super quendam etiam uastissimum lapidem propè iacentem

decidens, perfracta diffusáq; crate costarum riuos sanguinis uomēs, primitus narratis nobis quæ gesta sunt, non diu cruciatus uitam euasit, quem prioris exemplo sepulturæ traditum bonum secutorem Lamatho dedimus. Tunc orbitatis duplici plaga petiti, iamq; thebanis conatibus abnuentes, Plateas proximam conscendimus ciuitatem, ubi fama celebrem quendam nomine Democharem munus editurum gladiatorium deprehendimus. Nam & genere primarius uir, et opibus pluribus, & liberalitate præcipuus, digno fortunæ suæ splendore publicas uoluptates instruebat. Quis tantus ingenij, quis facundiæ, qui singulas species apparatus multiiugi, uerbis idoneis possit explicare? Gladiatores isti famosæ manus, uenatores illi probatæ pernicitatis, alibi noxij, perdita securitate, suis epulis bestiarum saginas instruentes confixilis machinæ sublicæ, turres tabularum nexibus, instar circunforaneæ domus, floridæ picturæ, decora futuræ uenationis receptacula. Qui præterea numerus, quæ facies ferarum? Nam præcipuo studio forensis etiam aduexerat generosa illa damnatorum capitum funera, sed præter cæterā speciosi muneris supellectilem, totis utcunq; patrimonij uiribus immanis ursæ comparabat numerum copiosum. Nam præter domesticas uenationibus captas, præter largis emptionibus partas, amicorum etiam donationibus uarijs certatim oblatas, tutela sumptuosa sollicite nutriebat. Nec ille tam clarus, tamq; splendidus publicæ uoluptatis, apparatus, inuidiæ noxios effugit oculos. Nam diutina captiuitate fatigatæ, simul &

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

æstiua flagrantia maceratæ, pigra etiã sessione languidæ, repentina correptæ pestilentia, penè ad nullum rediuere numerũ, passim per plateas plurimas cerneres iacere semiuiuorum corporum ferina naufragia. Tũc uulgus ignobile, quos in culta pauperies, sine delectu ciborum tenuato uentri cogit sordẽtia supplementa & dapes gratuitas conquirere, passim iacentes epulas accurrere. Tunc nacti subtile consilium, ego & iste Babulus tale comminiscimur. Vrsam, quæ cæteris sarcina corporis præualebat, quasi cibo parandam portamus ad nostrum receptaculũ, eiusq; probe nudatum carnibus coriũ, seruatis solerter unguibus, ipso etiam bestiæ capite, adusq; cõfinium ceruicis, solido relicto, tergum omne rasura studiosa tenuamus, & minuto cinere perspersum, soli siccandũ tradimus. Ac dum cælestis uaporis flammis examurcatur, nos interdum pulpis eius ualẽter saginantes, sic instanti militiæ disponimus sacramentum, ut unus è numero nostro, nõ qui corporis adeo, sed animi robore cæteris antistaret, atq; is in primis uolũtarius, pelle illa contectus, ursæ subiret effigiẽ, domumq; Democharis illatus, per oportuna noctis silentia nobis ianua faciles præstaret aditus. Nec paucos fortissimi collegij solers species ad munus obeundum arrexerat, quorum præ cæteris Thrasileon factionis optione dilectus, ancipitis machinæ subit aleam. Iamq; habili corio et mollicie tractabili, uultu sereno sese recondit. Tunc tenui acumine summas oras eius adæquauimus, et iũcturæ rimã licet gracilẽ, setæ circũfluẽtis dẽsitate sepimus ad ipsum cõfi=

nium gulæ, qua ceruix fuerat exacta, Thrasileonis caput subire cogimus, paruisq; respiratui circa nares & oculos datis foraminibus, fortissimum socium nostrum, prorsus bestiam factum, immittimus caueæ, modico prædestinatæ precio, quam constanti uigore festinus irrepsit ipse. Ad hunc modum prioribus inchoatis, sic reliqua fallaciæ peregimus. Sciscitati nomen cuiusdam Nicanoris, qui genere Thracio proditus, ius amicitiæ summum cum illo Demochare colebat, literas affigimus, ut uenationis suæ primicitias, bonus amicus uideretur ornando muneri dedicasse. Iamq; prouecta uespera, abusi præsidio tenebrarum, Thrasileonis caueã Demochari cum literis illis adulterinis offerimus. Qui demiratus bestiæ magnitudinẽ, suiq; contubernalis opportuna liberalitate lætatus, iubet nobis protinus gaudij sui gerulis, decẽ aureos, ut ipse habebat è suis loculis adnumerari. Tunc, ut nouitas consueuit ad repentinas uisiones animos hominum pellicere, multi numero mirabundi ad bestiam confluebant, quorum satis callenter curiosos aspectus Thrasileon noster impetu minaci frequenter inhibebat, consonaq; ciuiũ uoce, satis felix ac beatus Demochares ille sæpe celebratus, quod post tantam cladẽ ferarũ nouo prouẽtu quoquomodo fortunæ resisteret. Iubet noualibus suis confestim bestiã ire, iubet summa cum diligentia reportari. Sed suscipiens ego caueas in quam domine flagrantia solis & itineris spatio fatigatam coetui multarum, & ut audio non rectæ ualẽtium committere ferarum, quin potius domus tuæ patulũ ac perflatilem locum, immo et lacu aliquo con

terminum refrigerantemq; prospicis. An ignoras hoc genus bestiae, lucos consitos, & specus roridos, et colles frigidos, & fontes amoenos superincubare? Talibus monitis Demochares perterritus, numerumq; perditorum secum recensens, non difficulter assensus, ut ex arbitrio nostro caueam locaremus facile permisit. Sed & nos inquam parati sumus hic ibidem pro cauea ista excubare noctes, ut aestus et uexationis incommodo bestiae fatigatae, & cibum tempestiuum, & potum solitum accuratius afferamus. Nihil indigemus labore isto uestro respondit ille. Iam pene tota familia per diutinam consuetudinem nutriendis ursis exercitata est. Posthaec uale facto, discessimus, et portam ciuitatis egressi monimentum quoddam conspicamur procul a uia remoto & abdito loco positum. Ibi capulos carie & uetustate semitectos, quis inhabitabãt puluerei & iam cinerosi mortui, passim ad futurae praedae receptacula reseramus, et ex disciplina sectae seruato noctis illunino tempore, quo somnus obuius impetu primo corda mortaliũ ualidius inuadit ac premit, cohortẽ nostrã gladijs armatã ante ipsa fores Democharis, uelut expilationis uadimoniũ sistimus. Nec secius Thrasileon examussim capto noctis latrocinali momẽto prorepit caueam, statimq; custodes, q prope sopiti qescebant, oẽs ad unũ mox, etiã ianitorẽ ipsum gladio cõficit, clauiq; subtracta, fores ianuae repandit, nobisq; prompte conuolãtibus, et domus alueo receptis demõstrat horreũ, ubi uespera sagaciter argẽtũ copiosum recõdi uiderat, quo protinus pfracto, cõfertae manus uiolẽtia iubeo singulos cõmilitonũ asporta-

re q̃tũ q̃sq; poterat auri uel argenti, et in illis ædibus fideliſſimorum mortuorum occultare propere, rurſum concito gradu recurrẽtes ſarcinas iterare. Quod eni ex uſu foret omnium me ſolũ reſiſtentem pro domus limine cuncta rerum exploraturum ſollicite dum redirent. Nam & facies urſæ, medijs ædibus diſcurrentis ad proterrendos, ſi qui de familia forte uigilaſſent, uidebatur opportuna. Quis enim quamuis fortis et intrepidus immani forma tantæ beſtiæ noctu præſertim uiſitata, nõ ſe ad fugam ſtatim concitaret? non obdito cellæ peſſulo pauens & trepidus ſe ſe cohiberet? His omnibus ſalubri conſilio recte diſpoſitis, occurrit ſæuus euentus. Nanq; dũ reduces ſocios noſtros ſuſpenſus opperior, quidã ſeruulus ſtrepitu ſcilicet diuinitus inquietus proſerpit leniter, uiſaq; beſtia, quæ libere dſcurrens totis ædibus cõmeabat premẽs obnixum ſilentium, ueſtigium ſuum replicat, & utcunq; cunctis in domo uiſa pronutiat. Nec mora, cũ numeroſæ familiæ frequentia domus tota completur tædis, lucernis, cereis ſepaceis nocturni luminis inſtrumentis. Clareſcunt tenebræ, nec inermis quisquã de tanta copia proceſſit, ſed ſinguli fuſtibus, lanceis, diſtrictis deniq; gladijs armati muniũt aditus, nec ſecus canes etiam uenaticos, auritos illos et horricomes, ad comprimendam beſtiam cohortantur. Tunc ego ſenſim gliſcente adhuc illo tumultu, retrogradi fuga, domo faceſſo. Sed planè Thraſileon mire canibus repugnantem latens ponè ianuam ipſe proſpicio. Quãquam enim uitæ metas ultimas obiret, non tamen ſui noſtriq; uel priſtinæ uirtutis oblitus, iam faucibus ipſis

hiantis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

hiantis Cerberi reluctabat. Scænam deniq; quã spõte sumpserat cum anima retinens, nunc fugiens, nũc resistens, varijs corporis sui scænis ac motibus tandem domo prolapsus ẽ. Nec tamen quãuis publica potitus libertate salutem fuga quærere potuit. Quippe cuncti canes de proximo angiportu satis feri, satisq; copiosi, uenaticis illis qui commodum domo similiter insequẽtes processerant se se commiscent agminatim. Miserũ funestumq; spectaculum aspexi Thrasileonẽ nostrũ cateruis canum sæuientium cinctum, atq; obsessum, multisq; numero morsibus laniatum? Deniq; tanti doloris impatiens, populi circunfluentis turbulis immisceor, & in quo solo poteram celatum auxilium bono ferre commilitoni, sic indaginis principes dehortabar. O' grande inquam & extremum flagitium, magnam & uere preciosam perdimus bestiam. Nec tamen nostri sermonis artes infelicissimo profuere iuueni. Quippe quidam procurrens è domo procerus & ualidus, incontanter lanceam medijs iniecit ursæ præcordijs. Nec secus alius. Et cæ plurimi iam timore discusso certatim gladios, & iam de proximo congerunt. Enimuero Thrasileon egregium decus nostræ factionis, tandem immortalitate digno illo spiritu expugnato, magis q̃ patientia, neq; clamore, ac nec ululatu quidem, fidem sacramenti prodidit. Sed iam morsibus laceratus, ferroq; laniatus, obnixo mugitu, & ferino fremitu, præsentem casum generoso uigore tolerans gloriam sibi reseruauit, uitam fato reddidit. Tanto tamen terrore, tantaq; formidine cætum illum turbauerat, ut usq; diluculum, immo &

in multũ diem nemo quisquam fuerit ausus, quãuis iacentem bestiã uel digito cõtingere, nisi tandẽ pigre ac timide quidã lanius paulo fidẽtior, utero bestiæ resecto ursæ, magnificũ despoliauit latronem. Sic etiã Thrasileon nobis perimitur, sed à gloria non periuit. Confestim itaq; constrinctis sarcinis illis, quas nobis seruauerant fideles illi mortui, Plateæ terminos cito gradu deserentes, istud apud nostros animos idẽtidem reputabamus, merito nullam fidem inuita repperiri, quod ad manes iam & mortuos, odio perfidiæ nostræ demigrauit. Sic onere uecturæ, simul & asperæ, uiæ toti fatigati, tribus comitũ desideratis, istas quas uidetis prædas adueximus. Post istum sermonis terminum, poculis aureis memoriæ defunctorum cõmilitonum, uino mero libant. Dehinc canticis quibusdam Marti deo, blanditi paululum conquiescunt.
Etenim nobis anus illa recens ordeum affatim, et sine ulla mensura largita est, ut equus quidem meus, tanta copia, & quidem solus potitus, saliares se cœnasse cœnas crederet. Ego uero quanquam aliàs ordeum tunsum minutatim, & diutina cogitatione uirulentum semper esserim, rimatus angulum, quo panis reliquiæ totius multitudinis cõgestæ fuerant, fauces diutina fame saucias, & araneantes uehementer exerceo. Et ecce nocte promota latrones expergiti castra commouent. Instructiq; uarie, partim gladijs armati in lemures reformant, concito se gradu proripiunt. Nec me tamen instanter ac fortiter manducantem, uel somnus imminens impedire potuit. Et quãquam prius cum essem Lucius, unico uel secundo pane con-

tentus, mensa decederem, tunc uentri tam profundo seruiens, iam ferme tertium qualum rumigabam. Huic me operi attonitum clara lux oppressit. Tandem denique asinali uerecundia ductus, ægerrime tamen digrediens riuulo proximo sitim lenio. Nec mora cum latrones ultro anxii atque solliciti remeant. nullam quidem prorsus sarcinam, uel omnino licet uilem laciniam ferentes, sed tantum gladiis, totis manibus, immo factionis suæ cunctis uiribus, unicam uirginem filo liberali, & ut matronatus eius indicabat, summatem regionis puellam, me hercules & asino tali concupiscendam, mœrentem, & crines cum ueste sua lacerantem, aduehebant, eam simul intra speluncam, uerbisque quæ dolebat minora faciētes, sic alloquuntur. Tu quidem salutis & pudicitiæ secura, breuem patientiam nostro compendio tribue. Nos ad istam sectam paupertatis necessitas adegit. Parētes autem tui de tanto suarum diuitiarum cumulo, quanquam satis cupidi, tamen sine mora parabunt, scilicet idoneam sui sanguinis redemptionem. His & his similibus blatteratis, nec quicquam dolor sedatur puellæ, quidni quæ inter genua sua deposito capite sine modo flebat. At illi introuocatæ anui præcipiūt, assidēs eā blādo, quātū posset, solaretur alloquio. Seque ad sectæ sueta conferre. Nec tamen puella quit ullis aniculæ sermonibus, ab incœptis fletibus auocari. Sed altius eiulans se se, & assiduis singultibus ilia quatiens, mihi etiam lachrymas excussit. At sic. An ego inquit misera tali domo, tanta familia, tam charis uernulis, tam sanctis parentibus desolata,

et infelicis rapinæ præda, et mancipium effecta, inq; isto saxeo carcere seruiliter clausa, et omnibus delitijs, quis innata atq; innutrita sim, priuata sub incerta salutis & carnificinæ laniena, inter tot ac tales latrones & horrendum gladiatorum populum, uel fletũ desinere, uel omnino uiuere potero? Lamentata sic et animi dolore, & faucium tendore, & corporis lassitudine iam fatigata, marcentes oculos dimisit ad saporem. Iam commodum conquierat, nec diu cum repente lymphatico ritu, somno recussa, longe'q; uehementius afflictare sese, & pectus etiã palmis infestis tundere, & faciẽ illã luculentam uerberare incœpit, & anniculæ, quamquã instantissime causas noui et instaurati mœroris requirentis, sic adsuspirans altius infit. Hem nunc certe nunc maxime funditus perij, nunc spei salutiferæ renuntiaui. Laqueus, aut gladius, aut certe præcipitium proculdubio capessendum est. Ad hæc anus iratior, dicere eam sæuiore iã uultu iubebat, quid malum fleret, uel quid repente postliminio pressæ quietis lamẽtationes licentiosas refricaret. Nimirũ inquit, tãto cõpendio tuæ redẽptionis defraudare iuuenes meos destinas? quod si pergis ulterius, iam faxo lachrymis istis, quas paruipẽdere latrones consueuêre, insuper habitis, uiua exurêre. Tali puella sermone deterrita, manu'q; eius exosculata, parce inquit mi parens, & durissimo casui meo pietatis humanæ memor, subsiste paululum. Nec enim, ut reor, æuo lõgiore, mature tibi ĩ ista sancta canicie miseratio prorsus exaruit. Specta deniq; scænam meæ calamitatis. Speciosus adolescens inter suos principales' quẽ

filiũ publicum omnis sibi ciuitas cooptauit, meus alioquin consobrinus, tantulo triennio maior in ætate, qui mecum primis ab annis nutritus & adultus, indiuiduo contubernio domusculæ, immo uero cubiculi toriq;, sanctæ charitatis affectione mutuo mihi pignoratus, uotisq; nuptialibus pacto iugali pridem destinatus consensu parentum, tabulis etiam maritus nũcupatus ad nuptias, officio frequenti cognatorum, et affiniũ stipatus tẽplis et ædibus publicas uictimas immolabat. Domus tota lauris obsita, tædis lucida cõstrepebat hymeneum. Tunc me gremio suo mater infelix tolerans, mundo nuptiali decenter ornabat, mellitisq; suauijs crebriter ingestis, iam spe futura liberorum uotis anxijs propagabat, cum irruptionis subitæ gladiatorum impetus ad belli faciem sæuiẽs, nudis et incertis mucronibus coruscans, non cædi, nõ rapinæ manus afferunt, sed denso conglobatoq; cuneo cubiculum nostrum inuadunt protinus. Nec ullo de familiaribus nostris repugnante, ac ne tãtillũ quidẽ resistente, miserã exanimẽ, sæuo pauore, trepido de medio matris gremio rapuere. Sic instar Athracidis uel Pyrithoi, despectæ disturbatæq; nuptiæ. Sed ecce sæuissimũ omniũ, nunc etiã redintegratur, immo uero cumulatur infortuniũ meũ. Nam uisa sum mihi de domo, de thalamo, de cubiculo, de thoro deniq; ipso uiolẽter extracta, p solitudines auias ĩfortunatissimi mariti nomen inuocare, eumq; ut primũ meis amplexibus uiduatus est, adhuc unguẽtis madidũ, coronis floridũ, consequi uestigio me pedibus fugientem alienis, utq; clamore percito formosæ raptum uxoris

conquerens populi testatur auxilium, quidam de latronibus importunæ persecutionis indignatione permotus, saxo grandi prope dibus abrepto, missellum iuuenem maritum meum percussum interemit. Talis aspectus, atrocitate perterrita, somno funesto pauens, excussa sum. Tunc fletibus eius adsuspirans anus, sic incipit. Bono animo esto mea Herilis, nec uanis somniorum figmentis terreare. Nam præter quod diurnæ quietis imagines falsæ perhibentur, tum etiã nocturnæ uisiones contrarios euentus nõnunquã pronuntiant. Deniq; flere, & uapulare, & nonnunquã iugulari, lucrosum, prosperumq́; prouẽtum nunciant, contra, ridere, & mellitus dulcioli, uẽtrem saginare, uel in uoluptatem ueneriam cõuenire, tristitiæ animi, languori corporis, damnisq́; cæteris anxiatum iri prædicant. Sed ego te narrationibus lepidis, anilibusq́; fabulis, protinus euocabo. Et incipit. Erat in quadam ciuitate rex & regina. Hi tres numero filias forma conspicuas habuere. Sed maiores quidem natu, quãuis gratissima specie idoneæ, tamen celebrari posse laudibus humanis credebãtur. At uero puellæ iunioris tam præcipua, tam præclara pulchritudo, nec exprimi, ac ne sufficienter quidem laudari sermonis humani penuria poterat. Multi deniq; ciuiũ et aduenæ copiosi, quos eximij spectaculi rumor studiosa celebritate cõgregabat, inaccessæ formositatis admiratione stupidi, et admouentes oribus suis dexteram, priore digito in erectum pollicẽ residente, ut ipsam prorsus deã Venerẽ religiosis adoratiõibus uenerabãtur. Iamq́; proximas ciuitates, et attiguas regio=

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

nes fama peruaserat, deam, quam cœrulũ profundũ pelagi peperit, et ros spumantium fluctuũ educauit, iam numinis sui passim tributa uenia, in medijs conuersari populi cœtibus, uel certe rursum nouo cœlestium stellarum germine non maria, sed terras, Venerem aliã, uirginali flore præditam pullulasse. Sic immensum procedit indies opinio, sic insulas iam proximas et terræ plusculum, prouinciasq; plurimas fama porrecta peruagatur. Iam multi mortaliũ lõgis itineribus atq; altissimis maris meatibus, ad sæculi specimen gloriosum cõfluebant. Paphõ nemo, Cnydõ nemo. At ne ipsa sacra quidem cithera, ad conspectũ deæ Veneris nauigabant. Sacra deæ proferuntur, tẽpla deformãtur, puluinaria deserũtur, cerimoniæ negligũtur, incoronata simulachra, et aræ uiduæ frigido cinere fedatæ. Puellæ supplicatur, et ĩhumanis, uultibus deæ tantæ numina placantur, et ĩ matutino progressu uirginis, uictimis & epulis Veneris absentis nomen propitiatur. Iamq; per plateas commeãtem populi frequenter, floribus sertis, & solutis adprecãtur. Hæc honorum cœlestium ad puellæ mortalis cultum immodica translatio, ueræ Veneris uehementes incendit animos, & impatiens indignationis, capitæ quassanti fremens altius, sic secum differit. En rerum natura prisca parens, en elementorum origo initialis, en orbis totius alma Venus, quæ cum mortali puella partiario maiestatis honore tractor, & nomen meum cœlo conditum terrenis sordibus prophanatur. Nimirũ cõmuni numinis piamẽto, uicariæ uenerationis icertũ sustinebo, et imaginẽ meã

circunferet puella moritura. Frustra me pastor ille, cuius iustitiam fidemq; magnus comprobauit Iuppiter, ob eximiã speciem tantis prætulit deabus. Sed non adeo gaudẽs ista quæcunq; est, meos honores usurpabit. Iam faxo huius etiam ipsius illicitæ formositatis pœniteat, et uocat cõfestim puerũ suũ, pinatũ illũ & satis temerarium, qui malis suis moribus, contempta disciplina publica, flammis & sagittis armatus per alienas domos nocte discurrens, & omnium matrimonia corrumpens, impune committit tanta flagitia, & nihil prorsus boni facit. Hunc quamquam genuina licentia procacem, uerbis quoq; insuper stimulat. Perducit ad illam ciuitatem, et Psychen (hoc enim nomine puella nuncupabatur) corã ostendit, et tota illa perlata de formositatis æmulatione fabula, gemens ac fremens indignatione, per ego te inqt, maternæ charitatis fœdera deprecor, per tuæ sagittæ dulcia uulnera, per flammæ istius mellitas uredines, uindictã tuæ parenti, sed plenam tribue, et in pulchritudinem contumacem reuerenter uindica, idq; unũ et præ omnibus unicũ, uolens effice, uirgo ista amore flagrantissimo teneatur hominis extremi, quẽ et dignitatis, et patrimonij simul et incolumitatis ipsius fortuna damnauit, tamq; infirmi, ut per totum orbem non inueniat miseriæ suæ comparem. Sic effata, et osculis hiantibus filiũ diu ac pressule sauiata, proximas oras reflui litoris petit, plantisq; roseis uibrantiũ fluctuũ summũ rorẽ calcauit. Ecce iã profundi maris udo resedit uertice, et ipsum q icipit uelle, statim quasi pridẽ præceperit, nõ moratur marinũ ob

ſequiū, adſunt Nerei filiæ, chorum canentes, et Portunus cerulus barbis hiſpidus, et grauis, piſcoſo ſinu Salacia, auriga paruulus delphini Palemon, iam paſſim maria perſultatens, Tritonū cateruæ, hic concha ſonaci leniter bucinat, ille ſerico tegmine flagrantiæ ſolis obſiſtit inimici, alius ſub oculis dominæ ſpeculum prægerit, currus, biges alij ſubnatant. Talis ad oceanum pergentem Venerē comitatur exercitus. Interea Pſyche, cum ſua ſibi perſpicua pulchritudine nullum decoris ſui fructum percipit, ſpectatur ab omnibus, laudatur ab omnibus, nec quiſq̄, non rex, nō regius, nec de plebe ſaltem, cupiēs eius nuptiarū petitor accedit. Mirātur quidē diuinam ſpeciem, ſed ut ſimulachrum fabre politum mirantur omnes. Olim duæ maiores ſorores, quarum temperatam formoſitatem nulli diffamarant populi, procis regibus deſponſæ, iam beatas nuptias adeptæ. Sed Pſyche uirgo uidua domi reſidens, deflet deſertam ſuam ſolitudinē, ægra corporis, animi ſaucia, et quamuis gētibus totis cōplacitam, odit in ſe ſuam formoſitatem. Sed infortunatiſſimæ filiæ miſerimus pater, ſuſpectatis cæleſtibus odijs, & iræ ſuperum metuens, dei Mileſij uetuſtiſſimū percontatur oraculum, et tanto numine precibus et uictimis ingratæ uirgini petit nuptias et maritum. Sed Apollo quāquā græcus et ionicus propter Mileſiæ conditorem, ſic latina ſorte reſpondit.

Montis in excelſi ſcopulo, deſiſte puellam,
Ornatam mundo funerei thalamu.
Nec ſperes generum mortali ſtirpe creatum,
Sed ſæuum atq; ferum uipereumq; malum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Qui pinnis uolitans super æthera cuncta fatigat,
Flammaq; & ferro singula debilitat.
Quē tremit ipse Iouis, quo numina terrificantur,
Fluminaq; horrescunt, et stygiæ tenebræ.

Rex olim beatus affatu sanctæ uaticinationis accepto, piger tristisq; retro domum pergit, suæq; coniugi præcepta sortis enodat infaustæ, mœretur, fletur lamentatur diebus pluscul1s. Sed diræ sortis iam urgent tetri effectus, iam feralium nuptiarū miserrimæ uirgini coragium struitur. Iam tædæ lumen atræ fuliginis cinerem arcessit, & sonus tibiæ zygiæ mutatur in querulum lydij modū, cantusq; lætus hymenei, lugubri finitur ululatu, & puella nuptura deterget lachrymas ipso suo flāmeo. Sic affectæ domus triste fatum, cuncta etiam ciuitas congemebat, luctuq; publico, confestim congruens edicitur iustitiū. Sed monitis cœlestibus parendi necessitas, misellam Psychen ad destinatam pœnam efflagitabat. Perfectis igitur feralis thalami cum summo mœrore solemnibus, toto prosequente populo, uiuum producitur funus, & lachrymosa Psyche comitatur, non nuptias, sed exequias suas. Ac dum mœsti parentes, & tanto malo perciti nefarium facinus perficere cōtātur, ipsa illa filia talibus eos adhortatur uocibus. Quid infelicem senectam fletu diutino cruciatis? quid spiritū uestrum, qui magis meus est, crebris eiulatibus fatigatis? quid lachrymis inefficacibus ora mihi ueneranda fœdatis? quid laceratis in uestris oculis mea lumina? quid caniciem scinditis? quid pectora? quid ubera sancta tunditis? Hic erunt uobis egegiæ meæ

formositatis præclara præmia. Inuidiæ nefariæ letali plaga percussi, sero sentitis. Cum gens & populi celebrarent nos diuinis honoribus, cum nouam me Venerem ore consono nuncuparent, tunc dolere, tunc flere, tunc me iam quasi peremptam lugere debuistis. Iam sentio, iam uideo solo me nomine Veneris perisse. Ducite me, & cui sors addixit, scopulo sistite. Festino felices istas nuptias obire. Festino generosum illum maritum meum uidere. Quid differo? quid trecto uenientem? qui totius orbis exitio natus est. Sic profata uirgo cõticuit, i gressuq; iam ualido põpæ populi prosequentis sese miscuit. Itur ad constitutum scopulum montis ardui, cuius in summo cacumine statutam puellam cuncti deserentes, tædasq; nuptiales, quibus præluxerant ibidem lachrymis suis extinctas relinquẽtes, deiectis capitibus, domuitionem parant. Et miseri quidem parentes eius tanta clade defessi clausæ domus abstrusi tenebris perpetuæ nocti sese dedidere. Psychen autem pauentem ac trepidam, & in ipso scopuli uertice deflentem, mitis aura molliter spirantis zephiri, uibratis hincinde laciniis, & reflato sinu sensim leuatam suo tranquillo spiritu uehẽs, paulatim per deuexa excelsæ uallis subditæ florentis cespitis gremio leniter delapsam reclinat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

Psyche teneris, et herbosis locis in ipso thoro roscidi graminis suaue recubás, tãta mẽtis perturbatione sedata, dulce conquieuit. Iamq; sufficienti recreata somno placido resurgit animo. Videt lucum, proceris et uastis arboribus consitum. Videt fontem, uitreo latice perlucidũ, medio luci meditullio. Propè fontis adlapsum domus regia est ædificata, non humanis manibus, sed diuinis artibus. Iam scies ab introitu primo dei cuiuspiam luculentum, et amœnum uidere te diuersorium. Nam summa laquearia citro et ebore curiose cauata subeũt aureæ columnæ, parietes omnes argenteo cælamine cõteguntur, bestijs et id genus pecudibus occurrẽtibus ob os introeuntium. Mirus prorsum magnæ artis homo, immo semideus, uel certe deus, qui magnæ artis subtilitate tantum effigiauit argentum. Enimuero pauimenta ipsa lapide precioso cæsim diminuto, in uaria picturæ genera discriminantur uehementer. Iterum ac sæpius beatos illos, qui super gemmas & monilia calcant. Iam cæteræ partes longe lateq; dispositæ domus sine precio preciosæ, totiq; parietes solidati massis aureis, splendore proprio coruscant, ut diem suũ sibi domus faciat licet sole nolẽte. Sic cubicula, sic porticus, sic ipsæ ualuæ fulgurant. Nec secius opes cæteræ maiestati domus respõdẽt, ut eqdẽ illud recte uideatur, ad conuersationẽ humanã, magno Ioui fabricatũ cæleste palatiũ. Inuitata Psyche taliũ locorũ oblectatione propius accessit, et paulo fidentior, intra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

limẽ ſeſe facit. Mox perlectante ſtudio pulcherrimæ
uiſionis, miratur ſingula, et altrinſecus ædiũ horrea
ſublimi fabrica perfecta, magnisq; cõgeſta gazis con=
ſpicit. Nec quicquã, ẽ quod ibi nõ eſt. Sed præter cæ=
terã tantarũ diuitiarũ admiratione, hoc erat præ-
cipue mirificum, quod nullo uinculo, nullo clauſtro,
nullo cuſtode totius orbis theſaurus ille muniebatur.
Hæc ei ſumma cum uoluptate uiſenti offert ſeſe uox
quædam corporis ſui nuda. Et quid inquit domina
tãtis obſtupeſcis opibus? tua ſunt hic omnia, proĩ cubĩ
culo te refer, et lectulo laſſitudinem refoue, et ex ar
bitrio lauachrũ pete. Nos quarũ uoces accipis, tuæ fa
mulæ, ſedulo tibi præminiſtrabimus, nec corporis cu=
ratæ tibi, regales epulæ morabuntur. Senſit Pſyche dĩ
uinæ prouidentiæ beatitudinem, monitusq; uoces in=
formes audiẽs, & prius ſomno, et mox lauacro fati
gationem ſui diluit. Viſoq; ſtatim proximo ſemirotũ
do, ſuggeſtũ propter inſtrumẽtũ cœnatoriũ, rata refe
ctui ſuo, commodum libẽs accumbit, ilico uini necta
rei, eduliumq; uariorum fercula copioſa, nullo ſerui=
ente, ſed tantũ ſpiritu quodam impulſa ſubminiſtrã
tur. Nec quenquã tamen illa uidere poterat, ſed uerba
tantum audiebat excidentia, & ſolas uoces famulas
habebat. Poſt opimas dapes, quidam introceſſit, &
cantauit inuiſus. Et alius cithara pulſauit, quæ uide-
batur nec ipſa. Tunc modulatæ multitudinis cõferta
uox aures eius affertur, ut quamuis hominum nemo
pareret, chorus tamen eſſe pateret. Finitis uoluptati-
bus, ueſpera ſuadente cõcedit Pſyche cubitum. Iamq;
prouecta nocte, & clemens quidam ſonus aures eius

accedit. Tunc uirginitati suæ, pro tanta solitudine metuẽs, et pauet, et horrescit, et quouis malo, plus timet, quod ignorat. Iamq; aderat ignobilis maritus, & thorũ inscenderat, & uxorem sibi Psychen fecerat, & ante lucis exortum propere discesserat, statim uoces cubiculo præstolatæ nouam nuptã interfectæ uirginitatis curant. Hæc diutino tempore sic agebantur. Atq;, ut est natura redditum, nouitas per assiduam cõsuctudinẽ eius cõmendarat. Et sonus uocis incertæ solitudinis erat solatium. Interea parentes eius inde fesso luctu, atq; mœrore cõsenescebãt. Latiusq; porrecta fama, sorores illæ maiores cuncta cognorãt, propereq; mœstæ atq; lugubres deserto lare, certatim ad parentũ suorũ conspectum, affatumq; perrexerant. Ea nocte ad suã Psychen sic infit maritus (Nanq; præter oculos & manibus & auribus sentiebatur) Psyche dulcissima, et chara uxor, exitiabile tibi periculum minatur fortuna sæuior, quod obseruandum pressiore cautela censeo. Sorores iam tuæ mortis opinione turbatæ, tuumq; uestigium requirentes, scopulum istum protinus adiere, quarum siquas forte lamentationes acceperis, neq; respõdeas, immo nec prospicias, omnino. Cæterũ mihi quidem grauissimũ dolorẽ, tibi uero summũ creabis exitium. Annuit, et ex arbitrio mariti, se facturam spopondit. Sed eo simul cum nocte dilapso, diem totum lachrymis ac plangoribus misella consumit, se nunc maxime prorsus perisse iterans, quæ beati carceris custodia septa, et humanæ cõuersationis colloquio uiduata, nec sororibus quidem suis de se merẽtibus opẽ salutarẽ ferre, at ne uidere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

easqdẽ omnino posset. Nec lauacro, nec cibo, nec ulla deniq; refectione recreata, flẽs ubertim decessit ad somnũ. Nec mora cũ paulo maturius lectũ maritus accubãs, eaq; nũc ẽt lachrymãtẽ cõplexus sic expostulat. Hæccine mihi pollicebare Psyche mea, qđ iã de te tuus maritus expecto? Quid spero? Et ꝑfida, et pernox, nec iter amplexus cõiugales desinis cruciatus? Age iã nũc ut uoles, et aĩo tuo dãnosa poscẽti pareto, ĩn memineris meæ seriæ monitiõis cũ cœperis sero pœnitere. Tũc illa precibus, et dũ se moriturã cõminatur, extorquet à marito cupitis annuat, ut sorores uideat, luctus mulceat, ora cõferat. Sic ille nouæ nuptæ precibus ueniã tribuit, et insuper quibuscunq; uellet, eas auri, uel moniliũ donare cõcessit. Sed idẽtidẽ monuit, ac sæpe terruit, ne quãdo sororũ pernicioso cõsilio suasa de forma mariti quærat, ne'ue se sacrilega curiositate, de tãto fortunarũ suggestu pessũ deyciat, nec suũ postea contingat amplexũ. Gratias egit marito. Iamq; lætior animo, sed prius, ĩquit, sentiẽs moriar, ꝙ tuo isto dulcissimo cõnubio carreã. Amo enim, et efflictim te, ꝙcunq; es, diligo, atq; ut meũ spiritũ, nec ipsi Cupidini cõparo. Sed istud etiã precibus meis oro largire et illi tuo famulo, præcipe zephyro simili uectura sorores hic mihi sistat, et imprimẽs oscula suasoria, et ingerẽs uerba mulcẽtia, et iungẽs mẽbra cohibẽtia, hæc ẽt blãditijs astruit. Mi mellite, mi marite, tuæ Psyches dulcis anima, ui ac potestate Veneris usurus. Inuitus succũbit maritus, et cũcta se facturũ spopõdit. Atq; ẽt luce proximãte, de manibus uxoris euanuit. At illæ sorores percõtatæ scopulũ, locumq; illum, quo fuerat

Psyche deserta, festinantes adueniunt, ibiq; deflebant oculos, & plangebant ubera, & quo ad crebris eorũ eiulatibus saxa cautesq; parilem sonum resultarent. Iamq; nomine proprio sororẽ miserã ciebãt. Quoad sono penetrabili uocis ululabilis per prona delapsæ, amẽs et trepida Psyche procurrit è domo. Et qd, inqt, uos miseris lamentationibus neqcq̃ affligitis, quã lugetis adsum, lugubres uoces desinite, & diutinis lachrymis madentes genas siccate. Tandem quippe cum iam possitis, quam plangebatis, amplecti. Tunc uocatum zephirum præcepti maritalis admonet. Nec mora, cum ille parens imperio, statim clementissimis flatibus innoxia uectura deportat illas. Iam mutuis amplexibus & festinantibus sauijs sese perfruũtur, & illæ sedatæ lachrymæ postliminio redeunt, prolectante gaudio. Sed & tectum, inquit, & larem nostrum lætæ succedite, & afflictas animas cum Psyche uestra recreate. Sic allocuta, summas opes domus aureæ, locumq; seruientiũ populosam familiã auribus earũ, lauacroq; pulcherrimo et inhumanæ mẽsæ lauticijs eas opipare reficit, ut illarũ prorsus cœlestiũ diuitiarũ copijs affluẽtibus satiatæ, iã præcordijs penitus nutrirẽt inuidiã. Deniq; altera earum satis scrupulose curioseq; percontari non desinit, quis illarum rerum cœlestium dominus, quisue, uel qualis ipsius sit maritus. Nec tamen Psyche coniugale illud præceptũ ullo pacto temerat, uel pectoris arcanis exigit, sed è re nata confingit esse iuuenem quendã et speciosum, cõmodũ lanoso barbitio genas inũbrante, plerunq; rurestribus et mõtanis uenatibus occupatũ, et nequa

sermonis

sermonis praecedentis labe consilium tacitum proderetur, auro facto gemmosisq́; monilibus onustas eas statim uocato Zephiro tradit reportandas. Quo protinus perpetrato, sorores egregiae domum redeuntes, iamq́; gliscentis inuidiae felle flagrãtes multa secum sermonibus mutuis pstrepebant. Sic deniq; infit altera. En orba et saeua et iniqua fortuna. Hiccine tibi cõplacuit, ut utroq; parente prognatae diuersam sortem sustineremus? Et nos quidem quae natu maiores sumus, maritis aduenis ancillae deditae, extorres et lare et ipsa patria, degamus longe parentũ uelut exulãtes. Haec autẽ nouissima quam foetu satiante postremus partus effudit, tantis opibus et deo marito potita, quae nec uti recte tãta bonorũ copia nouit. Vidisti soror q̃ta in domo iacent, et qualia monilia, quae praenitẽt uestes, quae splẽditent gemmae, q̃tum praeterea passim calcatur aurũ. Quod si maritum etiam tam formosum tenet, ut affirmat, nulla nunc in orbe toto felicior uiuit. Fortassis tamen procedẽte consuetudine, et affectione roborata, deã quoq; illã deus maritus efficiet. Sic est hercules, sic se gerebat, ferebatq́;. Iã iam sursum respicit, et deã spirat mulier, quae uoces ancillas habet, et uentis ipsis imperat. At ego misera primũ patre meo seniorem maritum sortita sum, dein cucurbita caluiorem & quouis puero pusilliorem, cunctam domum seris et catenis obditam custodientem. Suscipit alia. Ego uero maritum articulari etiam morbo complicatum, curuatũq;, ac per hoc rarissime Venerem meã recolentẽ sustineo, plerunq; detortos et duratos in lapidẽ digitos eius perfricans fomẽtis olidis, et pannis sordidis, et fetidis cata

plaſmatis manus tam delicatas iſtas adurens, nec uxo
ris officioſam faciem, ſed medica laborioſam perſonam
ſuſtinens. Et tu quidem ſoror uides, quàm patienti uel
potius ſeruili, (dicam enim libere quod ſentio) hæc
perferas animo, enimuero ego neque ſuſtinere ulte-
rius tam beatam fortunam collapſam indigne. Re-
cordare enim q̃ ſuperbe, q̃ arroganter nobiſcum ege-
rit, et ipſa iactatione immodicæ oſtentationis tumentẽ
ſuũ prodiderit animum, déq; tãtis diuitijs exigua no
bis inuita proiecerit, cõfeſtimq́; præſentia noſtra gra
uata propelli, & effiari, exibilariq́; nos iuſſerit. Nec
ſum mulier, nec omnino ſpiro, niſi eam peſſum de tan=
tis opibus deiecero. Ac ſi tibi etiam, ut par eſt, inacuit
noſtra contumelia, conſilium ualidum ambæ requi-
ramus . Iamq́; iſta quæ ferimus, non parentibus
noſtris, ac nec ulli demonſtremus alij, ímo nec omni=
no quicq̃ de eius ſalute norimus, ſat eſt, quod ipſæ uidi
mus quæ uidiſſe pœnituit, ne dũ ut genitoribus et omni
bus populis tam beatũ eius differamus præconiũ. Nec
ſunt enim beati, quorũ diuitias nemo nouit, ſciet ſe nõ
ancillas, ſed ſorores habere maiores. Et nũc quidẽ con=
cedamus ad maritos et lares pauperes noſtros, ſed pla
nè ſobrios reuiſamus. Deniq; cogitationibus preſſiori
bus inſtructæ ad ſuperbiam puniendam firmiores re
deamus. Placet pro bono duabus malis malum conſi=
lium, totiſq; illis tam precioſis muneribus abſcondi-
tis comam trahentes, et perinde ut merebantur ora la
cerantes, ſimulatos redintegrant fletus. Ac ſi paren-
tesq́ quoq; redulcerato prorſus dolore raptim deterentes,
ueſania turgidæ domus ſuas contendunt, dolum ſcele

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

stum, immo uero parricidum struētes contra sororem insontem. Interea Psychē maritus ille, quē nescit, rursum suis illis nocturnis sermonibus sic commonet. Vides'ne quantum tibi periculum uelitatur fortuna eminus. Ac nisi longe firmiter praecaues, mox cominus congredietur. Perfidae lupulae magnis conatibus nefarias insidias tibi comparant, quarum summa est, ut te suadeant meos explorare uultus, quos ut tibi saepe praedixi, non uidebis, si uideris. Ergo igitur si post hac pessimae illae lamiae noxijs animis armatae uenerint (uenient autē scio) neq; oīno sermonē conferas, et si id tolerare pro genuina simplicitate, proq; animi tui teneritudine nō potueris, certe de marito nil quicq̄ uel audias, uel respondeas. Nā et familiā nostram iā propagauimus, et hic adhuc infantulus uterus gestat nobis infantē aliū. Si texeris nostra secreta silentio diuinū, si prophanaueris, mortalē nuntio. Psyche laeta florebat, et diuinae sobolis solatio plaudebat, et futuri pignoris gloria gestiebat, et materni nominis dignitate gaudebat, crescentes dies, et menses exeūtes anxia numerat, et sarcinae nescia rudimenta miratur, de breui punctulo tantum incrementulū locupletis uteri. Sed iam pestes illae teterrimaeq; furiae, anhelantes uipereū uirus, et festinātes impia celeritate nauigabāt. Tūc sic iterū momentarius maritus suā Psychen admonet. Dies ultimus, & casus extremus, et sexus infestus, et sanguis inimicus iam sumpsit arma, & castra commouit, & aciem direxit, et classicum personauit, iam mucrone districto iugulum tuū nefariae tuae sorores petunt. Heu q̄tis urgemur cladibus Psyche dulcissima, tui, no

striq; miserere, religiosaq; continentia domũ, maritũ, teq; et istum paruulum nostrum imminentis ruinae infortunio libera, nec illas scelestas foeminas, quas ti bi prius internecinũ odiũ et calcata sanguinis foedera sorores appellare nõ licet, uel uideas, uel audias, cũ in more sirenũ scopulo prominentes funestis uocibus saxa personabunt. Suscipit Psyche singultu lachrymoso ser monẽ insertans. Iamdudũ, quod sciam, fidei atq; par ciloquio meo perpendisti documenta, nec eò secius ap= probabitur tibi nunc etiam firmitas animi mei. Tu modo Zephyro nostro rursum praecipe fungatur obse- quio, et in uicem denegatae sacrosanctae imaginis tuae redde saltem conspectum sororum, per istos cinameos & undiq; pendulos crines tuos, per teneras & teretis et mei similes genas, per pectus nescio quo calore ferui dum, sic in hoc saltem paruulo cognoscam faciẽ tuam, supplicis anxiae pijs precibus erogatus germani comple xus indulge fructum, et tibi deuotae dicataeq; Psyches animam gaudio recrea, nec quicquam amplius in tuo uultu requiro. Iam nil officiunt mihi, nec ipsae noctur nae tenebrae. Teneo te meum lumen. His uerbis et am plexibus mollibus decantatus maritus, lachrymasq; eius suis crinibus detergens, facturũ spopondit, et prae uertit statim lumen nascentis diei. Iugum sororium cõ sponsae factionis ne parentibus quidẽ uisis recta de na uibus scopulum petunt illũ praecipiti cum uelocitate. Nec uẽti ferentis opertae praesentiã licentiosa cũ temeri tate prosiliunt in altum, nec immemor Zephyrus rega lis edicti, q̃uis inuitus susceptas eas gremio spirantis au rae solo reddidit. At illae incontatae statim conferto ue

stigio domũ penetrant, complexæq; suam prædam, so rores nomine mentientes, thesaurumq; penitus abditæ fraudis uultu læto tegentes, sic adulant. Psyche, nõ ita ut pridẽ paruula, et ipsa iam mater es, quantũ pu tas boni nobis geris in ista perula, q̃tis gaudijs totam domum nostram hylarabis. O nos beatas, quas infan tis aurei nutrimenta lætabunt, qui si parẽtum, ut opor tet pulchritudini responderit, prorsus cupido nascetur. Sic affectione simulata paulatim sororis inuadunt ani mũ, statimq; eas lassitudine uiæ sedilibus refotas, & balnearum uaporosis fontibus curatas, pulcherrime triclinio mirisq; illis & beatis edulibus atq; tucetis oblectat. Iubet citharam loqui, psallitur. Tibias agere, sonatur, choros canere, cantatur, quæ nullo præsen te cuncta dulcissimis modulis animos audientium re mulcebant. Nec tamen scelestarũ fœminarum nequi tia uel ipsa mellita cantus dulcedine mollita cõquieuit. Sed ad destinatam fraudiũ pedicam sermones conferentes dissimulanter occipiunt sciscitari, qualis ei ma ritus et unde natalium secta cula proueniret. Tunc illa simplicitate nimia, pristini sermonis oblita nouũ commentum instruit. Aitq; maritum suum de prouin cia proxima magnis pecunijs negociantem iam medium cursum ætatis agere, interspersum rara canicie. Nec in sermone isto tantillum morata, rursum opipa ris muneribus eas onustas uentoso uehiculo reddidit. Sed dum Zephyri tranquillo spiritu sublimatæ domũ redeũt, sic secũ altercantes, quid soror dicimus de tam monstroso fatuæ illius mendacio, tunc adolescens, modo florenti lanugine barbam instruẽs, nunc ætate me

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

dia candenti canicie lucidus. Quis ille, quem temporis modica spacium repentina senecta reformauit, nil aliud reperies mi soror, quàm uel mendaciũ istã pessimam fœminã confingere, uel formã mariti sui nescire. Quorũ utrum uerũ est opibus istis quãprimũ exterminanda est. Quod si uiri sui faciem ignorat, deo profecto denupsit, & deum nobis prægnatione ista gerit. Certe si diuini puelli, quod absit, hæc mater erit, statim me laqueo nexili suspendam. Ergo interim ad parentes nostros redeamus, et exordio sermonis huius concolores fallacias adtexamus. Sic inflãmatæ, parentibus fastidiẽter appellatis, et nocte turbatis uigilijs perditæ, matutino scopulũ puolãt, et inde soliti uẽti præsidio uehemẽter deuolant, lachrymisq; præssura palpebrarum coactis, hoc astu puellam appellant. Tu quidem felix & ipsa tanti mali ignorãtia beata sedes incuriosa periculi tui. Nos autẽ quæ peruigili cura rebus tuis excubamus cladibus tuis misere cruciamur. Pro uero nãq; comperimus (nec te sociæ scilicet doloris casusq; tui cælare possumus) immanem colubram multinodis uoluminibus serpẽtem, ueneno noxio colla sanguinantẽ, hiantem ingluuie profunda, tecũ noctibus latenter acquiescere. Nũc recordare sortis pythicæ, quæ te trucis bestiæ nuptijs destinatam esse clamauit, et multi coloni, quiq; circunsecus uenãtur, et accolæ plurimi uidere eum uespera redeũtem è pastu, proximiq; fluminis uadis innatantem. Nec diu blandis alimoniarũ obsequiis te saginari oẽs affirmant, sed cum primum prægnationem tuã plenius maturauerit uterus, opimiore fructu præditam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

deuoraturũ· At hic iam tua est existimatio, utrũ soro ribus pro tua chara salute solicitis adsentiri uelis, & declinata morte nobiscũ secura periculi uiuere, an sæuissimæ bestiæ sepeliri uisceribus. Quod si te ruris huius uocalis solitudo uel clandestinæ Veneris fœtidi periculosiq; concubitus et uenenati serpentis amplexus delectant, certe pie sorores nostrum fecerimus. Tunc Psyche misella ut pote simplex, et animi tenella, rapitur uerborum tam tristiũ formidine, et extra terminũ mentis suæ posita prorsus omniũ mariti monitionum suarumq; promissionũ memoriã effudit, et in profundum calamitatis sese præcipitauit, tremẽsq; et exangui colore lurida tertiata uerba, semianimi, uoce substrepens sic ad illas ait. Vos quidẽ charissimæ sorores, ut par erat, in officio uestræ pietatis ꝑmanetis. Verũ & illi qui talia uobis affirmant, nõ uidentur mihi mendacium fingere. Nec enim unquã uiri mei uidi faciem, uel omnio cuiatis sit noui, sed tantum nocturnis subaudiens uocibus maritum incerti status & prorsus lucifugam tolero, bestiamq; aliquã recte dicentibus uobis marito consentio, meq; magnopere semper à suis terret aspectibus, malumq; grande de uultus curiositate præminatur. Nunc si quam salutarem opem periclitanti sorori uestræ potestis afferre, iam nunc subsistite, cæterum incuria sequens, prioris prouidentiæ beneficia corrumpit. Hunc nactæ iam portis patentibus nudatum sororis animum facinorosæ mulieres, omissis tectæ machinæ latibulis, destrictis gladijs fraudantium simplicis puellæ pauẽtes cogitationes inuadunt. Sic denique

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

altera. Quoniam nos originis nexus pro tua incolumitate periculum quidem nullum ante oculos habere compellit, uiam, quæ sola deducat iter ad salutem diu diuq; cogitatam monstrabimus tibi. Nouaculam præacutam ad pulsum etiam palmulæ lenientis exasperatã thori, qua parte cubare consuesti latẽter absconde, lucernamq; concinnem, completam oleo claro lumine præmicantem subde aliquo claudentis aulææ tegmine, omniq; isto apparatu tenacissime dissimulato, postquam sulcatos intrahẽs gressus cubile solitum conscenderit, iamq; porrectus et exordio somni prementis implicitus altum soporem flare cœperit, thoro delapsa, nudoq; uestigio pensilem gradum paulatim minuẽs cæcæ tenebræ custodia liberata lucerna, præclari tui facinoris oportunitatem de luminis consilio mutuare, & ancipiti telo illo audaciter prius dextera sursum elata, nixu q̃ ualido noxij serpẽtis nodũ ceruicis et capitis abscinde. Nec nostrum tibi deerit subsidiũ, sed cum primũ illius morte salutem tibi feceris, anxiæ præstolabimur, cunctisq; istis, socijs tecum relatis, uotiuis nuptijs hominem te iungemus homini. Tali uerborũ incendio flãmata uiiscera sororis iã prorsus ardentis deserentes, ipsæ protinus tanti mali confiniũ sibi etiam eximie metuẽtes, flatus halitis impulsu solito porrectæ super scopulũ, ilico pernici se fuga proripiunt, statimq; conscensis nauibus abeunt. At Psyche relicta sola, nisi quod infestis furijs agitata sola non est, æstu pelagi simule, mœrẽdo fluctuat, & quãuis statuto consilio & obstinato animo iam tũ facinorosas manus admouens, adhuc incerta consilij

titubabat,multisq; calamitatis suæ distrahitur affecti bus,festinat,differt,audet,trepidat,diffidit,irascitur, et quod est ultimum in eodem corpore odit bestiam,di ligit maritum. Vespera tamen iam noctem trahente, præcipiti festinatione nefarij sceleris instruit appara tum. Nox aderat,& maritus aderat,primisq; Vene ris prælijs uelitatus,altum soporē descenderat. Tunc Psyche et corporis et animi alioquin infirma,fati ta men sæuitia subministrante,uiribus roboratur,et pro lata lucerna,et arrepta nouacula sexū audacia mu tauit. Sed cum primū luminis oblatione thori secreta claruerunt,uidet omniū ferarū mitissimam dulcissi mamq; bestiā,ipsum illū cupidinē formosum deū for mose cubantem,cuius aspectu lucernæ quoq; lumen hylaratum increbruit,& acuminis sacrilegi noua cula prænitebat. At uero Psyche tanto aspectu de territa,et impos animi, marcido pallore defecta, tre mensq; decedit in imos poplites,et ferrum quærit ab scondere,sed in suo pectore,quod profecto fecisset,nisi ferrum timore tanti flagitij manibus temerariæ de lapsum euolasset. Iamq; lassa salute defecta,dū sæ pius diuini uultus intuetur pulchritudinē, recreatur animi,uidet capitis aurei genialem cæsariem ambro sia temulentam,ceruices lacteas genasq; purpureas, pererrātes crinium globos decoriter impeditos, alios antependulos,alios retropendulos,quorum splendo re nimio fulgurante & ipsum lumen lucernæ uacil labat. Per humeros uolatilis dei pinnæ roscidæ mican ti flore candicant. Et quāuis alijs quiescentibus exti mæ plumulæ tenellæ ac delicatæ tremule resultantes

quiete lasciuiunt. Cæterum corpus glabellum atq; luculentum et quale peperisse Venerẽ nõ pœnitet. Ante lectuli pedes iacebat arcus & pharetra, & sagittæ magni dei propitia tela, quæ dũ i satiabili animo Psyche satis curiosa rimatur, atq; pertractat. & mariti sui miratur arma, depromit unam de pharetra sagittam, & puncto pollicis extremam aciem periclitabunda, trementis etiam nunc articuli nixu fortiore pupugit altius, ut per summam cutem rorauerint paruulæ sanguinis rosei guttæ. Sic ignara Psyche sponte in amoris incidit amorem. Tunc magis magisq; cupidine flagrans Cupidinis, prona in eum efflictim inhians patulis ac petulantibus sauijs festinãter ingestis, de somni mensura metuebat. Sed dũ bono tanto percita, saucia mente fluctuat, lucerna illa, siue perfidia pessima, siue inuidia noxia, siue quod tale corpus contingere & quasi basiare, & ipsa gestiebat, euomuit de summa luminis sui stillam feruentis olei super humerũ dei dextrũ. Hem audax & temeraria lucerna, & amoris uile ministerium, ipsum ignis totius deum aduris, cum te scilicet amator aliquis ut diutius cupitis etiam nocte potiretur, primus inuenerit. Sic inustus exiluit deus, uisáq; detectæ fidei colluuie prorsus ex oculis & manibus infelicissimæ coniugis tacitus auolauit. At Psyche statim resurgentis eius crure dextro manibus ambabus arrepto, sublimus euectionis appendix, miseranda, & per nubilas plagas penduli comitatus extrema consequia tandem fessa delabitur solo. Nec deus amator humi iacentem deserens inuolauit pro-

ximam cupressum, deq; eius alto cacumine sic eam grauiter commotus affatur. Ego quidem simplicissima Psyche parentis meae Veneris praeceptorum immemor, quae te miseri extremiq; hominis deuinctã cupidine, infimo matrimonio addici iusserat, ipse potius amator aduolaui tibi. Sed hic feci leuiter scio, et praeclarus ille sagittarius ipse me telo meo percussi, teq; coniugem meam feci ut bestia scilicet tibi uiderer, et ferro caput excideres, meũ quod istos amatores tuos oculos gerit. Haec tibi identidem semper cauenda censebã. Hoc beniuole remonebam. Sed illae qdem consiliatrices egregiae tuae tam perniciosi magisterij dabũt actutum mihi poenas, te uero tantum fuga mea puniuero, & cum termino sermonis, pinnis in altum se proripuit. Psyche uero humi prostrata, et q̃tum uisu poterat uolatus mariti prospiciens, extremis affligebat lamentationibus animum. Sed ubi remigio plumae, captu maritum proceritas spatij fecerat alienum, per proximi fluminis marginẽ praecipitem sese dedit. Sed mitis fluuius in honorẽ dei scilicet qui & ipsas aquas urere consueuit, metuens sibi, confestim eam innoxio uolumine sup ripã florẽtem herbis exposuit. Tũc forte Pan deus rusticus iuxta super supercaliũ amnis sedebat. Complexus hic humo Cãnam deam, eamq; uoculas omnimodas edocens retinere. Proxime ripam uago pastu lasciuiunt comam fluuij tondentes capellae, hirtuosus deus sauciã Psychen atq; defectam, utcũq; casus eius nõ inscius, clementer ad se uocatam, sic permulcet uerbis leniẽtibus. Puella scitula, sum quidem rusticanus, et opilio, sed senectutis prolyxae benefi-

cio multis experimentis instructus. Verũ, si recte coniecto, quod profecto prudentes uiri diuinationem autumant, ab isto titubante et sæpius uacillante uestigio, déq; nimio pallore corporis et assiduo suspiratu, immo et ipsis mentibus oculis tuis amore nimio laboras. Ergo mihi ausculta, nec te rursus præcipitio, uel ulo mortis accersito te genere perimas, luctum desine, & pone mœrorẽ, precibusq; potius Cupidinẽ deorum maximũ percole, et ut'pote adolescentem delicatum, luxuriosumq;, blãdis obsequijs promerere. Sic locuto deo pastore, nullo sermone reddito, sed adorato tantum numine salutari, Psyche pergit ire. Sed ante quàm multum uiæ laboranti uestigio pererrasset, inscio quodam tramite iam delabente accedit quandam ciuitatem, in qua regnum maritus unius sororis eius obtinebat. Qua re cognita Psyche, nuntiari præsentiam suã sorori desiderat, mox inducta alternis amplexibus, mutuæ salutationis expletis, percontanti causas aduentus sui sic incipit. Meministi consiliũ uestrũ scilicet quo mihi suasistis, ut bestiã, quæ mariti mentito nomine mecum quiescebat prius quàm ingluuie uoraci me misellam hauriret, ancipiti nouacula peri merem. Sed cum primũ, ut æque placuerat, conscio lumine uultus eius aspexi, uideo mirum diuinumq; prorsus spectaculũ, ipsum illum deæ Veneris filium, ipsum inquã Cupidinẽ leni quiete sopitum. Ac dum tanti boni spectaculo percita et nimia uoluptatis copia turbata fruendi laborarem inopia, casu scilicet pessimo, lucerna feruens oleũ rebulliuit in eius humerũ, quo dolore statim somno recussus, ubi me ferro et igni

conspexit armatam, tu quidem, inquit, ubi istud tam dirũ facinus, confestim thoro meo diuorte, tibiq́; res tuas habeto, ego uero sororẽ tuã et nomen quo tu censeris aiebat. Iã mihi confestim arra, atq; his nuptijs coniugabo, et statim Zephyro præcipit, ultra terminos me domus eius efflaret. Nec dũ sermonẽ Psyche finierat, illa uesanæ libidinis et inuidiæ noxiæ stimulis agitata præconcinnato mendacio fallens maritum, quasi de morte parentũ aliquid comperisset, statim nauem ascendit, et ad illũ scopulũ protinus pergit, et quãuis alio uento flante, cæca spe tamen inhians, accipe me dicens Cupido dignã te coniugem, et tu Zephyre suscipe dominam, saltu se maximo præcipitẽ dedit, nec tamen ad illũ locũ uel saltem mortua peruenire potuit. Nã per saxa cautiũ membris iactatis, atq; dissipatis, et perinde, ut merebatur, laceratis uisceribus suis, alitibus bestijsq́; obuiũ ferens pabulũ, interijt. Nec uindictæ sequentis pœna tardauit. Nam Psyche errabũdo rursus gradu peruenit ad ciuitatem aliam, in qua pari modo soror morabatur alia. Nec secus et ipsa fallaciæ germanitatis inducta, et in sororis sceleratas nuptias æmula festinauit ad scopulũ. Inq́; simile mortis exitium cecidit. Interim dũ Psyche quæstioni Cupidinis intenta, populos circuibat. At ille uulnere lucernæ dolens, in ipso thalamo matris iacens ingemebat. Tunc auis per alba illa Gauia, quæ super fluctus marinos pinnis natat, demergit sese propere ad oceani profundũ gremiũ. Ibi commodum Venerẽ lauãtem, natantẽq́; propter assistens, indicat adustũ filiũ eius graui uulnere, dolore mœrentẽ, dubiũ salutis ia

tere, iamq; per cunctorũ ora populorũ rumoribus conuitijsq; uarijs oẽm Veneris familiã male audire, quod ille qdem montano scortatu, tu uero marino natatu secesseritis. Ac per hoc non uoluptas illa, nõ gratia, nõ lepos, sed incõpta et agrestia et horrida cuncta sint. Non nuptiæ coniugales, non amicitiæ sociales, non liberũ charitates, sed enormis eluuies, et squalentium fœderũ insuaue fastidiũ. Hic illa uerbosa et satis curiosa auis, in auribus Veneris filiũ lacerãs existimationẽ ganniebat. At Venus irata solidũ exclamat repente. Ergo iã ille bonus filius meus habet amicã aliquã, pro me, age tu quæ sola mihi seruis amãter, nomen eius, quæ puerũ ingenuũ et inuestem sollicitauit, siue illa de nympharũ populo, seu de dearum numero, seu de musarũ choro, uel de mearũ gratiarũ ministerio. Nec loquax illa conticuit auis. Sed nescio inquit domina, puto puellã, si probe memini, Psyches nomine dicitur, efflicte cupere. Tunc indignata Venus exclamauit, uel maxime Psychen illã meæ formæ succubã, mei nominis æmulã, uere diligit nimirũ illud incrementum, lenã me putauit, cuius monstratu puellã illã cognosceret? Hic quæritans properiter emergit à mari, suũq; protinus aureũ thalamũ petijt, et reperto sicut audierat, ægroto puero, iã inde à foribus quammaxime boans.

h Onesta inqt hæc et natalibus nostris bonæq; tuæ frugi congruẽtia? Vt primũ qdẽ tuæ parentis, immo dominæ præcepta calcares, nec sordidis amoribus inimicam meã cruciares. Verũ ẽt hoc ætatis puer tuis licentiosis et immaturis iungeres

amplexibus, ut ego nurũ ſcilicet tolerarẽ inimicam. Sed utiq; præſumis nugo et corruptor, et inamabilis te ſolũ generoſum? Nec me iã per ætatem poſſe concipere? uelim ergo ſcias multo te meliorẽ filiũ alium geniturã, immo ut contumeliã magis ſentias, aliquẽ de meis adoptaturã uernulis, eiq; donaturã iſtas pinnas, et flammas, et arcum, et ipſas ſagittas, et oẽm meam ſupellectilẽ, quã tibi nõ ad hos uſus dederã. Nec eni de patris tui bonis ad inſtructionẽ iſtam quicquã conceſſum eſt, ſed male prima pueritia inductus es, & acutas manus habes, et maiores tuos irreuerenter pulſaſti totiens, et ipſam matrẽ tuã, me inquã ipſa parricida denudas quotidie, et ꝑcuſſiſti ſepius, et quaſi uiduã utiq; contemnis, nec Victricũ tuũ fortiſſimũ illum maximumq́; bellatorẽ metuis. Quid'ni, cui ſæpius in angorẽ mei pellicatus, puellas propinare conſueſti. Sed faxo te luſus huius pœniteat, et ſentias acidas et amaras nuptias iſtas. Sed nũc in riſu habita ꝗd agam? Quo me conferã? Quibus modis ſtellionẽ iſtum cohibeã? Petam'ne auxiliũ ab inimica mea ſobrietate? Quã propter huius ipſius luxuriã offendi ſæpius? Aut ruſticæ ſqualentisq́; fœminæ colloquiũ prorſus adhibendũ eſt? Horreſco, nec tamen uindictæ ſolatiũ tantum ſpernendũ eſt, illa mihi prorſus adhibẽda eſt, nec ulla alia, quæ caſtiget aſperrime nugonẽ iſtũ, pharetram explicet, et ſagittas dearmet, arcũ denodet, tædã deflãmet, immo et ipſum corpus eius acrioribus remedijs coerceat. Tũc iniuriæ meæ litatũ crediderim, cum eius comas, quas iſtis manibus meis ſubinde aureo nitore perſtrinxi, deraſerim, pinnas, quas meo gre-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

imlo nectarei fontis infeci, prætotonderim. Sic effata, fo
ras sese proripit infesta, et stomachata biles uenerias.
Sed eam protinus Ceres et Iuno comitantur, uisamq;
uultu tumido quæsiuere, cur truci suꝑcilio tantā uenu
statem micantium oculorum coerceret. At illa oportu
ne inquit, ardenti prorsus isto meo pectori, uiolentiā
scilicet ꝑpetraturæ uenitis. Sed totis oro uestris uiribus
Psychen illam fugitiuam, uolaticam mihi requirite.
Nec enim uos utiq; domus meæ famosa fabula, et non
dicendi filij mei facta latuerunt. Tūc illæ gnaræ quæ
gesta sunt, palpare Veneris iram sæuientem sic ador
tæ. Quid tale domina deliquit tuus filius? Vt animo
peruicaci uoluptates illius impugnes, et quam ille di-
ligit, tu quoq; perdere gestias? Quod autem oramus isti
crimen, si puellæ lepidæ libenter arrisit? An ignoras
eum masculum & iuuenem esse? Vel certe iam
quot sit annorum oblita es? An quod ætatem portat
bellule, puer tibi semper uidetur? Mater autem tu et
præterea cordata mulier, filij tui lusus semper explo
rabis curiose? Et in eo luxuriem culpabis, et amores
reuinces, et tuas artes, tuasq; delicias in formoso filio
reprehendes? Quis autem te deum, quis hominum pa
tietur passim cupidines populis disseminantem, cum
tuæ domus amores amare coerceas, & uitiorū mulie-
brium publicam præcludas officinam, sic illæ metu sa
gittarū, patronicio glorioso, Cupidini quamuis absen
ti blandiebantur. Sed Venus indignata ridicule tra
ctari suas iniurias, præuersis illis, alte rursus conci-
to gradu pelago uiam capessit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di
Firenze.
Ald.3.3.25

i Nterea Psyche uarijs iactabatur discur sibus, dies noctesq; mariti uestigatióibus inquieta, animo tanto cupidior, & ira tum licet, si non uxoris blanditijs leni re, certe seruilibus precibus propiciare. Et prospecto templo quodam in ardui montis uertice, unde autem inquit scio, an istic meus degat dominus? Et illico dirigit citatum gradum, quem defectum prorsus assiduis laboribus spes incitabat & uotum. Iamq; grauiter emensis celsioribus iugis, puluinaribus sese proximam intulit, uidet spicas frumentarias in aceruo, & alias flexibiles in corona, & spicas or dei uidet. Erant & falces, et operæ messoriæ modus omnis. Sed cuncta passim iacentia, et incuria confusa, &, ut solet, æstu laborantium manibus proiecta. Hic singula Psyche curiose diuidit, & discretim remota, rite cóponit, rata. s. nullius dei fana cærimoniis negligere se debere, sed omniũ beniuolã misericordiã corrogare. Hic eã solliciate seduloq; curantem Ceres alma deprehendit, et longum exclamat protinus. Ah Psyche miseranda, totum per orbem Venus, anxia disquisitione, tuum uestigium, furens animi requirit, teq; ad extremum supplicium expetit, & totis numinis sui uiribus ultionem flagitat. Tu uero rerum mearum tutelam nunc geris, & aliud quicq̃ cogitas, nisi de tua salute. Tunc Psyche pedes eius ad uoluta, & uberi fletu rigans deæ uestigia, humumq; uerrens crinibus suis, multis iugis precibus editis

ueniam postulabat. Per ego te frugiferam tuam dexteram istam deprecor, per lætificas messium cærimonias, per tacita secreta cistarum, & per famulorũ tuorum draconum pinnata curricula, & glebæ siculæ sulcamina, & currum rapacem, & terram tenacem, & illuminarum Proserpinæ nuptiarum demeacula, & luminosarum filiæ inuentionum remeacula, & cætera, quæ silentio tegit Eleusis atticæ sacrarium, miserandæ Psyches animæ supplicis tuæ subsiste, inter istam spicarum congeriem patere, uel pauculos dies delitescam, quoad deæ tantæ sæuiens inspiratio temporis mitigetur, uel certe meæ uires diutino labore fessæ, quietis interuallo leniantur. Suscipit Ceres, tuis quidem lachrymosis precibus & commoueor, et opitulari cupio. Sed cognatæ meæ, cum qua etiam antiquum fœdus amicitiæ colo, bonæ præterea fœminæ malam gratiam subire nequeo. Decede itaq; istis ædibus protinus, & quod à me retenta custoditaq; non fueris, optimi consule. Contra spem suam repulsa Psyche, & afflicta duplici mœstitia, iter retrorsum porrigens, inter subsitæ conuallis sublucidum lucum prospicit fanum, solerti fabrica structum, nec ullam, uel dubiam spei melioris uiam uolens omittere, sed adire cuiuscunq; dei ueniam, sacratis foribus proximat. Videt dona speciosa, & lacinias auro literatas, ramis arborum postibusq; suffixas, quæ cum gratia facti, nomen deæ, cui fuerant dicata, testabantur. Tunc genu nixa, & manibus aram tepẽtem amplexa, detersis ante lachrymis, sic apprecatur. Magni Iouis germana, & coniuga, siue tu sami, quæ

querulo partu uagituq́;, & alimonia tua gloriatur, tenes uetusta delubra, siue celsæ Carthaginis, quæ te uirginem, uectura leonis, cœlo commeantem percolit, beatas sedes frequentas, siue propè ripas Inachi, qui te iam nuptam tonantis & regiam dearum memorat, inclytis arguorum præsides mœnibus, quam cunctus oriens zigiam ueneratur, & omnis occidẽs lucinam appellat, sis meis extremis casibus Iuno sospita, meq́; in tantis exanclatis laboribus defessam imminẽtis periculi metu libera. Quod sciã soles prægnãtibus periclitantibus ultro subuenire. Ad istum modũ supplicanti statim sese Iuno cum totius sui numinis augusta dignitate præsentat. Et protinus, quam uellem inquit per fidem nutum meum precibus tuis accommodare. Sed contra uolũtatem Veneris, nurus meæ, quã filiæ semper dilexi loco, præstare me pudor non sinit. Tunc etiam legibus, quæ seruos alienos profugos iuitis dominis uetãt suscipi, prohibeor. Isto quoq́; fortunæ naufragio Psyche perterrita, nec indipisci iam maritum uolatilem quiens, tota spe salutis deposita, sic ipsa suas cogitationes consuluit. Iam quæ possunt alia meis erumnis temptari uel adhiberi subsidia? Cui nec dearum quidem, quanquam uolentium potuerunt prodesse suffragia? Quo rursum itaq́; tantis laqueis inclusa uestigium porrigam, quibusq́; tectis, uel etiam tenebris abscondita, magnæ Veneris ineuitabiles oculos effugiam? Quin igitur masculũ tandem sumis animum, et cassæ speculæ renũtias fortiter, & ultroneã te dominæ tuæ reddis? Et uel sera modestia sæuiẽtes ĩpetus eius mitigas?

Qui scias, an etiam, quem diu quæritas, illic ĩ domo matris reperias? Sic ad dubium obsequium, immo ad certum exitium præparata, principium futuræ secum meditabatur obsecrationis. At Venus terrenis remedijs inquisitionibus abnuens, cœlum petit. Iubet construi currum, quem ei Vulcanus subtili fabrica studiose poliuerat, & ante thalami rudimentum nuptiale munus obtulerat, lunæ tenuãtis detrimento conspicuum, & ipsius auri damno preciosum. De multis, quæ circa cubiculum dominæ stabulant, procedunt quatuor candidæ columbæ, & hylaris incessibus picta colla torquentes, iugum gemmeum subeunt. Susceptáq; domina lætæ subuolant currum deæ prosequentes, gannitu constrepenti lasciuiunt passeres, & cæteræ, quæ dulce canticant aues, melleis modulis suaue resonantes aduentum deæ pronuntiant. Cedunt nubes, & cœlum filiæ panditur, & summus æther cum gaudio suscipit deam. Nec obuias aquilas, uel accipitres rapaces pertimescit magnæ Veneris canora familia. Tunc se protinus ad regias Iouis arces dirigit, & petitu superbo Mercurij dei uocalis operæ necessariam usuram postulat. Nec renuit Iouis cærulum supercilium. Tunc ouans ilico, comitante etiam Mercurio, Venus cœlo demeat, eiq; solicite serit uerba. Frater Arcadi scis nempe sororem tuam Venerem sine Mercurij præsentia nil unquam fecisse. Nec te præterit utiq;, quanto iam tempore delitescentem ancillam nequiuerim reperire. Nil ergo superest, q̃ tuo præconio præmiũ ĩ uestigatiõis publicitus edicere. Fac ergo mandatũ matures meũ, et inditia, qbus possit co=

gnosci, manifeste designes, ne siquis occultationis illicitæ crimen subierit, ignorantiæ se possit excusatione defendere, & simul dicens libellum ei porrigit, ubi Psyches nomen continebatur, & cætera. Quo facto, protinus domum secessit. Nec Mercurius omisit obsequium. Nam per omnium ora populorũ passim discurrens, sic mandatæ prædicationis munus exequebatur. Siquis à fuga retrahere, uel occultam demonstrare poterit fugitiuã regis filiam Veneris ancillam, nomine Psychen, conueniat retro metas Murtias Mercurium prædicatorem, accepturus indicij nomine ab ipsa Venere septem sauia suauia, et unum blandiẽtis adpulsum linguæ lõgæ mellitũ. Adhunc modũ pronunciante Mercurio, tanti præmij cupido certatim omnium mortaliũ studium arrexerat. Quæ res nũc uel maxime sustulit Psyches omnem contationem. Iamq; fores eius dominæ proximanti, occurrit una de famulatione Veneris, nomine Cõsuetudo, statimq; quantum maxime potuit exclamat. Tandẽ ancilla nequissima dominã habere te scire cœpisti? An pro cætera morũ tuorũ temeritate, istud quoq; nescire te fingis, q̃tos labores circa tuas inquisitiones sustinerimus? Sed bene, ꝙ meas potissimũ manus incidisti, & inter orci cancros iã ipsos adhæsisti, datura s. actutũ cõtumaciæ tãtæ pœnas, et audaciter i capillos eius immissa manu, trahebat eã, nequaq̃ renitẽtẽ. Quã ubi primũ iductã oblatamq; sibi cõspexit Venus, lætissimũ cachinnũ extollit, et qualẽ solẽt furẽter irati, caputq; quatiẽs, et adscalpẽs aurẽ dexterã, tandẽ, inquit, dignata es socrũ tuã salutare. An potius maritũ, qui

uulnere tuo periclitatur, interuisere uenisti. Sed esto secura. Iam enim excipiam te, ut bonam nurum condecet, & ubi, inquit, Sollicitudo atq; tristities ancillae meae. Quibus introuocatis torquẽdam tradidit eam. At illae sequentes herile praeceptum, Psychen misellam flagellis afflictam, & caeteris tormentis excruciatam, iterum dominae conspectui reddunt. Tunc rursus sublato risu Venus, & ecce inquit nobis turgidi uentris sui lenocinio commouet miserationem, unde me praeclara sobole auiam beatam scilicet faciat. Felix uero ego, quae in ipso aetatis meae flore, uocabor auia, & uilis ancillae filius, nepos Veneris audietur. Quanquam inepta ego frustra filium dicam. Impares enim nuptiae, & praeterea in uilla sine testibus, & patre non consentiente factae, legitimae non possunt uideri. Ac per hoc spurius iste nascetur, si tamen patum omnino proferre te patiemur. His editis inuolat eam, uestem'q; plurifariam diloricat, capillo'q; discisso, & capite conquassato, grauiter affligit. Et accepto frumento, & ordeo, & milio, et papauere, et cicere, et lente, & faba, commixtis'q; aceruatim confusis'q; in unum glomulũ, sic ad illam. Videris enim mihi tam deformis ancilla, nullo alio, sed tantum sedulo ministerio amatores tuos promereri. Iam ergo et ipsa frugem tuam periclitabor, discerne seminũ istorũ passiuam cógeriem, singulis'q; granis rite dispositis, atq; seiugatis, ante istã uesperam opus expeditum approbato, mihi sic assignato tantorũ seminũ cumulo. Ipsa coenae nuptiali concessit. Nec Psyche manus admolitur inconditae lli et in=

extricabili moli. Sed immanitate præcepti consterna
ta, silens obstupescit. Tunc formicula illa paruula,
atque ruricola, certatim difficultatis tantæ laborisq;
misertæ, contubernalis magni dei socrusq; sæuitiá exe
cratæ, discurrens gnauiter, conuocat, corrogitq; cun-
ctam formicarum accolarũ classem. Miseremini terræ
omniparentis agiles alumnæ, miseremini, & amoris
uxori puellæ lepidæ periclitanti prompta uelocitate
succurrite. Ruũt aliæ, superq; aliæ, sepedũ populorũ
undæ, summoq; studio singulæ granatim totũ digerũt
aceruum, separatimq; distributis dissitisq; generibus,
è conspectu perniciter abeũt. Sed initio noctis, e con=
uiuio nuptiali uino madens, & flagrans balsama
Venus remeat, totumq; reuincta corpus rosis micanti=
bus, uisaq; diligentia miri laboris, non tuum inquit
nequissima, nec tuarũ manuum istud opus, sed illius,
cui tuo, immo et ipsius malo placuisti. Et frusto ciba=
rij panis ei proiecto, cubitum facessit. Interim Cupido
solus interioris domus unici cubiculi custodia clausus,
coercebatur acriter. Partim, ne petulanti luxurie uul
nus grauaret, partim, ne cũ sua cupita conueniret. Sic
ergo distinctis, et sub uno tecto separatis amatoribus,
tetra nox exanclata. Sed aurora commodũ inequitan
ti, uocatæ Psyche Venus infit talia. Videsne illud ne
mus, quod fluuio præterluẽti, ripisq; lõgis attenditur,
cuius imi gurgites uicinũ fontem despiciunt? Oues ibi
nitentes, auriq; colore florẽtes, incustodito pastu uagã
tur. Inde de coma preciosi uelleris floccum mihi confe-
stim quoquomodo quæsitum afferas censeo. Perrexit
Psyche uolenter, nõ obsequiũ quidem illa functura,

ſed requiem malorũ præcipitio fluuialis rupis habitura. Sed ide de flumio musicæ ſuauis nutricula, leni crepitu dulcis auræ diuinitus iſpirata, ſic uaticinatur arũdo uiridis. Pſyche tantis erumnis exercita, neque tua miſerrima morte meas ſanctas aquas polluas, nec uero contra formidabiles oues iſtius oræ feras aditum, quoad de ſolis flagrantia mutuato calore, truci rabie ſolent efferri, cornuq; acuto, et fronte ſaxea, & non nunquam uenenatis morſibus in exitium ſæuire mortalium. Sed dum meridies ſolis ſedauerit uaporẽ, et pecua ſpiritus fluuialis ſerenitate conquieuerint, poteris ſub illa proceriſſima platano, quæ mecũ ſimul unũ fluentum bibit, latenter te abſcondere, et cum primum mitigata furia laxauerint oues animum, percuſſis frõdibus attigui nemoris lanoſum aurũ reperies, quod paſſim ſtipibus cõnexũ obhæreſcit. Sic arũdo ſimplex et humana Pſychen ægerrimã ſalutem ſuã docebat. nec auſcultatu pœnitendo diligenter inſtructa, illa ceſſauit, ſed obſeruatis omnibus furatrina facili, flauentis auri mollicie, congeſtum gremium Veneri reportat, nec tamen apud dominam ſaltem ſecundi laboris periculum ſecundũ teſtimonium meruit, ſed contortis ſupcilijs ſubridens amarũ, ſic inquit. Nec me præterit huius quoq; facti author adulterinus. Sed iam nunc ego ſedulo periclitabor, an oppido forti animo ſingulariq; prudentia ſis prædita. Vides'ne inſiſtentem celaſſimæ illi rupi montis ardui uerticẽ, de quo fontis atri fuſcæ defluunt undæ, proximeq; conceptaculo uallis incluſæ ſtygias irrigant paludes, et pauca cocyti fluenta nutriũt? Indidẽ mihi de ſummi fontis penita ſcaturigne,

rorem rigentem hauritũ, iſta confeſtim perferto urnu la. Sic aciens, cryſtallo dedolatum uaſculum inſuper ei grauiora comminata tradidit. At illa ſtudioſe gra dum celerans, montis extremum petit cumulum certe uel illic inuentura uitæ peſſimæ finem. Sed cum pri- mum prædicti iugi conterminos locos appulit, uidet rei uaſtæ letalem difficultatem. Nanq; ſaxũ immani magnitudine procerũ, et inacceſſa ſalubritate lubricũ, medijs è faucibus lapidis fontes horridos euomebat, q ſtatim proni foraminis lacunis editi, perq; procliue de lapſi, et anguſti canalis exerto contecti tramite proxi- mã conuallem latenter incidebant. Dextera leuaq; cau tibus cauatis proſerpunt, & longa colla porrecti ſæui dracones inconniuæ uigiliæ luminibus addictis, et in perpetuã lucem pupillis excubantibus. Iamq; et ipſæ ſemet muniebant uocales aquæ. Nam et diſcede, et qd facis, uide, et quid agis, caue, et fuge, et peribis ſubinde clamant. Sic impoſſibilitate ipſa mutata in lapidẽ Pſy che, quis præſenti corpore, ſenſibus tamen aberat, & inextricabilis periculi mole prorſus obruta, lachry- marũ etiã extremo ſolatio carebat. Nec Prouidentiæ bonæ graues, oculos innocẽtis animæ latuit erumna. Nam primi Iouis regalis auis illa repente propanſis utrinq; pinnis affuit rapax aquila, memorq; ueteris obſequij, quo ductu Cupidinis Ioui pocillatorẽ Phry- giũ ſuſtulerat, opportunã ferens opem, deiq; numen in uxoris laboribus percolens, alti culminis diales uias deſerit, et ob os puellæ præuolãs, icipit. At tu ſimplex alioquin et expers rerũ taliũ, ſperaſq; te ſanctiſſimi nec minus truculẽti fontis, uel unã ſtillã poſſe furari,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

uel omnino contingere? Dijs etiã ipsiq; Ioui formidabi les aquas istas stygias, uel fando comperisti? Quodq; uos deieratis per numina deorum, deos per stygis ma iestatem solere? Sed cedo istam urnulam, et protinus arreptam completam'q; festinãter, libratis'q; pinnarũ nutantiũ molibus, inter genas sæuientium dentium, et trisulcæ uibramina draconum, remigum dextera leua'q; porrigens, nolentes aquas, et ut abiret innoxius præmonentes, excapit, commenta, ob iussum Veneris petere, ei'q; se præministrare. Quare paulo facilior adeundi fuit copia. Sic acceptam cum gaudio plenã urnam Psyche Veneri citata retulit. Nec tamen nutum deæ sæuientis, uel tunc expiare potuit. Nam sic eam maiora, atq; peiora flagitia comminans, appellat, renidens exitiabile. Iam tu quidem uideris magna quædam mihi, alta prorsus malefica, quæ talibus præceptis meis obtemperasti gnauiter. Sed adhuc istud mea pupula ministrare debebis. Sume istã pyxidẽ, et dedit protinus, usq; ad iferos, et ipsius orciferales penates te dirige. Tũc conferes pyxidẽ Proserpinæ, petit de te Venus dicito, modicũ de tua mittas ei formositate, uel ad unam saltem dieculã sufficiens. Nam quod habuit, dum filium curat ægrotum consumpsit, atque contriuit omne. Sed haud immaturius redito, quia me necesse est indidem delinitam theatrum deorum frequentare. Tunc Psyche, uel maxime sensit ultimas fortunas suas, & uelamento reiecto, ad promptum exitium sese compelli manifeste comperit. Quid ni, quæ suis pedibus ultro ad tartarum manes'q; demeare cogeretur. Nec cunctata diutius, pergit quam-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

piam turrim præaltam, indidem se datura præcipitē. Sic enim rebatur, ad inferos recte, atq; pulcherrime se posse descendere. Sed turris prorūpit in uocem subitā. Et quid te, inquit, præcipitio misella quæris extinguere? Quid'q; iam nouissimo periculo laboriq; isti temere succumbis? Nam si spiritus corpore tuo semel fuerit seiugatus, ibis quidem profecto ad imum tartarum, sed inde nullo pacto redire poteris. Mihi ausculta. Lacedæmon Achaiæ nobilis ciuitas, non longe sita est. Huius conterminam, deuijs abditam locis, quære tenarū. Inibi spiraculum ditis, & per portas hiantes monstratur iter inuiū, cuius te limine transmeatam simul cum miseris, iam canale directo pergis ad ipsam orci regiam. Sed non hactenus uacua debebis per illas tenebras incedere, sed offas polentæ mulsa concretas ambabus gestare manibus, ac in ipso ore duas ferre stipes. Iam'q; confecta bona parte mortiferæ uiæ, continuaris claudum asinum lignorum gerulum cum agasone simili. Qui te rogabit decidenti sarcinæ fusticulos aliquos porrigas ei. Sed tu nulla uoce deprōpta tacita præterito. Nc mora cum ad flumen mortuum uenies, cui præfectus Charon, protinus expetens portoriū. Sic ad ripā ulteriorem futili cymba deducit cōmeantes. Ergo et inter mortuos auaritia uiuit, nec ille ditis pater tantus deus quicq̄ gratuito facit, et pauper moriēs uiaticum debet quærere, et æs si forte præ manu non fuerit, nemo eum expirare patietur. Huic squalido seni dabis nauli nomine de stipibus, quas feres, alterā, sic tamen, ut ipse sua manu de tuo sumat ore. Nec secius tibi pigrum fluentum transmeanti, quidā supernatās

ſenex mortuus, putris attollens manus, orabit, ut eum intra nauigium trahas. Nec tu tamen illicita affectare pietate. Trāſito fluuio, modicum te progreſſam textrices orabunt anus telam ſtruentes, manus pauliſper accōmodes, nec id tamen tibi contingere fas eſt. Nā hic omnia tibi, et multa alia de Veneris inſidijs orientur, ut uel unam de manibus committas offulam. Nec putes futile iſtud pollentariū damnum leue. Altera enim perdita, lux hæc tibi prorſus denegabitur. Canis nāq; prægrandis, triugo et ſatis amplo capite præditus, immanis et formidabilis, conatibus oblatrans faucibus mortuos quibus iam nil mali poteſt facere fruſtra territando, ante ipſum limen et atra atria Proſerpinæ ſemper excubans, ſeruat uacuam ditis domum. Hunc offrenatum unius offulæ præda, facile præteribis, ad ipſam protinus proſerpinam introibis, quæ te comiter excipiet, ac benigne, ut et molliter aſſidere, et prandium opipare ſuadeat ſumere. Sed tu et humi reſide, et panem ſordidum petito, eſto. Deinde nuntiato quid adueneris, ſuſceptóq; quod efferetur, rurſus remeās, canis ſæuitiē offula reliqua redime, ac deinde auaro nautæ data, quam reſeruaueras ſtipē, trāſitóq; eius fluuio, recalcans priora ueſtigia, ad iſtum cœleſtiū ſiderum redies chorum. Sed inter omnia, hic obſeruandum præcipue tibi cenſeo, ne uelis aperiere uel inſpicere illā, quam feres pyxidem, uel omnino formoſitatis diuinæ abditum cures theſaurū. Sic turris illa uel propitia uaticanationis munus explicuit. Nec morata Pſyche pergit tenarum. Sumptisq; rite ſtipibus illis, et offulis, infernū decurrit meatū, tranſitóq; per ſilentiū

aſinario debili, et amnica ſtipe uectori data, neglecto
ſupernatantis mortui deſiderio, & ſpretis textricum
ſubdolis precibus, & offulæ cibo ſopita canis horren
di rabie, domum Proſerpinæ penetrat. Nec offerẽtis
hoſpitæ ſedilæ dedicatum, uel cibũ beatum amplexa,
ſed ante pedes eius reſidens humilis, et cibario pane
contenta, ueneriam pertulit legationem. Statiḿq; ſe-
creto repletam, concluſaḿq; pyxidem ſuſcipit, et offu
læ ſequentis fraude caninis latratibus obſeratis, re-
ſiduáq; nauitæ reddita ſtipe, longe uegetior, ab infe-
ris recurrit, & repetita atq; adorata candida iſta lu
ce, quanquam feſtinans obſequium terminare, mẽte
capitur temeraria curioſitate. Et ecce inquit inepta ego
diuinæ formoſitatis gerula, quæ nec tantillum qui-
dem indidem mihi delibo, uel ſic illi amatori meo
formoſo placitura. Et cum dicto reſerat pyxidẽ, nec
quicquam ibi rerũ nec formoſitas ulla, ſed infernus
ſomnus, ac uere ſtygius, qui ſtatim coperculo reue-
latus inuadit eam, craſſi ſoporis nebula cunctis eius
membris perfunditur, & in ipſo ueſtigio, ipſáq; ſemi
ta collapſam poſſidet, et iacebat ĩmobilis, et nihil ali-
ud q̃ dormiẽs cadauer. Sed Cupido iam cicatrice ſoli-
da reualeſcens, nec diutinam ſuæ Pſyches abſentiã
tolerans, per arctiſſimam cubiculi, quo cohibeba
tur, elapſus feneſtram, refectisq; pinnis aliquanta
quiete longe uolocius prouolans, Pſychen accurrit
ſuam. Deterſóq; ſomno curioſe, & rurſum in
priſtinam pyxidis ſedem recondito, Pſychen innoxio
punctulo ſuæ ſagittæ ſuſcitat. Et ecce inquit rurſum
perieras miſella ſimili curioſitate, ſed interim quidẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

tu prouinciam quæ tibi matris meæ præcepto manda ta est, exequere gnauiter, cætera egomet uidero. His dictis amator leuis in pinnas se dedit. Psyche uero confestim Veneri munus reportat Proserpinæ. Interea Cupido amore nimio peresus, & ægra facie matris suæ repentinam sobrietatem pertimescens, ad armile redit, alisq́; perniabus cœli penetrato uertice magno Ioui supplicat, suamq́; causam probat. Tunc Iupiter perpressa Cupidinis buccula, manuq́; ad os suum re lata consauiat, atq; sic ad illum. Licet tu, inquit, domi ne fili nunquam mihi concessu deûm decretum serua ris honorem, sed istud pectus meum, quo leges elemen torum, & uices siderum disponuntur, conuulneraris assiduis ictibus, crebrisq́; terrenæ libidinis fœdaue= ris casibus, contraq́; leges, & ipsam iuliam, discipli- namq́; publicam turpibus adulterijs existimationem famamq́; meã læseris, in serpentes, in ignes, in feras, in aues, & gregalia pecua serenos uultus meos sor- dide reformando, attamen modestiæ meæ memor, quodq́; inter istas meas manus creueris, cuncta per ficiam, dum tamen scias æmulos tuos cauere. Ac si qua nunc in terris puella præpollet pulchritudine, præsentis beneficij uicem per eam mihi repensare te debere. Sic fatus, iubet Mercurium deos omnes ad concionem conuocare protinus. Ac siqui cœtu cœlestiũ defuisset, in penam decem milliũ nummorũ conuentum iri pronunciare. Quo metu statim comple to cœlesti theatro, pro sede sublimi sedens procerus Iupiter sic enunciat. Dei conscripti musarum albo, adolescentem istum quem manibus meis alumnatus

ſum, profecto ſcitis oẽs cuius primæ iuuentutis calora tos impetus freno quodã coercendos exiſtimaui, ſat eſt quotidianis eũ fabulis, ob adulteria cũctasq; corruptelas infamatũ, tollẽda eſt omnis occaſio, et luxuria pue rilis nuptialibus pedicis colliganda. Puellã elegit, & uirginitate priuauit, teneat, poſſideat, amplexus Pſy= chen, ſemper ſuis amoribus perfruatur, et ad Venerẽ collocata facie, nec tu, inquit, filia quicquã contriſtare, nec proſapiæ, tantæ tuæ, ſtatuiq; de matrimonio mor tali metuas. Iam faxo nuptias nõ impares, ſed legiti mas et iure ciuili congruas. Et ilico per Mercuriũ ar ripi Pſychen, et in cœlũ perduci iubet porrecto ambro ſiæ poculo. Sume inqt Pſyche, et immortalis eſto, nec unquã digredietur à tuo nexu Cupido, ſed iſtæ uobis erunt ꝑpetuæ nuptiæ. Nec mora cum cœna nuptialis affluens exhibetur. Accumbebat ſummũ thorũ mari= tus, Pſychen gremio ſuo complexus, ſic et cum ſua Iu none Iuppiter, ac deinde per ordinẽ toti dei. Tunc po culũ nectaris (quod uinũ deorũ eſt) Ioui quidem ſuus pocillator ille ruſticus puer, cæteris uero Liber mini- ſtrabat, Vulcanus cœnã coquebat, Horæ roſis et cæte= ris floribus purpurabant, omnia Gratiæ ſpargebant balſama. Muſæ quoq; canora ꝑſonabant, Apollo can= tauit ad citharã, Venus ſuaui muſicæ ſuꝑingreſſa for moſa ſaltauit, ſcæna ſibi ſic concinnata, ut Muſæ qdẽ chorum canerent, tibias inflaret Satyrus, et Paniſcus ad fiſtulã diceret. Sic ecce Pſyche conuenit in manum Cupidinis, & naſcitur illis maturo partu filia, quam Voluptatem nominamus. Sic captiuæ puellæ delira et temulenta illa narrabat anicula. Sed aſtans ego non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

procul dolebã mehercules, quod pugillares et stilũ nõ habebã, qui tam bellã fabellã prænotarem. Ecce confecto nescio quo graui prælio, latrones eueniunt o-nusti, nonnulli tamen, immo promptiores uulneratis domi relictis et plagas recurantibus, ipsi ad reliquas occultatas in quadam spelunca sarcinas, ut aiebant, proficisci gestiunt, prandioq; raptim tuburcinato, me et equum uectores rerum illarum futuros fustibus exinde tundentes producunt in uiã, multisq; cliuis et anfractibus fatigatos propè ipsam uesperam produ-cunt ad quampiam speluncam, unde multis onustos rebus rursum ne breuiculo quidem tempore refectos obiter reducũt, tãtaq; trepidatione festinabãt, ut me plagis multis obtundentes propellentesq; super lapi-dem propè uiã positũ deijcerent, unde crebris æque ingestis ictibus dextero crure et ungula sinistra me debilitatũ ægre ad exurgendũ compellunt, et unus quousq; inquit ruptũ istum asellum, nũc etiam claudũ frustra pascemus, et alius, quid? ꝙ et pessimo pede domũ nostrã accessit, nec quicq̃ idonei lucri exinde cœ-pimus, sed uulnera, et fortissimorũ occisiones. Alius iterũ, certe ego cũ primũ sarcinas istas, q̃q̃ inuitus pertulerit, protinus eũ uulturijs gratissimũ pabulũ futurũ præcipitabo. Dũ secũ mitissimi homines altercant de mea nece iã domũ perueneramus. Nã timor ungu=las mihi alas fecerat, tũ quæ ferebamus amoliti properiter nulla salutis nostræ cura ac nemeæ quidẽ necis habita, comitibus adscitis, qui uulnerati remãse-rãt, dudũ recurrũt laturi tædia, ut aiebãt, nostræ tarditatis. Nec me tamẽ mediocris carpebat scrupulus cõ

templatione

tẽplatione cõminatæ mihi mortis, et ipse mecũ. Quid stas Luci? uel qđ iã nouissimũ expectas? Mors, et hæc acerbissima, decreto latronum tibi comparata est, nec magno conatu res indiget. Vides istas ruinas proximas et præacutas, i his præminẽtes silices, quæ te penetrãtes qua decideris membratim dissipabũt. Nã et illa ipsa præclara magia tua nõ uultũ laboresq; tibi tãtũ asini, uerũ coriũ nõ asini crassum, sed hirundinis tenue membranulum circundedit. Quin igitur masculum tandem sumis animum, tuæq; saluti dum licet consulis? habes summam oportunitatem fugæ, dũ latrones absunt. An custodiam anus semimortuæ formidabis? quam licet claudi pedis tui calce unica finire poteris. Sed quo gentium capessetur fuga? uel hospitiũ quis dabit? Hæc quidem inepta, & prorsus asinina cogitatio (Quis enim uiantium uectorem suum non libenter auferat secum?) & alacri statim nixu lorum, quo fueram destinatus, abrumpo, meq; quadrupedi cursu proripio. Nec tamen astutulæ anus miluinos oculos effugere potui. Nam ubi me conspexit absolutum, capta super sexum & ætatem audacia, lorũ prehendit, ac me deducere & reuocare contendit. Nec tamen ego memor exitiabilis propositi latronum pietate ulla commoueor, sed incussis in eam posteriorũ pedum calcibus protinus applaudo terræ. At illa q̃quis humi prostrata, tamen tenaciter loro inhærebat, ut me procurrente aliquantisper tractu sui sequeretur, & occipit statim clamosis ululatibus auxiliũ ualidioris manus implorare. Sed frustra fletibus cassum tumultum commouebat. Quippe cum nullus

adforet, qui suppetias ei ferre posset, nisi sola illa uirgo captiua, quæ uocis exitu procurrens, uidet Hercules memorandi spectaculi scænam, non tauro, sed asino dependentem directe aniculã, sumptáq; constantia uirili, facinus audet pulcherrimum, extorto etenim loro manibus eius me placitis gannitibus ab impetu re uocatum gnauiter inscendit, et sic ad cursum rursum incitat. Ego simul uoluntariæ fugæ uoto, & liberandæ uirginis studio, sed & plagarum suasu, quæ me sæpicule commonebant, equestri celeritate, quadrupedi cursu solũ replaudens, uirginis delicatas uoculas adhinnire temptabam. Sed & scalpendi dorsi mei simulatione nonnunquam obliquata ceruice pedes decoros puellæ basiabam. Tunc illa spirans altius, coelumq; solicito nutu petens, uos inquit superi tandem meis supremis periculis opem facite, & tu fortuna durior iam sæuire desine, sat tibi miseris istis cruciatibus meis litatum est, tuq; præsidium meæ libertatis, meæq; salutis, si me domum peruexeris incolumen, parentibusq; & formoso proco reddideris, quas tibi gratias phibebo, quos honores habebo, quos cibos exibebo? iã primũ iubã istam tuã probe pectinatam meis uirginalibus monilibus adornabo, frontem uero crispatam prius decoriter discriminabo, caudæq; setas incuria congestas, & horridas compta diligentia perpolibo, bullisq; te multis aureis inoculatũ ueluti stellis sidereis relucentem, & gaudijs popularium pomparum ouantem, sinu serico progestans nucleos, edulia mitiora, te meũ sospitatorẽ quotidie saginabo. Sed nec iter cibos delicatos, et ociũ profundũ, uitæq; to

tius beatitudinem deerit tibi dignitas gloriosa. Nam memoriam præsentis fortunæ meæ diuinæq; prouidentiæ perpetua testatione signabo, & depictam in tabula fugæ præsentis imaginem meæ domus atrio dedicabo. Visetur, et in fabulis audietur, doctorumq; stilis rudis perpetuabitur historia. Asino uectore uirgo regia fugiẽs captiuitatẽ. Accedes antiquis et ipse miraculis. Credemus etiam exemplo tuæ ueritatis, & Phryxum arieti supernatasse, & Arionem delphino gubernasse, & Europam tauro supercubasse. Quod si uere Iupiter mugiuit in bouem, potest in asino meo latere aliquid, uel uultus hominis, uel facies deorum. Dum hic identidem puella replicat, uotisq; crebros intermiscet suspiratus, ad quoddam peruenimus triuium, unde me arrepto capistro dirigere dextrorsum magnopere gestiebat, quod ad parentes eius ea scilicet iretur uia. Sed ego gnarus, latrones illa ad reliquas commeasse prædas, renitebar fortiter, atq; sic in animo meo tacitus expostulabam. Quid facis infelix puella, quid agis? cur festinas ad orcũ? quid meis pedibus facere contendis? Non enim te tantum, uerũ etiã me perditũ ibis. Sic nos diuersa tendẽtes, & in causa finali de proprietate soli, immo uiæ herciscundæ contendentes, rapinis suis onusti corã deprehendunt ipsi latrones, et ad lunæ splẽdorẽ iã inde lõgius cognitos, risu magno salutãt, et unus è numero sic appellat. Quorsum istã festinãti uestigio lucubratis uiã? Nec noctis intẽpeste manes laruasq; formidatis? An tu probissima puella parẽtes tuos iter uisere properas? Sed nos, et solitudini tuæ præsidiũ

præbebimus, & compendiosum ad tuos iter monstra bimus, & uerbum manu secutus, prehenso loro, retrorsum me circuntorquet, nec baculi nodosi, quem gerebat suetis ictibus temperat. Tunc ingratis ad promptum recurrens exitium, reminiscor doloris ungulæ, & occipio nutanti capite claudicare. Sed ecce inquit ille qui me retraxerat rursum titubas & uacillas, et putres isti tui pedes fugere possunt, ambulare nesciunt? At pauloante pinnatam pegasi uincebas celeritatem. Dum sic mecum, fustem quatiens, benignus iocatur comes, iam domus eorum extremam loricam perueneramus. Et ecce de quodam ramo proceræ cupressus, induta laqueum anus illa pendebat. Quã quidem detractam protinus cum suo sibi funiculo deuinctam dedere præcipitem, puellaq; statim distenta uinculis, cœnam, quam postrema diligentia præparauerat infelix anicula, ferinis inuadunt animis, ac dum auida ferocitate cuncta contruncant, iam incipiunt de nostra pœna, suaq; uindicta secum considerare, et ut pote i cœtu turbulẽto, uariæ fuere sentẽtiæ. Vt primus uiuã cremari cẽseret puellã, secũdus bestijs obijci suaderet, tertius patibulo suffigi iuberet, quartus tormẽtis excarnificari præciperet. Certe calculo cũctorũ, utcũq; mors ei fuerat destinata. Tũc unus oĩum sedato tumultu, placido sermone sic orsus ẽ. Nec sectæ collegij, nec mãsuetudini singulorũ ac ne meæ qdẽ modestiæ cõgruit, pati uos ultra modũ, delictiq; sæuire terminum, nec feras, nec cruces, nec ignes, nec tormẽta, ac ne mortis quidẽ maturatæ festinas tenebras accersere. Meis itaq; cõsilijs auscultãtes,

uitam puellæ, sed quam meretur, largimini. Nec uos memoria deseruit utiq;, quid iamdudum decreueritis de isto asino semper pigro quidem, sed manducone summo, nunc etiã mendaci, fictæ debilitatis, et uirginalis fugæ sequestro ministroq;. Hũc igitur iugulare crastino placeat, totisq; uacuefacto præcordijs, per mediã aluũ nudã uirginẽ, quã prætulit nobis, insuere, ut sola facie prominẽte, cæterũ corpus puellæ nexu ferino cœrceat. Tunc super aliquod saxum scruposum insititium & fartilem asinum exponere, et solis ardentis uaporibus tradere. Sic enim cuncta, quæ recte statuistis, ambo sustinebunt, & mortem asinus, quam pridem mœruit, & illa morsus ferarum, cum uermibus membra laniabuntur, & ignis flagrantiam, cũ sol nimijs caloribus inflammarit, uterum et patibulĩ cruciatum, cum canes et uultures intima protrahent uiscera. Sed & cæteras eius erumnas, & tormẽta numerate, mortuæ bestiæ ipsa uiuens uentrem habitauit. Tunc fetore nimio nares æstuabunt, inediæ diutinæ letali fame tabescet. Nec suis saltem liberis manibus mortem sibi fabricare poterit. Talibus dictis, non pedibus, sed totis animis latrones in eius uadunt sententiam, quam meis tam magnis auribus accipiens quid, aliud quam meum crastinum deflebam cadauer?

u T primum tenebris abiectis dies inal
bebat, & candidum solis curricu-
lum cuncta collustrabat, quidam de
numero latronum peruenit, sic enim
mutuæ salutationis officium indica-
bat. Is in primo spelũcæ aditu residens, et ex anheli
tu recepto spiritu talẽ collegio suo nuntiũ fecit. Quod
ad domum Milonis hypatini, quam proxime diripui
mus, pertinet, discussa sollicitudine iam possumus esse
securi. Postquam uos enim fortissimis uiribus, cunctis
ablatis, castra nostra remeastis, immixtus ego turbu
lis popularium, dolentiq; atq; indignanti similis arbi
trabar, super inuestigatione facti cuiusmodi consilium
caperetur, et an et quatenus placeret inquiri, renun-
tiaturus uobis, ut mandaueratis omnia, nec argumen
tis dubijs, sed rationibus probabilibus, congruo cun-
ctæ multitudinis consensu, nescio qui Lucius author
manifestus facinoris postulabatur, qui proximis die-
bus fictis commendaticijs literis, Miloni sese, uirum cõ
mentitus bonum arctius conciliauerat, ut etiam hospi
tio susceptus inter familiares intimos haberetur. Plu-
sculisq; ibidem diebus demoratus, falsis amoribus an-
cillæ Milonis animum irrepens, ianuæ claustra sedu
lo explorauerat, et ipsa mẽbra, ĩ queis omne patrimo
nium condi solebat, curiose perspexerat. Nec exiguũ
scelerati monstrabatur indicium, quippe cum eadem
nocte sub ipso flagitij momento idem profugisset, nec
exinde usquam compareret. Nã et præsidiũ fugæ, quo

uelocius frustratis insecutoribus procul ac procul abderet sese, eidē facile suppeditasse. Equū nāq; illum suū cādidū uectorē futurum duxisse secum, plane seruū eius ibidem in hospitio repertum, scelerum consiliorumq; herilium futurum indicem per magistratus in publicam custodiam receptum, et altero die tormentis uexatum, pluribus ac pene adultimā mortem excarnificatum, nil quicquam rerum talium esse confessum, missos tamen in patriam Lucij illius multos numero, qui reum pœnas daturum sceleris inquirerent. Hic eo narrante, ueteris fortunæ et illius beati Lucij, præsentisq; ærumnæ et infelicis asini facta comparatione medullitus ingemebā, subibatq; me, nō de nihilo ueteris priscæq; doctrinæ uiros finxisse, ac pronūtiasse cæcā et prorsus exoculatā esse fortunam, quæ semper suas opes ad malos et īdignos conferat, nec unq̄ iudicio quēquam mortaliū eligat, immo uero cum his potissimum diuersetur, quos procul si uideret, fugere deberet, quodq; cunctis est extremus, uarias opiniones, immo contrarias nobis attribuat, ut et malus boni uiri fama glorietur, et innocentissimus contra noxiorū ore plectatur. Ego deniq; quē sæuissimus eius impetus in bestiā extremæ sortis quadrupedē deduxerat, cuiusq; casus, etiā cuiuis iniquissimo dolendus, atq; miserandus merito uideretur, crimine latrocinij in hospitem mihi carissimū postulabar, quod crimen, non modo latrociniū, uerū etiā parricidiū quisq; rectius nominaret. Nec mihi tamen licebat causam meā defendere, uel unico uerbo saltē denegare. Deniq; ne mala consciētia tam scelesto crimini præsens uiderer silentio con-

ſentire, hac tantum ĩpatiẽtia productus, uolui dicere non feci. Et uerbum quidem præcedens ſemel ac ſæpius immodice clamitaui, ſequens uero nullo pacto diſſerere potui, ſed in prima remanſi uoce, et identidem boaui, non, nõ, quaquã nimia rotunditate pendula uibraſſem labia. Sed ego pluribus de fortunæ ſæuitate conqueror, quanquam nec iſtud puduit me cum meo famulo, meoq; uectore illo equo factum conſeruũ atq; coniugem. Talibus cogitationibus fluctuantem ſubijt me illa cura potior, qua ſtatuto conſilio, latronum manibus uirginis decretam me uictimam recordabar, uentrem crebro ſuſpiciens meam iam muſellam puellã parturiebam. Sed ille, qui commodũ falſam de me notoriam pertulerat, ex promptis mille aureis, quos in ſinu laciniæ contexerat, quoſq; uarijs uiatoribus detractos, ut aiebat, pro ſua frugalitate communi cõferebat arcæ, infit etiam de ſalute commulitonum ſolicite ſciſcitari, cognitoq; quoſdam, immo uero fortiſſimum quenq; uarijs quidem, ſed impigris caſibus adoppetiſſe, ſuadet tantiſper pacatis itineribus, omniumq; præliorum ſeruatis inducijs, inquiſitionibus commulitonũ potius inſiſteretur, & tyrocinio nouæ iuuentutis ad priſtinæ manus numerum, Martiæ cohortis facies integraretur. Nam et inuitos terrore compelli, & uolentes præmio prouocari poſſe. Nec paucos humili, ſeruiliq; uitæ renunciantes inſtar tyrannicæ poteſtatis ſectam ſuã conferre malle. Se quoq; iamdudũ pro ſua parte quendã conueniſſe hominẽ, et ſtatu procerũ, & ætate iuuenẽ, et corpore uaſtũ, et manu ſtrenuũ, eiq; ſuaſiſſe, ac deniq; perſuaſiſſe, ut manus habetatas diu-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

tiua pigritia tandem referret ad frugem meliorem, bonoq; secundæ, dum posset frueretur ualitudinis, nec manũ ualidã erogandæ stipi porrigeret, sed hauriẽdo potius exerceret auro. Talibus dictis uniuersi omnes assensere, et illũ qui iam cõprobatus uideretur asciscĩ, et alios ad supplendũ numerum uestigare statuunt. Tunc profectus et paululum commoratus ille perducit immanẽ quendã iuuenẽ, uti fuerat pollicitus, nescio an ulli præsentiũ comparandũ. Nã præter cæterã corporis molẽ, toto uertice cũctos antepollebat, et ei cõmodũ lanugo malis inserpebat, sed planè centuculis disparibus & male consarcinatis semiamictum, inter quos pectus et uenter crustata crassitie reluctabãt. Sic introgressus, auete inqt fortissimo deo Marti clientes, mihiq; iã fidi commilitones, & uirũ magnanimæ uiuacitatis uolentem uolentes accipite, libentius uulnera corpore excipientẽ, q̃ aurũ manu suscipientẽ, ipsaq; morte, q̃ formidant alij, meliorem. Nec me putetis egenũ uel abiectum, neue de pannulis istis uirtutes meas æstimetis. Nã præfui ualidissimæ manui, totamq; prorsus deuastaui Macedoniã. Ego sum prædo famosus Hemus ille thracius, cuius totæ prouinciæ nomẽ horrescunt, patre Therone atq; latrone inclito prognatus, humano sanguine nutritus, interq; ipsos manipulos factionis educatus, hæres & æmulus uirtutis paternæ. Sed omnem pristinam sociorũ fortiũ multitudinẽ, magnasq; illas opes exiguo tẽporis amisi spatio. Nã procuratorẽ principis, ducenaria perfunctũ, dehinc fortuna tristiore decussum, prætereunte me cœpĩ fuerã aggressus. Sed rei noscendæ carpo ordinem. Fuit quidã

multis officijs in aula Cæsaris clarus atq; conspicuus. Ipsi etiam probe spectatus. Hunc insimulatum quorundam astu proiecit extorrem sæuiens inuidia. Sed uxor eius Plotina quædam, raræ fidei, atq; singularis pudicitiæ fœmina, quæ decimo partus stipendio uiri familiam fundauerat, sumptis atq; contemptis urbicæ luxuriæ delicijs, fugientis comes et infortunij socia, tonso capillo, in masculinam faciem reformato habitu, preciosissimus monilium et auro monetali zonis refertis incincta, inter ipsas custodiētium militum manus & gladios nudos intrepida, cunctorum periculorum particeps, et pro mariti salute peruigilem curam sustinens, erumnas assiduas ingenio masculo sustinebat. Iamq; plurimis itineris difficultatibus, marisq; terroribus exanclatis, Zacynthum petebat, quam sors ei fatalis decreuerat temporariā sedem. Sed cum primum litus actiacum, quo tunc Macedonia delapsi grassabamus, appulisset, nocte promota tabernulam quandam litori, nauiq; proximam, uitatis maris fluctibus incubabat. Inuadimus & diripimus omnia, nec tamen periculo leui temptati discessimus. Simul nanq; primum sonum ianuæ matrona percepit, procurrens in cubiculum clamoribus inquietis cuncta miscuit, milites suosq; famulos nominatim, sed omnem uiciniam suppetiatum conuocans, nisi quod pauore cunctorum, quem sibi quisq; metuentes delitescebat, effectum est, ut impune discederemus. Sed protinus sanctissima, (uera enim dicenda sunt) et unicæ fidei fœmina, bonis artibus gratiosa, precibus ad Cæsaris numē porrectis, et marito reditum celerē,

& aggressuræ plenam uindictam impetrauit. Deniq; noluit esse Cæsar Hemi latronis collegium, & confestim interijt, tantum potest nutus etiam magni principis, tota deniq; factione militarium uexillationum indagatu confecta atq; concisa, ipse me furatus ægre solus medijs orci faucibus ad hunc euasi modum. Sumpta ueste muliebri florida, sinus floccidos alium dante, mitellaq; textili contecto capite, calceis fœmininis albis illis & tenuibus indutus, & in sequiorem sexum incertus atq; absconditus, asello spicas ordeaceas gerenti residens, per medias acies infesti militis trāsabij, unam mulierem putantes asinariam concedebant liberos aditus, quippe cum mihi etiam tunc depiles genæ leui pueritia splendicarēt, nec ab illa tamen paterna gloria uel mea uirtute desciui, quanquam semitrepidus iuxta mucrones Martios constitutus, sed habitus alieni fallacia, tectus, uillas, seu castella solus aggrediens, uiaticulum mihi corrasi. Et diloricatis statim pannulis, in medium profudit duo millia aureorū, & en inquit istam sportulam, immo uero dotem, uestro collegio libēs, meq; uobis ducem fidelissimū, (si tamen non recusatis) offero breuis temporis spacio, lapideam istam domum uestram facturus aureā. Nec mora, nec cunctatio, sed calculis omnibus ducatum latrones unanimes ei deferūt, uestemq; lautiusculā proferunt, sumeret abiecto centuculo diuite. Sic reformatus, singulos exosculatus, & in summo puluinari locatus, cœna et poculis magnis inauguratur. Tūc sermonibus mutuis de uirginis fuga, deq; mea uectura et utriq; destinata mōstrosa morte cognoscit, et ubi locorū esset illa

percontatus, deductusq; uisa ea, ut erat uinculis onusta, contorta et uituperāti nare discessit, et nō sum qdē tā brutus, uel certe temerarius, inqt, ut scitū uestrū inhibeā, sed malæ conscıētıæ reatum intra me sustinebo, siquod bonū mihi uidetur dissimulauero, sed prius fiduciā uestri causa solicito mihi tribuite, cū præsertim uobis, si sentētia hæc mea displicuerit, liceat rursus ad asinum redire. Nā ego arbitror latrones, quiq; eorū recte sapiunt, nihil anteferre lucro debere suo, ac ne ipsam quidē sæpe et alijs dānosam ultionē. Ergo igitur si perdideritis in asino uirginem, nihil amplius quàm sine ullo compendio indignationem uestram exercueritis, quin ego censeo deducendā eam ad quāpiam ciuitatem, ibiq; uenundandam. Nec enim leuī precio distrahi poterit talis ætatula. Nā et ipse quosdā lenones pridē cognitos habeo, quorū poterit unus, magnis equidem talētis, ut arbitror, puellā istam præstinare, cōdigne natalibus suis in fornicē processurā, nec in similem fugam discursuram, non nihil etiam, cum lupanari seruierit, uindictæ uobis depensuram. Hanc ex animo quidem meo sententiam conducibilē protuli. Sed uos nostrorum estis consiliorū, rerumq; domini. Sic ille latronū fisci aduocatus nostrā causam ꝓtulerat, uirginis et asini sospitator egregius. Sed in diutina deliberatiōe cæteri cruciātes mora cōsilij mea præcordia, immo miserum spiritum, libentes tandem nouitij latrones accedunt sententiæ, & protinus a uinculis exoluunt uirginem. Quæ quidem simul uiderat illum iuuenem, forniciśq; et lenonis audierat mentionem, cœpit risu lætissimo gestire, ut mihi merito

ſubire uituperatio totius ſexus, cum uiderem puellã proci iuuenis amore nuptiarũq; caſtarum deſiderio ſimulato, lupanaris ſpurci ſordidiq; ſubito delectari nomine, et tunc quidem totarum mulierũ ſecta, moresq; de aſini pendebant iudicio. Sed ille iuuenis ſermone repetito, quin igitur, inqt, ſupplicatum Marti comiti pergimus, et puellam ſimul uendituri, et ſocios indagaturi. Sed, ut uideo, nullum uſpiam pecus ſacrificatui, ac ne uinum quidem potatui affatim uel ſufficiens habemus. Decem itaq; mihi legate comites, quis contentus, proximum caſtellum petã, inde uobis epulas & alias res cõparaturus. Sic eo profecto, cæteri copioſum inſtruunt ignem, aram cæſpite uirenti Marti deo faciunt. Nec multo poſt adueniũt illi, uinarios utres ferentes, et gregatim pecua comminantes, unum prælectum grandem hircum annoſum, et horricomem Marti ſecutori comitiq; uictimant, & ilico prandium fabricatur oppipare. Tunc hoſpes ille non modo inquit expeditionum prædarumq;, uerum etiam uoluptatum ueſtrarum ducem me ſtrenuum ſentire debetis, et aggreſſus inſigni facunditate, gnauiter cũcta præministrat, uerrit, ſternit, coquit, tucetat, cõcinnat, apponit ſatule, ſed præcipue poculis crebris, grandibusq; ſingulos ingurgitat. Interdum tamen, inſimulatione promendi quæ poſcebat, uſus, ad puellam commeabat aſſidue, parteſq; ſubreptas clanculo, et prægustatas à ſe potiones, offerebat hylaris. At illa ſumebat appetenter, et nonnunquã baſiare uolẽti, promptis ſauiolis adlubeſcebat, quæ res oppido mihi diſplicebat. Hem oblita es nuptiarum, tuiq; mutui cupitoris puella uirgo?

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

& illi nescio cui recenti marito, quem tibi parentes uinxerant, hunc aduenam cruentumq́; percussorem præponis? Nec te conscientia stimulat? Sed affectione calcata, inter lanceas & gladios istos scortari tibi libet? Quid si quomodo cæteri latrones persenserint, non rursum recurres ad asinum? Et rursum exitiũ mihi parabis? Re uera ludis de alieno corio. Dum ista sycophanta ego mecum maxima cum indignatione disputo, de uerbis eorum quibusdam dubijs, sed non obscuris prudenti asino, cognosco, non Hemũ illum prædonem famosum, sed Lepolemum spõsum puellæ ipsius. Nam procedente sermone, paulo iam clarius, contempta mea præsentia, es bono animo inquit, Charite dulcissima. Nam totos istos tuos hostes statim captiuos habebis, & instantia ualidiore uinum iam immixtum, sed modico tepefactum uapore, saucijs illis, et crapula, uinolentiaq́; madidis, ipse abstemius non cessat impingere, & Hercules suspicionem mihi fecit, quasi soporiferum quoddam uenenum cantaris immisceret illis. Cum deniq; sed prorsus omnes uino sepulti iacebant omnes, partim parati morti. Tunc nullo negocio arctissimis uinculis impeditis, ac pro arbitrio suo constrictis illis, imposita dorso meo puella dirigit gressum ad suam patriam. Quam simul accessimus, tota ciuitas ad uotiuum conspectum effunditur. Procurrunt parentes, affines, clientes, alũmi, famuli læti faciem gaudio delibuti. Põpam cerneres omnis sexus et omnis ætatis, nouumq́; et Hercules memorãdũ spectamẽ, uirginẽ asino triũphantẽ. Deniq; ipse etiã hylarior pro uirili parte, ne

præsenti negocio, ut alienus discrepare, porrectis au-
ribus, proflatisq; naribus rudiui fortiter, immo tonan
ti clamore personui. Et illam thalamo receptam, com
mode parentes sui fouebant, me uero cum ingenti iu=
mentorum, ciuiumq; multitudine, confestim retro Le=
polemus agebat, non inuitum. Nam et alias curiosus
& tunc latronum captiuitatis spectator optabã fieri.
Quos quidem colligatos adhuc uino magis quàm ui
culis deprehendimus. Totis ergo prolatis, erutisq; re
bus, & nobis auro & argento cæterisq; onustis, ipsos
partim constrictos uti fuerant, prouolutosq; in proxi=
mas ripas præcipites dedere. Alios uero suis sibi gla=
dijs obtruncatos reliquere. Tali uindicta læti & gau
dentes ciuitatem reuenimus, & illas quidem diuitias
publicæ custodela commisere, Lepolemo puellam re=
petitam lege tradidere. Exin me suum sospitatorem
nũcupatũ matrona prolixe quæritabat, ipsóq; nuptia
rũ die, præsepiũ meũ ordeo passim repleri iubet, fœ-
numq; camelo bactriano sufficiens apponi. Sed quas
ego cõdignas Fotidi diras deuotiones ĩprecor, quæ me
formauit nõ canẽ, sed asinũ. Quippe cum uiderẽ lar
gissimæ cœnæ reliquijs, rapinisq; canes oẽs inescatos,
atq; distẽtos. Post unicã noctẽ et rudimẽta Veneris, re
cẽs nupta gratias summas apud suos parẽtes, ac maritũ
mihi meminisse nõ destitit. quo ad summos illi promit
terẽt honores habituri mihi. Cõuocatis deniq; grauio=
ribus amicis, cõsiliũ datur, quo potissimũ facto digne
remuneraret. Placuerat uni, domi me cõclusum, &
ociosum, ordeo, lecto, fabáq;, et uitia saginari. Sed ob
tinuit alius, q̃ meæ libertati prospexerat, suadẽs ut ru

restribus potius campis in greges equinos lasciuiens discurrerem, daturus dominis equarum inscensu generoso multas mulas alumnas. Ergo igitur euocato statim armentario equisione, magna cum præfatione deducendus assignor, & sanè gaudens lætusq; præcurrebam, sarcinis & cæteris iam nunc renuntiaturus, nactaq; libertate ueris initio, pratis herbantibus, rosas utiq; reperturus aliquas. Subibat me tamen illa etiam sequens cogitatio, quod tantis actis gratijs honoribusq; plurimis asino meo tributis, humana facie recepta, multo tanta pluribus beneficijs honestarer. Sed ubi me procul à ciuitate gregarius ille perduxerat, nullæ delitiæ, ac ne ulla quidem libertas excipit. Nã protinus uxor eius, auara quidem nequissimaq; illa mulier, molæ machinariæ subiugum me dedit, frondosoq; baculo subinde castigans, panem sibi, suisq; de meo parabat corio. Nec tantũ sui cibi gratia me fatigare cõtenta, uicinorũ etiã frumenta mercẽnarijs discursibus meis cõterebat. Nec mihi misero statuta saltẽ cibaria, pro tãtis præstabãtur laboribus. Nãq; ordeũ meũ frictum, & sub eadem mola meis quassatum ambagibus, colonis proximis uẽditabat, mihi uero per diẽ laboriosæ machinæ attento, sub ipsa uespera furfures apponebat iertes, ac sordidos, multoq; lapide salebrosos. Talibus erumnis edomitũ, nouis furtuna sæua cruciatibus tradidit, silicet ut quod aiũt, domi, forisq; fortibus factis adoriæ plenæ gloriarer. Equinis armentis, nanq; me congregem pastor egregius, mãdati dominici serus auscultator, aliquãdo pmisit. At ego tandẽ liber asinus, lætus, et tripudiãs, graduq;

molli

molli gestiens, equas opportunissimas iam mihi, concu binas mihi futuras deligebam. Sed hic etiam spes hylarior in capitale processit exitium. Mares enim, ob admissuram ueterem pasti satianter, ac diu saginati, terribiles alioquin, & utiq; quouis asino fortiores, de me metuentes sibi, & adulterio degeneri præcauẽtes, nec hospitalis Iouis seruato fœdere, riualem summo furentes persequuntur odio. Hic elatis in altum uastis pectoribus, arduus capite, & sublimis uertice, primoribus in me pugillatur ungulis. Ille tergũ pulposis torulis obesa conuertens, postremis uelitatur calcibus. Alius hinnitu maligno comminatus, remulsis auribus, dentiumq; candentium renudatis hastis, totum me cõmorsicat. Sic apud historiã de rege Thracio legeram, qui miseros hospites ferinis equis suis lacerandos deuorandosq; porrigebat, adeo præpotens ille tyrannus, sic parcus ordei fuit, ut edacium iumentorum famem corporum humanorum largitione sedaret. Ad eundẽ modũ distractus, et ipse uarijs equorum incursibus, rursus molares illos circuitus requirebã. Verum fortuna meis cruciatibus insatiabilis, aliam denuo mihi pestem instruxit. Delegor enim ligno monte deuehundo, puerq; mihi præfectus imponitur, omnium ille quidẽ puer deterrimus. Nec me mõtis excelsi tantũ arduũ fatigabat iugũ, nec saxeas tantũ sudes icursando cõterebã ungulas, uerũ fustiũ quoq; crebris ictibus persæpe dedolabar, ut usq; plagarũ mihi medullaris insideret dolor, coxæq; dexteræ semper ictus incutiẽs, et unũ feriẽdo locũ, dissipato corio et ulceris latissimi facto foramine, immo fouea,

uel etiam fenestra, nullus tamen desinebat identidem uulnus sanguinem delibutũ obtundere, lignorum uero tanto me premebat pondere, ut sarcinæ molem elephanto non asino paratam putares. Ille uero, quotiens in alterum latus præponderans declinarat sarcina, cũ deberet potius grauantis ruinæ fustes demere, & leuata paulisper pressura sanare me, uel certe in alterum latus trãslatis peræquare, contra, lapidibus additis insuper, sic iniquitati ponderis medebatur. Nec tamen post tantas meas clades immodico sarcinæ pondere contentus, cum fluuium transcenderemus, qui forte præter uiam defluebat, pedibus suis ab aquæ madore consulens, ipse quoq; insuper lumbos meos insiliens residebat, exiguũ scilicet et illud tantæ molis superpondium. At si quo casu, limo cœnoso, ripæ superalio lubricante, oneris imprudentia prolapsus deruissem, cum deberet egregius agaso manum porrigere, capistro suspendere, cauda subleuare, certam partẽ tanti ponderis, quoad resurgerem saltem, detrahere, nullum quidem defesso mihi ferebat auxilium, sed occipiẽs à capite, immo uero et ipsis auribus, totũ me cõpilabat, cædit fuste grauissimo, donec fomẽti uice, me plagæ suscitarẽt. Idem mihi talẽ excogitauit perniciem spinas acerrimas & punctu uenenato uirosas, tortili nodo in falcem constrictas, caudæ meæ pẽsilẽ deligauit cruciatum, ut incessu modo commotæ incitatæq; funestis aculeis infestæ, me conuulnerarent. Ergò igitur ancipiti malo laborabam. Nam cum me cursu proripueram fugiens acerbissimos incursus, uehementiore nixu spinarum feriebar, si dolori parcẽs

paululum restitissem, plagis compellebar ad cursum, nec quicquam uidebatur aliud excogitare puer ille nequissimus, quàm ut me quoquomodo perditum iret, idq́; iurans, et nónũquã cõminabatur, et planè fuit, quod eius detestabilem malitiam ad peiores conatus stimularet. Nam quadam die nimia eius insolentia expugnata patientia mea, calces ualidos extuleram. Deniq; tale facinus in me comminiscitur, stuppæ sarcina me satis onustum, properéq; funiculis cõstrictum, producit in uiam, deq́; proxima uillula spirantem carbũculũ furatus, oneris in ipso meditullio reponit. Iamq́; fomento tenus calescens, & enutritus ignis surgebat in flammas, & totum me funestus ardor inuaserat, nec ullum pestis extremæ suffugium, nec salutis aliquod apparet solatium, & ustrina talis moram non sustinet, sed meliora consilia præuertitur. Sed in rebus sæuis adfulsit fortunæ nutus hylarior, nescio an futuris periculis me reseruãs, certe præsente statutáq; morte liberãs. Nã forte pluuiæ pridianæ recens cõcepta caelũ aquæ lutulẽtæ proximũ conspicatus, ibi memet improuido saltu totum abijcio, flammáq; prorsus extincta tandem, & pondere leuatus, & exitio liberatus euado. Sed ille deterrimus ac temerarius puer, hic quoq; suum nequissimum factum in me retorsit, gregarijsq́; omnibus affirmauit, me sponte uicinorum foculos transeuntem titubanti gradu prolapsum, ignem ultroneum accessisse, mihi etiam arridens addidit, quousq; ergo frustra pascemus ignigenum istum? Nec multis interiectis diebus, longe prioribus me dolis petuit. Ligno enim quod ge

rebã, in proximam cosulam uendito, uacuum me du cens, iam se nequitiæ meæ proclamans imparem, mi serrimumq; istud magisterium renuens, querelas huiusmodi concinnat. Videtis istum pigrum tardissimumq; & nimis asinum, me præ cæteris flagitijs nunc nouis periculis etiam angit. Vt quenq; enim ui atorem prospexerit, siue illa sit uetula mulier, siue ui ro nubilis, seu tener puellus, se se illico disturbato ge stamine, nonnunquã etiam ipsis stramentis abiectis, furens incurrit, & homines amator talis appetit, & humi prostratis illis inhians illicitas, atq; incognitas temptat libidines, & ferinas uoluptates, auersam Ve nerẽ, inuitat ad nuptias. Nã imaginẽ etiã sauij mẽtiendo, ore improbo cõpulsat ac morsicat. Quæ res nobis nõ mediocris lites atq; iurgia, immo forsitã & crimina pariet. Nũc etiã uisa quadã honesta iuuene, ligno, qđ deuehebat, abiecto, dispersóq;, in eã furiosos direxit ĩpetus, et festiuus hic amasio humo sordida prostratã mulierẽ, ibidẽ in corona oium gestiebat in scẽdere, quod nisi ploratu, gestúq; fœmineo cõclamatũ uiatorũ præsidiũ accurrisset, ac de medijs ungulis ipsius eẽt erepta, liberatáq;, misera illa cõpauida atq; dirupta ipsa quidẽ cruciabilem cladem sustinuisset, nouis uero penale reliquisset exitium. Talibus men dacijs admiscendo sermones alios, qui meum uerecũ dum silentium uehementius premerent, animos pasto rum in meam perniciem atrociter suscitauit. Deniq; unus ex illis, quin igitur publicum istum maritum in quit, immo cõmunem omniũ adulterũ, illis suis mon strosis nuptijs condignam uictimamus hostiã, et heus

tu puer ait obtruncato protinus eo intestina quidē canibus nostris iacta, cæterā uero carnē oēm operariorū cœnæ reserua. Nā corium inspersu cineris offernatum dominis referemus, eiusq; mortem de lupo facile mentiemur. Sublata cunctatione accursator ille meus noxius, ipse etiā pastoralis executor sententiæ lætus, et meis insultans malis, calcisq; illius admonitus, quàm inefficacem me fuisse hercules doleo, protinus gladiū cotis attritu parabat. Sed quidā de cœtu illo rusticorū nefas ait, tam bellū asinū sic enecare, et propter luxuriam lasciuiamq; amatoriā criminatū, opera seruitioq; tā necessario carere, cū alioquin exectis genitalibus possit neq; in Venerē nullo modo surgere, nosq; omni metu periculi liberare, insuper etiā longe crassior, atq; corpulentior effici. Multos ego scio non modo asinos inertes, uerum etiam ferocissimos equos nimio libidinis calore laborantes, atq; ob id truces uesanosq;, adhibita tali detestatione, mansuetos ac mansues exinde factos, & oneri ferendo non inhabiles, & cæteri ministerij patientes. Deniq; nisi uobis suadeo nolentibus. Possum spacio modico interiecto, quo mercatum proximum obisse statui, petitis è domo ferramentis huic curæ præparatis, ad uos actutum redire, trucemq; amatorem istum atq; insuauem dissitis fœmoribus emasculare, & quouis ueruece mitiorem efficere. Tali sententia medijs orci manibus retractus, sed extunc pœnæ reseruatus mœrebam, & in nouissima parte corporis totum me periturū deflebā. Inedia deniq; cōtinua, uel præcipiti ruina, memetipse quærebā extinguere, moriturus quidē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

nihilominus, sed moriturus integer. Dumq; in ista ne cis meæ decunctor electione, matutino me rursum puer ille peremptor meus circa montis suetum ducit uestigiũ. Iãq; me de cuiusdã uastissimæ illicis ramo pẽdulo destinato, paululũ uiã supgressus, ipse securi lignum, quod deueheret, recidebat. Et ecce de proximo specu uastũ attollens caput funesta proserpit ursa, quam simul conspexi, pauidus et repentina facie conterritus, totum corporis pondus in postremos poplites recello, arduaq; ceruice sublimiter eleuata, lorũ, quo tenebar, rumpo, meq; protinus pnica fugæ committo, perq; prona non tantum pedibus, uerum etiam toto proiecto corpore, propere deuolutus immitto me campis subpatentibus, & summo studio fugiens immanem ursam, ursaq; peiorem illum puerum. Tunc quidem uiator solitariũ uagumq; me respiciens, inuadit, et properiter inscensum baculo, quem gerebat obuerberans, per obliquã ignaramq; me ducebat uiam, nec inuitus ego cursũ me accommodabam, relinquẽs atrocissimam uirilitatis lanienã. Cæterũ plagis nõ magnopere commouebar, quippe consuetus ex forma concidi fustibus. Sed illa fortuna meis casibus peruicax, tam oportunum latibulum, misera celeritate peruersa nouas instruxit insidias. Pastores enim mei, pditam sibi requirẽtes uaccam, uariasq; regiones peragrantes, occurruunt nobis fortuito, statimq; me cognitum, capistro prehensum attrahere gestiunt. Sed audacia ualida resistens ille, fidem hominum, domniq; testabatur, quid me raptatis, quid inuaditis? An te nos tractamus inciuiliter? Qui nostrũ asinum furatus abducas? Quin potius

effaris, ubi puerum eiusdem agasonem necatum scilicet occultaris, et ilico detractus ad terram, pugnisq; pulsatus, et calcibus cōtusus, infit deierans, nullum semet uidisse ductorem, sed plane concinnatum solutum et solitarium, ob indicinæ præmiū occupasse, domino tamen suo restituturū. Atq; utinam ipse asinus, inquit, quē nunq̄ profecto uidissem, uocē quiret humanā dare, meæq; testimoniū innocentiæ perhibere posset, profecto uos huius iniuriæ pigeret. Sic adseuerans nihil quicq̄ promouebat. Nam collo constrictum reducunt eū pastores molesti cræt montis illius siluosa nemora, unde lignū puer solebat egerere. Nec uspiam ruris reperitur ille, sed plane corpus eius membratim laceratum, multisq; dispersum locis conspicitur. Quam rem proculdubio sentiebā ego illius ursæ dentibus esse perfectam, & hercules dicerem, quod sciebam, si loquendi copia suppeditaret. Sed quod solum poteram, tacitus licet, seræ uindictæ gratulabar. Et cadauer quidē disiectis partibus tandem totum repertum, ægreq; concinnatum, ibidem terræ dedere, meum uero Bellerophontem, abactorem indubitatum, cruentumq; percussorem criminātes, ad casas interim suas uinctum perducunt, quo ad renascenti die sequenti, deductus ad magistratus, ut aiebant, pœnæ redderetur. Interim dum puerum illum parentes sui plangoribus fletibusq; quærebantur, & adueniens ecce rusticus, nequaquam promissum suum frustratus, destinatam sectionem meam flagitat. Non est inquit in his unus, indidem præsens iactura nostra, sed planè crastino libet, non tantum naturam, uerū & caput

quoq; ipsum pessimo isto asino demere. Nec tibi ministerium deerit istorum. Sic effectum est, ut in alterũ diem clades differretur mea. At ego gratias agebam bono puero, quod saltem mortuus unam carnificinæ meæ dieculam donasset. Nec tamen tantillum saltem gratulationi meæ quietiq; spacium datum. Nam mater pueri mortem deplorans acerbã filij, fleta et lachrymosa, fuscaq; ueste contecta, ambabus manibus trahens cinerosam caniciem, eiulans et exinde proclamans stabulum irrumpit meum, tunsisq; ac diuerberatis uehementer uberibus, incipit, & tunc ipse securus incumbens præsepio, uoracitati suæ deseruit, et insatiabilem profundumq; uentrem semper esitando distendit, nec erumnæ meæ miseret, uel detestabilem casum defuncti magistri recordatur, sed scilicet senectam infirmitatemq; meam contemnit, ac despicit, & impune se laturum tantum scelus credit? At utcunq; se præsumit innocentem. Est enim congruens pessimis conatibus circa noxiam conscientiam, sperare securitatem. Nam proh deûm fidem, quadrupes nequissime, licet præcariam uocis usuram sumens, cui tandem uel ineptissimo persuadere possis, atrocitatem istã culpa uacare, cum propugnare pedibus, et arcere morsibus misello puero potueris? An ipsum quidem sæpius incursare calcibus potuisti, moriturum uero defendere alacritate simili nequisti? Certe dorso receptũ auferres protinus, et infesti latronis cruentis manibus eriperes. Postremum deserto derelictoq; illo conseruo magistro, comite, pastore, nõ solus aufugeres. An ignoras, eos etiam qui morituris auxilium salutare de-

negauerint, quod contra bonos mores idipsum fecerint, solere puniri? Sed non diutius meis cladibus lætaberis homicida, senties efficiam misero dolori naturales uires adesse, et cum dicto assertis manibus exoluit suam sibi fasciam, pedesq; meos sigillatim illigãs, indidem constringit arctissime scilicet nequid uindictæ meæ superesset præsidium, et pertica qua stabuli fores offirmari solebant arrepta, non prius me desiit obtundere, q̃ uictis fessisq; uiribus, suopte pondere degrauatus manibus eius fustis esset elapsus. Tunc de brachiorum suorũ cita fatigatione conquesta, procurrit ad focum, ardentemq; ticionem gerens, mediis inguinibus obtrudit, donec solo quod restabat innixus præsidio, liquida fimo strictũ egesta, faciẽ atq; oculos eius confedassem. Qua cæcitate atq; fetore tandem fugata est à me pernicies. Cæterum ticione delirantis Altheæ Meleager asinus interisset.

n OCtis gallicinio, uenit quidam iuuenis proxima ciuitate, ut quidem mihi uidebatur, unus de famulis Charites puellæ illius, quæ mecum apud latrones pares erumnas exanclauerat. Is de eius exilio et domus totius infortunio, mira ac nefanda ignem propter assidens inter conseruorum frequẽtiam, sic annuntiabat. Equisones Opilionesq́; etiam Bubsequæ fuit Charite nobis quam misella, & quidem casu grauissimo, nec uero incomitata manes adiuit. Sed ut cuncta noritis, referam uobis à capite quæ gesta sunt, quæq; possint merito doctiores, quibus stilum fortuna subministrat in historiæ speciem chartis iuoluere. Erat in proxima ciuitate iuuenis, natalibus prænobilis, equo clarus, et pecuniæ fuit satis locuples, sed luxuriæ popinalis, scortisq́; et diurnis potationibus exercitatus, atq; ob id factionibus latronũ male sociatus, nec non etiam manus infectus humano cruore, Thrasillus nomine, idq́; sic erat, & fama dicebat. Hic cum primũ Charite nubendo maturuisset, inter præcipuos procos, summo studio petitionis eius munus obierat, et quanquã cæteris omnibus, id genus uiris antistaret, eximiјsq́; muneribus parentum inuitaret iudicium, morum tamen improbatus, repulsæ contumelia fuerat aspersus. At dum herilis puella in boni Lepolemi manum uenerat, firmiter deorsus delapsum nutriens amorẽ, et denegati thalami permiscens indignationem, cruento facinori quærebat accessum. Na=

ctus deniq; præsentiæ suæ tempestiuam occasionem, sce leri quod diu cogitarat, accingitur. Ac die, quo præ donum infestis mucronibus puella fuerat astu, uirtu tibusq; sponsi sui liberata, turbæ gratulantium exul tans, insigniter permuscuit se se, salutiq; præsentia fu turæ soboli nouorum maritorum gaudibundus, ad honorem splendidæ prosapiæ, inter præcipuos hospi tes domum nostram receptus, occulato consilio sceleris, amici fidelissimam personam mentiebatur. Iamq; ser monibus assiduis, et conuersatione frequenti, nonnun quam etiam cœna, poculoq; communi charior, cha riorq; factus, in profundã foueam Cupidinis sese pau latim nescius præcipitauerat quid ni? Cum Flamma sæui amoris, parua quidem primo uapore delectet, sed fomento consuetudinis exæstuans imodici ardoris, to tos cõburat homines. Diu deniq; deliberauerat secum Thrasillus, cum nec clãdestinis colloquijs opportunum reperiret locum, et adulterinæ Veneris magis magisq; præclusos aditus, copia custodientium cerneret, no uæq; atq; gliscentis affectionis firmissimũ uinculũ nõ posse dissociari pspiceret, et puellæ si uellet, q̃q̃ uelle nõ posset, furatrinæ cõiugalis incommodaret rudimentũ, et tamẽ ad hoc ipsum, quod nõ potest, cõtentiosa pnicie, quasi posset, ĩpellitur, quod nũc arduũ factu putatur, amore per dies roborato, facile uidetur effectu, spe, æta te deniq;. Sed oro solicitus animus intendite, quorsum fu riosæ libidinis proruperint impetus. Die quadam ue natum Lepolemus assumpto Trasillo petebat, indaga turus feras, quod tamen in Capreis feritatis est. Nec enim Charite maritum suum quærere patiebatur be

stias armatas dente uel cornu. Iamq; apud frondosum tumulum ramosumq; densis tegminibus umbroso prospectu uestigatoru͂, obseptis ca͂pis canes uenationis indagini generosæ, ma͂dato cubili residentes inuaderent bestias, imittuntur. Statimq; solertis disciplinæ memores, partiti totos præcingunt aditus, tacitaq; prius seruata mussitatione, signo sibi repentino reddito, latratibus feruidis dissonisq; miscent omnia. Nec ulla capra, nec pauens dammula, nec præ cæteris feris mitior cerua, sed aper immanis atq; inusitatus exurgit, toris callosæ cutis obesus, pilis inhorrentibus corio squalidus, setis insurgentibus, spinæ hispidus, de͂tibus attritu sonaci spumeus, oculis flammeus, aspectu minaci, impetu sæuo frementis oris totus fulmineus. Et primum quidem canum procaciores, qui comminus contulerant uestigium, genis hac illac iactatis, consectas interficit. Deinde calcata retiola, qua primos impetus reduxerat, transabijt. Et nos quidem cuncti pauore deterriti, et alioquin innoxijs uenationibus consueti, tunc etiam inermes atq; immuniti, tegumentis frondis uel arboribus latenter abscondimus, Trasillus uero nactus fraudium oportunum decipulum, sic Lepolemu͂ captiose compellat. Quid stupore confusi uel etiam cassa formidine similes humilitati seruoru͂ istoru͂, uel in modum pauoris fœminei deiecti, tam opima͂ prædam medijs manibus amittimus? Quin equos inscendimus? quin ocius indipiscimur? et cape uenabulu͂, et ego summo lanceam. Nec tantillum morati, protinus insiliunt equos, ex summo studio bestiam inseque͂tes. Nec tamen illa genuini uigoris oblita, retorquet im

pctum, et incendio feritatis ardescens, dentium compulsu, quem primũ insiliat contabunda rimatur. Sed prior Lepolemus iaculum, quod gerebat, insuper dorsum bestiæ contorsit. At Trasillus feræ quidem pepercit, sed equi, quo uehebatur Lepolemus, postremos poplites lancea feriens amputat. Quadrupes recidens, qua sanguis effluxerat, toto tergo supinatus, inuitus dominum suũ deuoluit ad terram. Nec diu, sed eũ aper furens inuadit iacentem, ac primo lacinias eius, mox ipsum resurgentem multo dẽte laniauit. Nec cœpti nefarij bonum piguit amicũ, uel suæ sæuitiæ litatum saltem tanto periculo cernens, potuit expleri. Sed perato, atq; plagosa crura uulnera contegenti, suumq; auxilium miseriter roganti perfœmur dextrum dimisit lanceam, tanto illo quidem fidentius, quanto crederet ferri uulnera similia futura profectu dẽtium, nec nõ tamen ipsam quoq; bestiam facili manu transadijt. Ad hunc modũ defuncto iuuene exciti latibulo suo quisq; familia mœsta concurrimus. At ille quanquam perfecto uoto, prostrato inimico lætus ageret, uultu tamen gaudium tegit, et frontem adseuerat, et dolorem simulat, et cadauer, quod ipse fecerat auide circumplexus, omnia quidem lugentium officia solerter affingit, sed solæ lachrymæ procedere noluerunt, sic ad nostri similitudinem, qui uere lamentabamur conformatus, manus suæ culpam bestiæ dabat, nec dum satis scelere transacto, fama dilabitur, et cursus primos ad domũ Lepolemi detorquet, et aures infelicis nuptæ percutit. Quæ quidẽ simul percepit talem nunciũ, qualẽ non audiet alium, amens, et uecordia percita, cursuq;

bacata furibundo, per plateas populosas, & arua ru restria fertur insana uoce, casum mariti queritans. Confluunt ciuium mœstæ cateruæ, sequuntur obuij dolore sociato, ciuitas cuncta uacuatur studio uisionis. Et ecce mariti cadauer accurrit, labentiq; spiritu totã se super corpus effudit, ac plenissime ibidem, quam deuouerat ei, reddidisset animã. Sed ægre manibus erepta suorum remansit in uita. Funus uero toto feralem pompam prosequente populo, deducitur ad sepulturam. Sed et Thrasillus nimium clamare, plangere, & quas in primo mœrore lachrymas non habebat, iam scilicet crescente gaudio, reddere, et multis charitatis nominibus ueritatem ipsam fallere, illum amicum, coetaneum, contubernalem, fratrem deniq; addito nomine lugubri ciere, necnon interdũ manus Charites à pulsandis uerberibus amouere, luctum sedare, eiulatum coercere, uerbis palpantibus stimulum doloris obtundere, uarijs exemplis multiuagi casus solatia nectere, cunctis tamen mentitæ pietatis officijs studium contrectandæ mulieris adhibere, odiosumq; amorem suum perperam delectando nutrire. Sed officijs inferalibus statim ereptis, puella protinus festinat ad maritum suum demeare, cunctasq; prorsus pertẽtat uias, certe illam lenem, ociosamq;, nec telis ullis indigentem, sed placidæ quieti consimilẽ, inedia, deniq; misera, et incuria squalida, tenebris imis abscõdita cum luce iam transegerat. Sed Thrasillus instãtia peruicaci, partim per semetipsum, partim per cæteros familiares ac necessarios, ipsos deniq; pullæ parẽtes, extorquet tandẽ iã lurore & illuuie penè collapsa mẽ-

bra, lauacro, cibo deniq; consoueret. Atilla parẽtum suorum alioquin reuerens, inuita quidem, uerum religiose necessitati succumbens, uultu non quidem hylari, uerum paulo sereniore, obiens, ut iubebatur, uiuentium munia, prorsus in pectore, immo uero penitus in medullis, luctu ac mœrore carpebat animum, diesq; totos totasq; noctes insumebat luctuoso desiderio, & imagines defuncti, quas ad habitum dei. Liberi formauerat, affixo seruitio, diuinis percolens honoribus, ipso se solatio cruciabat. Sed Thrasillus præceps alioquin, & de ipso nomine temerarius, priusquam dolorẽ lachrymæ satiarent, et percitæ mentis resideret furor, et in sese nimietatis senio lacesseret luctus, ad huc flẽtẽ maritũ, adhuc uestes lacerantẽ, adhuc capillos distrahentẽ, non dubitauit de nuptijs conuenire, et ĩpudentiæ labe tacita pectoris sui secreta fraudesq; ineffabiles detegere. Sed Charite uocem nefandam et horruit & detestata est, & uelut graui tonitru procellaq; sideris, uel etiam ipso diali fulmine percussa, corruit corpus, & obnubilauit animã. Sed ĩteruallo reualescẽte, paulatim spiritu ferinos rugitus iterãs, et scænã pessimi Thrasilli perspiciens ad limã consilij, desideriũ petitoris distulit. Tũc inter moras, umbra illa misere trucidati Lepolemi, sanẽ cruẽtã et pallore deformẽ attolens faciẽ, quietẽ pudicã interpellat uxoris. Mi coniũx, ꝙ tibi prorsus ab alio dici nõ licebit, et si pectori tuo iã permanet nostri memoria, uel acerbæ mortis meæ casus fœdus charitatis interdicit, quouis alio felicius maritare, modo ne ĩ Thrasilli manũ sacrilegã cõuenias, ne'ue sermonẽ cõferas, ne

mensam accumbas, nec toro acquiescas. Fuge mei percussoris cruentam dexteram, noli parricidio nuptias auspicari, uulnera illa quorum sanguinem tuæ lachrymæ proluêre, non sunt tota dentium, uulnera lancea mali Thrasilli me tibi fecit alienum, & addidit cætera, omnemq; scænã sceleris illuminat. At illa ut primum mœsta quieuerat toro faciem impressa, etiã nunc dormiens, lachrymis emanantibus genas cohumidat, et uelut quodã tormẽto inqeta quiete excussã, luctu redintegrato prolixũ eiulat, discissáq; interula, decora brachia sæuientibus palmulis conuerberat. Nec tamen cum quoquam participatis nocturnis imaginibus, sed indicio facinoris prorsus dissimulato, & nequissimum percussorem punire, & erumnabili uitæ sese subtrahere tacita decernit. Ecce rursus improuidæ uoluptatis detestabilis petitor, aures obseratas de nuptijs obtundens aderat. Sed illa clementer aspernata sermonẽ Thrasilli, astúq; miro personata instanter garrienti, summisséq; deprecanti, adhuc inquit tui fratris meíq; charissimi mariti facies pulchra illa ĩ meis diuersatur oculis. Adhuc odor cinnameus ambrosii corporis per nares meas percurrit. Adhuc formosus Lepolemus in meo uiuit pectore. Boni ergo et optimi cõsules, si luctu legitimo miserrimæ fœminæ necessariũ cõcesseris tẽpus, quoad residuis mẽsibus spaciũ reliquũ cõpleatur anni. Quæ res cũ meũ pudorẽ, tũ ẽt tuũ salutare cõmodũ respicit, ne forte imaturitate nuptiarũ indignatione iusta manes acerbos mariti ad exitum salutis tuæ suscitemus. Nec isto sermone Thrasillus sobrie factus, uel

saltem

ſaltẽ tẽpeſtiua pellicitatione recreatus identidẽ pergit linguæ ſauciãtis ſuſurros ĩprobos ĩgerere, quo ad ſimu lanter reuicta Charite ſuſcipit, iſtud equidem certe magnopere deprecanti concedas neceſſe eſt mihi Thraſille, ut interdũ taciti clandeſtinos coitus obeamus, nec quiſquam præſentiſcat familiarium, quoad dies reli quos metiatur annus. Promiſſioni fallacioſæ mulieris oppreſſus ſuccubuit Thraſillus, & prolixe conſentit de futuro concubitu, noctemq; & opertas exoptat ultro tenebras, uno potiundi ſtudio poſtponẽs omnia. Sed heus tu inquit Charite, quàm probe ueſte contectus, omniq; comite uiduatus prima uigilia fores meas tacitus accedas, unoq; ſibilo cõtentus, nutricẽ iſtam meam operiare, quæ clauſtris adherens excubabit ad uentui tuo. Nec ſecius patefactis ædibus acceptum te, nullo lumine conſcio, ad meum perducet cubiculum. Placuit Thraſillo ſcæna feralium nuptiarum, nec ſe quius aliquid ſuſpicatus, ſed ex pactione turbidus, de diei tantum ſpatio & ueſpere mora querebatur. Sed ubi ſol nocti tandẽ deceſſit, & imperio Charites ad ornatus, et nutricis captioſa uigilia deceptus irrepit cubiculum pronus ſpei. Tunc anus de iuſſu dominæ blã diens ei, furtim depromptis calicibus, et œnoforo, quod immixtum uino ſoporiferum gerebat uenenum, crebris potionibus auide ac ſecure haurientem, mentita dominæ tarditatẽ, quaſi parentem adſideret ægrotũ, facile ſepeliuit ad ſomnũ. Iamq; eo ad oẽs iniurias ex poſito ac ſupinato, introuocata Charite, maſculis animis ĩpetuq; diro fremẽs ĩuadit, ac ſuperſtitit ſicariũ, et inqt. Fidus coniugis mei comes, en uenator egregius,

en charus maritus, hæc est illa dextera quæ meum sanguinem fudit, hoc pectus, quod fraudelentas ambages in meum concinnauit exitium, oculi isti, quibus male placui, qui quodammo tamen iam futuras tenebras auspicantes uenientes pœnas antecedunt, quiesce securus, beate somniare, non ego gladio, non ferro petam. Absit, ut simuli mortis genere cum marito meo coequeris, uiuo tibi morientur oculi, nec quicquam uidebis nisi dormiens, faxo feliciorem necem inimici tui, quàm uitam tuã sentias, lumen certe nõ uidebis, manu comitis indigebis, Charitem nõ tenebis, nuptijs non frueris, nec mortis quiete recreaberis, nec uitæ uoluptate lætaberis, sed incertum simulachrum errabis inter orcum et solem, et diu quæres dexterã, quæ tuas expugnauit pupulas, quodq́; ẽ in erũna misserrimum nescies de quo queraris. At ego sepulchrum mei Lepolemi tuo luminum cruore libabo, & sanctis manibus eius istis oculis parẽtabo. Sed quid mora temporis dignum cruciatum lucraris, & meos forsitan tibi pestiferos imaginaris amplexus? relictis somnolẽtis tenebris ad aliam pœnalem euigila caliginem, attolle uacuã faciẽ, uindictã recognosce, infortuniũ intellige, erũnas cõputa, sic pudicæ mulieri tui placuere oculi, sic faces nuptiales tuos illuminarũt thalamos, ultrices habebis pronubas, et orbitatem comitem, et perpetuæ conscientiæ stimulũ. Adhũc modũ uaticinata mulier, acu crinali capite deprõpta Thrasilli cõuulnerat tota lumina, eumq́; prorsus exoculatũ relinquens, dum dolore nescio crapulam cum somno discutit, arrepto nudo gladio, quo se Lepolemus solebat incingere, per

mediam ciuitatem cursu furioso proripit se, procul dubio nescio quod scelus gestiens circa monumentum mariti contendit. At nos et omnis populus nudatis totis ædibus, studiose consequimur, hortati mutuo, ferrum uesanis extorquere manibus. Sed Charite capulum capit Lepolemi, propter assistens, gladioq; fulgenti singulos abigens, ubi fletus uberes & lamentationes uarias cunctorum intuetur. Abijcite inquit importunas lachrymas, abijcite luctum meis uirtutibus alienũ, uindicaui in mei mariti cruentum peréptorẽ. Punita sum funestum mearum nuptiarum prædonem, iam tempus est, ut isto gladio deorsus ad meum Lepolemum uiam quæram, & enarratis ordine singulis, quæ sibi per somniũ nuntiauerat maritus, quoq; astu Thrasillum inductum petisset, ferro sub papillam dexteram transacto concorruit, & in suo sibi peruoluta sanguine, postremo balbutiens incerto sermone perflauit animam uirilem. Tunc propere familiares miseræ Charites, accuratissime corpus ablutum, munita sepultura ibibem marito perpetuam coniugẽ reddidere. Thrassillus uero cognitis omnibus, nequiens idoneũ exitum præsenti clade reddere, certusq; tãto facinori nec gladiũ sufficere, sponte delatus ibidẽ ad sepulchrũ. Vltronea uobis infesti manes en adest uictima, sæpe clamitãs, ualuis super sese diligẽter obseratis, iedia statuit elidere sua sentẽtia dãnatũ spiritũ. Hic ille lõgo trahẽs spiritu, et nõnunq̃ illachrymãs, grauiter affectis rusticis annũtiabat. Tũc illi mutati domini nouitatẽ metuẽtes, et ĩfortuniũ domus herilis altius miserãtes, fugæ cõparãt. Sed equorũ magister q

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

me curãdũ magna ille qdẽ cõmẽdatiõe susceperat, qc
qd in casula preciosum cõditũ seruabat, meo atq; alio
rũ iumẽtorũ dorso repositũ asportãs, sedes pristinas de
serit. Gerebamus infantulos, et mulieres gerebamus,
pullos, passeres, hædos, catellos, et quicqd infirmo gra-
du fugã morabatur, nostris quoq; pedibus ambula-
bat. Nec me põdus sarcinæ quanq̃ enormis urgebat.
Quippe gaudiali fuga detestabilẽ illũ exectorẽ uiri-
litatis meæ relinquẽtẽ. Syluosi montis asperũ permensi
iugum, rursusq; reposita camporum ad spatia perue-
cti iam uespera semitam tenebrante, peruenimus ad
quoddam castellum frequens & opulens, unde nos in
colæ nocturna, immo uero matutina etiam prohibe-
bant egressione. Lupos enim numerosos, grandes, et
uastis corporibus sarcinosos, ac nimia ferocitate sæuiẽ
tes passim rapinis adsuetos infestare cunctam illam
regionem. Iamq; ipsas uias obsidere, et in modum la
tronum prætereuntes aggredi, immo etiam uesana
fame rabidos, finitimas expugnare uillas, exitiumq;
inertissimorum pecudum ipsis iã humanis capitibus
imminere. Deniq; ob iter illud, qua nobis erat comme
andum, iacere semesa hominum corpora, suisq; uisce
ribus nudatis ossibus cuncta candere, ac per hoc nos
quoq; cautione summa uiæ reddi debere, idq; uel in
primis ob serenitatem, ut luce clara, & die iam pro
uecto, et sole florido uitantes undiq; latentes ĩsidias,
cum & ipso lumine dirarum bestiarum repigratur
impetus, non laciniatim disperso, sed cuneatim stipa-
to commeatu difficultates illas transabiremus. Sed
nequissimi fugitiui ductores illi nostri cæcæ festina-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

tionis temeritate ac metu incertæ insequutionis spreta salubri monitione, nec expectata luce proxima, circa fermè tertiã uigiliã noctis onustos nos ad uiam propellunt. Tunc ego metu prædicti periculi, q̃tum poteram, turbæ medius & inter conferta iumenta latenter absconditus clunibus meis ab aggressionibus ferinis consulebam, iamq; me cursu celeri cæteros equos antecellentem mirabantur omnes, sed illa pernicitas non erat alacritatis meæ, sed formidinis indicium. Deniq; mecum ipse reputabam, pegasum inclytum illum metu magis uolaticũ fuisse, ac per hoc merito pinnatũ proditũ, dum in altum et adusq; cœlum subsilit ac resultat formidẽs scilicet igniferæ morsum chimeræ. Nã et illi pastores, qui nos agebant, in speciẽ prælij manus obarmauerant. Hic lanceã, ille uenabulũ, alius gerebat spicula, fustem alius, sed et saxa, quæ salebrosa semita largiter subministrabat. Erant qui sudes præacutas attollerent, pleriq; tamen ardentibus facibus proterrebant feras. Nec quicquam præter unicam tubam deerat, quin acies esset prœliaris. Sed nequicquam frustra timorem illum satis inanem perfuncti longe peiores inhæsimus laqueos. Nã lupi forsitan confertæ iuuentutis strepitu, uel certe nimia luce flammarum deterriti, uel etiam aliorsum grassantes, nulli circa nos aditum tulere, ac ne procul saltem ulli comparauerant. Villæ uero quam forte tunc præteribamus coloni multitudinem nostram latrones rati, satis agẽtes rerũ suarũ, eximieq; trepidi, canes rabidos & imanes, et quibusuis lupis et ursis sæuiores, quos ad tutelæ præsidia curiose fuerãt a'umnati, iubilationibus

solitis, et huiusmodi uocibus nobis inhortantur. Qui præter genuinam ferocitatem tumultu suorū exasperati circa nos ruunt, et undiq; laterum circunfusi passim insiliunt, et sine ullo delectu iumenta simul et homines lacerant, diuq; grassati plerosq; prosternunt, cerneres non tam Hercules memorandum, quàm miserandum etiam spectaculum, canes copiosos ardentibus animis, alios fugientes arripere, alios stantibus inhærere, quosdam iacētes inscindere, et per omnem nostrum commeatum morsibus ambulare. Ecce tanto periculo malum maius insequitur. De summis enim tectis ac de proximo colle rusticani illi saxa superne raptim deuoluunt, ut discernere prorsus nequiremus, q̃ potissimum caueremus cladē, comminus canum, an eminus lapidū, quorū quidē unus mulierē, quæ meū dorsum residebat repente percussit. Quo dolore commota statim fletu cum clamore sublato, maritum suum pastorem illum suppetiatum ciet. At ille domini fidē clamitans, et cruorē uxoris abstergens altius quiritabat. Quid miseros homines et laboriosos uiatores tam crudelibus animis inuaditis, ac perterritis, atq; obruitis? Quas prædas munitis? Quæ damna uindicatis? At non speluncas ferarum uel cautes incolitis barbarorū, ut humano sanguine perfuso gaudeatis. Vix hæc dicta, et statim lapidū congestus cessauit imber, et infestorū canum reuocata cōquieuit procella. Vnus illinc deniq; de summo cupressus cacumine, at nos, inq̃t nō uestrorū spoliorū cupidine latrocinamur, sed hāc ipsā cladem de uestris protelamus manibus. Iam deniq; pace tranquilla securi potestis incedere. Sic ille, sed nos

plurifariā uulnerati reliquā uiam capeſcimus, alius lapidis, alius morſus uulnera referētes uniuerſi tamē ſaucij. Aliquanto deniq; uiæ permenſo ſpacio peruenimus ad nemus quoddam proceris arboribus conſitū, et patentibus uiretis amœnū, ubi placuit illis ductoribus noſtris paululū conquieſcere, corporáq; ſua diuerſa laniata ſedulo recurare. Ergò paſſim proſtrati ſolo, primum fatigatos animos recuperare, ac dehinc uulneribus medelas uarias adhibere feſtinant. Hic cruorem præterfluentis aquæ rore diluere, ille ſpongijs madidatis tumores comprimere. Alius faſciolis hiantes uincire plagas. Ad iſtum modum ſaluti ſuæ quiſq; conſulebat. Interea quidā ſenex de ſummo colle perſpectat, quē circùm capellæ paſcentes opilionē eſſe profecto clamabant. Eum rogauit unus è noſtris, haberet'ne uenui lacte, uel adhuc liquidum uel in caſeū recentem inchoatum. At ille diu capite quaſſanti, uos autē inquit de cibo uel poculo, uel omnino ulla refectione nunc cogitatis, an nulli ſcitis quo loco cōſederitis, et cū dicto conductis ouiculis, conuerſus longe receſſit. Quæ uox eius et fuga paſtoribus noſtris nō mediocrē pauorē incuſſit. Ac dū perterriti de loci qualitate ſcīſcitari geſtiūt, nec eſt q doceat, ſenex alius, magnus ille qdē grauatus annis, totus in baculū pronus, et laſſum trahens ueſtigium, ubertim lachrymās, per uiā proximat, uiſisq; nobis cū fletu maximo ſingulorū iuuenū genua cōtingēs ſic adorabat. Per fortunas, ueſtrosq; genios, ſic ad meæ ſenectutis ſpatia ualidi lætiq; ueniatis, decepto ſeni ſubſiſtite, meūq; paruulū ab inferis ereptum canis meis reddite. Nepos nanq; meus,

& itineris huius suauis comes, dũ forte passerem incantantem sæpicule consectatur arripere, delapsus in proximam foueá, quæ fruticibus imis suppatet, in extremo iam uitæ cósistit periculo, qppe cum de fletu ac uoce ipsius auxilium sibi sæpicule clamitantis uiuere illum quidẽ sentiam, sed per corporis, ut uidetis, mei defectam ualitudinem opitulari nequeá. At uobis ætatis et roboris beneficio facile est suppetiari miserrimo seni, puerũq; illũ nouissimũ successionis meæ, atq; unicam stirpẽ, sospitem mihi facere. Sic deprecantis, suáq; canicíẽ distrahentis, omnes quidẽ miserentur, sed unus præ cæteris et animo fortior, et ætate iuuenior, et corpore ualidior, quiq; solus præter alios icolumis prœliũ superius euaserat, exurgit alte alacer, et percontatus quo'ná loci puer ille cecidisset, móstrantẽ digito nó longe frutices horridos, senẽ illũ impigre comitatur, ac dum pabulo nostro suáq; cura refecti, sarcinulis quisq; sumptis suis, uiá capessũt, clamore primo nominatim cientes illum iuuenem frequenter inclamant. Mox hora diutina commoti, mittunt ẽ suis accersitorem unũ, qui requisitũ comitem tempestiuæ uiæ commonefactũ reduceret. At ille modicum commoratus, refert sese, buxátiq; pallore trepidus, mira super conseruo suo renunciat. Conspicatum se quippe supinato illi, et iam ex maxima parte consumpto, immanem draconem mandentem insistere, nec usquá miserrimũ senem comparere illũ. Quare cognita, et cum pastoris sermone collata, qui eũ prorsus hunc illũ, nec alium locorũ inquilinũ præminabatur, pestilenti deserta regione, uelociori se fugæ proripiunt, nosq; pellunt crebris tundentes

fustibus celerrime. Deniq; longo itinere confecto, pagũ quendam accedimus, ibiq; totam perquiescimus noctẽ, ubi cœptum facinus oppido memorabile, narrare cupio. Seruus quidam, cui cunctam familiæ tutelã dominus permiserat suus, quiq; possessionem illam maximam, in quam diuerteramus uillicabat, habens ex eodẽ famulitio conseruam coniugem, liberæ cuiusdã extrariæq; mulieris flagrabat cupidine. Quo dolore pellicatus, uxor eius instincta cunctas mariti rationes, et quicquid horreo reconditum continebatur, admoto combussit igne. Nec tali dãno thori sui contumeliam uindicasse contenta, iã circa sua sæuiẽs uiscera laqueũ sibi nectit, infantulumq́; , quem de eodem marito iam dudum susceperat, eodem funiculo nectit, seq; in præ altissimum puteum appendicem paruulum trahens præcipitat. Quam mortem dominus eorũ ægerrime sustinens, arreptum seruulũ eius, qui causam tanti sceleris luxuriæ suæ præstiterat, nudum ac totum melle perlitum firmiter alligauit arbori ficulneæ, cuius in ipso carioso stipite inhabitantium formicarum nidificia bulliebant, et ultro citroq; commeabant multiuga scaturigine. Quæ simul dulcem ac mellitum corporis nidorem persentiscunt, paruis quidem, sed numerosis et continuis morsiunculis penitus inhærentes, per longi temporis cruciatum ita carnibus atq; ipsis uisceribus adesis, homine consumpto, membra nudarunt, ut ossa tantũ uiduata pulpis nitore nimio candentia, funestæ cohærerẽt arbori. Hac quoq; detestabili deserta mãsione, paganos in summo luctu relinquẽtes, rursum pergimus, dieq; toto cãpestres emersi uias, ciuitatẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

quandam populosam & nobilem iam fessi peruenimus. Ibi larem sedesq; perpetuas pastores statuere decernunt, quod et longe quæsituris firmæ latebræ uiderentur, et annonæ copiosæ beata celebritas inuitabat. Triduo deniq; iumentorũ refectis corporibus, quo uendibiliores uideremur, ad mercatum producimur, magnáq; uoce præconis, precia singulis nunciantis equi atq; alij asini, opulentis emptoribus præstinantur. Ac me relictum solũ ac subsiciuum, cum fastidio pleriq; præteribant. Iamq; tædio cõtrectationis eorum, qui dentibus meis ætates computabant, manũ cuiusdã fetore sordentem, qui gingiuas idẽtidem me u. putidis scalpebat digitis, mordicus arreptam plenissime contriui. Quæ res circunstantium ab emptione mea, ut pote ferocissimi deterruit animos. Tunc præco disruptis faucibus, et rauca uoce saucius, i meas fortunas ridiculos instruebat iocos, quem ad finem canterium istum uenui frustra subijciemus? Et uetulũ extritis ungulis debilẽ, et dolore deformẽ, et inerti pigritia ferocem, nec quicq̃ amplius q̃ ruderarium cribrũ, atq; adeóq; uel donemus eum cupiam, siqui tamen fenum suum perdere nõ grauatur. Ad istum modũ preco ille cachinnos circunstantibus commouebat. Sed illa fortuna mea sæuissima, quam per tot regiones iã fugiens effugere, uel præcedẽtibus malis placare non potui, rursum in me cæcos detorsit oculos, et emptorem aptissimũ duris meis casibus mire repertum obiecit. Scitote qualem cynedum, et senem cynedum caluũ quidẽ, sed cincinnis semicanis, et pendulis capillatum, unum de triuiali popularium fece, qui per plateas et oppida cymbalis et

crotalis personantes, deamq; Syriã circunferentes mẽdicare compellunt, is nimio præstinandi studio præconem rogat cuiatis essem. At ille Cappadocum me, et satis forticulum denunciat, rursum requirit annos ætatis meæ. Sed præco lasciuiens, mathematicus quidem, qui stellas eius disposuit, quintũ ei numerauit annũ. sed ipse scilicet melius istud de suis nouit professionibus q̃q̃ enim prudẽs crimen Corneliæ legis incurram, si ciuem romanum pro seruo tibi uendidero, quin emis bonũ et frugi mancipiũ, quod te et foris et domi poterit iuuare. Sed exinde odiosus emptor aliud de alio non desinit quærere. Deniq; de mansuetudine etiã mea percontatur anxie. At præco ueruecem inquit, non asinũ uides, ad usum omnem quietum, non mordacem, nec calcitronem quidẽ, sed prorsus ut asini corio modestũ hominẽ inhabitare credas. Quæ res cognitu non ardua. Nã si faciem tuã medijs eius fœminibus immiseris, facile percontaberis, q̃ grandẽ tibi demonstret patientiã. Sic præco lucronem tractabat dicacule. Sed ille cognito cauillatu, similis indignanti, at te inquit cadauer surdũ et mutũ delirumq; præconem omnipotens et omniparens dea Syria, et sanctus Sabadius, et Bellona, et mater Idea, et cũ suo Adone Venus domina, cæcũ reddant, qui scurrilibus iãdudum contra me uelitaris iocis. An me putas iepte iumẽto fero posse deã cõmittere, ut turbatũ repente diuinũ deijciat simulachrum? Egoq; miser cogar crinibus solutis discurrere, et deæ meæ humi iacẽti aliquẽ medicũ querere? Accepto tali sermone, cogitabã subito uelut lymphaticus exilire, ut me ferocitate cernẽs exasperatũ, emptionẽ desi

neret. Sed præuenit cogitatum meũ emptor anxius, precio depenſo ſtatim, quod quidem gaudens dominus. S. tedio mei facile ſuſcepit ſeptendecim denarium, et ilico me tumida ſpartea deligatum tradidit Phylebo, hoc enim nomine cenſebatur iam meus dominus. At ille ſuſceptum nouitium famulum trahebat ad domum, ſtatimq; illic de primo limine proclamat puellæ, ſeruum uobis pulchellũ en ecce mercato perduxi, ſed illæ puellæ chorus erat cynedorum, quæ ſtatim exultantes in gaudium, fracta, rauca, et effœminata uoce clamores abſonos intollunt, rati ſcilicet uere quẽpiam hominem ſeruulum miniſterio ſuo paratũ. Sed poſtquam non ceruam pro uirgine, ſed aſinum pro homine ſuccidaneum uidere, nare detorta magiſtrum ſuũ uarie cauillantur, non enim ſeruũ, ſed maritum illum ſcilicet ſibi perduxiſſe. Et heus aiunt, caue ne ſolus exedas tã bellũ ſcilicet pullulũ, ſed nobis quoq; tuis palũbulis nonnunq̃ impartias. Hæc et huiuſmodi mutuo blatterãtes præſepio me proximum deligãt. Erat quidam iuuenis ſatis corpulentus, choraula doctiſſimus, collaticia ſtipe demẽſa paratus, qui foris q̃dẽ circungeſtãtibus Deã, cornu canens adãbulabat, domi uero promiſcuis operis partiarios agebat concubitus. Hic me ſimul domi cõſpexit, libenter appoſitis largiter cibarijs, gaudens alloquitur. Veniſti tandẽ miſerrimi laboris uicarius, ſed diu uiuas et dominis placeas, et meis defectis iam lateribus cõſulas. Hic audiens, iã meas futuras nouas cogitabã erũnas. Die ſequenti uarijs coloribus induſiati, et deformiter quiſq; formati, faciem cœnoſo pigmento deliti, et oculis obunctis gra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

phicæ prodeunt, mitellis & crocotis et carbasinis & bombicinis iniectis, quidam tunicas albas in modum lanciolarum quoquo uersum fluente purpura depictas, cingulo subligati, pedes luteis induti calceis, deamq; serico contectam amiculo mihi gerendam imponunt, brachijsq; suis humerotenus renudatis, attollentes immanes gladios ac secures euantes exiliunt, incitantes tibiæ cantu lymphaticum tripudium. Nec paucas pererratis casulis, ad quandam uillam possessoris Britini perueniunt, et ab ingressu primo statim absonis ululatibus constrepentes fanaticæ peruolant. Denique capite demisso, ceruices lubricas intorquentes motibus, crinibusq; pendulos in circulum rotantes, et nonnunquam morsibus suos incursantes musculos, ad postremum ancipiti ferro, quod gerebant sua quisque brachia dissecant. Inter hæc unus ex illis bacchatur effusius, ac de imis præcordijs anhelitus crebros referens, uelut numini diuino spiritu repletus, simulabat sauciam uecordiam, prorsus quasi deûm præsentia, soleant homines, non sui, fieri meliores, sed debiles effici uel ægroti. Specta deniq; quale cælesti prouidentia meritum reportauerit, infit uaticinatione clamosa, conficto mendacio semetipsum incessere, atq; criminari, quasi contra fas sanctæ religionis designasset aliquid, & insuper iustas pœnas noxij facinoris, ipse de suis manibus exposcere. Arrepto denique flagro, quod semiuiris illis proprium gestamen est, contortis tenijs lanosi uelleris prolixe fimbriatum, et multiiugis talis ouium tessellatum indidem sese multinodis commulcat ictibus, mire contra plag

rũ dolores præſumptione munitus, cerneres proſectu gladiorũ, ictuq; flagrorum, ſolũ ſpurcatie ſanguinis effœminati madeſcere. Quæ res incutiebat mihi nõ paruam ſolicitudinem, uidenti tot uulneribus largiter profuſum cruorem, ne quo caſu deæ peregrinæ ſtomachus, ut quorundam hominum lactem, ſic illa ſanguinem concupiſceret aſininum. Sed ubi tandem fatigati, uel certe ſuo laniatu ſatiati, pauſam carnificinæ dedere ſtipes æreas, immo uero & argenteas, multis certatim offerentibus, ſinu recepere patulo, necnon et uini cadum, & lactem, & caſeos, & farris, & ſiliginis aliquid, et nonnullis ordeum de ægerulo donãtibus, auidis animis corradentes omnia, et in ſaculos huic quæſtui de induſtria præparatos farcientes, dorſo meo congerunt, ut duplici ſcilicet ſarcinæ pondere grauatus, & horreum ſimul & templum incederẽ. Ad iſtum modum palãtes, omnem illam deprædabantur regionem. Sed in quodam caſtello copia lætati largioris quæſticuli, gaudiales inſtruunt dapes. A quodam colono, fictæ uaticinationis mẽdacio, pinguiſſimum depoſcunt arietem, qui deam Syriam eſurientem ſuo ſatiaret ſacrificio, probeq; diſpoſita cœnula balneas obeunt, ac dehinc lauti, quendam fortiſſimũ ruſticanum induſtria laterum, atq; imis uentris bene præparatum comitem cœnæ ſecũ adducunt, paucisq; admodum prægustatis oluſculis, ante ipſam menſam, ſpurciſſima illa propudia ad illicitæ libidinis extrema flagitia, infandis inguibus efferantur, paſſimq; circunfuſi, nudatum ſuppinatumq; iuuenem, execrãdis uredinibus flagitabãt. Nec diu tale facinus meis

oculis tolerantibus, Quirites perclamare gestiui, sed uiduatum cæteris syllabis ac literis præcessit o' tantum sanè clarum, ac ualidum, & asino proprium, sed importuno planè tempore. Nanq; de pago proximo complures iuuenes abactum sibi noctu perquirẽtes asellum, nimioq; studio cuncta diuersoria scrutátes, intus ædium, auditor ruditu meo, prædam absconditam latibulis ædium rati, corám rem inuasuri suam, improuisi conferto gradu se penetrant, palamq; illos execrandas fœditates obeũtes deprehẽdũt. Iá iamq; uicinos undiq; partiẽtes, turpissimá scænã patefaciunt. Insuper ridicule sacerdotum purissimam laudantes castimoniam. Hac infamia cõsternati, quæ per ora populi facile dilapsa, merito inuisos ac detestabiles eos cunctis effecerat, noctem fermè circa mediam, collectis omnibus, furtim castello facessunt, bonáq; itineris parte ante iubaris exortum transacta, iam de claro solitudines auias nacti, multa prius secum collocuti, accingunt se meo funeri, deáq; uehiculo meo sublata, & humi reposita, cunctis stramentis me renudatum, ac de quadam quercu destinatum, flagro illo pecuinis ossibus catenato uerberantes, penè ad extremas confecerat mortes. Fuit unus qui poplites meos eneruare, securi sua comminaretur, quod de pudore candido scilicet suo tam deformiter triũphassem, sed cæteri non meæ salutis, sed simulacri tacentis cõtẽplatione, i uita me retinendũ censuere. Rursum itaq; me refertũ sarcinis, planis gladijs minantes perueniũt ad quandam nobilẽ ciuitatẽ. Vbi uir pricipalis et alias religiosus, et eximiæ dominæ reuerens, tinnitu

cymbalorũ et sonu tympanorũ, cãtusq; phrygijs mul centibus modulis exercitus, procurrit obuiã, deamq; uotiuo suscipiens hospitio, nos omnis intra conseptum domus amplissimæ constituit, numenq; summa ueneratione atq; hostijs optimis placare contendit. Hic ego me potissimum capitis periclitatum memini. Nam quidã colonus partẽ uenationis immanis cerui pinguissimum fœmur domino illi suo muneri miserat, quod incuriose pone culinæ fores, non altiuscule suspensum, canis adæque uenaticus latenter inuaserat, lætusq; præda, propere custodientes oculos euaserat. Quo damno cognito, suaq; reprehensa negligentia cocus diu lamẽtatus, lachrymis ĩefficacibus, iã iamq; domino cœnam flagitante mœrens, et utcunq; metuẽs altius, filio suo paruulo consalutato, arreptoq; funiculo, mortem sibi nexu laquei comparabat. Nec tamen latuit fidam uxorem eius casus extremus mariti, sed funestum nodum uiolenter inuadens manibus ambabus, adeone, inquit, præsenti malo perterritus mente excidisti tua, nec fortuitum istud remedium, quod domini prouidentia subministrat intueris? Nam siquid in ultimo fortunæ turbine resipiscis, expergite mi ausculta, & aduenam istum asinum, remoto quodã loco deductum iugula, fœmurq; eius ad similitudinem perditi detractum, & accuratius in protrimentis sapidissime decoctum, appone domino cerui uice. Nequissimo uerberoni sua placuit salus de mea morte, & multum conseruæ sagacitate laudata, destinatæ etiam laniena, cultros acuebat.

Sic ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

S Ic ille nequissimus carnifex contra me manus impias obarmabat. At ego praecipitāte cōsiliū periculi tāti praesentia, nec expectata diutina cogitatione, lanienam imminentem fuga uitare statui, protinusq; uinculo, quo fuerā deligatus, arrupto, cursu me proripio totis pedibus ad tutelam salubrem crebris calcibus uelitatus, ilicoq; me raptim trāscursa proxima porticu, triclinio, in quo dominus aedium sacrificales epulas cum sacerdotibus deae coenitabat, incontanter immitto. Nec pauca rerum apparatus cibarij, mensas et id genus īpetu meo collido atq; disturbo. Qua rerum deformi strage paterfamilias commotus, ut importunū atq; lasciuum me cuidā famulo curiose traditū, loco certo aliquo clausū iussit cohiberi, ne rursum conuiuium placidū simili petulantia dissiparem. Hic astulo commento scitule munitus, & mediis lanij manibus ereptus, custodela salutari mihi gaudebam carceris. Sed nimirum nihil fortuna renuente, licet homini nato dexterum prouenire, nec consilio prudenti, uel remedio sagaci diuinae prouidentiae fatalis dispositio subuerti uel reformari potest, mihi deniq; idipsum commentum, quod momētariam salutem reperisse uidebatur, periculum grande, immo praesens exitium, conflauit aliud. Nā qdā subito puer, mobili ac trepida facie percitus, ut familiares inter se susurrabāt, irrupit tricliniū, suoq; annūciat domino de proximo angiportu, canē rabidā pauloāte per posti

cum impetu muro sese direxisse, ardētiq; prorsus furo re uenaticos canes iuasisse, ac deinc proximum petisse stabulum, atq; ibi pleraq; iumenta incurisse pari sæuitia, nec postremum saltem ipsis hominibus pepercisse. Nam Mytilium mulionē, et Ephestionem cocum, & Hypatauium cubiculariū, et Appollonium medicū, immo uero et plures alios ex famulia abigere temptātes, uarijs morsibus quenq; lacerasse, certe uenenatis morsibus contacta nonnulla iumenta, efferata simili rabie. Quæ res omnium statim percussit animos, ratiq; me etiam eadem peste infectum ferocire, arreptis huiuscemodi telis, mutuóq; ut exitium commune protelarent cohortati, ipsi potius uesaniæ morbo laborātes persequuntur. Nec dubio me lāceis illis et uenabulis, imo uero et bipēnibus, quæ facile famuli subministrabāt, mēbratim compilassent, ni respecto subiti periculi turbine, cubiculū in quo mei domini diuertebant, protinus irrupissem. Tunc clausis obseratisq; super me foribus, obsidebant locū, quoad sine ullo concessionis suæ periculo pestilentiæ letalis peruicaci rabie possessus, ac peresus absumerer. Quo facto tandem libertatē nactus solitariæ fortunæ munus amplexus, super constratum lectum abiectus post multum equidem temporis somnū humanum quieui. Iamq; clara die, mollicie cubiculi refota lassitudine, uegetus exurgo. Atq; illos, qui meæ tutelæ peruigiles excubias agitauerant, ausculto de meis sic altercari fortunis. At huncine miserum istum asinum iugi furore iactari credimus? immo uero iam uirus increscente sæuitia prorsus extinctum? Sic opinionis uariæ terminū

ad explorationem conferunt, ac de rima quadam prospiciunt sanum me, atq; sobrium ociose consistere. Iamq; ultro foribus patefactis plenius, an sim iã mansuetus periclitantur. Sed unus ex his de cœlo missus mihi sospitator, argumentum explorandæ sanitatis meæ tale commostrat cæteris, ut aquæ recentis completam peluem offerret potui meo. Ac si intrepidus, & more solito sumens, aquis adlibescerem, sanũ me atq; omni morbo scirent expeditum. Contra uero si uisum contactumq; laticis uitarem, ac perhorrescerem, pro comperto noxiam rabiem pertinaciter durare. Hæc enim libris pristinis etiam proditum obseruari solere. Isto placito uas immane confestim aquæ perlucidæ de proximo petitæ fonte, contantes adhuc, offerunt mihi. At ego sine ulla mora progressus, etiam obuio gradu satis sitienter, pronus & totum caput inuergens, salutares uere equidẽ illas aquas hauriebam. Iamq; & plausus manus, & aurium flexus, & ductum capistri, & quid uis aliud periclitantium placide patiebar, quoad contra uesanam eorum præsumptionẽ, modestiã meã liqdo cũctis approbarẽ. Ad istũ modũ uitato duplici periculo, die sequenti rursum diuinis exuuijs onustus, cum crotalis & cymbalis, circunforaneum mendicabulum producor ad uiam. Nec paucas casulis atq; castellis oberratis, diuertimus ad quempiam pagum urbis opulentæ quondam, ut me morabant incolæ inter semiruta uestigia conditum, & hospitio proximi stabuli recepti, cognoscimus lepidã de adulterio cuiusdam pauperis fabulã, quã uos ẽt cognoscatis uolo. Is gracili pauperie laborans, fa=

briles operas præbendo, paruis illis mercedibus uitã tenebat. Erat ei tamen uxorcula, etiam satis quidem tenuis, et ipsa, ueruntamen postrema lasciuia famigerabilis. Sed die quadã, dũ matutino ille ad opus susceptum proficiscitur, statim latenter irrepit eius hospitium temerarius adulter, ac dum Veneris colluctationibus securius operantur, maritus ignarus rerum, ac nihil etiam tum tale suspicans, improuisus hospitium repetit. Iamq; clausis et obseratis foribus, uxoris laudata continentia, ianuam pulsat, sibilo etiam præsentiam suam denunciant. Tunc mulier callida, et ad huiusmodi flagitia perastutula, tenacissimis amplexibus expeditum hominem, dolio quod erat in angulo semiobrutum, sed alias uacuum, dissimulanter abscondit, et patefactis ædibus adhuc introeuntem maritum aspera sermone accipit. Sicine uacuus et otiosus insinuatis manibus ambulabis mihi, nec obito cõsueto labore uitæ nostræ prospicies, et aliqd cibatui parabis? At ego misera ꝑ noctẽ, et per diẽ lanificio, neruos meos cõtorqueo, ut ĩtra cellulã nostrã saltẽ lucerna luceat. Quãto me felicior Daphne uicina, quæ mero & prãdio matutino satia, cũ suis adulteris uoluptatur. Sic cõfutatus maritus, et qd istic ait? Nã licet forẽsi negocio officinator noster attẽtus ferias nobis fecerit, tñ hodiernæ cœnulæ nostræ prospexi. Vides istud doliũ ꝗ semper uacuũ frustra locum detinet tantum, et re uera præter impedimentum conuersationis nostræ nihil prestat amplius. Istud ego quinq; denarijs cuidam uenditaui, & adest, ut dato precio secum rem suam ferat, quin itaq; percingeris, mihiq; manum

tãtiſper accõmodas, ut exobrutum protinus tradatur emptori? E` re nata fallacia, mulier temerarium tollens cachinnum, magnum inquit iſtum uirũ, ac ſtrenuũ negociatorẽ nacta ſum, qui rem quam ego mulier & intra hoſpitium contecta, iamdudum ſeptem denarijs uendidi, minoris diſtraxit abditamento precij. Lætus maritus, et quis eſt ille ait, qui tanto præſtinauit? At illa, olim inepte inquit, deſcendit in doliũ, ſedulo ſoliditatem eius probaturus. Nec ille ſermoni mulieris defuit, ſed exurgens alacriter, uis inquit uerũ ſcire materfamilias, hoc tibi doliũ nimis uetuſtũ ẽ, et multifariã rimis hiãtibus quaſſum, ad maritumq́; eius diſſimulãter cõuerſus, quin tu quicunq; es homuncio, lucernã ait, actutũ mihi expedis, ut eraſis intrinſecus ſordibus dili gẽter, aptũ uſui poſſim dignoſcere, niſi nos putas æs de malo habere. Nec quicq̃ moratus ac ſuſpicatus, acer et egregius ille maritus, accenſa lucerna, diſcede inquit frater, & ocioſus adſiſte, donec probe procuratum iſtud tibi repræſentem. Et cum dicto, nudatus ipſe delato lumine ſcabiẽ uetuſtam cario ſæ teſtæ occipit excalpere. At uero adulter belliſſimus ille puſio inclinatam dolio pronam uxorem fabri ſuperincuruatus ſecure dedolabat. At illa capite in dolium demiſſo, maritum ſuum aſtu meretricio tractabat ludicre, hoc, & illud, & aliud, & rurſus aliud purgandum demonſtrat digito ſuo, donec utroq; opere perfecto, acceptis ſeptem denarijs, calamitoſus faber collo ſuo gerens dolium, coactus eſt ad hoſpitium adulteri proferre. Pauculis ibi diebus commorati, et munificentia publicæ ſa-

gnati, uaticinationisq; crebis mercedibus suffarcinati, purissimi illi sacerdotes, nouum quæstus genus sibi comminiscuntur. Sorte unica pro casulis pluribus euocata, consulentes de rebus uarijs plurimos, adhunc modum cauillantur. Sors hic erat. Ideo coniuncti terram proscindunt boues, ut in futurum læta germinēt sata. Tunc siqui matrimonium sorte cooperantes interrogarent, rem ipsam responderi aiebant, iungendos connubio, et satis liberum procreandis. Si possessiones præstinaturus quereret, merito boues ut iugū, et arua sementis florentia prænuntiari. Siquis de profectione sollicitus diuinum caperet auspicium, iunctos iam paratosq; quadrupedum cunctorum mansuetissimos, & lucrum promitti de glebæ germine. Si prœlium capessiturus uel latronum factionem persecuturus, utiles nec ne processus sciscitaretur, additam uictoriā sorti, præsagio contendebant. Quippe ceruices hostium iugo subacturi, et prædam de rapinis uberrimam fructuosamq; capturi. Ad istum modum diuinationis eius, astu captioso corraserant non paruas pecunias. Sed assiduis interrogationibus, argenti satietate iā defecti, rursum ad uiam prodeunt. Via tota quam nocte confeceramus longe peiorem, quidni lacunosis incilibus uoraginosam, partim stagnanti palude fluidam, & alibi subluuie cœnosa lubricam. Crebris deniq; offensaculis & assiduis lapsibus, iam contusis cruribus meis, uix tandem ad campestres semitas fessus euadere potui. Et ecce nobis repente de tergo manipulus armati supercurrit equitis, ægreq; cohibentes equorum curruli rabie Philebum, cæterosq; comites

elus inuolant auidi, colloq́; constricto, & sacrilegos impurosq́; compellantes, interdum pugnis obuerberant, nec non manicis etiam cunctos coartant, ac identidem urgenti sermone comprimunt, promerent ocius aureum cantharum, promerent authoramentum illud sui sceleris, quod simulatione solemnium, quæ in aperto factictauerant, ab ipsis puluinaribus matris domini clanculo furati, prorsus quasi possent tanti facinoris euadere supplicium, tacita profectione adhuc luce dubia pomerium peruaserint. Nec defuit qui manu super dorsum meum iniecta, in ipso Deæ quam gerebã gremio scrutatus reperiret, atq; in corãm omniũ aureum depromeret cantharũ. Nec isto saltem tã nefario scelere, impuratissima illa capita confutari, terreri'ue potuere. Sed mendoso risu cauillantes, en inqunt indignæ rei sæuitatem, quam pleriq; insontes periclitantur homines propter unicum caliculum, quem domini mater sorori suæ Syriæ, hospitale munus obtulit, noxios religionis antistites ad discrimen uocaritis capitis. Hæc & alia similes affanias frustra ablatrantis eos retrorsum abducunt pagani, statimq́; uinctos in tullianum compingunt, cantharoq́;, et ipso simulachro quod gerebam apud fani donarium redditis, ac consecratis, altera die productum me, rursum uoce præconis uenui subijciunt, septemq́; nummis charius q̃ prius me comparauerat Philebus, quidam pistor de proximo castello præstinauit, protinusq́; etiam frumento coempto affatim onustum, per iter arduũ, scrupis & huiuscemodi stirpibus infestũ, ad pistrinũ quod exercebat ꝑducit. Ibi compluriũ iumentorũ mul

tiuij circuitus intorquebant molas ambage uaria, nec die tantum, uerum perpeti etiam nocte, prorsus instabili machinarũ uertigine lucubrabant peruigilem farinam. Sed mihi, ne rudimentum seruitij perhorrescerẽ, nouus dominus loca lauticia prolixe præbuit. Nam et diem primum illum feriatum dedit, et cibarijs abundanter instruxit præsepium, nec tamen illa otij saginæq; beatitudo durauit ulterius. Sed die sequenti, molæ, quæ maxima uidebatur, matutinus adstituor, & ilico uelata facie, propellor ad incurua spacia flexuosi canalis, ut i orbe termini circũfluẽtis reciproco gressu mea recalcans uestigia, uagarer errore certo. Nec tamen sagacitatis ac prudentiæ meæ prorsus oblitus, facilem me tirocinio disciplinæ præbui. Sed q̃q̃ frequenter cum inter homines agerem, machinas similes circunrotari uidissem, tamen ut expers & ignarus operis stupore mentito defixus hærebam, quod enim rebar, ut minus aptum et huiusmodi ministerio satis inutilem me, ad quempiam alium utiq; leuiorem laborẽ legatum iri uel ociosum certe cibatum iri. Sed frustra solertiam damnosam exercui. Complures enim protinus baculis armati me circunsteterunt, atq; ut erã luminibus obtectis securus, ẽt nũc repẽte signo dato, & clamore conferto, plagas ingerẽtes aceruatim, adeo me strepitu turbulẽtant, ut cunctis cõsilijs abiectis, ilico scitissime teniæ sparteæ totus innixus, discursus alacres obirẽ. Hac subita sectæ commutatione, risum toto coetu commoueram. Iamq; maxima diei parte transacta, defectum alioquin me helcio sparteo dimoto, nexu machinæ liberatum applicant præsepio. At ego q̃q̃ exi-

nie fatigatus, et refectiõe uiriũ uehemẽter indignus, & prorsus fame perditus, tamen familiari curiositate attonitus, et satis anxius, postposito cibo, qui copiosus aderat, inoptabilis officinæ disciplinam cũ delectione quadã arbitrabar. Dij boni quales illic homunculi uibicibus liuedinis totã cutem depicti, dorsumq; plagosum scissili centuculo magis inumbrati q̃ obtecti, nõ nulli exiguo tegili tantummodo pubem intecti, cuncti tamen sic tunicati, ut essent per pannulos manifesti, frõtes literati, et capillum semirasi, et pedes annulati, cũ lurore deformes, et fumosis tenebris uaporosæ caliginis palpebras adesi, atq; adeo male luminati, et in modum pugilum, qui puluisculo persperſi dimicant, farinulento cinere sordide candidati. Iam de meo iumentorio contubernio, quid, uel ad quem modum memorem? Quales illi muli senes, uel cantherij debiles? Circa præsepium capita demersi contruncabant moles palearum, ceruice cariosa uulnerum putredine, follicantes nares languidas, assiduo pulsu tussedinis hiulca pectora, copulæ sparteæ tritura cõtinua exulcerati, costas ꝑpetua castigatione ossium tenus renũdati, ungulas multiuia circuncisione in enorme uestigium porrecti, totumq; corium ueterno, atq; scabiosa macie exasperati. Talis familiæ funestum mihi etiam metuens exemplum, ueterisq; Lucij fortunam recordatus, et ad ultima salutis me tandem trusum, summisso capite mœrebam. Nec ullum uspiam cruciabilis uitæ solatiũ aderat, nisi quod ingenita mihi curiositate recreabar, dũ præsentiam meam paruifacientes libere quæ uolunt omnes, et agunt, et loquũtur. Nec immerito priscæ poe

ticæ diuinus author apud graios summæ prudentiæ uirum monstrare cupiens, multarum ciuitatum obitu, et uariorum populorum cognitu, summas adeptum uirtutes cecinit. Nam & ipse gratas gratias asino meo memini, quod me suo celatum tegmine, uarijsq; fortunis exercitatum, & si minus prudentem, multiscium certe reddidit. Fabulam deniq; bonam præ cæteris suaue comptam ad aures uestras afferre decreui, & en occipio. Pistor ille, qui me precio suum fecerat, bonus alioquin uir, & apprime modestus, pessimam, et ante cunctas mulieres longe deterrimam sortitus coniugẽ, pœnas extremas thori larisq; sustinebat, ut Hercules eius uicem ego quoq; tacitus frequenter ingemiscerem. Nec enim uel unum uitium nequissimæ illi fœminæ deerat, sed omnia prorsus, ut in quandam cœnosam latrinam, in eius animæ confluxerant flagitia sæua, sæua, uiriosa, ebriosa, peruicax, pertinax, in rapinis turpibus auara, in sumptibus fœdis profusa, inimica fidei, hostis pudicitiæ. Tunc spretis atq; calcatis diuinis numinibus, in uicem certæ religionis mentita sacrilega præsumptione dei, quem prædicaret unicum, confictis obseruationibus uacuis fallens omnes homines, et miserum maritum decipiens, matutino mero & continuo stupro corpus manciparat. Talis illa mulier miro me persequebatur odio. Nam et antelucio recubans adhuc, subiungi machinæ nouitium clamabat asinum, & statim ut cubiculo primum processerat insistens iubebat, in coràm sui plagas mihi quamplurimas irrogari. Et cum tempestiuo prandio laxarentur iumenta cætera, longe tardius applicari præsepio iu-

bebat. Quæ sæuitia multo mihi magis genuinam curiositatem in suos mores ampliauerat. Nam et assidue plane commeantem in eius cubiculum quendam sentiebam iuuenem, cuius et faciem uidere cupiebam ex summo studio, si tamen uelamentum capitis libertatem tribuisset meis aliquãdo luminibus. Nec enim mihi solertia defuisset ad detegenda quoquo modo pessimæ fœminæ flagitia. Sed anus quædam stupri sequestra, et adulterorum internuncia, de die quotidie inseperabilis aderat. Cum qua protinus ientaculo, ac dehinc uino mero mutuis uicibus uelitatas cœnas fraudulentas, in exitium miserrimi mariti subdolis ambagibus construebat. At ego quanquam grauiter succensens errori Fotidis, quæ me dum auem fabricat perficit asinum, isto tamen uel unico solatio erumnabilis deformitatis meæ recreabar, quod auribus grandissimis præditus, cuncta longule etiam dissita facillime sentiebam. Denique die quadam timidæ illius aniculæ sermo talis meas affertur aures. De isto quidem mi herilis tecum ipsa uideris, quem sine meo consilio pigrum & formidolosum familiarem istum sortita es, qui insuauis & odiosi mariti tui caperatum supercilium ignauiter perhorrescit, ac per hoc amoris languidi desidia tuos uolentes amplexus discruciat, quanto melior Philesiterus adolescens & formosus & liberalis & strenuus, & contra maritorum inefficaces diligentias constantissimus, dignus hercules solus omnium matronarum perfrui delicijs, dignus solus coronã auream capite gestare, uel ob unicũ istud, quod nunc nuper in quendam Zelotipum maritũ exi

mio studio commentus est. Audi deniq;, et amatorum diuersum ingenium compara. Nosti quendam barbarum nostræ ciuitatis decurionem, quē Scorpionem præ morum acritudine uulgus appellat. Hic uxorem generosam, et eximia formositate præditam, mira custodela munitam domi suæ q̄cautissime cohibebat. Ad hæc ultima pistoris illa uxor subijciens, quidni inquit? Noui diligenter. Aretem meam condiscipulam memoras, ergo inquit anus, nosti totā Philesiteri etiā ipsius fabulam, minime gentium inquit, sed nosce ualde cupio, et oro mater ordine mihi singula retexe, nec commorata illa sermocinatrix immodica, sic anus incipit. Barbarus iste, cum necessariā profectionem pararet, pudicitiāq; charæ coniugis cōseruare summa diligentia cuperet, seruulum suum Myrmecem fidelitate præcipua cognitum secretū commonet, suæq; dominæ custodelā omnem permittit, carcerem et perpetua uincula, mortem deniq; uiolentā et famē comminatus, si quisq̄ hominū uel in transitu digito tenus eā contigisset. Idq; deierans etiā confirmat per omnia numina. Ergo igitur summo pauore perculsum Myrmecem, acerrimum relinquens uxori secutorem securā dirigit profectionem. Tunc obstinato animo uehementer anxius Myrmex, nec usq̄ dominam suam progredi sinebat, et lanificio domestico destrictam inseperabilis adsidebat, ac tantum necessario uespertini lauacri progressu, adfixus atq; conglutinatus extremas manu prehendens lacinias, mira sagacitate commissæ prouinciæ fidē tuebatur. Sed ardentem Phylesiteri uigilantiam matronæ nobilis pulchritudo latere non potuit, atq; hac ipsa

potissimum famosa castitate, et insignis tutelæ nimietate instinctus atq; inflammatus, quid uis facere, quid uis pati, paratus, ad expugnandã tenacem domus disciplinam totis accingitur uiribus, certusq; fragilitatis humanæ fidei, et quod pecuniæ cunctæ sint difficultates perviæ, auroq; soleant adamantinæ etiam pfringi fores, opportune nactus Myrmecis solitatem, ei amorem suum aperit, et supplex eum medelam cruciatui deprecatur. Nam sibi statutã decretamq; mortem proximare, ni maturius cupito potiatur, nec eũ tamẽ quicquã in re facili formidare debere, qppe cum uespera solus fide tenebrarum contectus, atq; absconditus introrepere, et intra momẽtum temporis remeare posset. His et huiuscemodi suadelis ualidũ addẽs aculeũ, qui rigentem prorsus serui tenacitatem uiolenter diffunderet. Porrecta enim manu sua demonstrat ei nouitate nimia candentes solidos aureos, quorũ, uiginti quidem puellæ destinasset, ipsi uero decem libenter offerret. Exhorruit Myrmex inauditum facinus, et occlusis auribus effugit protinus, nec auri tamen splendor flammeus oculos ipsius exire potuit, sed quanquã procul semotus, et domum celeri gradu prouectus, uidebat tamen decora illa monetæ lumina, et opulentã prædam iam tenebat animo, miroq; mentis salo, et cogitationis dissensione misellus, in diuersas sententias carpebatur ac distrahebatur, illic fides, hic lucrũ, illic cruciatus, hic uoluptas. Ad postremum tamen formidinem mortis uicit aurũ. Nec saltem spacio cupido formosæ pecuniæ leniebatur, sed nocturnas etiam curas inuaserat pestilẽs auaritia, ut q̃uis herilis eum comm

natio domi cohiberet, aurũ tamẽ foras euocaret. Tũc deuorato pudore, & dimota contatione, sic ad aures dominæ inauditum perfert. Nec à genuina leuitate desciuit mulier, sed execrando metallo pudicitiam suam protinus authorata est. Ita gaudio pfusus ad suæ fidei precium Myrmex non modo capere, uerum contingere saltem, quam exitio suo uiderat pecuniam cupiens, & magnis suis laboribus perfectum desideriũ Philesitero lætitia percitus nunciat, statimq; destinatũ premiũ reposcit, et tenet nummos aureos manus Myrmecis, quæ nec æreos norat. Iamq; nocte promota, solum perducit ad domum, probeq; capite contectum, amatorem strenuum infert adusq; dominæ cubiculũ. Commodum nouis amplexibus amori rudi litabãt, commodum primum prima stipendia Veneri militabant noui & nudi milites, et contra omnium opinionem captata noctis opportunitate improuisus maritus assistit, suæ domus ianuam iam pulsat, iam clamitat, iam saxo fores uerberat, & ipsa tarditate magis magisq; suspectus dira minatur Myrmeci supplicia. At ille repentino malo perturbatus, & misera trepidatione ad inopiam consilij deductus, quod solum poterat, nocturnas tenebras causabatur sibi obsistere, quin clauem curiose absconditam reperiret. Interim Philesiterus cognito strepitu raptim tunicam iniectus, sed planè perturbatione pedibus intectis procurrit cubiculo. Tunc Myrmex tandem claue pessulis subiecta repandit fores, & recipit tunc etiam fidem domini boantẽ dominũ, eoq; propere cubiculũ petente, clandestino transcursu dimittit Philesiterum. Quoiã

pro limine liberato securus sui, clausa domo, rursum se reddidit quieti. Sed dũ prima luce Barbarus procedit cubiculo, uidet sub lectulo soleas incognitas, qbus indutus Philesiterus irrepserat, suspectusq; è re nata quæ gesta sunt, non uxori, non ulli famliariũ cordolio patefacto, sublatis his et in sinum furtim absconditis, iusso tantum Myrmece per conseruos uincto forum uersus detrahi, tacitos secum mugitus iterans, rapidum dirigit gressum, certus solearum indicio uestigium adulteri posse se perfacile indipisci. Sed ecce per plateam dum Barbarus uultu turgidus, subductisq; superalijs incedit, ac ponè eũ Myrmex uinculis obrutus, nõ quidẽ corãm nouæ prehẽsus, cõscientia tamen pessima permixtus lachrymis uberibus, iã postremis lamentationibus inefficacẽ commouet miserationem. Opportune Philesiterus occurrens, quanquam diuerso quodã negocio destinatus, repentina tñ facie permotus, nõ enim deterritus recolẽs festinatiõis suæ delictũ, ut cætera consequenter suspicatus, sagaciter extemplo sumpta famliari constantia, dimotis seruulis inuadit cũ summo clamore Myrmecem, pugnisq; malas eius clementer obtundens, at te inquit nequissimum & periurum caput dominus iste tuus, et cũcta cœli numina, quæ deierando temere deuotasti, pessimum pessime perdant, qui de balneis soleas hesterna die mihĩ furatus es, dignus hercules, dignus qui & ista uincula conteras, & insuper etiam carceris tenebras perferas. Hac opportuna fallacia, uigorati iuuenis inductus, immo sublatus, & ad credulitatem delapsus Barbarus, postliminio domum regres-

ſus, uocato Myrmecæ, ſoleas illas offerens, et igno uit ex animo, et uti domino redderet, cui ſurripuerat, ſuaſit. Hactenus adhuc anicula garriēte ſuſcipit mulier. Beatam illam, quæ tam conſtantis ſodalis libertatem fruitur. At ego miſella, molæ etiam ſonum, et cæcam illius ſcabioſi aſini faciem, timentem familiarem incidi. Ad hæc anus. Iam ego tibi probe ſuaſum et confirmatum animi amatorem alium alacrē uadimonio ſiſtam, et inſuper condicta ueſpertina regreſſione, cubiculo faceſſit. At pudica uxor ſtatim cœnas ſaliares cōparat, uina precioſa defecat, pulmenta recentia tucetis temperat, menſa largiter inſtructa. Deniq; ut dei cuiuſdam, ſic aduentus expectatur adulteri. Nā et opportune maritus foris apud Nacam proximum cœnitabat. Ergo igitur meridie propinquāte, helcio tandem abſolutus, refectuiq; ſecure redditus, nō tam Hercules laboris libertatē gratulabar, quàm quod reuelatis luminibus, liber etiam cunctas facinoroſæ mulieris artes proſpectare poteram. Sol quidem ipſum delapſus oceanum, ſubterrenas orbis plagas illuminabat. Et ecce neqſſimæ anus adherēs lateri temerarius adulter aduētat, puer admodū, et adhuc lubrico genarū ſplēdore cōſpicuus, adhuc adulteros ipſe delectans. Hunc admodū multis ſauijs exceptū mulier, cœnā iubet paratā accūbere. Sed ut primū antecurſoriā potionē, et inchoatū guſtū extremis labijs cō tingebat adoleſcens, multo celerius opinione rediens maritus aduentat. Tunc uxor egregia, diras deuotiones in eum deprecata, et crurum eius fragiū abominata, exangui formidine trepidantem adulterum

alueo

alueo ligneo, quo frumenta confusa purgari consueuerant, temere propter iacenti suppositum, abscondit, ingenitaq; astutia dissimulato tanto flagitio, intrepidũ mentita uultũ percontatur de marito, cur utiq; cõtubernalis arctissimi relicta coenula præmaturus afforet. At ille dolenti prorsus animo suspirans assidue, nefarium inquit, & extremum facinus perditæ foeminæ tolerare nequiens, fuga me proripui. Hem qualis dij boni matrona, quàm fida, quamq; sobria turpissimo se dedecore foedauit. Iuro per istam ego sanctam Cererem, me nunc etiam meis oculis de tali muliere minus credere. His instincta uerbis mariti, audacissima uxor noscendæ rei cupiens, non cessat obtundere, totam prorsus à principio fabulam promeret. Nec destitit, donec eius uoluntati succubuit maritus, & sic ignarus suorum, domus alienæ percẽset infortuniũ. Contubernalis mei fullonis uxor, alioquin seruati pudoris, ut uidebatur foemina, quæ semper secundo rumore gloriosa larem mariti pudice gubernabat, occulta libidine prorupit in adulterũ quempiam. Cunq; furtiuos amplexus obiret assidue, ipso illo deniq; momẽto, quo nos lauti coenam petebamus, cum eodẽ illo iuuene miscebatur in Venerem. Ergò nostra repente turbata præsentia, subitario ducta consilio eũdem illum subiectum contegit uiminea cauea, quæ fustium flexu erat in rectum aggregata cumulum, lacinias'q; circundatas suffusa candido fumo sulfuris ialbabat, eo'q; iam ut sibi uidebatur tutissime celato, mensam nobiscum secura participat. Interim acerrimo grauiq; odore sulfuris iuuenis iescatus atq; obnubilatus,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

interclusо spiritu diffluebat. Vtq; est ingeniũ uiuacis metalli, crebras ei sternutationes cómouebat, atq; ut primum è regione mulieris, ponè tergum eius maritus acceperat sonũ sternutationis, quod enim putaret ab ea profectum, solito sermone salutem ei fuerat imprecatus, & iterato rursum, & frequentato sæpius, donec rei nimietate commotus, quæ res erat tandem suspicatur, & impulsa mensa protinus remotaq; cauea producit hominem crebros anhelitus ægre reflantem, inflammatusq; indignatione contumeliæ, gladiũ flagitans iugulare moriturum gestiebat, ni respectato cómuni periculo, uix eũ ab impetu furioso cohibuissem, asseuerans breui absq; noxa nostri, suapte inimicũ eius uiolentia sulfuris periturum. Nec suadela mea, sed ipsius rei necessitate lenitus, quippe iam semiuiuũ illũ in proximum deportat angiportum. Tũ uxorem eius tacite suasi, ac deniq; persuasi, secederet paululũ, atq; ultra limen tabernæ ad quampiam tantisper familiarem sibi mulierem, quo ad spacio feruens mariti sedaretur animus, qui tanto calore tantaq; rabie perculsus, non erã dubius aliquid etiam de se suaq; cóiuge tristius profecto cogitaret aliud. Cótubernalis epularũ tedio fugatus larẽ reueni meum. Hæc recensente pistore, iãdudũ procax et temeraria mulier, uerbis execrãtibus fullonis illius detestabatur uxorẽ, illam perfidã, illã ĩpudicã, deniq; uniuersi sexus grãde dedecus, quæ suo pudore postposito, thoriq; genialis calcato fœdere, larẽ mariti lupanari maculasset infamia, iamq; perdita nuptæ dignitate, prostitutæ sibi nomẽ adsciuerit. Addebat, et tales opportere uiuas ex

uri fœminas, et tñ tacati uulneris, et suæ sordidæ con scientiæ cómonita, quo maturius stupratorem suũ te gminis cruciatu liberaret identidẽ suadebat, maritũ tẽperius quieti recedere. At ille, ut' pote interceptæ cœna, ne profugeret prorsus ieiunus, mensam poni comi ter postulabat. Apponebat ei propere, quãuis inuita mulier, quippini destinatã alij. Sed mihi penitus carpe bãtur præcordia, et præcedẽs facinus, ac præsentẽ de terrimæ fœminæ constantiã cogitãti, mecumq; sedulo deliberabam, si quo modo possem, detectis ac reuelatis fraudibus auxiliũ meo perhibere domino, illumq;, qui istar testudinis alueũ succubabat, depulso tegmine cũctis palàm facere. Sic herili cótumelia me cruciatũ tandẽ cœlestis respexit prouidẽtia. Nam senex claudus, cui nostra tutela permissa fuerat uniuersa nos iumẽta id hora iã postulãte, ad lacũ proximũ bibẽdi causa gregatim prominabat, quæ res optatissimã mihi uidictæ subministrauit occasionẽ. Nanq; prætergrediẽs obseruatos extremos digitos adulteri, q̃ p̃ angustias caui tegminis prominebãt obliquatæ atq; ĩfesta ungula cópressos, usq; ad summã minutiẽ cótero, donec ĩtolerabili dolore cómotus sublato flebili clamore, repulsóq; et abiecto alueo cóspectui prophano redditus scænã propudiosæ mulĩeris patefecit. Nec tamen pistor damno pudicitiæ magnopere commotus, exangui pallore trepidantem puerum serena fronte, et propiciata facie cómulcens, incipit. Nihil triste de me tibifili metuas, nó sum Barbarus, nec agresti morũ squalore præditus, nec ad exẽplum machinæ truculẽtæ sulfuris te letali fumo necabo, ac ne iuris quidẽ se=

ueritate lege de adulterijs ad discrimen uocabo capi tis, tam uenustum atq; pulchellum puellum, sed plane cum uxore mea partiario tractabo, nec herciscundæ familiæ, sed communi diuidundo formula dimicabo, ut sine ulla controuersia, uel dissensione, tribus nobis in uno conueniat lectulo. Nam et ipse semper cum mea coniuge tam concorditer uixi, ut ex secta prudentium, eadem nobis ambobus placerent. Sed nec æquitas ipsa patitur habere plus authoritatis uxorē quàm maritū. Talis sermonis blãdicie cauillatum deducebat ad thorum nolentem puerum, sequentem tamen, & pudicissima illa uxore alterorsus disclusa, solus ipse cum puero cubans, gratissima corruptarum nuptiarum uindicta perfruebatur. Sed cū primū rota solis lucida diē peperit, uocatis duobus è familia ualidissimus, q̃altissime sublato puero, ferula nates eius obuerberãs, tu autē inq̃t tam mollis ac tener et admodum puer, defrauditis amatoribus ætatis tuæ flore, mulieres appetis, atq; eas liberas & cōnubia lege sociatas corrumpis, et itempestiuum tibi nomen adulteri uindicas. His & pluribus uerbis cō pellatum, & insuper affatim plagis castigatum forinsecus abijcit. At ille adulterorum omnium formosissimus, insperata potitus salute, tamen nates cãdidas illas noctu dieq; diruptus, mœrens profugit. Nec secus pistor ille nunciū remisit uxori, eamq; protinus de sua perturbauit domo. At illa præter genuinã nequitiã contumelia etiam quamuis iusta, tamen altius commota atq; exasperata, ad armillum reuertit, & ad familiares fœminarum artes accenditur, magnaq; cu

ra requisitam ueratricem quãdã fœminam, quæ deuotionibus ac maleficijs quiduis efficere posse credebatur, multis exorat precibus, multisq; suffarcinat muneribus, alterũ de duobus postulans, uel rursum mitigato cõciliari marito, uel si id nequerit, certe larua uel aliquo diro numine immisso uiolenter eius expugnari spiritũ. Tũc saga illa et diuini potẽs, primis adhuc armis facinorosæ disciplinæ suæ uelitatur, et uehemẽter offensum mariti flectere, atq; in amorẽ ĩpellere conatur animũ. Quæ res, cũ ei secius ac rata fuerat proueniret, ĩdignata numinibus, et præter præmij destinatũ compendium contemptione etiam stimulata, ipsi iã miserrimi mariti ĩcipit ĩminere capiti, umbramq; uiolenter perẽptæ mulieris ad exitiũ eius instigare. Sed forsitan lector scrupulosus reprehendẽs narratũ meũ sic argumentaueris. Vnde autem tu astutule asine intra terminos pistrini contectus, quid secreto, ut affirmas mulieres gesserint scire potuisti? Accipe igitur quemadmodum homo curiosus iumenti faciem sustinens, cuncta quæ in perniciẽ pistoris mei gesta sunt, cognoui. Diem fermè circa mediam, repente intra pistrinum mulier reatu miraq; tristitia deformis apparuit, flebili cẽtuculo semiamicta, nudis et intectis pedibus, lurore buxeo macieq; fœdata, & discerptæ comæ semicanæ sordẽtes inspersu cineris, pleramq; eius anteuẽtulæ cõtegebant faciẽ. Hæc talis, manu pistori clemẽter iniecta, quasi quippiã secreto collocutura in suũ cubiculũ deducit eũ, et adducta fore q̃diutissime demoratur. Sed cũ esset iã confectũ omne frumentũ, quod inter manus opifices tractauerãt, necessa

rioq́; peti deberet aliud, seruuli cubiculum propter astantes dominum uocabant, operiq́; supplementum postulabant, atq; ut illis sæpicule, & interuocaliter postulantibus nullus respondit, domini iam forem pulsare ualidius, et quod diligentissime fuerat oppessulata, malum peiusq́; aliquid opinãtes, nixu ualido reducto uel difracto cardine, tandem patefaciunt aditum. Nec uspiam reperta illa muliere, uident è quodã tigillo constrictũ atq; exanimem pendere dominũ, eumq́; nodo ceruicis absolutum detractumq́; summis plãgoribus, summisq́; lamentationibus atq; ultimo lauacro procurant. Peractis feralibus officijs, frequentiq; prosequẽte comitatu tradunt sepulturæ. Die sequẽti filia eius occurrit è proximo castello, in quod pridie denupserat, mœstaq́; crines pendulos quatiens, et interdũ pugnis obtundens ubera, quæ nullo quidẽ domus infortuniũ nunciante cuncta cognouerat, sed ei per quietem obtulit sese flebilis patris sui facies, adhuc nodo reuincta ceruice, eiq; totum nouercæ scelus aperuit de adulterio, de maleficio, & quemadmodum laruatus ad inferos demeasset. Ea cum se diutino plangore cruciasset, concursu familiarum cohibita, tandem pausam luctui facere. Iamq́; nono die rite completis apud tumulum solẽnibus, familiam, supellectilemq́;, et omnia iumenta ad hæreditariã deducit auctionẽ. Tunc unũ larem uarie dispergit, uenditionis incertæ licentiosa fortuna. Me deniq; ipsum paupercul us quidem hortulanus comparat quinquaginta nummis, sed magno, ut aiebat, sed ut communi labore uictum sibi quæreret. Res ipsa mihi poscere uidetur, ut huius quoque

seruitij mei disciplinam exponam. Matutino me mul tis oleribus onustum proximam ciuitatem deducere consueuerat dominus, atq; ibi uenditoribus, tradita mercede, dorsum insidens meum sic hortum redire. Ac dum fodiens, dum irrigans, cæteroq; incuruus labore deseruit, ego tantisper ociosus tacita quiete recreabar. Sed ecce siderũ ordinatis ambagibus, per numeros dierum ac mensium remeans annus post mustulentas autumni delicias, ad hybernas capricorni pruinas deflexerat, et assiduis pluuijs, nocturnisq; rorationibus, sub diuo & intecto conclusus stabulo, et continuo discruciabar frigore. Quippe cum meus dominus præ nimia paupertate ne sibi quidem, ne dum mihi posset stramen aliquod uel exiguum tegimen parare, sed frõdoso casulæ contentus umbraculo degeret. Ad hoc, matutino lutum nimis frigidum geluq; præacuta frustra nudis inuadẽs pedibus enitebar, ac ne suctis saltem cibarijs uentrem meum replere poteram. Nanq; et mihi & ipsi domino cœna par, ac similis oppido, sed tenuis aderat, lactucæ ueteres & insuaues, illæ, quæ seminis enormi senecta ad instar scoparum in amaram cœnosi succus cariem exolescunt. Nocte quadam paterfamilias qui pago proximo tenebris illunæ caliginis impeditus, & hymbre nimio madefactus, atq; ob id ab itinere directo cohibitus, ad hortũ nostrũ iam fesso equo diuerterat, receptusq; comiter pro tempore, licet non delicato, necessario tamen quietis subsidio remunerari benignum hospitem cupiens, promittit ei de prædijs suis sese daturum, & frumenti et oliui aliquid, et amplius duos uini cados. Nec moratus meus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

dominus, sacculo & utribus uacuis secum apportatis, nudæ spinæ meæ residens, ad sexagesimum stadiũ profectionem comparat. Eo iam confecto uiæ spatio, peruenimus ad prædictos agros, ibiq; statim meum dominum comis hospes opipari prandio participat. Iã his poculis mutuis altercantibus, mirabile prorsus euenit ostentum. Vna de cætera cohorte gallina per mediã cursitans aream, clamore genuino uelut ouũ parere gestiens, personabat. Eam suus dominus intuens, ó bona inquit ancilla & satis fœcunda, quæ multo iã tempore nos quotidianis partubus saginasti, nunc etiã cogitas, ut uideo, gustulum nobis præparare, et heus inquit puer, calathum fœtui gallinaceo destinatum angulo solito collocato. Ita uti fuerat iussum, procurante puero, gallina cõsuetæ lecticulæ spreto cubili, ãte ipsos pedes domini præmaturum, sed magno prorsus futurum scrupulo, prodidit partum, nõ enim ouum, quod scimus illud, sed pinnis et unguibus & oculis & uoce etiam perfectum edidit pullum, qui matrem suam continuo cœpit comitari. Nec eo secius longe maius ostẽtum, et quod merito p̄horrescerent, exoritur. sub ipsa enim mensa, quæ reliquias prandij gerebat, terra dehiscens imitus, largissimus emicuit fons sanguinis. Hinc resultantes uberrimæ gutæ mensam cruore perspergunt, ipsoq; illo momento, quo stupore defixi mirantur ac trepidant diuina præsagia, concurrit unus è cella uinaria, nuncians omne uinum, quod olim diffusum fuerat in omnibus dolijs, feruenti calore et prorsus, ut igne copioso subdito rebullire. Visa est interea mustella mortuũ serpentem forinsecus mordicus attra

hens, et de ore pastoricij canis uirens exiluit ranula, ipsum canẽ, qui proximus consistebat aries, appetitũ unico morsu strangulauit. Hæc tot et talia ingenti pauore dominu illius et familiæ totius, ad extremum stuporem deiecerãt animos, quid prius, quid'ue posterius, q̃d magis, quid minus, numinũ cœlestiũ leniendis minis, quot & qualibus procuraretur hostijs. Adhuc omnibus expectatione teterrimæ formidinis torpidis, accurrit quidam seruulus, magnas & postremas domino illi fundorum clades annuncians. Nanq; is adultis iam tribus liberis doctrina, instructis et uerecundia præditis uiuebat gloriosus. His adolescentibus erat cum quodam paupere modicæ casulæ domino uetus familiaritas. At enim casulæ paruulæ conterminos magnos & beatos agros possidebat uicinus potens, & diues, & iuuenis, et prosapiæ maiorũ gloria male utens, pollensq; factionibus, & cuncta facile faciens in ciuitate, hostili modo uicini tenuis incursabat pauperiem, pecua trucidando, boues abigendo, fruges adhuc immaturas obterendo. Iamq; tota frugalitate spoliatum, ipsis etiam glebulis exterminare gestiebat, finiumq; inani commota quæstione, terram totam sibi uendicabat. Tunc agrestis uerecundus alioquin, auaritia diuitis iam spoliatus, ut suo saltem sepulchro paternum retineret solũ, amicos plurimos ad demonstrationem finiũ trepidans eximie corrogarat. Aderãt inter alios tres illi fratres, cladibus amici quantulum ferentes auxiliũ, nec tamen ille uesanus tantillũ præsentia multorum ciuium territus, uel etiam confusus, licet non rapinis, saltem uerbis temperare noluit, sed illis

clementer expostulantibus, feruidosq; eius mores blandicijs permulcentibus, repente suam suorumq; charorum salutem quam sanctissime adiurans adseuerat, parui se pendere totam mediatorum præsentiam. Deniq; uicinum illum auriculis per suos seruulos sublatum, de casula lõgissime statimq; proiectum iri. Quo dicto insignis indignatio totos audientium pertemptauit animos. Tũc è tribus fratribus incontanter et paulo liberius respondit frustra eum suis opibus confisum tyrannicam superbiã comminari, cum alioquin pauperes etiam liberali legum præsidio de insolẽtia locupletium consueuerint uindicari. Quod oleum flammæ, quod sulfur incendio, quod flagellũ furiæ, hoc et iste sermo truculentiæ hominis nutrimento fuit. Iãq; ad extremam insaniam uecors, suspendium se se, & totis illis, et ipsis legibus mandare proclamans, canes pastoricios uillaticos, feros, atq; immanes, ad suetos abiecta per agros exicare cadauera, et præterea etiam transeuntiũ uiatorum passibus morsibus alumnatos, laxari, atq; in eorum exitiũ inhortatos immitti præcipit. Qui simul signo solito pastorum incensi atq; inflãmati sunt, furiosa rabie conati, & latratibus etiã absonis horribiles, eunt in homines, eosq; uarijs aggressi uulneribus distrahunt, ac lacerant, nec fugientibus saltem compescunt, sed eo magis irritatiores sequũtur. Tunc inter confertam trepidæ multitudinis stragem è tribus iunior, offenso lapide, atq; obtunsis digitis terræ prosternitur, sæuisq; illis ac ferocissimus canibus instruit nefariã dapem. Protinus enim nacti prædam iacentem, miserũ illũ adolescentem frustatim discerpunt,

atq; ut eius letalem ululatum cognouere cæteri fra-
tres, accurunt mœſti ſuppetias, obuolutiſq; lacinia leuę
manibus, lapidũ crebris iactibus propugnare fratri,
atq; abigere canes aggrediuntur. Nec tamẽ eorũ fero
ciam uel conterere uel expugnare potuere. Quippe cũ
miſerrimus adoleſcens, ultima uoce prolata, uindica-
rent de pollutiſſimo diuite mortẽ fratris iunioris, ili-
co laniatus interiſſet, tũc reliqui fratres, non tã her-
cules deſperata, q̃ ultro neglecta ſua ſalute, contendũt
ad diuitem, atq; ardẽtibus animis, ĩpetuq; ueſano la-
pidibus crebris in eum uelitãtur. At ille cruentus &
multis ante flagitijs ſimilibus exercitatus ꝑcuſſor, in-
iecta lancea duorum alterũ per pectus medium trãſa
degit, nec tamẽ peremptus ac prorſus exanimatus ado
leſcens ille terræ concidit, nam telum tranſuectum
atq; ex maxima parte ponè tergum elapſum, ſoloq; nĩ
xus uiolẽtia, defixũ rigore librato ſuſpenderat cor-
pus. Sed et quidam de ſeruulis procerus et ualidus ſi-
cario illi ferens auxilium, lapide contorto, tertij illius
iuuenis dexterũ brachiũ longo iactu petierat, ſed im
petu caſſo ꝑ extremos digitos tranſcurrẽs lapis, cõtra
omniũ opinionẽ deciderat innoxius, nõnullã tamẽ ſa
gaciſſimo iuueni prouentus humanior uindictæ ſpecu
lam ſubminiſtrauit. Ficta nanq; manus ſuæ debilita
te, ſic crudeliſſimum iuuenem compellat, fruere exitio
totius noſtræ familiæ, & ſanguine trium fratrum in
ſatiabilis tuam crudelitatem paſce, & de proſtra-
tis tuis ciuibus glorioſe triumphatum, ſcias, licet pri
uato ſuis poſſeſſionibus paupere, fines uſq; & uſq; pro
terminaueris, habiturũ te tamẽ uicinum aliquem. Nã

hæc etiam dextera, quæ tuum prorsus amputasset caput, iniquitate fati contusa decidit. Quo sermone alioquin exasperatus furiosus latro, rapto gladio, sua miserrimum iuuenem manu perempturus, inuadit auidus, nec tamẽ sui molliorem prouocauerat. Quippe insperato, et lõge cõtra eius opinionem resistens iuuenis, amplexu fortissimo arripit eius dexteram, magnóq; nixu, ferro librante, multis et crebris ictibus impurã elidit diuitis animam, & ut accurrentiũ etiam familiariũ manu se liberaret, confestim adhuc inimici sanguine delibuto, mucrone gulam sibi prorsus execuit. Hæc erãt, quæ prodigiosa præsaguerãt ostenta. Hæc, quæ miserrimo domino fuerant nunciata, nec ullum uerbum, ac nec tacitum quidem fletum, tot malis circunuẽtus senex quiuit emittere, sed arrepto ferro, quo commodum inter suos epulones, caseum atq; alias prãdij partes diuiserat, ipse quoq; ad instar infelicissimi sui filij iugulum sibi multis ictibus contrucidat, quoad super mensam tremulus corruens portentuosi cruoris maculas noui sanguinis fluuio proluit. Ad istum modum puncto breuissimo, dilapsæ domus fortunam hortulanus ille miseratus, suósq; casus grauiter ingemiscens, depensis pro prandio lachrymis, uacuasq; manus complodens sæpicule, protinus insesso me retro, quam ueneramus uiam capessit. Nec innoxius ei saltem regressus euenit. Nam quidam procerus, & ut indicabat habitus, atq; habitudo, miles è legione factus nobis obuius, superbo atq; arrogãti sermone percontatus est, quorsum uacuũ duceret asinum? At meus dominus adhuc mœrore permixtus, & alias latini

ſermonis ignarus, tacitus præteribat. Nec miles ille familiarem cohibere quiuit inſolentiam, ſed indignatus ſilentio eius, ut conuitio, uite quam tenebat, obtundens, eum dorſo meo perturbat. Tunc hortulanus ſupplicue reſpondit ſermonis ignorantia ſe, quid ille diceret, ſcire non poſſe. Ergo igitur ægre ſubijciens miles, ubi inquit ducis aſinum iſtum? Reſpondit hortulanus, petere ſe proximam ciuitatem. Sed mihi inquit operæ eius opus eſt. Nam de proximo caſtello ſarcinãs præſidijs noſtri cum cæteris iumentis debet aduehere, et iniecta ſtatim manu, loro me, quo ducebar, arreptũ incipit trahere. Sed hortulanus prioris plagæ uulnere prolapſum capite ſanguinem detergens, rurſus deprecatur, ciuilius atq; manſuetius uerſari commulitonem, idq; per ſpes proſperas eius orabat adiurans. Nam et hæc ipſe aiebat, iners aſellus, & nihilominus morbo deteſtabili caducus, uix etiam paucos olerum manipulos de proximo ſolet, anhelitu languido fatigatus, ſubuehere, nedũ ut rebus amplioribus idoneus uideatur gerulus. Sed ubi nullis precipus mitigari militem, magisq; in ſuam perniciem aduertit efferari, iamq; inuerſa uite de uaſtiore nodulo cerebrum ſuum diffindere, currit ad extrema ſubſida, ſimulans quærere, ad commouendam miſerationẽ, genua eius uelle contingere, ſummiſſus atq; incuruatus, arreptis eius pedibus utriſq; ſublimẽ elatũ terræ grauiter applodit, & ſtatim qua pugnis, qua cubitis, qua morſibus, etiã de uia lapide correpto, totam faciẽ, manusq; eius latera conuerberat. Nec ille, ut primum humi ſupinatus eſt, uel repugnare, uel omnino munire ſe potuit, ſed

plane identidem communabatur, si surrexisset, sese concisurum eum machera frustatim. Quo sermone eius commonefactus hortulanus, eripit ei spatham, eaq; longissime abiecta, rursus sæuioribus eum plagis aggreditur, nec ille prostratus, ac præuentus uulneribus, ullũ reperire quiens saluti subsidium, quod solum restabat simulat sese mortuum. Tunc spathã illam secum apportans hortulanus, inscenso concito gradu recte festinat ad ciuitatem, nec hortulum suum saltem curans inuisere, ad quempiam sibi deuertit familiarem, cunctisq; narratis, deprecatur pericli tanti sibi ferret auxilium, seq; cum suo sibi asino tãtisper occultaret, quoad celatus spacio bidui triduiue capitalem causam euaderet. Nec oblitus ille ueteris amicitiæ prompte suscipit, meq; per scalas complicitis pedibus, in superius cœnaculum attracto. Hortulanus deorsus in ipsa tabernacula direpit in quãdam cistulam, & super gesto delitescit orificio. At miles ille, ut postea didici, tandem uelut emersus graui crapula, nutabundus tamen, & tot plagarum dolore saucius, baculo se uix sustinens, ciuitatẽ aduentat, confususq; de impotentia deq; inertia sua, quicquam ad quenquam referre popularium, sed tacitus iniuriam deuotans, quosdam commilitones nactus, istam tunc cladem enarrat suam. Placuit ut ipse quidem contubernio se tantisper absconderet. Nã præter propriam contumeliam, militaris etiam sacramenti geniũ ob amissam spatham uerebatur, ipsi autẽ signis nostris enotatis, inuestigationi uidictæq; sedulam darent operam. Nec defuit uicinus perfi-

dus, qui nos illico occultari nunciaret. Tunc commilitones accersitis magistratibus mentiuntur sese multi precij uasculum argenteum præsidis in uia perdidisse, idq; hortulanum quendam reperisse, nec uelle restituere, sed apud familiarem quendam sibi delitescere. Tunc magistratus, & damno præsidis nomine cognito, ueniunt ad diuersorij nostri fores, claraq; uoce denunciant hospiti nostro, nos, quos occultare apud se, certo certius dedere potius quàm discrimen proprij subiret capitis. Nec ille tantillum cõterritus, salutiq; studens eius quem in suam receperat fidem, quicquã de nobis fatetur, ac diebus plusculis, nec uidisse quidem illum hortulanum contendit. Contra militones, ibi nec uspiam, illum delitescere adiurantes, genium principis contendebant. Postremum magistratibus placuit, obstinate denegantem, scrũtinio detegere. Immissis itaq; lictoribus cæterisq; publicis ministris, angulatim cuncta sedulo perlustrari iubent. Nec quisquam mortalium, ac ne ipse quidem asinus intra limen comparere nunciatur. Tunc gliscit uiolenter utrinq; secus contentio militũ, pro comperto de nobis asseuerantium, fidemq; Cæsaris identidem implorantium, at illius negantis, assiduéq; deum numen obtestantis, qua contentione et clamoso strepitu cognito, curiosus alioquin & inquieti procacitate præditus asinus, dum obliquata ceruice per quandam fenestrulam, quid nam sibi uellet tumultus ille, prospicere gestio, unus è commilitonibus casu fortuito conlimatis oculis, ad umbram meã, cunctos testatur ĩ cordm. Magnus deniq; cõtinuo cla

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

mor exortus est, & emensis protinus scalis, iniecta manu, quidam me uelut ac captiuũ detrahũt. Iamq; omni sublata cunctatione scrupulosius contemplantes singula, cista et illa reuelata repertum, productumq; et oblatum magistratibus miserum hortulanum, pœnas scilicet pensurum in publicum deducunt carcerẽ, summoq; risu de meo prospectu cauillari non desinunt. Vnde & de prospectu & umbra asini natum est frequens prouerbium.

LIBER DECIMVS.

d

Ie sequenti meus quidẽ dominus hortulanus qd egerit nescio, me tñ miles ille, qui propter eximiam impotentiã pulcherrime uapularat, ab illo præsepio nullo equidem contradicente, diductũ, abducit, atq; à suo contubernio (hoc enim mihi uidebatur) sarcinis proprijs onustum, & prorsus exornatum, armatumq; militariter, producit ad uiam. Nam & galeam nitore præmicantem, & scutum cæteris his longius lucens, sed etiam lanceam longissimo hastili conspicuam, quæ scilicet nõ disciplinæ tunc quidẽ causa, sed propter terrẽdos miseros uiatores, i summo atq; edito sarcinarũ cumulo ad istar exercitus sedulo composuerat, confecta campestri, nec adeo difficili uia, ad quandam ciuitatulam peruenimus, nec in stabulo, sed in domo cuiusdã decurionis diuertimus, statimq; me commendato cuidam seruulo, ipse ad Præ

positũ suũ, q̃ mille armatorũ ducatũ sustinebat, sollicite proficiscitur. Post dies plusculos, ibidem designatũ scelestum et nefarium facinus memini. Sed ut uos etiã legatis ad librum profero. Dominus ædium habebat iuuenem filium probe literatum, atq; ob id consequenter pietate modestiáq; præcipuum, quẽ tibi quoq; prouenisse cuperes, uel talem. Huius matre multo ante defuncta, rursum matrimoniũ sibi reparauerat, ductáq; alia, filium procreauerat alium, qui iam duo decimum ætatis annum supergresserat. Sed nouercas forma magis quàm moribus in domo mariti præpollens, seu naturaliter impudica, seu fato ad extremũ impulsa flagitium, oculos ad priuignum adiecit. Iã ergo lector optime, scito te tragœdiam non fabulam legere, et à socco ad cothurnum ascendere. Sed mulier illa, quàm diu primis elementis Cupido paruulus nutriebatur, imbecillis adhuc eius uiribus, facile ruborem tenuem deprimẽs silentio resistebat. At ubi cõpletis igne uesano totis præcordijs, immodice bacchatus amor exestuabat, sæuienti deo iam succubuit, ac languore simulato, uulnus animi mentitur in corporis ualitudine. Iam cætera salutis uultusq; detrimenta & ægris, & amantibus examussim conuenire, nemo qui nesciat. Pallor deformis, marcentes oculi, lassa genua, quies turbida, & suspiritus cruciatus, tarditate uehementior. Crederes et illã fluctuare tantum uapore febrium, nisi quod & flebat. Heu medicorũ ignaræ mentes, quid uenæ pulsus, quid caloris intemperátia, q̃d fatigatus anhelitus, et utriq; secus, iactatæ crebriter laterũ mutuæ uicissitudines. Dij boni q̃ faci-

cilis licet nõ artifici medico, cuius tamen docto uene-
riæ cupidinis cõprehẽsio, cum uideas aliquẽ sine cor-
poris calore flagrantem. Ergò igitur impatientia fu-
roris altius agitata, diutinum rupit silentium, et ad-
uocari præcipit filium, quod nomen in eo ipso, sed
ne ruboris admoneretur, libenter eraderet. Nec ado-
lescens ægræ parentis moratus imperium, senili tristi
cie striatam gerens frontem, cubiculum petit uxoris
patris, matrisq; fratris utrunq; debitum sistens obse-
quium. Sed illa cruciabili silentio diutissime fatiga-
ta, & in quodam uado dubitationis hærens, omne
uerbum, quod præsenti sermoni putabat aptissimũ,
rursum improbãs, nutante etiã nunc pudore, unde po
tissimũ caperet exordiũ, decõctatur. At iuuenis nihil
etiã tunc secius suspicatus, summisso uultu rogat ul-
tro præsentis causam ægritudinis. Tunc illa nacta so
litudinis damnosam occasionem prorũpit in audaciã,
et ubertim adlachrymãs, laciniaq; contegens faciem,
uoce trepida sic eum breuiter affatur.

c Ausa omnis & origo præsentis doloris, et etiã
medela ipsa, & salus unica mihi tute ipse es.
Isti enim tui oculi per meos oculos ad íntima delapsi præ
cordia, meis medullis acerrimũ cõmouent incendiũ.
Ergò miserere tua causa pereuntis. Nec te religio pa-
tris omnino deterreat, cui morituram prorsus serua
bis uxorem. Illius enim recognoscens imaginem, in
tua facie merito te diligo. Habes solitudinis plenã fi-
duciã, habes capax necessarij facinoris ociũ. Nã quod
nemo nouit, penè nõ fit. Repentino malo perturbatus
adolescẽs, q̃q̃ tale facinus protinus exhorruisset, nõ tñ

negationis intempestiua seueritate putauit exasperandam, sed cautę promissionis dilatione leniendã. Ergo prolixe pollicetur, ut & bonum caperet animũ, refectionīq; se, ac saluti redderet, impendio suadet, donec patris aliqua profectione liberũ uoluptati concederetur spatium, statimq; se refert à noxio conspectu nouercæ, et magnam domus cladem ratus indigere magno et ampliore consilio, ad quendã cõpertæ grauitatis educatorem senem protinus refert. Nec qcq̃ diutina deliberatione tam salubre uisum, quàm fuga celeri procellam fortunæ sæuientis euadere. Sed impatiens, uel exiguæ dilationis mulier, ficta qualibet causa, confestim marito miris persuadet artibus ad longissime dissitas festinare uillulas. Quo facto, maturatæ spei uesania præceps, promissæ libidinis flagitat uadimonium. Sed iuuenis, modo istud, modo illud causæ faciens, execrabilem frustratur eius aspectũ, quoad illa nunciorũ uarietate pollicitationũ sibi denegatã manifesto perspiciẽs, mobilitate lubrica, nefariũ amorem ad longe deterius transtulit odiũ, et assumpto statim nequissimo, & ad omne facinus emancipato quodam dotali seruulo, perfidiæ suæ cõsilia cõmunicat, nec qcq̃ melius uidetur, q̃ uita miserũ priuare iuuenem. Ergo missus continuo furcifer, uenenum præsentarium comperat, idq; uino diligenter dilutum, insontis priuigni præparat exitio. Ac dum de oblationis opportunitate secum deliberãt noxij homines, forte fortuna puer ille iunior prius pessimæ fœminæ filius, post matutinũ laborem studiorum, domum se recipiẽs, prãdio iã capto, sitiẽs, repertum uini poculũ, in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

quo uenenum latebat inclusum, nescius fraudis occultæ, continuo perduxit haustum, atq; ubi fratri suo paratam mortem ebibit, exanimis terræ procumbit. Illius quoq; repentina pueri pernicie pedagogus commotus ululabili clamore matrem totamq; ciet familiã. Iamq; cognito casu noxiæ potionis, uarie quisq; præsentiũ authores insimulabant extremi facinoris. Sed dira illa fœmina, et maliciæ nouercalis exẽplar unicũ, non acerba filij morte, non parricidij conscientia, non infortunio domus, non luctu mariti, uel erũna funeris commota, cladem familiæ uindictæ compendium traxit. Missoq; protinus cursore, qui uianti marito domus expugnationem nunciaret, ac mox eodem ocius ab itinere regresso, personata nimia temeritate, insimulat priuigni ueneno filium suum interemptũ. Et hic quidem non adeo mentiebatur, quod iam destinatam iuueni mortem præuenisset puer, sed fratrẽ iuniorem fingebat, ideo priuigni scelere peremptum, quod eius probrosæ libidini, qua se comprimere temptauerat, noluisset succumbere. Nec tamen immanibus contẽta mendaciis, addebat sibi quoq; ob detectũ flagitium eundem illum gladio cõminari. Tũc infelix duplici filiorum morte percussus magnis erumnarum procellis æstuat. Nam & iuniorem in corãm sui funerari uidebat, et alterũ ob incestũ, parricidiumq;, capitis scilicet dãnatũ iri certo sciebat. Adhuc uxoris dilectæ nimiũ mentitis lamẽtationibus ad extremũ sobolis implebatur odiũ. Vix dũ põpæ funebres ex sepultura filij fuerãt explicatæ, et statim ab ipso eius rogo senex infelix ora sua recẽtibus adhuc rigans la-

chrymis, trahensq; cinere sordentē caniciē, foro se festinus immittit, atq; ibi tū fletu, tū precibus, genua ēt decurionū cōtingēs, nescius fraudiū pessimae mulieris, ī exitiū reliq filij plenis operabatur affectibus, illū incestū paterno thalamo, illū parricidā fraterno exitio, et incomminatae nouercae caede sicarium. Tanta deniq; miseratione, tantaq; indignatione curiam, sed & plebem moerens inflammauerat, ut remoto iudicandi taedio, et accusationis manifestis probationibus, & responsionis meditatis ambagibus, cuncti conclamarint, lapidibus obrutum, publicum malū publice uindicari. Magistratus interim metu periculi proprij, ne de paruis indignationis elementis ad exitiū disciplinae ciuitatisq; seditio procederet, partim decuriones deprecari, partim populariter compescere, ut rite & more maiorum iudicio reddito, & utrinq; secus allegationibus examinatis, ciuiliter sententia promeretur, nec ad instar barbaricae feritatis, uel tyrannicae impotentiae damnaretur aliquis inauditus, et in pace placida tam dirum saeculo proderetur exemplum. Placuit salubre consilium, & ilico iussus praeco pronūciat patres in curiam conuenirent. Quibus protinus dignitatis iure cōsueta loca residentibus, rursum praeconis uocatu primus accusator incedit. Tunc demum clamatus introducitur etiam reus, & exemplo legis atticae, Martijq; iudicij causae patronis denunciat praeco neq; principia dicere, neq; miserationem commouere. Haec ad istum modū gesta, cōpluribus mutuo sermocinātibus cognoui. Quibus autē uerbis accusator īuexerit, qbus rebus diluerit reus, ac prorsus ora=

tiones, altercationesq́; , neq; absens ipse apud præsepiũ scire, neq; ad uos, quæ ignoraui, possum enunciare, sed quæ planè cõperi, ad istas literas proferã. Simul enim finita est dicentium contentio, ueritatem criminum fidemq́; probationibus certis instrui, nec suspicationibus tantam coniecturam permitti placuit, atq; illum prõptissimum seruum, qui solus hæc ita gesta esse, scire dicẽretur, sisti modis omnibus opportere. Nec tantillum cruciarius ille, uel fortuna tam magni iudicij, uel confertæ conspectu curiæ, uel certe noxia conscientia sua deterritus, quæ ipse finxerat, quasi uera adseuerare, atq; adserere incipit. Quod se uocasset indignatus fastidio nouercæ iuuenis, quod ulciscens iniuriam filij eius mandauerat necem, quod promisisset grande silentij præmiũ, quod recusanti mortem sit comminatus, quod uenenum sua manu temperatum dandum fratri reddiderit, quod ad criminis perturbationem reseruatum poculum neglexisse suspicatus, sua postremum manu porrexerit puero. Hæc eximia enim ad ueritatis imaginem, uerberone illo simulata trepidatione perferente, finitum est iudicium, nec quisq̃ decurionum tam æquus remanserat iuueni, quin eum euidẽter noxæ compertum, in sui culleo pronunciaret. Cum iam sententiæ pares, cunctorum stilis ad unum sermonem cõgruentibus, ex more perpetuo, in urnam æream deberent conijci, quo semel conditis calculis, iã cum rei fortuna transacto, nihil postea commutari licebat, sed mancipabatur potestas capitis in manum carnificis, unus è curia senior præ cæteris compertæ fidei, atq; authoritatis præcipuæ medicus, orificiũ urnæ manu contegens,

ne quis mitteret calculũ temere, hoc ad ordinẽ ꝓtulit. Quod ætatis sum uobis approbatus, me uixisse gaudeo, nec patiar falsis criminibus petito reo, manifestũ homicidiũ perpetrari. Nec uos, qui iureiurando adstricti iudicatis, inductos serunli mendacio peierare, ipse non possum calcata numinum religione, conscientiam meam fallens, perperam pronunciare. Ergo ut res est, de me cognoscite. Furcifer iste uenenum præsentariũ cõparare sollicitus, cẽtumq; aureos solidos offerẽs precium me non olim conuenerat, quod ægroto cuidam dicebat necessariũ, qui morbi inextricabilis ueterno uehementer implicatus, uitæ se cruciatui subtrahere gestiret. At ego perspiciens malum iustum uerberonem blatterantem, atq; inconcinne causificantem, certusq; aliquid moliri flagitium, potionem quidem dedi, sed futuræ quæstioni præcauens, nõ statim precium quod offerebatur accepi, sed ne forte aliquis inq̃ istorũ, quos offers aureorum, neq̃ uel adulter reperiatur, in hoc ipso sacculo cõditos eos, anulo tuo prænota, donec altera die nũmulario præsente comprobentur. Sic inductus signauit pecuniã, quã exinde ut iste repræsentatus est iudicio, iussi de meis aliquem curriculo taberna promptã afferre, et en eã prolatam corã exhibeo uideat, et suũ sigillũ recognoscat. Nã quemadmodũ eius ueneni alter insimulari potest, quod iste comparauerit? Ingens exinde uerberonẽ corripere trepidatio, et in uicẽ humani coloris succedit pallor infernus, ꝑq; uniuersa mẽbra frigidus sudor emanabat. Tũc pedes incertis alternationibus commouere, modo hãc, modo illã partẽ scalpere capitis, et ore semiclauso

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

balbutiens, nescio quas afannas effutire, ut eum nemo prorsus à culpa uacuũ merito crederet. Sed reualescente prorsus astutia, constantissime negare, & accersire mendacij medicum non desinit. Qui propter iudicij religionem, cum fidem suam coràm lacerari uideret, multiplicato studio uerberonem illum contendit redarguere, donec iussu magistratuum, ministeria publica, contrectatis nequissimi serui manibus anulum ferreum deprehensum cum signo sacculi conferunt, quae cõparatio praecedentẽ roborauit suspicionem. Nec rota uel eculeus more graecorum, tormentis eius apparata iam deerant, sed obfirmatus mira praesumptione, nullis uerberibus, ac ne ipso quidem succubuit igni. Tum medicus non patiar inquit hercules, non patiar, uel contra fas de innocente isto iuuene supplicium uos sumere, uel hunc, ludificato nostro iudicio, poenam noxij facinoris euadere. Dabo enim rei praesentis euidens argumentum. Nam cum uenenum peremptorium comparare pessimus iste gestiret, nec meae sectae crederem conuenire causas ulli praebere mortis, nec exitio, sed saluti hominum medicinam quaesitam esse didicissem, uerens ne si daturum me negassem, id tempestiua repulsa uiam sceleri subministrarem, et ab alio quopiam exitiabilem mercatus hic potionem, uel postremum gladio, uel quouis telo nefas inchoatum perficeret, dedi, non uenenum, sed somniferum mandragorae illum, grauedinis compertae famosum, et morte simillimi soporis efficacem. Nec mirum desperatissimum istum latronem, certum extremae poenae, quae more maiorũ in eũ competit, cruciatus istos, ut leuiores facile tolera=

re. Sed si uere puer meus temperatam manibus sumpsit potionem, uiuit, et quiescit, et dormit, et protinus marcido sopore discusso remeabit ad diem lucidam. Quod si uere peremptus est, si uere morte præuentus est, quæratis licet causas mortis eius alias. Ad istum modum seniore adorante placuit, & itur confestim magna cum festinatione ad illud sepulchrum, quo corpus pueri depositum iacebat. Nemo de curia, de optimatibus nemo, ac ne de ipso q̃dem populo quisq̃, qui non illuc curiose confluxerit. Ecce pater suis ipse manibus, coperculo capuli remoto, cõmodũ discusso mortifero sopore surgentẽ postliminio mortis deprehendit filiũ, eumq; complexus arctissime, uerbis impar præsente gaudio producit ad populũ, atq; ut erat adhuc feralibus amiculis instrictus, atq; obditus, deportatur ad iudiciũ puer. Iãq; liquido serui neq̃ssimi, atq; mulieris neq̃oris patefactis sceleribus, procedit in mediũ nuda ueritas, et nouercæ quidem perpetuum indicitur exilium, seruus uero patibulo suffigitur, et omnium consensu bono medico sinũtur aurei opportuni somni preciũ. Et illius quidem senis famosa atq; fabulosa fortuna prouidentiæ diuinæ condignum accepit exitum, qui momento modico, immo puncto exiguo post orbitatis periculũ adolescentium duorum pater repente factus est, at ego tunc tẽporis talibus fatorum fluctibus uolutabar. Miles ille, q̃ me nullo uendente cõparauerat, et sine precio suum fecerat, tribuni sui præcepto debitum sustinens obsequiũ, literas ad magnum scriptas principem Romam uersus perlaturus, uicinis me quibusdam duobus seruis fratribus undecim denariis uendidit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

His erat diues admodum dominus. At illorum alter pistor dulciarius, qui panes et mellita concinnabat edulia. Alter cocus, qui sapidissimis nutrimentis succum, pulmenta condita uapore mollibat, unico illi contubernio communem uitam sustinebant, meq; ad uasa illa compluria gestanda præstinarant, quæ domini regiones plusculas pererrantis uarijs usibus erant necessaria. Adsciscor itaq; inter duos illos fratres tertius contubernalis, haud ullo tempore tam beniuolam fortunam expertus. Nam uespera post opiperas cœnas earũq; splẽdidissimos apparatus, multas numero partes in cellulam suam mei solebant reportare domini, ille porcorũ, pullorũ, pisciũ, eiuscemodi pulmentorũ largissimas reliquias, hic panes, crustula, iucunculos, hamos, lacertulos, plura scitamenta mellita. Qui cum se refecturi clausa cellula balneas petissent, oblatis ego diuinitus dapibus, affatim saginabar. Nec enim tam stultus eram, tamq; uere asinus, ut dulcissimis illis relictis cibis, cœnarem asperrimum fœnum. Et diu quidem pulcherrimæ mihi furatrinæ procedebat artificiũ. Quippe adhuc timide et satis parce subripienti, de tã multis pauciora, nec illis fraudes ullas in asino suspicantibus. At ubi fiducia latendi pleniore capta, partes opimas quasq; deuorabã, et iucundiora eligens abliguriebam dulcia, suspicio non exilis fratrum pupugit animos, et q̃q̃ de me nihil etiã tum tale crederẽt, tamen quotidiani damni studiose uestigabant reũ. Illi uero postremo etiam mutuo sese rapinæ turpissimæ criminabãtur. Iãq; curã diligentiorẽ et acriorem custodelã et dinumerationẽ adhibebant partiũ. Tandẽ

deniq; rupta uerecundia, sic alter alterum compellat. At istud iam neq; æquum, ac ne humanum, fidem minuere quidẽ quotidie, ac partes electiores surripere, atq; his diuenditis peculium latenter augere, de reliquis æquam uindicare diuisionem, si tibi deniq; societas ista displicet, possumus omnia quidem cætera fratres manere, ab isto tamen nexu communionis discedere. Nam uideo in immensum damni procedentem querelã, nutrire nobis immanẽ discordiã. Subijcit alius, laudo istam tuam me hercules et ipse constantiã, quod furatis clanculo partibus, præuenisti querimoniã, quã diutissime sustinens, tacitus ingemiscebã, ne uiderer rapinæ sordidæ meum fratrẽ arguere, sed bene, quod utrinq; secus sermone prolato, iacturæ remediũ quæritur, ne silentio procedẽs simultas Eteocleas nobis contentiones pariat. His et similibus altercati conuicijs, deierant utriq; nullam se prorsus fraudem, nullam deniq; surreptionem factitasse. Sed plane debere cunctis artibus communis dispendijs latronem inquiri, nã neq; asinũ, qui solus interesset tallibus cibis affici posse, et tamen quotidie pastus electiles cõparere nusquã, nec utiq; cellam suam tam immanes inuolare mures uel muscas, ut olim harpyæ fuere, quæ diripiebant phineias dapes. Interea liberalibus cœnis inescatus, & humanus affatim cibis saginatus, corpus obesa pinguitiæ compleueram, corium aruina suculenta molliueram, pilum liberali nitore nutriueram, sed iste corporis mei decor pudori peperit grande dedecus, insolita nãq; tergoris uastitate commoti, fœnum prorsus intactum quotidie remanere cernentes, iã totos dirigunt

ad me omnes animos, et hora consueta, uelut balnea petituri, clausis ex more foribus, per quandam modicam cauernam rimantur me, passim expositis epulis inhærentem. Nec ulla cura iam damni sui habita, mirati monstrosas asini delicias, risu maximo dirumpuntur, uocatoq; et altero, ac dein pluribus conseruis, demonstrant infandam memoratu hebetis iumenti gulã. Tãtus deniq; ac tam liberalis cachinnus cunctos inuaserat, ut ad aures quoq; prætereũtis perueniret domini. Sciscitatus deniq; quid bonũ rideret familia, cognito quod res erat, ipse quoq; per idem prospiciens foramen, delectatur eximie, ac dein risu ipse quoq; latissimo adusq; intestinorum dolorem redactus, iam patefacto cubiculo proxime consistens, corãm arbitratur. Nam & ego tandem ex aliqua parte mollius mihi renidentis fortunæ contemplatus faciem, gaudio præsentium fiduciam mihi subministrante, nec tantillum commotus securus hesitabam, quoad nouitate spectaculi lætus dominus ædiũ duci me iussit, immo uero suis et ipse manibus ad tricliniũ perduxit, mensaq; posita, omne genus edulium solidorũ, et illibata fercula iussit apponi. At ego q̃q̃ iã bellule suffarcinatus, gratiorẽ cõmendacioreq̃; me tum ei facere cupiẽs, esurienter exhibitas escas appetebam. Nam et quid potissimum abhorreret asinus excogitantes scrupulose, ad explorandum mansuetudinem id offerebant mihi, carnes lasere infectas, altilia pipere inspersa, pisces exotico iure perfusos. Interim conuiuium summo risu personabat. Quidam deniq; præsens scurrula, date inquit sodali huic quippiam meri. Quod dictum dominus secutus, non

adeo respondit absurde locutus es furcifer. Valde enim fieri potest ut contubernalis noster poculum quoq; mul si libenter appetat. Et heus ait puer, lautum diligenter ecce illum aureum cantharum mulso contẽpera, et offer parasito meo, simul quod ei praebiberim commoneto. Ingens exin oborta est epulonũ expectatio. Nec ulla tamen ego ratione conterritus ociose ac satis genialiter contorta in modũ linguae extrema labia, grãdissimũ illũ calicem uno haustu perhausi, et clamor exurgit, consona uoce cunctorum salute me prosequentiũ. Magno deniq; delibutus gaudio dominus, uocatis seruis suis, emptoribus meis iubet quadruplũ restitui precium, meq; cuidã acceptissimo liberto suo et satis peculiato, magna praefatus diligentia tradidit, qui me satis humane, satisq; comiter nutriebat, et quo se patrono commendatiorem faceret, studiosissime uoluptates eius per meas argutias instruebat. Et primum me quidem mensam accumbere suffixo cubito, dein adluctari, et etiam saltare sublatis prioribus pedibus perdocuit, quodq; esset apprime mirabile, uerbis nutum commodarem, ut ꝙ nollem, relato quod uellẽ, reiecto capite monstrarem, sitiensq; pocillatore respecto, alijs alterna conniuẽs, bibere flagitarem, atq; haec omnia perfacile obediebam, quae nullo etiam monstrante scilicet facerẽ. Sed uerebar, ne si forte sine magistro, humano ritu hoc ederẽ, pleriq; rati saeuum praesagiũ portendere, uelut monstrũ ostentumq; me obtruncatum, uulturijs opimũ pabulum redderent. Iamq; rumor publice crebuerat, quo conspectum atq; famigerabilẽ meis miris artibus effecerã dominum, hic est qui sodalem conui-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

namq; possidet luctantẽ asinum, saltantẽ asinum, uoces humanas intelligentem, sensum nutibus exprimẽtem. Sed prius est, ut uobis quod initio facere debueram, uel nunc saltem referam, quis iste uel unde fuerit Thyasus (hoc enim nomine meus nuncupabatur dominus) oriundus patria Corintho, quod caput est totius Achaiæ prouinciæ, ut eius prosapia atq; dignitas postulabat, gradatim permensis honoribus quinquennali magistratui fuerat destinatus, & ut splendori capessendorum responderet fascium, munus gladiatorum triduanis spectaculis pollicitus, latius munificentiam suam porrigebat. Deniq; gloriæ publicæ studio, tunc Thessaliam etiam accesserat, nobilissimas feras et famosos ĩde gladiatores cõparaturus. Iamq; ex arbitrio dispositis coemptisq; omnibus, domuitionem parabat, spretis luculentis illis suis uehiculis, ac posthabitis decoris prædarum carpentis, quæ partim contecta, partim reuelata frustra nouissimis trahebantur consequijs, equis etiam thessalicis, & alijs iumentis gallicanis, quibus generosa soboles perhibetur preciosam dignitatem, me phaleris aureis, et fucatis ephippijs, et purpureis tapetis, et frenis argẽteis, et pictilibus balteis, et tintinabulis parguti, exornatũ, ipse residẽs amãtissime, nõnũq̃ cõmissimus affatur sermonibus, atq; ĩter alia pleraq; summe se delectari profitebatur, ꝙ haberet ĩ me simul et conuiuã et uectorẽ. At ubi partim terrestri, partim maritimo itinere confecto, Corinthum accessimus, magnæ ciuium turbæ confluebãt, ut mihi uidebatur, nõ tantũ Thyasi dãtes honori, quàm mei cõspectus cupientes. Nã tanta etiam

ibidem de me fama peruaserat, ut non mediocri quaestui proposito illi modo fuerim, qui cum multos uideret nimio fauore lusus meos spectare gestiētes, obserata fore atq; singulis eorum seorsus admissis, stipes acceptans, non paruas summulas diurnas corradere cōsuerat. Fuit in illo conuenticulo matrona quædā pollēs et opulens, quæ more cætero rorū uisum meū mercata, ac de hinc multiformibus ludicris delectata, per admirationem assiduam paulatim in admirabilem mei cupidinē incidit. Nec ulla uesanæ libidini medelam capiens, ad instar asinariæ Pasiphæs complexus meos ardenter expectabat. Grandi deniq; præmio cū altore meo de pacta est noctis unius cubitum. At ille nequam, ut posset de me suaue prouenire, lucro suo tātum contentus annuit. Iam deniq; cœnati è triclinio domini decesseramus, & iamdudum præstolantem cubiculo meo matronam offendimus. Dij boni qualis ille, quamq; præclarus apparatus, quatuor eunuchi cōfestim puluillis cōpluribus uētose tumentibus pluma delicata terrestrē nobis cubitū præstruunt. Sed et stragula ueste auro ac murice tyrio depicta probe cōsternunt. Ac desuper breuibus admodum, sed satis copiosis puluillis alijs nimis modicis, quis maxillas et ceruices delicatæ muliēris suffulcire cōsuerūt, superstruūt. Nec dominæ uoluptates diutina sua præsentia morati, clausis cubiculi foribus facessunt. At itus cærei præclara micantes luce nocturnas nobis tenebras inalbabant. Tunc ipsa cuncto prorsus spoliata tegmine, tenia quoq;, qua decoras deuixerat papillas lumen propter adsistens de stagneo uasculo multo se se per-

ungit oleo balsamo, meq; indidem largissime perfricat. Sed multo tanta impensius cura etiam nares perfundit meas. Tunc exosculata pressule, non qualia in lupanari solent basiola iactari, uel meretricum posci nummia, uel aductorum negocnummia, sed pura atq; sincera, instruit & blandissimos affatus, amo & cupio, & te solum diligo, & sine te iam uiuere nequeo, & cætera, quis mulieres & alios inducunt, et suas testantur affectiones, capistroq; me deprehensum more quo didicerã reclinat facile. Quippe cum nil noui, nihilq; difficile facturus mihi uiderer, preserti post tantũ temporis tam formosæ mulieris cupientis amplexus obiturus. Nam & uino pulcherrimo atq; copioso memet madefeceram, & unguento flagrantissimo proluuium libidinis suscitaram. Sed angebar plane non exili metu, reputans quemadmodum tantis tamq; magnis cruribus possem delicatam matronã inscendere, uel tam lucida, tamq; tenera & lacte ac melle confecta mẽbra duris ungulis cõplecti, labiasq; modicas ambrosio rore purpurantes tam amplo ore, tamq; enormi, & saxeis dẽtibus deformis sauiari. Nouissime, quo pacto quanquam ex unguiculis perpruriscens mulier, tã uastũ genitale susciperet. Heu me qui dirupta nobili fœmina bestijs obiectus munus instructurus sim mei domini, molles interdũ uoculas, et assidua sauia, et dulces gannitus, cũ morsicãtibus oculis iterauerat illa, et in summa, teneo te inquit, teneo meũ palũbulũ, meũ passerem. Et cũ dicto uanas fuisse cogitationes meas, ineptumq; mõstrat metũ. Arctissime nanq; cõplexa, tũ me prorsus, sed totiũ recipit. Illa

uero

uero quotiens ei parcens nates recellebam, accedens totiens nixu rabido, & spinam prehendens meam adpliciore nexu inhærebat, ut hercules etiã deesse mihi aliquid ad supplendam eius libidinem crederem, nec minotauri matrem frustra delectatã putarem adultero mugiente. Itaq; operosa et peruigili nocte trãsacta, uitata' lucis cõsciẽtia, facessit mulier, cõdicto pari noctis futuræ precio. Nec grauate magister meus uoluptates ex eius arbitrio largiebatur, parti mercedes amplissimas acceptando, parti nouũ spectaculũ domino præparãdo. Incũctãter ei deniq; libidinis meæ totã detegit scænã. At ille liberto magnificæ munerato, destinat me spectaculo publico, & quoniam neq; egregia illa uxor mea propter dignitatem, neq; prorsus ulla alia inueniri poterat, grandi præmio uilis acquiritur aliqua, sententia præsidis bestijs addicta, quæ mecum in corãm publicam populi caueam frequẽtaret. Eius penè talem cognoueram fabulam. Maritum habuit, cuius pater peregre proficiscens mandauit uxori suæ, matri eiusdem iuuenis, quod enim sarcina prægnationis oneratam eam relinquebat, ut si sexus sequioris edidisset foetus, protinus quod esset editum necaretur. At illa per absentiam mariti, natam puellã, insita matribus pietate præuenta, desciuit ab obsequio mariti, eamq; prodidit uicinis alumnandam, regressoq; iam marito, natam necatamq; nunciauit. Sed ubi flos ætatis nuptialem uirgini diem flagitabat, nec ignaro marito dotare filiam pro natalibus quibat, quod solũ potuit, tacitũ secretũ filio suo aperuit. Nã et oppido uerebatur, ne quo casu caloris iuuenilis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

impetu lapsus nescius nesciam sororẽ incurreret. Sed pietatis spectatæ iuuenis, & matris obsequium, & sororis officium religiose dispensat, et arcanis domus uenerabilis silentij custodiæ tradidit, plebeiam faciẽte nus prætendens humanitatem. Sic necessarium sangui nis sui munus aggreditur, ut desolatam uicinam puel lam, parentumq; præsidio uiduatã, domus suæ tutela receptaret. At mox arctissimo, multumq; sibi dilecto contubernali largitus de proprio dotem, liberalissime traderet. Sed hic bene atq; optime plenaq; cum san- ctimonia disposita, feralem fortunæ nutum latere non potuere, cuius instinctu domum iuuenis protinus se di rexit sæua riualitas, et ilico hic eadem uxor eius, quæ nunc bestijs propter hæc ipsa fuerat addicta, cœpit puellã uelut æmulatori, succubamq; primo suspicari, dehinc detestari, dehinc crudelissimis laqueis mortis insidiari. Tale deniq; comminiscitur facinus. Annulo mariti subrepto, rus profecto mittit quendam seruulũ sibi quidem fidelem, sed de ipsa fide pessime merentẽ, qui pullæ nunciaret, quod eam iuuenis profectus ad uillulam uocaret ad se se, addito, ut sola & sine ullo comite quammaturissime perueniret, & ne qua forte nasceretur ueniendi cunctatio, tradit annulum marito subtractum, qui monstratus, fidem uerbis adstipula- retur. At illa mandato fratris obsequens, hæc enim nomen sola sciebat, respecto etiam signo eius, quod offerebatur, gnauiter ut præceptum fuerat incomitata festinat. Sed ubi fraudis extremæ lapsa decipulo la- queos insidiarum accessit, tunc illa uxor egregia, so rorem mariti libidinosæ furiæ stimulis efferata, pri-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

mum quidem nudam flagris ultime uerberat, dehinc quod res erat clamantem quoq;, quod frustra pelliatus indignatione bulliret, fratrisq; nomen sæpius iterante, uelut mentitá atq; cuncta fingentem, titione cãdenti inter media fœmina detruso crudelissime necauit. Tunc acerbæ mortis exciti nuncijs frater & maritus accurrunt, uarijsq; lamentationibus defletam puellam tradũt sepulturæ. Nec iuuenis sororis suæ mortem tam miseram, & quæ minime, ut par erat, illata est, æquo tolerare quiuit animo, sed medullitus dolore cõmotus, acerrimæq; bilis noxio furore perfusus, exin flagrãtissimis febribus ardebat, ut ipsi quoq; iã medela uideretur esse necessaria. Sed uxor, quæ iampridem nomen uxoris cum fide perdiderat, medicum conuenit quendam notæ perfidiæ, qui iam multarum palmarum spectatus prœlijs, magna dexteræ suæ trophæa numerabat. Eiq; protinus L. promittit sestertia, ut ille quidem momentarium uenenum uenderet, illa autẽ emeret mariti sui mortẽ. Quo cõspectu simulatur necessaria præcordijs leniendis, biliq; subtrahẽdæ, illa prænobilis potio, quã sacram doctiores nominant, sed in eius uice subditur alia Proserpinæ sacra saluti. Iamq; præsente familia, etide nonnullis amicis et affinibus, ægroto medicus poculum probe temperatũ manu sua porrigebat. Sed audax illa mulier, ut simul et cõsciũ sceleris amoliretur, et quã despõderat pecuniam, lucraretur corãm detẽto calice, nõ prius inqt medicorũ optime, nõ prius charissimo mihi marito trades istã potiõem, q̃ de ea bonã partẽ hauseris ipse. Vñ eni scio, an noxiũ i ea lateat uenenũ? Quæ res utiq;

te tā prudentē, tamq; doctum uirū nequaquā offen dit, si religiosa uxor circa salutem mariti solicita, necessariam affero pietatem. Qua mira desperatione truculentæ fœminæ repente perturbatur medicus. Excussusq; toto consilio, & ob angustiam temporis spatio cogitandi priuatus, ante quàm trepidatione aliqua, uel contatione ipsa daret malæ conscientiæ suspicionē, indidem de potione gustat ampliter. Quam fidem secutus adolescens, & sumpto calice quod offerebatur, hausit. Ad istum modum præsenti transacto negocio, medicus quamcelerrime domum remeabat, salutifera potione pestem præcedentis ueneni festinans extinguere. Nec eum obstinatione sacrilega, qua semel cœperat, truculenta mulier ungue latius à se discedere passa est, priusquam inquit digesta potione medicinæ euētus probatus appareat. Sed ægre precibus et obsecrationibus eius multum ac diu fatigata, tandem abire cōcessit. Interim perniciem cæcam totis uisceribus furentem, medullæ penitus attraxerant. Multū deniq; saucius, & grauedine somnolenta iam demersus, domum peruadit ægerrime. Vixq; enarratis cūctis ad uxorem, mandat saltem promissam mercedem mortis geminatæ deposceret. Sicq; Elisus uiolenter spectatissimus medicus effudit spiritum. Nec ille tamen iuuenis diutius uitam tenuerat, sed inter fictas mentitasq; lachrymas uxoris pari casu mortis fuerat extinctus. Iamq; eo sepulto, paucas interiectis diebus, quis feralia mortuis litantur obsequia, uxor medici precium geminæ mortis petēs aderat. Sed mulier usquequaq; sui similis fidei supprimēs faciē, prætendēs imaginē blā-

dicule respondit, & omnia prolixe accumulatéq; pollicetur, & statutum præmium sine mora se redditurã constituit, modo pauxillum de ea potione largiri sibi uelle ad incepti negocij persecutionem. Quod plurimum laqueis fraudium pessimarũ uxor inducta medici facile consensit, & quo se gratiorem locupleti fœminæ faceret, properiter domo petita, totam prorsus ueneni pyxidẽ mulieri tradidit. Quæ grandẽ scelerum nacta materiam, longe latéq; cruentas suas manus porrigit. Habebat filiam paruulam de marito, quem nuper necauerat. Huic infantulæ, quod leges necessariam patris successionem deferrent, sustinebat ægerrime, inhiansq; toto filiæ patrimonio, immunebat & capiti. Ergo certa defunctorum liberorũ matres sceleratas hereditates excipere, talem parẽtẽ præbuit, qualem exibuerat uxorẽ, prandióq; commento pro tempore etiam uxorem medici simul & suam filiam ueneno eodem percutit. Sed paruulæ quidem tenuem spiritum, & delicata ac tenera præcordia conficit protinus uirus infestum, at uxor medici dũ noxijs ambagibus pulmones eius pererrat tempestas detestabilis potionis primum suspicata quod res erat, mox urgente spiritu iam certo certior, contendit ad ipsam præsidis domum, magnóq; fidem eius protestata clamore, & populi concitato tumultu, utpote tam immania detectura flagitia, efficit statim sibi simul & domus et aures præsidis patefierẽt. Iãq; ab ipso exordio crudelissimæ mulieris cunctis atrocitatibus diligenter expositis, repẽte mentis nubilo turbine correpta semihiantes adhuc compressit labias, et attritu dentiũ lon

go stridore reddito ante ipsos præsidis pedes exanimis corruit. Nec ille uir alioquin exercitus tam multiforme facinus execratæ ueneficæ dilatione languida passus marcescere, cōfestim cubicularijs mulieris attractis, ui tormentorum ueritatem eruit, atq; illam minus quidē quam merebatur, sed quod dignus cruciatus alius excogitari non poterat, certe bestijs obijciendam pronunciauit. Talis mulieris publicitus matrimonium cōfarraturus, ingentiq; angore oppido suspensus, expectabam diem muneris, sæpius quidem metu mortem mihi uolens consciscere priusquam scelerosæ mulieris contagio macularer, uel infamia publici spectaculi depudescerem. Sed priuatus humana manu, priuatus digitis, ungula rotunda, atq; mutila, gladium stringere nequaquā poteram, planè tenui specula solabar clades ultimas, quod uer in ipso ortu iā gemmulis floridis cuncta depingeret, et iam purpureo nitore prata uestiret, et commodum dirupto spineo tegmine spirantes cinnameos odores promicarēt rosæ, quæ me priori meo Lucio redderēt. Dies ecce muneri destinatus aderat, ad cōseptum caueæ prosequēte populo pōpatico fauore deducor. Ac dum ludicris scænicorum choreis, primitiæ spectaculi dedicantur, tantisper ante portam constitutus. Pabulum lætissimi graminis, quod in ipso germinabat aditu, libens affectabam, subinde curioso oculos patente porta spectaculi prospectu gratissimo reficiens. Nam puelli puellæq; uirenti florentes ætatula forma conspicui, ueste nitidi, incessu gestuosi, græcanicam saltantes pyrricam, dispositis ordinationibus, decoros ambitus inerrabant, nūc in orbe rotatum flexuosi, nū-

in obliquam seriem connexi, et in quadratum patorē cuneati, et in cateruæ dissidium separati. At ubi discursus reciproci multinodes ambages tubæ terminalis cantus explicuit alueo subducto, et complicatis siparijs scæna disponitur. Erat mons ligneus ad istar incliti montis illius, quem uates Homerus idæum cecinit, sublimi instructus fabrica, consitus directis et uiuis arboribus, summo cacumine de manibus fabri fonte manante fluuialis aquas eliquans. Capellæ paucula tondebant herbulas, et in modum Paridis phrygij pastoris in barbaricis amiculis humeris defluentibus, pulchre indusiatus adolescens aurea tiara contecto capite, pecuarium simulabat magisterium. Adest luculentus puer nudus, nisi quod ephœbia chlamida sinistrū tegebat humerum, flauis crinibus usquequaq; conspicuus, et inter comas eius aureæ pinnulæ cognatione simili societate promunebant, quem caduceum & uirgula Mercurium indicabant. Is saltatorie procurrens, malūq; bracteis inauratum dextera gerens, ei qui Paris uidebatur porrigit, quæ mandaret Iuppiter nutu significans, & protinus gradus citule referēs, è conspectu facessit. Insequitur puella uultu honesta, in deæ Iunonis speciem similis. Nā et caput stringebat diadema cādida, ferebat & scœptrū. Irrupit alia, quā putares Mineruam, caput contecta fulgenti galea, et oleaginea corona tegebatur ipsa galea, clipeū attollens, et hastam quatiens, et qualis illa cum pugnat. Super has introcessit alia uisendo decore præpollens, gratia coloris ambrosei designans Venerem, qualis fuit Venus, cum fuit uirgo, nudo et intecto corpore perfectam formosita

tem professa, nisi quod tenui pallio bombicino inūbrabat spectabilem pubem, quam quidem laciniā curiosulus uentus satis amanter nunc lasciuiens reflabat, ut dimota pateret flos ætatulæ, nunc luxurians aspirabat, ut adhærens pressule, membrorum uoluptatem graphice laciniaret. Ipse autem color deæ diuisus in speciem, corpus candidū, quod cœlo demeat, amictus cærulus quod mari remeat. Iā singulas uirgines, quæ deæ putabantur, sui obibant comites. Iunonem quidē Castor et Pollux, quorum capita cassides orbatæ stellarū apicibus insignes contegebant. Sed et isti Castores erant scænici pueri. Hæc puella uarios modulos lasciua concinente tibia procedens, quieta et inaffectata gesticulatione, nutibus honestis pastori pollicetur, si sibi præmium decoris addixisset, sese regnū totius Asiæ tributurā. At illam quam cultus armorū Mineruā fecerat, duo pueri muniebant, præliaris deæ comites armigeri, terror et metus nudis insultantes gladijs. At ponè tergum tibicen hormum canebat belliosum, & permiscens bombis grauibus tinnitus acutos, in modū tubæ saltationis agilis uigorē suscitabat. Hæc inquieto capite & oculis in aspectum minacibus, citato et intorto genere gesticulatione alacri demonstrabat Paridi, si sibi formæ uictoriam tradidisset, fortem tropheisq; bellorū inclitum suis adminiculis futurū. Venus ecce cum magno fauore caueæ in ipso meditullio scænæ circunfuso populo, lætissimorum paruulorum dulce subridens, constitit amœne, illos teretes et lacteos puellos diceres tu cupidines ueros de cœlo uel mari cō modum inuolasse. Nam et pinnulis et sagittulis et ha

bitu cætero formæ præclaræ congruebant, et uelut nu ptiales epulas obituræ dominæ, coruscis prælucebant facibus, & influunt innuptarum puellarum decoræ soboles. Hinc gratiæ gratissimæ, inde horæ pulcherrimæ, quæ iaculis floris serti & soluti deã suã propiciantes, scitissimũ construxerunt chorum, dominæ uoluptatum ueris coma blãdiẽtes. Iã tybiæ multiforabiles cãtus lydios dulciter cõsonant, quibus spectatorũ pectora suaue mulcentibus, longe suauior Venus placide commoueri, cunctantiq; lente uestigio, et leuiter fluctuantes pinnulas, & sensim annutante capite cœpit incedere, molliq; tybiarũ sono delicatis respõdere gestibus, et nũc mite conniuentibus, nũc acre comminantibus gestire pupulis, et nonnunq̃ saltare solis oculis. Hæc ut primum ante iudicis conspectum facta est, nix brachiorũ polliceri uidebatur, si fuisset deabus cæteris antelata, daturam se nuptã Paridi forma præcipuam, suiq; consimilem. Tunc animo uolenti phrygius iuuenis, malũ quod tenebat aureũ uelut uictoriæ calculum, puellæ tradidit. Quid ergo miramini uilissima capita, immo forensia pecora, immo uero togati uulturij, si toti nunc iudices sententias suas precio nũdinantur, cũ rerũ exordio inter deũ et homines agitatum iudicium, corruperit gratia, et originalem sententiã magni Iouis consilijs, electus iudex rusticanus & opilio lucro libidinis uendiderit, cum totius ẽt suæ stirpis exitio. Sic Hercules et aliud sequens iudiciũ inter inclitos achiuorũ duces celebratum, uel cum falsis insimulationibus, eruditione doctrinaq; præpollens Palamedes proditionis damnatur, uel uirtute martia præ

potenti præfertur Vlyxes modicus Aiaci maximo. Quale autem et illud iudiciũ apud legiferos Atheniẽses et Catos illos, et omnis sciẽtiæ magistros? Non'ne diuinæ prudẽtiæ Senex, quem sapiẽtia prætulit cunctis mortalibus deus delphicus, fraude & inuidia nequissimæ factionis circunuentus, uelut corruptor adolescentiæ, quam frenis coercebat, herbæ pestilentis succo noxio peremptus est, relinquens ciuibus ignominiæ perpetuæ maculam? Cum nunc etiam egregij philosophi sectam eius sanctissimam præoptent, et summo beatitudinis studio iurent in ipsius nomen. Sed nequis indignationis meæ reprehendat impetum, secum sic reputans, ecce nunc patiemur philosophantem nobis asinũ, rursus unde discessi reuertar ad fabulam. Postq̃ finitum est illud Paridis iudicium, Iuno quidem cum Minerua tristes, et iratis similes, scæna redeunt, indignationem repulsæ gestibus professæ. Venus uero gaudens et hylaris lætitiam saltando, toto cum choro professa est. Tunc de summo montis cacumine per quandam latentem fistulam in excelsum prorumpit unda croco diluta, sparsimq; defluens pascentis circa capellas odoro ꝑpluit hymbre, donec in meliorẽ maculatæ speciem, caniciem propriam luteo colore mutarent. Iamq; tota suaue flagrante cauea, montem illum ligneum terræ uorago decepit. Ecce quidam miles per mediam plateam dirigit cursum petiturus, populo iam postulante, illam de publico carcere mulierẽ, quam dixi, propter multiforme scelus bestijs esse dãnatam, meisq; præclaris nuptijs destinatã, & thorus genialis scilicet noster futurus accuratissime discernebatur, lectus indica te-

studine perlucidus, plumea congerie tumidus, ueste se=
rica floridus. At ego præter pudorem obeundi publi
ce concubitus, præter contagiũ scelestæ pollutæq; fœmi
næ, metu etiã cruciabar maxime. Sic ipse mecum repu
tans, quod in amplexu uenereo scilicet nobis cohæren
tibus quæcunq; ad exitiũ mulieris bestia fuisset immis
sa, nõ adeo uel prudẽtia solers, uel artificio docta, uel
abstinentia frugi, posset prouenire, ut adiacentem late
ri meo laceraret mulierem, mihi uero quasi indemna
to et innoxio parceret. Ergò igitur nõ de pudore iam,
sed de salute ipsa sollicitus, dum magister meus lectu=
lo probe coaptando destrictus inseruit, et tota familia
partim ministerio uenationis occupata, partim uo-
luptario spectaculo attonita, meis cogitationibus li=
berum tribuebatur arbitrium. Nec magnopere quis=
quam custodiẽdum tam mansuetum putabat asinum,
paulatim furtiuum pedem proferens porta, quæ proxi
ma est potitus, iam cursu me celerrimo proripio. Sex'q;
totis passuũ millibus perniciter confectis, Cõchreas per
uado, quod oppidum adeunt quidem nobilissimæ colo
niæ corinthiẽsium, adluitur autem Aegæo et Saroni=
co mari, ubi portus etiam tutissimum nauium recepta=
culũ magno frequẽtatur populo. Vitatis ergò turbulis
et electo secreto litore propè ipsas fluctuũ aspergines,
in quodam mollissimo arenæ gremio lassum corpus
porrectus refoueo. Nam et ultimam diei metam, cur=
riculum solis deflexerat, et uespertinæ me quieti tra
ditum dulcis somnus oppressit.

Ircat primam fermè noctis uigiliam experrectus pauore subito, uideo praemicantis lunae candore nimio comple tum orbem, commodum marinis emer gentem fluctibus, nactusq; opacae noctis silētiosa secreta, certus ēt summatem deā praecipua maiestate pollere, resq; prorsus humanas ipsius rei prouindentia, nec tantum pecuina & ferina, uerum inanima etiam diuino eius luminis numinisq; nutu uegetari, ipsa etiam corpora terra, coelo, mariq;, nunc incrementis consequenter augeri, nunc decrementis obsequenter imminui, fato scilicet iam meis tot tantisq; cladibus saciato, & spem salutis licet tardam subministrante, augustum specimen deae praesentis statui deprecari, confestimq; discussa pigra quiete, alacer exurgo, meq; protinus purificandi studio, marino lauacro trado, septiesq; submerso fluctibus capite, q̄d eū numerū praecipue religionibus aptissimū diuinus ille Pythagoras prodidit, laetus & alacer deam praepotentem lachrymoso uultu sic apprecabar. Regina coeli, siue tu Ceres alma frugū parēs originalis, quae reptu laetata filiae, uetustae glandis ferino remoto pabulo, miti commostrato cibo, nunc eleusinam glebam percolis, seu tu caelestis Venus, quae primis rerum exordijs sexuum diuersitatem, generato amore sociasti, et aeterna sobole humano genere propagato nunc circunfluo Paphi sacrario coleris, seu Phoebi soror, quae partu ferarum medelis lenientibus recreato, populos tantos educasti,

præclarisq; nunc ueneraris delubris ephesi, seu nocturnis ululatibus horrenda Proserpina, triformi facie laruales impetus comprimens, terræq; claustra cohibens, lucos diuersos inerrans uario cultu propiciaris, ista luce fœminea collustrans cuncta mœnia, & nudis ignibus nutriens læta semina, & solis ambagibus dispensans incerta lumina, quoquo nomine, quoquo ritu, quáq; facie te fas est inuocare, tu meis iã nunc extremis erumnis subsiste, tu fortunã collapsam affirma, tu sæuis exanclatis casibus pausam pacémq; tribue. Sit satis laborũ, sit satis periculorum, depelle quadrupedis diram faciem, redde me conspectui meorum, redde me meo Lucio. Ac siquod offensum numen inexorabili me sæuitia premit, mori saltem liceat, si non licet uiuere. Ad istum modum fusis precibus, et astructis lamentationibus, rursus mihi marcentem animum in eodem illo cubili sopor circunfusus oppressit. Nec dum satis compresseram, et ecce pelago medio, uenerãdos dijs etiam uultus attollens emergit diuina facies. At dehinc paulatim toto corpore perlucidum simulachrũ excusso pelago, ante me constitisse uisum est. Eius mirandam speciem ad uos etiam referre connitar, si tamen mihi disserendi tribuerit facultatem paupertas oris humani, uel ipsum numen eius dapsilem copiam elocutilis facundiæ subministrauerit. Iam primum crines uberrimi prolixiq; & sensim intorti per diuina colla passiue dispersi, molliter defluebant. Corona multiformis uarijs floribus sublimẽ distinxerat uerticem, cuius media quidẽ super frontem planã rotunditas in modũ speculi, uel immo argumẽtum lu-

næ candidum lumen emicabat, dextra leuáq; sulcis insurgentium uiperarum cohibita spicis etiam cereae libus desuper porrectis, multicolor bysso tenui pertexta, nunc albo candore lucida, nunc croceo flore lutea, nunc roseo rubore flammida, & quæ longe, lõgéq; ẽt meũ confutabat obtutũ, palla nigerrima splẽdescens atro nitore, quæ circũm arca remeãs, & sub dextrum latus ad humerum leuum recurrens, umbonis uicem, deiecta parte laciniæ, multiplici cõtabulatione dependula ad ultimas horas, modulis fimbriarum decoriter confluctuabat per intectam extremitatem, & in ipsa eius planitie stellæ dispersæ corruscabãt, earumq; media se mestris luna flãmeos spirabat ignes. Quaqua tamen insignis illius pallæ perfluebat ambitus, indiuiduo nexu corona totis floribus, totisq; constructa pomis, adhærebat. Iam gestamina longe diuersa. Nam dextra quidem ferebat æreum crepitaculum, cuius perangustam laminam in modum balthei recuruatam traiectæ mediæ paucæ uirgulæ, crispante brachio tergeminos iactus reddebant argutũ sonũ. Leue uero cymbiũ dependebat aureum. Cuius ansulæ, qua parte cõspicua est, insurgebat aspis caput extollens arduum, ceruicibus late tumescentibus. Pedes ambrosios tegebant soleæ, palmæ uictricis folijs intextæ. Talis ac tanta spirans Arabiæ felicia germina, diuina me uoce dignata est. En adsum tuis commota Luci precibus rerum natura parens, elementorum omnium domina, sæculorũ progenies initialis, summa numinũ, regina maniũ prima cœlitũ deorũ dearumq; , facies uniformis quæ cæli luminosa culmina,

maris salubria flãmina, inferũ deplorata silẽtia, nutibus meis dispẽso. Cuius numẽ unicũ multiforme specie, ritu uario, noie multiiugo totus ueneratur orbis. Inde primigenij phryges Pessinunticã nominãt deũ matrem, hic autochtones attici cecropeiã Mineruam, illinc fluctuantes Cyprij paphiã Venerẽ, Cretes sagittiferi dictynã Dianam, Siculi trilingues stygiã Proserpinã, Eleusini uetustã deam Cererẽ, Iunonẽ alij, alij Bellonã, alij Hecaten, Rhamnusiã alij, et qui nascentis diei solis incohãtibus illustrãtur radijs Aethiopes, Arijq; priscaq; doctrina pollentes, Aegyptij cerimonijs me proprijs percolẽtes appellãt uero nomine reginã Isidẽ, adsum tuos miserata casus, adsum fauens et propitia, mitte iã fletus, et lamẽtationes omitte, depelle mœrorẽ. Iã tibi prouidẽtia mea illucessit dies salutaris. Ergo igitur iperijs istis meis animũ intẽde sollicitũ. Diem, qui dies ex ista nocte nascetur, æterna mihi nuncupauit religio, quo sedatis hybernis tẽpestatibus, et lenitis maris procellosis fluctibus, nauigabili iã pelago rudẽ dedicãtes carinã primitias cõmeatus libãt mei sacerdotes. Id sacrũ, nec sollicita nec prophana mẽte debebis operiri. Nã meo monitu sacerdos in ipso procinctu põpæ roseã manu dextra sistro cohærẽtẽ gestabit coronã. Incõtãter ergo dimotis turbulis, alacer cõtinuare põpã meã, uolentia fretus, et de proximo clemẽter uelut manũ sacerdotis osculabũdus rosis decerptis, pessimæ mihiq; detestabilis iamdudũ beluæ istius corio te protinus exuo. Nec quicq̃ rerũ mearũ reformides ut arduum. Nã hoc eodẽ momento, quo tibi uenio, simul et tibi præsens quæ sunt conse-

quentia sacerdoti meo per quietem faciẽda praecipio, meo iussu tibi constricti comitatus decedẽt populi, nec inter hylares cerimonias & festiua spectacula, quisq̃ deformem istam, quam geris faciem, perhorrescet, uel figuram tuã repente mutatam sequius interpretatus aliquis maligne criminabitur. Planè memineris, & penita mente conditum semper tenebis, mihi reliqua uitae tuae curricula, adusq; terminos ultimi spiritus ua data. Nec iniurium, cuius beneficio redieris ad homines, ei totum debere quod uiues. Viues autem beatus, uiues in mea tutela gloriosus, & cum spacium saeculi tui permensus ad inferos demearis, ibi quoq; in ipso subterraneo semirotundo, me quam uides Acherontis tenebris interlucentem, stygijsq; penetralibus regnantem, campos elysios incolens ipse, tibi propitiã frequẽs adorabis. Quod si sedulis obsequijs, et religiosis ministerijs, tenacibus castimonijs, numen nostrum promerueris, scies ultra statuta fato tuo spacia, uitam quoq; tibi prorogare mihi tantum licere. Sic oraculi uenerabilis fine prolato, numen inuictum in se recessit. Nec mora, cum somno protinus absolutus, pauore & gaudio, ac dein sudore nimio pmixtus exurgo, summaeq; miratus deae potentis tam claram praesentiã, marino rore respersus, magnisq; imperijs eius intentus, monitionis eius ordinem recolebam. Nec mora cum noctis atrae fugato nubilo, sol exurgit aureus. Et ecce discursu religioso, ac prorsus triũphali, turbulae cõplẽt totas plateas, tãtaq; hylaritudine praeter peculiarẽ meã gestire mihi cũcta uidebãtur, ut pecua ẽt huiuscemodi et totas domos, et ipsum diẽ serena facie gaudere senti

rem. Nam &

rem. Nam & pruinam, dies apricus ac placidus repẽte fuerat insecutus, ut canoræ etiam auiculæ, prolectãte uerno uapore, concentus suaues adsonarent, matrẽ siderum, parentem temporum, orbisq́; totius dominã, blando mulcentes adfamine. Quid quod arbores etiã quæ pomifera sobole fœcũdæ, quæq; earum tantũ et umbra contentæ, steriles austrinis laxatæ flatibus, germine foliorum renidentes, clementi motu brachiorũ dulces strepitus obsibilabant. Magnoq́; procellarũ sedato fragore, ac turbido fluctuũ tumore posito, mare quietas alluuies temperabat. Cœlũ autẽ nubilosa caligine disiecta nudo sudoq́; luminis proprij splendore candebat. Ecce pompæ magnæ paulatim procedũt anteludia, uocibus cuiusq; studijs exornata pulcherrime. Hic incinctus baltheo militem gerabat, illum succinctum chlamyde crepidæ & uenabula uenatorem fecerãt. Alius soccis obauratis, indutus serica ueste, mũdoq́; præcioso, & adtextis capite crinibus, incessu per fluo fœminam mentiebatur. Porrò aliũ ocreis scuto, galea ferroq́; insignem è ludo putares gladiatorio procedere. Nec ille deerat qui magistratum fascibus purpuraq́; luderet. nec qui pallio baculoq́; et baxeis & hircino barbicio philosophum fingeret. nec qui diuersis harundinibus, alter aucupẽ cum uisco, alter piscatorẽ cũ hamo induceret. Vidi et ursam mansuẽ, cultu matronali sella uehebatur, & simiam pileo textili, croceisq́; phrygijs catamiti pastoris specie, aureũ gestantẽ poculũ, et asinũ pinnis adglutinatis adãbulãtẽ cuidã seni debili, ut illũ quidẽ Bellerophõtẽ, hũc aũt diceres pegasum, tñ rideres utrũq;. Inter has

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

oblectationes ludicras populariũ, quæ passim uagabã tur, iã sospitatricis deæ peculiaris põpa moliebatur. Mulieres cãdido splẽdentes amicimine, uario lætantes gestamine, uerno florẽtes coronamine, quæ de gremio per uiã, qua sacer incedebat comitatus, solũ sternebãt flosculis. Aliæq; nitentibus speculis ponè tergũ reuersis uenienti deæ obuium commostrarent obsequiũ. Et quæ pectines eburneos ferentes, gestu brachiorũ, flexúq; digitorum, ornatũ atq; oppexum crinium regalium fingerent. Illæ etiam quæ cæteris unguentis & geniali balsamo guttatim excusso conspergebãt plateas. Magnus præterea sexus utriusq; numerus, lucernis, tædis cæreis, & alio genere ficti luminis siderũ cælestium stirpem. propiciantes, symphoniæ, dehinc suaues fistulæ, tibyæq; modulis dulcissimis personabãt. Eas amœnus lectissimæ iuuentutis ueste niuea & cataclista prænitens sequebatur chorus, carmen uenustũ iterantes, quod camœnarum fauore sollers poeta modulatus edixerat, quod argumentum referebat. Interim maiorum ante cantamenta uotorum. Ibant & dicati magno Serapi tibicines, qui per obliquum calamum ad aurem porrectum dextram, familiarẽ templi deiq; modulum frequentabant, & pleriq; qui facilem sacris uiam dari prædicarent. Tunc influunt turbæ sacris diuinis initiatæ, uiri fœminæq; omnis dignitatis & omnis ætatis, linteæ uestis candore puro luminosi. Illæ limpido tegmine crines madidos obuolutæ. Hi capillum derasi funditus, uerticem prænitentes, magnæ religionis terrena sidera, æreis & argenteis, immo uero aureis etiã sistris argutum tinnitum

constrepentes, & antistites sacrorũ proceres illi, qui candido linteamine cinctum pectoralẽ adusq; uestigia strictim iniecti, potentissimorum deum proferebant insignis exuuias. Quorum primus lucernã claro premicantem porrigebat lumine, nõ adeo nostris consimilem, qua uespertinas illuminant epulas, sed aureum cymbium in medio sui patore flammulam suscitans largiorem. Secundus uestitu quidem similis, sed manibus ambabus gerebat altaria, idest auxilia, qbus nomen dedit proprium, deæ summatis auxiliaris prouidentia. Ibat tertius attollens palmã, auro subtiliter foliatã, nec non mercurialẽ etiam caduceum. Quartus æquitatis ostendebat indicium, deformatam manum sinistrã, porrecta palmula, quæ genuina pigritia, nulla calliditate, nulla solertia prædita, uidebatur æquitati magis aptior q̃ dextra. Idẽ gerebat, & aureum uasculum in modum papillæ rotundatũ, de quo lacte libabat. Quintus aureã uannum aureis congestam ramulis, et alius ferebat amphoram. Nec mora, cum dei dignati pedibus humanis incedere prodeũt. Hic horrendũ, ille superũ cõmeator & inferũ, nũc aurea facie sublimis, attollẽs canis ceruices arduas. anubis, leua caduceũ gerẽs, dextera palmã uirẽtẽ quatiẽs. Cuius uestigiũ continuũ sequebatur bos in erectũ leuata statũ, bos oĩparẽtis deæ fœcũdũ simulacrũ, ꝙ residẽs humeris suis proferebat unus è ministerio beato gressu gestuoso. Ferebatur ab alio cista secretorũ capax, penitus celãs operta magnificæ religionis. Gerebat alius felici suo gremio summi sui numinis uenerandã effigiem, nõ pecoris, non auis, nõ feræ,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

ac ne hominis quidem ipſius conſimulem, ſed ſolerti repertu & ipſa nouitate, reuerendam altioris utcūq; & magno ſilentio tegendæ religionis argumentum ineffabile, ſed ad iſtum planè modum fulgente auro figuratum. Vrnula faberrime cauata fundo quàm rotundo miris extrinſecus ſimulachris ægyptiorum effigiata. Eius orificium non altiuſcule leuatum, in canalem porrectum, longo riuulo prominebat. Ex alia parte uero multum recedens, ſpatioſa dilatatione adhærebat anſa. Quam contorto nodulo ſuperſedebat aſpis ſquameæ ceruicis ſtricto tumore ſublimis. Et ecce præſentiſſimi numinis promiſſa nobis accedunt beneficia, & fata, ſalutemq; ipſam meam gerens ſacerdos oppropinquat ad ipſum præſcriptum diuinæ promiſſionis ornatum, dextra proferens ſiſtrum deæ coronā, mihi etiam Hercules coronam conſequenter, quod tot ac tantis exanclatis laboribus, tot emerſis periculis deæ maximæ prouidentia adluctantem mihi ſæuiſſimam fortunam ſuperarem. Nec tamen gaudio ſubitario commotus, inclementi me curſu proripui, uerēs ſcilicet ne repentino quadrupedis impetu, religionis quietus turbaretur ordo, ſed placido ac prorſus humano gradu, contabundus paulatim obliquato corpore ſanè diuinitus decedente populo, ſenſim irrepo. At ſacerdos, ut reabſe cognoſcere potui, nocturni commonefactus oraculi, miratuſq; congruentiam mandati muneris confeſtim reſtitit, et ultro porrecta dextra ob os ipſum meū coronam exibuit. Tūc ego trepidans aſſiduo pulſu micanti corde, coronā, quæ roſis amœnis intexta fulgurabat, auido ore ſuſceptam, cupidus cupidiſſime de

uoraui, nec me fefellit cœleste promissum. Protinus mihi delabitur deformis & ferina facies, ac primo quidẽ squalẽs pilus defluit, ac dehinc cutis crassa tenuatur, uenter obesus residet, pedũ plãtæ per ungulas in digitos exeunt, manus non iã pedes sunt, sed in erecta porriguntur officia, ceruix procera cohibetur, os et caput rotundatur, aures enormes repetũt paruitatẽ pristinã, dentes saxei redeunt ad humanã minutiẽ, & quæ me potissimũ cruciabat ante cauda, nusquam comparuit. Populi mirantur, religiosi uenerãtur tam euidentem maximi numinis potentiã, & consimilẽ nocturnis imaginibus magnificentiam & facilitatem reformationis, claráq; & consona uoce cœlo manus attendentes testantur tam illustre deæ beneficium. At ego stupore nimio defixus, tacitus hærebam, animo meo tam repentinum, tamq; magnum non capiente gaudium, quid potissimum præfarer primariũ. Vnde nouæ uocis exordium caperem, quo sermonem nunc renata lingua felicius auspicarer, quibus quãtisq; uerbis tantæ deæ gratias agerem. Sed sacerdos utcunq; diuino monitu cognitis ab origine cunctis cladibus meis, q̃q̃ et ipse insigni permotus miraculo, nutu significato, prius præcipit tegẽdo mihi linteã dari laciniã. Nã me, cũ primũ nefando tegmine despoliauerat asinus, cõpressis in arctũ fœminibus, et superstrictus accurate manibus q̃tũ nudo licebat uelamẽto me naturali probe munierã. Tũc ẽ cohorte religiõis unus ĩpigre superiorẽ exutus tunicã, supertexit me celerrime. Quo facto sacerdos uultu geniali, et hercules ꝑhumano, ĩ aspectũ meũ attonitus sic effatur. Multis et uarijs

exāclatis laboribus, magnisq; fortunæ tēpestatibus, et maximis actus procellis ad portum quietis et arā mise ricordiæ Luci tandem uenisti. Nec tibi natales ac ne di gnitas qdē, uel ipsa qua flores usquā doctrina profuit, sed lubrico uirētis ætatulæ ad seruiles delapsus uolupta tes, curiositatis improsperæ sinistrum præmium' repor tasti. Sed utcunq; fortunæ cæcitas, dum te pessimis peri culis discruciat, ad religiosam istam beatitudinem, im prouida produxit malitia. Eat nunc, et summo furo re sæuiat, et crudelitati suæ materiam quærat aliam. Nam in eos, quorum sibi uitas, seruitium, deæ nostræ maiestas uindicauit, non habet locum casus infestus. Quid latrones, quid feræ, quid seruitium, quid asper rimorum itinerum ambages reciprocæ, quid metus mortis quotidianæ nefariæ fortunæ profuit? In tutellā iam receptus es fortunæ, sed uidentis, quæ suæ lucis splē dore cæteros etiam deos illuminat. Sume iam uultum lætiorem, candido isto habitu tuo congruentem, comita re pompam deæ sospitatricis inouanti gradu. Videāt irreligiosi, uideant, et errorem suum recognoscant. En ecce pristinis erumnis absolutus, Isidis magnæ prouidē tia gaudens Lucius de sua fortuna triumphat, quo ta men tutior sis atq; munitior, da nomen huic sanctæ mi litiæ, cuius non olim sacramento etiam rogabaris, teq; iam nunc obsequio religionis nostræ dedica, & mini sterij iugum subi uoluntarium. Nam cum cœperis deæ seruire, tunc magis senties fructum tuæ libertatis. Ad istum modum uaticinatus sacerdos egregius fatigatos anhelitus trahens conticuit. Exin permixtus agminē religioso procedens comitabar sacrarium, totæ ciuitati

notus ac conspicuus, digitis hominum nutibusq; notabilis omnes in me populi fabulabantur. Hunc omnipotentis hodie deæ, numen augustum reformauit ad homines. Felix hercules, et tibi beatus qui uitæ scilicet præcedentis innocentia, fideq; meruerit, tam præclarum de cœlo patrociniũ, ut renatus quodammodo statim sacrorũ obsequio desponderetur. Inter hæc et festorũ uotorũ tumultũ paulatim progressi, iá ripã maris proximamus, atq; ad ipsum illũ locũ quo pridie meus stabulauerat asinus peruenimus. Ibidem simulachris rite dispositis, nauem faberrime factam, picturis miris ægyptiorum circunseptus uariegatam, summus sacerdos, tæda lucida, & ouo, & sulfure, solemnissimas preces de casto præfatus ore, q̃ purissime purificatam, deæ nuncupauit, dedicauitq;. Huius aluei felicis nitens carbasus lintea uotum ingestans progerebat. Ecce literæ uotum instaurabant de noui commeatus prospera nauigatione. Iam malus insurgit. Pinus rotunda splendore sublimis insignis carchesio conspicua, et puppis intorta cerucho, bracteis aureis uestita fulgurabat, omnisq; prorsus carina citro limpido perpolita florebat. Tunc cũcti populi tam religiosi, q̃ prophani, uannos onustas aromatis & huiuscemodi supplicijs certatim congerũt, et insuper fluctus libant intritum lacte confectum, donec muneribus largis, et deuotionibus faustis completa nauis, absoluta strophijs anchoralibus, peculiari serenoq; flatu pelago redderetur. Quæ postquam cursus spacio, prospectum sui nobis incertat, sacrorũ geruli sumptis rursum, quæ quisq; detulerãt, alacres ad phanũ reditum capessum, simili ritu pompæ decori. At

cum ad ipsum iam templum peruenimus, sacerdos maximus, quiq; diuinas effigies progerebant, et qui uenerandis penetralibus pridem fuerant initiati, intra cubiculum deæ recepti disponunt rite simulachra spirantia. Tunc ex his unus, quem cuncti grammatea dicebant, pro foribus assistens, cœtu pastoforũ (quod sacrosancti collegij nomen est) uelut in concionem uocato, indidem de sublimi suggestu, de libro, de literis fausta uota præfatus, principi magno senatuiq; & eqti totiq; Ro. populo nauticis nauibus, quæq; sub imperio mundi nostratis reguntur, renunciat sermone rituq; græciensi ita, λαοῖς ἄφεσις, Quam uocem feliciter cunctis euenire signauit, populi clamor insecutus, exin gaudio delibuti populares talos, uerbenas, corollas feretes. Exosculatis uestigijs deæ, quæ gradibus hærebat argento formata ad suos discedunt lares. Nec tamen sinebat me animus ungue latius indidem digredi, sed intentus deæ specimen, pristinos casus meos recordabar. Nec tamen fama uolucris pigra pinnarum tarditate cessauerat, sed protinus in patria deæ prouidentis adorabile beneficium, meamq; ipsius fortunam memorabilem narrauerat passim, confestim deniq; familiares ac uernulæ, quiq; mihi proximo nexu sanguinis cohærebant, luctu deposito, quem de meæ mortis falso nuntio susceperant, repentino lætati gaudio, uarie quisq; munerabundi, ad meum festinant illico diutinum, reducemq; ab inferis conspectum, quorũ desperata ipse etiã facie recreatus oblationes honestas, æqui boniq; facio, quippe cum mihi familiares, quoad cultum sumptumq; largiter succederet, deferre perspi-

cue curassent. Affatus itaq; ex officio singulis, narratis'q; meis pristinis erumnis, et praesentibus gaudijs me rursum ad deae gratissimum mihi refero conspectum, aedibus'q; conductis intra consumptum templi larem temporarium mihi constituo, deae ministerijs adhuc priuatus appositus, contubernijs'q; sacerdotum indiuiduus, et numinis magni cultor inseparabilis. Nec fuit nox una, uel quies aliqua uisu deae monituq; ieiuna, sed crebris imperijs sacris suis me iamdudũ destinatum, nunc saltem censebat initiari. At ego quanquam cupiẽti uoluntate praeditus, tamen religiosa formidine renitebar. Quod enim sedulo percunctauerã difficile religionis obsequium, & castimoniorum abstinentiam satis arduam, cautoq; circunspectu uitam, quae multis casibus subiacet esse muniendam. Haec indidem mecum reputans, nescio quomodo quanquam festinans differebam. Nocte quadam plenum gremium suum uisus est mihi summus sacerdos offerre. At requirenti quid utiq; istud, respondisse, partes illas de Thessalia mihi missas seruum et meum indidem superuenisse, nomẽne Candidum. Hãc experrectus imaginem diu diu'q; apud cogitationes meas reuoluebã, quid rei portenderet, praesertim cum nullum unquam habuisse me seruũ isto nomine nũcupatum certus essem, ut tamen sese praesagium somni porrigeret, lucrum certum modis significari partium oblatione credebam. Sic anxius et in prouentum prosperiorem attonitus, templi matutinas apertiones operiebar. Ac dum ualuis candentibus reductis in diuersum deae uenerabilem conspectum apprecamur, et per dispositas aras circumiens sacerdos

rem diuinam procurat, supplicamentis solemnibus de penetrali fonte petitum spondeon libat. Rebus iam rite cōsumatis, incohatæ lucis saltationibus religiosi primam nunciantes horam perstrepunt. Et ecce superueniunt de patria, quos ibi reliqueram, famuli, cū me Fotis malis incapistrasset erroribus, cognitis scilicet famulis meis, necnon et equum quoq; illum meum redu centibus, quem diuerse distractum notæ dorsualis cognitione recuperauerant. Quare solertiam somnii tū mirabar, uel maxime quod præter congruentiam lucrosæ pollicitationis, argumento serui Candidi, equum mihi reddidisset colore candidum. Quo facto, idē solicitus sedulum colendi frequentabam ministerium, spe futura beneficijs præsentibus pignerata. Nec minus indies mihi magis magisq; accipiendorum sacrorū cupido gliscebat, summisq; precibus primariū sacerdotem sæpissime conueneram, petens ut me noctis sacræ tandem arcanis initiaret. At ille uir alioquin grauis et sobriæ religionis obseruatione famosus, clemēter ac comiter, & ut solent parentes immaturis liberorum desiderijs modificari, meam differens instantiam, spei melioris solatijs alioquin anxium mihi permulcebat animum. Nam et diem quo quisq; possit initiari, deæ nutu demonstrari, et sacerdotē qui sacra debeat ministrare, eiusdem prouidentia deligi, sumptus etiam cærimonijs necessarios simili præcepto destinari, quæ cuncta nos quoq; obseruabili patientia sustinere censebat, qppe cū auiditati cōtumaciæq; summe cauere, et utrāq; culpā uitare, ac neq; uocatus morari, nec non iussus festinare debere. Nec tamen esse quenq̄ de suo numero tā

perditæ mẽtis, uel immo destinatæ mortis, qui non sibi quoq; seorsum iubente domina, temerariũ atq; sacrilegum audeat ministerium subire, noxamq; letalem cõtrahere. Nam et inferum claustra et salutis tutelam in deæ manu posita, ipsamq; traditionem ad instar uoluntariæ mortis & præcariæ salutis celebrari. Quippe cum transactis uitæ temporibus iam in ipso finitæ lucis numine constitutos, quis tamen tuto possint magna religionis committi silẽtia, numen deæ soleat elicere, et sua prouidentia quodammodo renatos, ad nouæ reponere rursus salutis curricula. Ergò igitur me quoq; oportere cœleste sustinere præceptum, q̃q̃ perspicua euidentiq; magni numinis dignatione iamdudum felicis ministerio nuncupatum destinatumq;, nec secus q̃ cultores cæteri, cibis prophanis ac nefarijs iam nũc temperare, quo rectius ad arcana purissimæ religionis secreta peruaderem. Dixerat sacerdos. Nec impatientia corrumpebatur obsequium meũ, sed intentus miti quiete, et probabili taciturnitate, sedulum quot dies obibã culturæ sacrorum, ministerium. Nec me fefellit, nec lõgi temporis prolatione cruciauit deæ potentis benignitas salutaris. Sed noctis obscuræ non obscuris imperijs euidenter monuit, aduenisse diem mihi semper optabilem, quo me maximi uoti competeret quantoq; sumptu deberẽ procurare supplicamentis, ipsumq; mithrã illum suum sacerdotem præcipuum diuino quodam stellarum consortio (ut aiebat) mihi coniunctum sacrorũ ministrum decernit. Quis et cæteris beniuolis præceptis summatis deæ recreatus animi, nec dum satis luce lucida discussa qete, protinus ad receptaculũ sa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

cerdotis contendo, atq; eum cubiculo suo commodum prodeũtem cõtinuatus saluto, solito constantius destinaueram iam uelut debitum sacris obsequium flagitare. At ille statim ut me conspexit prior, o' Luci, inquit, te felicem, te beatum, quem propitia uoluntate numen augustum tantopere dignatur, et quid inquit iam nũc stas ociosus atq; ipsum demoraris? Adest tibi dies uotis assiduis exoptatus, quo deæ multinominis diuinis imperijs per istas meas manus pijssimus, sacrorũ arcanis insinueris, et iniecta dextera senex cõmissimus ducit me protinus ad ipsas fores ædis amplissimæ, ritúq; solemni apertionis celebrato ministerio, ac matutino pacto sacrificio, de opertis adyti profert quosdã libros literis ignorabilibus prænotatos, partim figuris huiuscemodi animalium, concepti sermonis compẽdiosa uerba suggerentes, partim nodosis et in modum rotæ tortuosis, capræolatimq; condensis apicibus, ac curiositate prophanorum lectione munita indidem mihi prædicat, quæ forent ad usum teletæ necessario præparanda. Ea protinus gnauiter, & aliquanto liberalius, partim ipse, partim per meos socios coemenda procuro. Iamq; tempore, ut aiebat, sacerdos id postulãte, stipatum me religiosa cohorte deducit ad proximas balneas, & prius sueto lauacro traditum præfatus domini ueniam purissime circunrotans abluit, rursumq; ad templum reductum iam duabus diei partibus trãsactis ante ipsa deæ uestigia constituit, secretoq; mandatis quibusdam quæ uoce meliora sunt, illud plane cũctis arbitris præcipit, decem continuis illis diebus cibariam uoluptatem coercerem, neq; ullum, animal es=

ſem et inuinius eſſem. Quis uenerabili continentia rite ſeruatis, iam dies aderat diuino deſtinatus uadimonio, et ſol curuatus intrahebat ueſperam. Tum ecce confluunt undiq; turbæ ſacrorũ ritu uetuſto uarijs qſq; me muneribus onerantes. Tunc ſemotis procul profanis omnibus, linteo rudiq; me contectum amicimine, arrepta manu ſacerdos deducit ad ipſius ſacrarij penetralia. Quæras forſitan ſatis anxie ſtudioſe lector, quid deinde dictum, quid factum. Dicerem, ſi dicere liceret, cognoſceres, ſi liceret audire. Sed parem noxam contraherent aures & linguæ illæ temerariæ curioſitatis. Nec te tamen deſiderio forſitan religioſo ſuſpenſum angore diutino cruciabo. Igitur audi, ſed crede quæ uera ſunt. Acceſſi confinium mortis, & calcato Proſerpinæ limine per omnia uectus elementa remeaui. Nocte media uidi ſolem candido corruſcantem lumine, deos inferos, et deos ſuperos. Acceſſi coràm, et adoraui de proximo. Ecce tibi rettuli, quæ quamuis audita, ignores tamen neceſſe eſt. Ergò quod ſolum poteſt ſine piaculo ad profanorum intelligentias enuntiari, referam. Mane factum eſt, & perfectis ſolemnibus, proceſſi duodecim ſacratus ſtolis, habitu quidem religioſo ſatis, ſed effari de eo nullo uinculo prohibeor. Quippe quod tunc temporis uidere præſentes plurimi. Nanq; in ipſo ædis ſacræ meditullio, ante deæ ſimulacrũ conſtitutũ tribunal ligneũ iuſſus ſuperſtiti, biſſina quidem, ſed floride depicta ueſte conſpicuus, et humeris dependebat. Ponè tergum talorum tenus preciosa clamyda. Quãquã tamen uiſeres, colore uario circũnotatis inſignibar animalibus. Hic dracones in=

dici, inde gryphes hiperborei, quos in speciem pinnatæ alitis generat mundus alter. Hanc olimpiacā stolam sacrati nuncupant. Ad manum dextram gerebā flammis adultam facem, & caput decore corona cinxerat, palmæ candidæ folijs in modum radiorū prosistentibus. Sic ad instar solis exornatus & in uicem simulacri constituto, repente uelis reductis in aspectū populus errabat. Ex hinc festissimū celebraui natalē sacrorū, et suaues epulæ et faceta cōuiuia. Dies etiam tertius pari cerimoniarū ritu celebratus, et ientaculū religiosum et teletæ legitima cōsumatio. Paucis dehinc ibidem cōmoratus diebus īexplicabili uoluptate simulacri diuini perfruebar, irremunerabili quippe beneficio pigneratus. Sed tamen deæ monitu, licet non plene, tamen pro meo modulo supplicue gratijs ꝑsolutis, tardam satis domuitionem cōparo, uix equidem abruptis ardentissimi desiderij retinaculis. Prouolutus deniq; ante cōspectū deæ, et facie mea diu tersis uestigijs eius lachrymis obortis, singultu crebro sermonē interficiēs, et uerba deuorās animo. TV Quidē sancta et humani generis sospitatrix perpetua, semper fouēdis mortalibus munifica, dulcē matris affectionem miserorū casibus tribuis. Nec dies, nec qes ulla, ac ne momētū qdē tenue tuis transcurrit beneficijs ociosum, quin mari terraq; protegas homines, & depulsis uitæ procellis salutarem porrigas dextram, qua fatorum etiam inextricabiliter contorta retractas licia, et fortunæ tempestates mitigas, & stellarum uarios meatus cohibes. Te superi colunt, obseruant inferi. tu rotas orbem, luminas solem, regis mundum, calcas tartarū.

Tibi respondent sidera, redeunt tempora, gaudent numina, seruiunt elementa, tuo nutu spirant flumina, nutriũtur nubila, germinant semina, crescũt germina. Tuam maiestatem perhorrescunt aues cœlo meãtes, feræ montibus errantes, serpẽtes solo latentes, beluæ põto natantes. At ego referendis laudibus tuis exilis ingenio, & adhibendis sacrificijs tenuis patrimonio, nec mihi uocis ubertas ad dicenda, quæ de tua maiestate sentio sufficit, nec ora mille, linguæq; totidem, uel indefessi sermonis æterna series. Ergo quod solũ potest religiosus quidẽ, sed pauper alioqn, efficere curabo diuinos tuos uultus, numenq; sanctissimũ intra pectoris mei secreta conditũ, perpetuo custodiens imaginabor. Ad istũ modũ deprecato summo numine, cõplexus mithrã sacerdotẽ, et meũ iam parentẽ, colloq; eius multis osculis inhærens, ueniam postulabã, quod eum condigne tantis beneficijs munerari nequirẽ. Diu deniq; gratiarũ gerendarũ sermone prolyxo commoratus, tandẽ digredior, & recta uia patriũ larẽ reuisurus meũ post aliquantulũ tẽporis contendo, paucisq; post diebus, deæ potentis instinctu, rapti cõstrictis sarcinulis, naue conscensa, Romã uersus profectionẽ dirigo, tutusq; prosperitate uentorũ ferentiũ hausi portum celerrime. Ac dehinc carpẽto puolaui, uesperáq;, quã dies insequebatur iduum decembrium, sacrosanctam istam ciuitatem accedo. Nec ullum tam præcipuum mihi exinde studium fuit, quàm quotidie supplicare summo numini reginæ Isidis, quæ de templi situ sumpto nomine campensis summa cum ueneratione propiciatur. Eram deniq; cultor assiduus fani quidem

aduena, religionis autem indigena. Ecce transcurso signifero circulo sol magnum annum compleuerat, & quietem meam rursus interpellat numinis benefici cura peruigilis. Et rursus teletæ, rursus sacrorū commonet. Mirabar quid rei temptaret, quid pronuntiaret futurum, quidni plenissime iā dudū uidebar initiatus. Ac dum religiosum scrupulum partim apud sensum meum disputo, partim sacratorum consilijs ex animo nouū mirumq; planè comperior, deæ quidē me tantū sacris imbutum, ac magni dei deumq; summi parētis inuicti osiris nec dū sacris illustratū, q̄q̄ enim cōnexa, immo uero unica ratio numinis religionisq; esset, tamē teletæ discrimē interesse maximū, prohinc me quoq; peti magno etiā deo famulū sentire deberem. Nec diu res in ambiguo stetit. Nā proxima nocte uidi quendā de sacratis linteis intectū, qui thyrsos et hederas, et tacēda quædā gerēs, ad ipsos meos lares collocaret, et occupato sedili meo religionis amplæ denūciaret epulas. Is ut agnitionē mihi scilicet certo aliquo sui signo subministraret, sinistri pedis talo paululū reflexo cōtabūdo clemēter īcedebat uestigio. Sublata est ergo post tā manifestā domini uolūtatē ambiguitatis tota caligo, & ilico deæ matutinis perfectis salutationibus, summo studio percontabar singulos, ecqui uestigium similis ut somnium, nec fides abfuit. Nam de pastoforis unum conspexi, statim præter indiciū pedis cæteros etiā statu atq; habitu examussim nocturnæ imagini cō gruentē, quē Asininū Marcellū uocitari cognoui, postea reformationis meæ non alienum nomē. Nec moratus conueni protinus eum

nus eum

nus eũ sanè nec ipsum futuri sermonis ignarũ. Quippe iam dudum consimili præcepto sacrorum ministrãdorum commonefactum. Nam sibi uisus ẽ quiete proxima, dum magno deo coronas exaptat & de eius ore, quo singulorum fata dictat, audisset, mitti sibi Maaurensem, sed admodum pauperem, cui statim sua sacra deberet ministrare. Nam & illud studiorum gloriam, & ipsi grande compendium sua comparari prouidentia. Ad istum modum desponsus sacris, sumptuum tenuitate arcta uotum meum retardabar. Nam uiriculas patrimonij peregrinationis attriuerant impensæ, & erogationes urbicæ pristinis illis prouincialibus antistabant. Plurimum ergo duritia paupertatis intercedente, quod ait uetus prouerbium, inter sacrum & saxum positus cruciabar. Nec secius tamen identidem numinis premebar instantia. Iamq; sæpicule non sine magna turbatione stimulatus postremo iussos, ueste ipsa mea quamuis paruula distracta, sufficientem corrasi summulam, & idipsum præceptũ fuerat specialiter. An tu inquit siquam rem uoluptati struendæ molireris, laciniis tuis nequaquã parceres. Nũc tantas cærimonias aditurus impœnitendæ te pauperiei cunctaris committere? Ergò igitur cunctis affatim præparatis, rursus decem diebus inanis contentus cibis insuper etiam de Serapis principalis dei nocturnis orgijs illustratus, plena iam fiducia germanæ religionis obsequium diuinum frequentabam. Quæ res summum peregrinationi meæ tribuebat solatium, nec minus etiam uictum uberiorem subministrabat, quidni spiritu fauentis euentus quæsticulo forensi nutrito,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

per patrocinia sermonis romani. Et ecce post paucu-lũ tempus inopinatis & usquequaq; mirificis impe-rijs domini rursus interpellor, et cogor tertiam quoq; teletam suscitare. Nec leui cura sollicitus, sed oppido suspensus animi, mecum ipse cogitationes exercitus co-gitabam, quorsus noua haec & inaudita se coelestiũ porrigeret intentio, quid subsiciuũ quamuis iteratae iam traditioni remansisset. Nimirum perperam, uel minus plene cõsuluerunt in me sacerdos utriq;, et her cules iam de fide quoq; eorum opinari coeptabam se-quis, quo me cogitatiõis aestu fluctuantẽ ad instar insa niae percitũ sic instruxit nocturna diuinatione clemẽs imago, nihil est inquit, quod numerosa serie religio-nis quasi quicquam sit prius omissum terreare, quin assidua ista numinũ dignatione laetum capesse gaudi-um, & potius exultanter futurus, quod alij uel semel uix conceditur, teq; de isto numero merito praesume semper beatum. Coeterũ futura tibi sacrorum tradi tio pernecessaria ẽ, si tecum nunc saltem reputaueris, exuuias deae, quas in prouincia sumpsisti in eodem fa-no depositas perseuerare, nec te Romae diebus solem-nibus, uel supplicare his, uel cum praeceptum fuerit, felici illo amictu illustrari posse. Quod felix itaq; ac faustum salutareq; tibi sit, animo gaudiali rursum sa cris initiare dijs magnis authoribus. Hactenus diuini somnij suada maiestas quod usus foret pronunciauit. Nec deinceps postposito, uel in supinam procrastina-tionẽ reiecto negocio, statim sacerdoti meo relatis quae uideram, in animae protinus castimoniae iugum subeo, et lege perpetua praescriptis illis decem diebus spon-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

tali sobrietate multiplicatis, instructum teletæ comparo, largitus, ex studio pietatis magis, quàm mensura rebus collatis. Nec hercules laborũ me sumptuumq; quicquam pœnituit, quidni liberali domini prouidentia iam stipendijs forensibus bellule fotum. Deniq; post dies admodum pauculos deus deũm magnorum potior, & maiorum summus, & summorũ maximus, et maximorũ regnator Osiris, non in alienam quippiam personam reformatus, sed coràm suo uenerando me dignatus affamine per quietem præcipere uisus est, quàm nunc incontanter gloriosa in foro redderem patrocinia, nec extimescerem maliuolorum disseminationes, quas studiorum meorum laboriosa doctrina ibi deseruiebat. Ac ne sacris suis gregi cætero permixtus deseruirem in collegium, me pastoforum suorũ, immo inter ipsos decurionum quinquennales elegit. Rursus deniq; quàm raso capillo collegi uetustissimi, & sub illis Syllæ temporibus conditi munia, non obũbrato uel obtecto caluicio, sed quoquo uersus obuio, gaudens obibam.

FINIS.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

L. APVLEII MADAVRENSIS FLORIDORVM LIBER PRIMVS.

T fermè religiosis uiantium moris est, cum aliquis lucus, aut aliquis locus sanctus in uia oblatus est, uotum postulare, portum apponere, paulisper assidere, ita mihi ingresso sanctissimam istam ciuitatem, quanquam oppido festine, præfanda uenia, & habenda oratio, & inhibenda properatio est. Neq; enim iustius religiosam moram uiatori obiecerit, aut ara floribus redimita, aut spelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata, uel enim colliculus sepimine consecratus, uel truncus dolamine effigiatus, uel cæspes libamine humigatus, uel lapis unguine delibutus. Parua hæc quippe & quanquam paucis percontantibus adorata, tamen ignorantibus transcursa. At non itidem maior meus Socrates. Qui cum decorum adolescentem & diutule tacentem conspicatus foret, ut te
>> uideá, inquit, aliquid eloquere scilicet Socrates tacen-
>> tem hominem non uidebat. Etenim arbitrabatur homines non oculorum, sed mentis acie, et animi obtutu considerãdos, nec ista re cum plautino milite congruebat, qui ita ait.

>> Pluris est oculatus testis unus, quàm auriti decem.

Immo enim uero hunc uersum ille ad examinandos homines conuerterat. Pluris est auritus testis unus, q̃ oculati decem, Cæterum si magis pollerent oculorum quàm animi iudicia, profecto de sapientia foret aqui

læ concedendum. Homines enim neq; longule dissita, neq; proxime adsita possumus cernere, uerum omnes quodammodo cæci sumus, ac si ad oculos & obtutum istum terrenum redigas, & hebetem profecto uerissime poëta egregius dixit, uelut nebulam nobis ob oculos offusam non cernere nos nisi intra lapidis iactum ualere. Aquila enimuero cum se nubium tenus altissime sublimauit euecta alis, totum istud spacium qua pluitur & ningitur, ultra quod cacumen nec fulmini nec fulguri locus est, in ipso ut ita dixerim solo ætheris & fastigio hyemus. Cum igitur eò sese aqla extulit nutu elementi leuorsum uel dextrorsum tanta mole corporis labitur, uelificatas alas quo libuit aduertēs modico caudæ gubernaculo idē cuncta despicies, ibidē pēnarū eminus idefessa remigia, ac paulisper cōtabūdo uolatu penè eodē loco pēdula circūtuetur, et quærit quorsus potissimum in prædam superne sese ruat fulminis uice. De cœlo improuisa simul campis pecua, simul montibus feras, simul homines urbibus uno obtutu sub eodē īpetu cernēs unū rostro transfodiat, unum unguibus inuncet, uel agnū incuriosum, uel leporem meticulosum, uel quocunq; esui animatum uel lanatum fors obtulit. Hiagnis fuit, ut fando accepimus, Marsiæ tibicinis pater et magister, rudibus adhuc musicæ seculis, solus ante alios cantus canere. Nondum quidem tam indefessa anima sono, nec tam pluriformi modo, nec tam mulforatili tibia. Quippe adhuc ars ista repertu nouo commodū oriebatur, nec quicquam omnium est quod possit in primordio sui perfici. Sed in omnibus fermè ante est

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

ſpei rudimentum, quàm rei experimentum. Prorſus igitur ante Hiagnim nihil aliud pleriq; callebant, quàm Virgilianus opilio, ſeu buſequa,

Stridenti miſerum ſtipula diſperdere carmen.

Quod ſiquis uidebatur paulo largius in arte promouiſſe, ei quoq; tamen mos fuit una tibia, uelut una tuba perſonare. Primus Hiagnis in canendo manus diſcapedinauit. Primus duas tibias uno ſpiritu animauit. Primus leuis & dextris foraminibus acuto tinnitu, et graui bombo concentum muſicum miſcuit. Eo genitus Marſias cum in artificio patris foret tibicinus, phryx cætera & barbarus, uultu ferino trux, hiſpidus, multibarbus ſpinis et pilis obſitus, fertur, pro nefas, cum Apolline certauiſſe. Therſites cũ decoro, agreſtis cum erudito, belua cum deo, Muſæ cum Minerua diſſimulamenti gratia iudices aſtitere, ad deridendã ſcilicet monſtri illius barbariam, nec minus ad ſtoliditatem puniendam. Sed Marſias quod ſtultitiæ maximum ſpecimen eſt non intelligens ſe deridiculo haberi priuſq̃ tibias occiperet inflare, prius de ſe et Apolline quædam deliramenta barbare effutiuit, laudãs ſeſe, quod erat et coma relicinus, et barba ſqualidus, et pectore hirſutus, et arte tibicen, et fortunæ egenus, contra Apollinẽ (ridiculum dictu) aduerſis uirtutibus culpabat, quod Apollo eſſet & coma intonſus, et genis gratus, et corpore glabellus, et arte multiſcius, et fortuna opulentus. Iam primum, inquit crines eius præmulſis antiis promulſis caproneis, anteuentuli et propendulẽ corpus totũ gratiſſimũ, mẽbra nitida, lingua fatidica, ſeu tute oratione, ſeu uerſibus malis utrobiq; facundia

æquiparari. Quid q; et uestis textu tenuis, tactu mollis, purpura radians? Quid q; et lyra eius auro fulgurat, ebore cãdidat, gemmis uariegat. Quid q; et doctissime, et gratissime cantilat. Hæc omnia, inquit blandimenta nequaq̃ uirtuti decora, sed luxuriæ accommodata, circa corporis sui qualitatẽ præ se maximam speciem ostentare. Risere musæ cum audirent hoc genus crimina sapienti exoptanda, Apollini obiectata, et tibianẽ illũ certamine superatum, uelut ursum bipedem, corio execto nudis et laceris uisceribus reliquerunt. Ita Marsias in pœnã cecinit et cecidit. Enimuero Apollinem tã humilis uictoriæ peditum est. Tibicen quidã fuit Antigenidas omnis uoculæ melleus modulator, et idẽ omnimodis peritus modificator, seu tu uelles æoliũ simplex, seu Asinũ uariũ, seu Lydiũ querulũ, seu Phrygium religiosum, seu Doriũ bellicosum. Is igitur cum esset in tibicinio apprime nobilis, nihil æque se laborare et animo angi et mẽte dicebat, q̃ quod monumẽtarij ceraulæ tibicines dicerẽtur. Sed ferret equo animo hãc nominum cõmunionẽ, si mimos spectauisset. Animaduerteret illic penè simili purpura, alios præsidere, alios uapulare. Itidem si munera nostra spectaret. Nã illic quoq; uideret hominem præsidere, hominem depugnare, togam quoq; parari et uoto funeri. Item pallio cadauera operiri, et philosophos amiciri. Bono enim studio in theatrũ conuenistis, ut qui sciatis nó locum authoritatẽ derogare orationi, sed cũ primus hoc spectaculũ esse quid in theatro deprehendas. Nã si minus est, riseris, funere plus timueris. Si comœdia est, faueris. Si phus, didiceris. Indigẽs populosa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

cultoribus, et finibus maxima, procul à nobis ad orientem siti, prope oceani reflexus, et solis exortus primus sideribus, ultimis terris super ægyptios eruditos, et Iudæos supstitiosos, et Nabatheos mercatores, et fluxos uestiũ Arsacidas, et frugũ pauperes Sythicos, et odorũ diuites Arabas. Eorũ igitur indorum nõ æque miror eboris strues, et piperis messes et cinnami merces, & ferri temperacula, & argenti metalla, et auri fluenta. Nec, quod Ganges apud eos unus omnium amnium maximus.

Eous regnator aquis in flumina centum
Discurrit, centum ualles illi oráq; centum
Oceaniq; fretis centeno iungitur amni.

Nec, quod iisdem Indis ibidem sitis ad nascentem diẽ, tamen in corpore color noctis est. Nec, quod apud illos immensi dracones cum immanibus elephantis pari periculo in mutuam perniciem concertant. Quippe lubrico uolumine indepti reuinciunt, et illis expedire gressum nequientibus, uel omnino abrumpere tenacissimorum serpentium squameas pedicas, necesse sit ultionem à ruina molis suæ petere, ac retentores suos toto corpore oblidere. Sunt apud illos uaria colentiũ genera, libentius ego de miraculis hominum, quàm naturæ disseruerim, est apud illos gẽs, quæ nihil amplius quàm bubulcitare nouere, idq; ad cognomen illis bubulcis inditũ. Sunt et mutãdis mercibus callidi, et obeundis prælijs strenui, uel sagittis eminus, uel ensibus cominus. Est præterea genus apud illos præstabile, gymnosopistæ uocantur, hos ego maxime admiror, quod homines sunt periti, non propagandæ uitis, nec ino-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

culandas arbores, nec proſcindẽdi ſoli. Non illi norũt aruum colere, uel aurũ colare, uel equũ domare, uel taurum ſubigere, uel ouẽ, uel capram tondere uel paſcere, quid igitur eſt? Vnum pro his omnibus norunt, ſapientiam percolunt, tam magiſtri ſenes, quàm diſcipuli iuniores. Nec quicquam æque penes illos, quàm quod torporem animi et ociũ oderunt. Igitur ubi menſa poſita prius, quàm edulia apponantur, omnes adoleſcentes ex diuerſis locis & officijs ad dapem conueniunt. Magiſtri perrogant, quod factum à lucis ortu ad illud diei bonũ fecerit. Hic alius ſe commemorat, inter duos arbitrum delectum, ſanata ſimultate, recõciliata gratia, purgata ſuſpicione, amicos ex infenſis reddidiſſe, itidem alius, ſeſe parentibus quippiam imperantibus obediſſe, et alius aliquid meditatione ſua repperiſſe, uel alterius demonſtratione didiciſſe. Deniq; cæteri commemorant. Qui nihil habet ad offerre cur prandeat, impranſus ad opus foras extruditur. Alexandro illi longe omnium excellentiſſimo regi, cui ex rebus actis & auctis cognomentum magni inditum eſt, ne uir unicam gloriam adeptus ſine laude unquam nominaretur, nam ſolus à condito æuo quantum hominum memoria extat inexuperabili imperio orbis auctus fortuna ſua maior fuit, ſucceſſúsq; eius ampliſſimos & prouocauit ut ſtrenuus, & æquiparauit ut meritus, & ſuperauit ut melior, ſolusq; ſine æmulo clarus, adeo ut nemo audeat uirtute eius uel ſperare fortunam, uel optare. Eius igitur Alexandri multa ſublimia facinora & præclara edita fatigaberis admirando uel belli auſa, uel domi pro

uiſa, quæ omnia aggreſſus eſt meus Clemens eruditiſſimus & ſuauiſſimus poetarũ pulcherrime carmine illuſtrare. ſed in primis illud præclarum Alexandri quod imaginem ſuam, quo certior poſteris proderetur, noluit à multis artificibus uulgo contaminari, ſed edixit uniuerſo orbi ſuo nequis effigiem regis temere aſſimularet ære, colore, cælamine, quin ſæpe ſolus eã Polychletus ære duceret, ſolus Apelles coloribus deliniaret, ſolus Pyrgoteles cælamine excluderet. Præter hos tres multo nobiliſſimos in ſuis artificijs ſiquis uſpiã reperiretur alius ſanctiſſimi imagini regis manus admolitus haud ſecus in eum, q̃ in ſacrilegum uindicaturus. Eo igitur omniũ metu factum, ſolus Alexãder ut ubiq; imaginum ſumus eſſet, utiq; omnibus ſtatuis, et tabulis, et toreumatis, idem uigor acerrimi bellatoris, idem ingenium maximi honoris, eadem forma uiridis iuuentæ, eadem gratia relicinæ frontis cerneretur. Quod utinam pari exemplo Phi*ne dictum ualeret, nequis imaginem eius temere aſſimularet, uti pauci boni artifices, ijdem probe eruditi, omnifariam ſapientiæ ſtudium contemplarentur, neu rudes, ſordidi, imperiti, pallio tenus philoſophos imitarentur, & diſciplinam regalem tam ad benedicendum q̃ ad beneuiuẽdum repertam, maledicendo, et ſimiliter uiuẽdo contaminarent, quod utrunq; ſcilicet perfacile eſt. Quæ enim facilior res, q̃ linguæ rabies, et uilitas morum, alter ex aliorum contemptu, alter ex ſui, nam uiliter ſemetipſum colere, ſui contemptus eſt, barbare alios inſectari audiẽtium contumelia eſt. An nõ ſummã contumeliã uobis imponit, qui uos arbitratur male

dictis optimi cuiusq; gaudere, q uos existimat mala et
uitiosa uerba nõ intelligere, aut si intelligatis boni cõ
sulere, quis ex rupiconibus, baiulis, tabernarijs tã in-
fans est, ut si pallium accipere uelit, disertus maledicat?
Hic enim plus tibi debet q̃ dignitati, q̃q̃ nec hæc illi sit
cum alijs promiscua. Nam ex innumeris hominibus
pauci senatores, ex senatoribus pauci nobiles genere, et
ex his cõsularibus pauci boni, et adhuc ex bonis pauci
eruditi. Sed ut loquar de solo honore, nõ licet insignia
eius uestitu, uel calciatu temere usurpare. Siquis forte
in hoc pulcherrimo cœtu ex illis inuisoribus meis, ma
lignus sedet. (Quoniam in magna ciuitate hoc quoq;
genus inuenitur, q meliores obtrectare malint q̃ imita
ri, et quorũ similitudinem desperent, eorũdẽ affectent
simultatem, scilicet uti q suo nomine obscuri sunt, meo
innotescant). Si qui igitur ex illis libitinis splendidissi
mo huic adiutorio, uelut quædam macula sese immi
scuit, uelim paulisper suos oculos per hũc incredibilẽ
cõsessum circũferat, cõtẽplatusq; frequẽtiam tantam,
quanta ante me in auditorio philosophi nunq̃ uisitata
est, reputet cũ animo suo quãtum periculũ conseruãdæ
existimationis hic adeat, q contemni nõ consueuit cum
sit arduum et oppido difficile, uel modicæ paucorũ ex
pectationi satisfacere, præsertim mihi, cui et ante par-
ta existimatio, et uestra de me benigna præsumptio,
nihil non quicq̃ sinit diligenter, ac de summo pectore
hiscere. Quis enim uestrũ unũ mihi solœcismum igno
uerit? Quis uel unam syllabam barbare pronuncia
tam donauerit? Quis incondita & uitiosa uerba teme
re quasi delirantibus oborientia permiserit blatera-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

re? Quae tamen alijs facile & sane meritissimo ignoscitis. Meum uero unumquodq; dictum acriter examinatis, sedulo pensiculatis, ad limam et lineā certam redigitis, cum torno et cothurno iterum comparatis, tantum habet uilitas excusationis, quantum dignitas difficultatis. Agnosco igitur difficultatem meam. Nec deprecor quin sic existimetis, nec tamen uos parua quædam, & parua similitudo falsos animi habeat, quoniam quædam, ut sæpe dixi, palliata mendicabula obambulant, præco cum proconsule & ipse tribunal ascendit, et ipse togatus illic uidetur, & quidem perdiu stat, aut ambulat, aut pleruncunq; contentissime clamitat. Enim uero ipse proconsul moderata uoce rarenter, & sedens loquitur, et plerunq; de tabella legit. Quippe præconis uox garrula ministerium est, proconsulis autē tabella sententia est, quæ semel lecta, neq; augeri litera una, neq; autem minui potest, sed utcunq; recitata est, ita prouinciæ instrumento refertur. Patior et ipse in meis studijs aliquam pro meo captu similitudinem. Nā quodcunq; protuli ad uos exceptum, ilico & lectum est, nec reuocare illud, nec ante mutare, nec emendare mihi quicquam licet, quo maior religio dicendi habenda est, et quidem non in uno genere studiorum, plura enim mea extant in camœnis, quàm Hyppiæ in opificijs operibus. Quid istud sit aio attendatis diligentius, & accuratius disputabo.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

FLORIDORVM LIBER SECVNDVS.

u

T Hippias è numero sophistarum est, artiũ multitudine prior omnibus, eloquentia nulli secundus, ætas illi cum Socrate, patria uel genus ignoratur, gloria uero magna, fortuna modica, sed ingeniũ nobile, memoria excellens, studia uaria, æmuli multi. Venit Hippias iste quondam certamine olympio Pisam, non minus cultu uisendus, quàm elaboratu mirandus, omnia, secum quæ habebat, nihil eorum emerat, sed suis sibi manibus confecerat, & indumenta quibus indutus, et calciamenta quibus erat insutus, et gestamina quibus erat conspicuas. Habebat indutui ad corpus tunicam interuleam, tenuissimo textu, triplici licio, purpura duplici, ipse eam sibi solus domi texuerat. Habebat cinctui baltheum, quod genus pictura babylonica miris coloribus uariegatum. Nec in hac eum opera quisquam adiuuerat. Habebat amictui palliũ candidũ, quod superne circumiecerat. Id quoq; pallium cooperatoris ipsius laborem fuisse. etiam pedum tegumenta, crepidas sibimet compegerat, et annulum in leua aureum faberrimo signaculo quem ostentabat, ipse eius annulli et orbiculum circulauerat, et pallam clauserat, et gemmam insculpserat. Nondum omnia eius cõmemoraui. Etenim non pigebit me commemorare, qđ illum non puditũ est ostentare, qui magno inceptu prædicauit fabricatum semet sibi. Ampullã quoq; olea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

riam quam gestabat, lenticulari forma, tereti ambitu,
pressula rotunditate, iuxtaq; honestam strigileculam,
recta fatigatione clausulæ, flexa tubulatione ligulæ,
ut & ipsa in manu capulo moraretur, & sudor ex
ea riuulo laberetur. Quis tum non laudauit homi-
nẽ tã numerosa arte multisciũ? totiugi sciẽtia ma=
gnificum, tot utensilium peritia dædalum? Quin &
ipse Hippiam laudo, sed ingenij eius fœcunditatem
malo doctrinæ, quàm supellectilis multiformi instru
mento æmulari, fateorq; me sellularias quidem artes
minus callere. Vestẽ de texterna emere, baxeas istas
de suterna præstinare. Enimuero annulum nec gesta
re, gemmam & aurum iuxta plumbum & lapillos
nulli æstimaræ. Strigilem et ampulam, cæteraq; bal=
nei utensilia nundinis mercari. Prorsum enim non eo
inficias, nec radio, nec subula, nec lima, nec torno,
nec id genus ferramenta uti nosse, sed pro his præ-
optare me fateor uno chartario calamo me reficere
poëmata, omnigenus aptus uirgæ, lyræ, socco, cothur=
no. Item satyras ac geryppos. Item historias uarias
rerum, necnon rationes laudatas disertis, necnõ dia=
logos laudatos philosophis, atq; hæc alia & eiusdẽ
modi tam græce quàm latine gemino uoto, pari stu=
dio, simili stilo. Quæ utinam post se me quidem non
singulatim ac discretim, sed cunctim & concertatim
tibi proconsul uir optime offerre, ac prædicabili testi
monio ad omnem nostram camœnam frui non her
cule penuria laudis, quæ mihi dudum integra, &
florens per omnes antecessores tuos ad te reseruata ẽ.
Sed quoniam nulli me probatiorem uolo, quanquam

ipse ante omnes merito probo. Sic enim natura cõprobatum est, ut eum quem laudes, & ames. Porrò quẽ ames, laudari te ab illo uelis. Atq; ego me dilectorem tuum profiteor. Nulla tibi priuatim, sed omni publicitus gratia obstrictus. Nihil quippe à te impetraui, quia nec postulaui. Sed philosophia me docuit, non tantum beneficium amare, sed etiam maleficiũ magnoq; inditio impartire, quàm commodo inseruire, et quod in commune expediat malle, quàm quod mihi. Igitur bonitatis tuæ diligunt pleriq; fructum, ego studiũ, idq; facere adorsus sum, dum moderationem tuam in prouincialium negocijs contemplor, quàm effectim amare te debeant experti propter beneficium, expertes propter exemplum. Nam & beneficio multis commodasti, & exemplo omnibus profuisti. Quis enim à te non amet discere, quanam moderatione obtineri queat tua ista gratia, uita iocunda, mitis austeritas, placida constantia, blandusq; uigor animi. Neminem proconsulum, quod sciã, prouincia Africa magna reuerita est, minus uerita, nullo nisi tuo anno ad coercenda peccata plus pudor, quàm timor ualuit. Nemo te alius pari potestate sæpius profuit, rarius terruit. Nemo similiorem uirtute filium adduxit. Igitur nemo Carthagini proconsulum diutius fuit. Nam etiam eo tempore quo prouincias circumibas, manente nobis Honorino minus sensimus absentiã tuã, quã ut te magis desideraremus. Paterna in filio æquitas, senilis in iuuene prudentia, consularis in legato authoritas. Prorsus oĩs uirtutes tuas ita effingit ac representat, ut medius fidius admirabilior eẽt ĩ iuuene, q̃ ĩ te parta

laus, nisi eam tu talem dedisses, qua utinam perpetuò liceret frui. Quid nobis cum istis proconsulum uicibus? quid cum annis breuibus & festinantibus mensibus? O' celeres bonorum hominum dies. O' præsidium optimorum citata curricula. Iam te Seueriane tota prouincia desideramus. Enim uero Honorinū et honos suus ad præturam uocat, et fauor Cæsarū. ad consulatum format, & amor noster in præsentiarū tenet, & spes Carthaginis in futurum spondet, uno solatio freta exēpli tui, quod qui legatus mittitur, proconsul ad nos cito reuersurus est. Sol qui candentem feruido cursu atq; equis flammam citatis feruido ardore explicat. Itemq; luminis eius luna discipula. Necnon quinquæ cæteræ uagantiū potestates. Iouis benefica, Veneris uoluptifica, pernix Mercurij, perniciosa Saturni, Martis ignita. Sūt et aliæ mediæ deūm potestates, quas licet sentire, non datur cernere, ut amoris, cæterorumq; id genus, quorum forma non uisitata, uis cognita, quæ item in terris, utcunq; prouidentiæ ratio poscebat, alibi montium uertices arduos extulit, alibi camporum supinam planitiem coæquauit. Item quæ ubiq; distinxit amnium fluores, pratorum uirores. Item dedit uolatus auibus, uolutus serpentibus, cursus feris, gressus hominibus. Pariter enim ut qui hærediolum sterilem, & agrum scruposum, meras rupinas, & senticeta miseri colunt, quoniam nullus in tesquis suis fructus est, nec ullam illic aliā frugem uident sed,

Infelix lolium, & steriles dominantur auenæ,

Suis frugibus indigent, aliena furatum eunt, & uicinorum

norũ flores decerpunt, scilicet ut eos flores carduis suis misceant. Ad eundem modum quae suae uirtutis, sterilis est. Psittacus auis, Indiae auis est, instar illi, minimo minus, quàm columbarũ, sed nec colorũ columbarum. Non enim lacteus ille, uel liuidus, uel utrũq; subluteus, aut sparsus est. Sed color psittaco uiridis, & intimis plumulis, et extimis palmulis, nisi quod sola ceruice distinguitur. Enimuero ceruicula eius circulo mineo uelut aurea torqui pari fulgoris circumactu cingitur & coronatur. Rostri prima duritia, cum in petram quampiam concitus altissimo uolatu praecipitat, rostro se uelut anchora excipit. Sed et capitis eadem duritia, quae rusticum sermonem nostrum cogitur aemulari, ferrea clauicula caput tunditur, imperium magistri ut persentiscat, haec ferula discenti est. Discit autem statim pullus usq; ad duos aetatis suae annos dum facile os uti conformetur, cum tenera lingua uti conuibretur. Senex autem captus & indocilis est & obliuiosus. Verum ad disciplinam humani sermonis facilior est psittacus, glande qui uescitur, & cuius in pedibus ut hominis, quinis digituli numerãtur. Nõ enim omnibus psittacis id insigne, sed illud omnibus proprium, quo eis lingua latior, quàm caeteris auibus, eo facilius uerba hominis articulantur patentiore plectro, & palato. Id uero quod dicit, ita similiter nobis canit, uel potius eloquitur, ut uocem si audias, hominem putes. Nam quidem si uideas idem conari nõ eloqui. Verum enimuero et coruus & psittacus nihil aliud quàm quod didicerunt pronunciant, si conuitia docueris, conuitiabitur diebus, ac noctibus perstrepẽs

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

maledictis. Hoc illi carmen est, hanc putat cantionem, ubi omnia quae didicit maledicta percensuit, denuo repetit eandem cantilenam, si carere conuitio uelis, lingua excidenda est, aut quamprimum in syluas suas remittendus est. Non enim mihi philosophia id genus orationis largita est, ut natura quibusdam auibus breuem & temporarium cantum commodauit. Hirundinibus matutinũ, cicadis meridianũ, noctuis serum, ululis uespertinum, bubonibus nocturnũ, gallis antelucanũ. Quippe haec animalia inter se uario tẽpore et uario modo occinũt et occipiũt carmine. Scilicet galli expgifico, bubones gemulo, ululae querulo, noctuae ĩtorto, cicadae obstreporo, hirũdines perarguto. Sed enĩ philosophi ratio et oratio tẽpore iugis ẽ, et auditu uenerabilis, et ĩtellectu utilis, et modo omnicana. Haec atq; hoc genus alia partim cum audiret à Diogene Crates, alias sibimet ipse suggereret, deniq; in forum exilit, rem familiarem abijcit, uelut onus stercoris, magis labori, quàm usui. Dein coetu facto maximũ
» exclamat. Crates, inquit, Crates te manumittes. Ex-
» inde non modo solus, uerum nudus & liber omnium, quod uixit, beate uixit. Adeoq; eius cupiebatur, ut uirgo nobilis spretis iunioribus, ac ditioribus procis, ultroneũ sibi optauerit. cum'que inter scapulum Crates retexisset, quod erat aucto gibbere, peramq; cũ baculo et palliũ humi posuisset, eam'q; supellectilem sibi esse puellae profiteretur, eam'q; formam, q̃ uideat, proinde sedulo consuleret, ne post querela eam caperet. Enimuero Hipparche conditionem accipit. Iamdudum sibi prouisum satis, & satis consultum respõ

dit, neq; ditiorem maritum, neq; formosiorem uspiam gentium posse inuenire, proinde duceret, quo liberet. Dux cynicus in porticum ibidem in loco celebri, corá luce clarissima accubuit, coramq; uirginem immunuisset paratam constantia, ni Zeno pro cinctu pallia stri, circunstantis coronæ obtutu, magistrum in secreto defendisset. ⁎ Samos icario in mari modica insula est, exaduersum Miletos ad occidentem eius sita, nec ab ea multo pelagi dispicatur. Vtrumuis clementer nauigantem, alter dies in portu sistit. Ager frumento piger, aratro irritus, fœcundior oliueto, nec uinitori nec oleri sculpitur. Ruratio omnis in sarculo & surculo, quorum prouentu magis fructuosa insula est, q̃ frugifera. Cæterum & incolis frequens, et hospitibus celebrata. Oppidum habet nequaquam pro gloria, sed quod fuisset amplum semiruta mœnium multifariam indicant. Enimuero fanum Iunonis antiquitus famigeratum, id fanum secundo litore, si recte recordor, uiam uiginti haud amplius stadia oppido abest. Ibi donarium deæ perquamopulentum, plurima auri et argenti ratio in lancibus, speculis, poculis & huiuscemodi utẽsilibus. Magna etiã uis æris uario effigiatu, ueterrimo & spectabili opere. Vel tamen ante ará Bathylli statua à Policrate tyranno dicata, qua nihil uideor effectius cognouisse. Quidam Pythagoræ eam falsò existimant. Adolescens est, uisenda pulchritudine, crinibus, fronte parili separata per malas reuulsis. Ponè autem coma prolixior interlucentem ceruicem scapularum finibus obumbrat. Ceruix suci plena, malæ uberes, genæ teretes,

ac modico mento laculatur, eiq; prorsus citharœdicus status, deam conspiciens canenti similis, tunicam picturis uariegatam deorsus ad pedes deiectus, ipsos græcanico cingulo chlamyde uelat, utrunq; brachium adusq; articulos palmarum. Cætera decoris instrumentis dependent. Cithera baltheo cælata, apta structim sustinetur, manus eius tenera procerule leua distantibus digitis neruos molitur. Dextra psallentis gestu suo sabulum citharæ admouet, ceu parata percutere. Cum uox in cantico interquieuit, interim canticum uidetur ore tereti semihiantibus in conatu labellis eliquare. Verum hæc quidem statua esto cuiuspiam puberũ, qui Polycrati tyranno dilectus, Anacronteum amicitiæ gratia cantilat. Cæterum multũ abest, Pythagoræ philosophi statuam esse, & natu Samus & pulchritudine apprime insignis, & psallendi musicæq; omnis multo doctissimus, ac fermè id æui, quo Polycrates Samum potiebatur. Sed haudquaquã philosophus tyranno dilectus est. Quippe eo commodum dominari orso, profugit ex insula clanculo Pythagoras, patre Mesarcho nuper amisso, quem comperior inter sellularios artifices gemmis faberrime scalpendis, laudem magis, quàm opem quæsisse. Sũt qui Pythagoram aiant eo temporis inter captiuos Cãbysæ regis Aegyptum cum adueheretur, doctores habuisse Persarum magos, ac præcipue Zoroastrẽ, omnis diuini arcanum antistitem, posteáq; eum à quodam Gillo Crotoniensium principe recuperatum. Verum enimuero celebrior fama obtinet, sponte eum petisse Aegyptias disciplinas, atq; ibi à sacerdotibus cerimo-

niarum incredendas potentias numerorum, admirandas uices, geometræ solertissimas formulas didicisse, Senecat his artibus animi expletũ, mox Chaldæos, atq; īde Bracmãas. Hi sapiẽtes uiri sunt, Indiæ gẽs est. Eorum ergo Brachmanum Gymnosophistas adisse, Chaldæi sideralem scientiam numinum uagantium status, ambitus, utrorumq; uarios effectus in genituris hominum ostendere, necnon me deinde remedia mortalibus, latis pecunijs, terra, cæloq;, & mari conquisita. Brachmanæ autem pleraq; philosophiæ eius contulerunt, quæ mentium documenta, quàm corporum exercitamenta, quot partes animi quot uices uitæ, quæ dijs manibus pro merito suo cuiq; tormenta uel præmia. Quin etiam Pherecydes Siro ex insula oriundus, qui primus uersuum nexu repudiato, conscribere ausus est, passim uerbis soluto loquutu, libera oratione, eum quoq; Pythagoras magistrum coluit, & infandi morbi putredine in serpentium scabiem solutum religiose humauit. Fertur & penes Anaximandrũ Milesiũ naturabilia commentatus, necnõ & Cretensem Epimenidẽ inclytũ fatiloquũ, & Platonẽ disciplinæ gratia sectatus. Itemq; Leodamãtẽ Creophili discipulũ, qui Creophilus memoratur poetæ Homeri hospes, et æmulator canẽdi fuisse. Tot ille doctoribus eruditus, tot, tãq; multiiugis comitibus disciplinarũ toto orbe haustis, uir præsertim īgenio īgenti, ac profecto sup captũ hominis animi augustior, primus phisophiæ nũcupator et creditor, nihil prius discipulos suos docuit q̃ tacere, primaq; apud eũ meditatio, sapiẽti futuro linguam omnẽ coercere, uerbaq; quæ uolã

tia poetæ appellant, ea uerba detractis pennis intra murum candentium dentiũ premere. Prorsus inquam hoc erat primũ sapiẽtiæ rudimentum, meditari, condiscere, liqtari dediscere, nõ in totum æuũ tamen uocẽ desuescebant, nec oẽs pari tempore elingues magistrũ sectabantur, sed grauioribus uiris breui spatio satis uidebatur taciturnitas modificata, loquaciores enim-uero fermè in quinquennium uelut exilio uocis puniebantur. Porrò noster Plato nihil ab hac secta, uel paululum deuius Pythagorissat. In plurimis æque & ipse in nomen eius à magistris meis adoptatus, utrũq; meditationibus academicis didici, et cũ dicto est opus, inpigre dicere, et cum tacito opus est libenter tacere. Qua moderatione uideor ab omnibus tuis antecessoribus, haud minus opportuni silentij laudem, quàm tempestiuæ uocis testimonium consecutus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

FLORIDORVM LIBER TERTIVS

PRius q̃ uobis occipiam principes Augusti gratias agere ob statuã, quam mihi præsenti honeste postulastis, & absenti benigne decreuistis, prius uolo causam uobis allegare, cur aliqua multos dies à conspectu auditorij abfuerim, contulerimq; me ad Persianas aquas, gratissima prorsus et sanis natabula, et ægris medicabula. Quippe ita institui omne uitæ meæ tempus uobis probare, quibus me in perpetuum firmiter dedicaui, nihil tantulũ faciã, quin eius uos et gnaros & iudices habeã. Quid igitur de repẽtino ab hoc splendidissimo conspectu uestro distulerim exemplum eius rei paulo secus simillimum memorabo, q̃ improuisa pericula hominibus subito oriantur. De Philemone Comico, de ingenio eius qui satis nostis, de interitu paucas cognoscite. An etiam de ingenio pauca uultis. Poëta fuit hic Philemon mediæ comœdiæ scriptor, fabulas cum Menandro in scæna dictauit, certauitq; cum eo, fortasse impar, certe æmulus. Nanq; eum et uicit sæpenumero, pudet dicere. Reperias tamen apud ipsum multos sales, argumenta lepide inflexa, agnatos lucide explicatos, personas rebus competentes, sententias uitæ congruentes, loca non infra soccum, seria non usq; ad cothurnũ, raræ apud illum corruptelæ, & uti erores concessi amores, nec eo minus et leno periurus, et amator feruidus, & seruulus callidus, et amica illudens, et uxor inhibens, et

mater indulgens, & patruus obiurgator, & sodalis opitulator, & miles prœliator. Sed et parasiti edaces, & parentes tenaces, & meretrices procaces. Hisce laudibus diu in arte comœdica nobilis, forte recitabat partem fabulæ, quam recens fecerat. Cumq; iam tertio actu, quod genus in comœdia fieri amat, iucundiores affectus moueret, hymber repentino cohortus, ita ut mihi ad uos uenit usus nuperrime, differri auditorij cœtum & auditionis cœptum coegit. Reliquum tum uanis postulantibus sine intermissione de incipiti die perlecturum. Postridie igitur maximo studio ingens hominum frequentia conuenere, sese quisq; ex aduersum q̃ proxime collocat. Serus aduenies amicus, annuit locum sessui, impertiunt, extimus quisq; excuneati queruntur, farto toto theatro, ingens stipatio occipiunt inter se queri. Qui non affuerant percontari antedicta, qui affuerant recodari audita. Cunctisq; iam prioribus gnarus sequentia expectare. interim dies ire, neq; Philemon ad conditum uenire. Quidam tarditatem poetæ murmurari, plures defendere. Sed ubi diutius æquo sidetur, nec Philemon uspiam comparet, missi ex promptioribus qui acciperent, atq; eum in suo sibi lectulo mortuum offendunt. Commodum ille anima edita obriguerat, iacebatq; incubans toro similis cogitanti. Adhuc manus uolumini implexa, adhuc os recto libro impressum. Sed enim iam animæ uacuus, libri oblitus, & auditorij securus. Stetere paulisper qui introierant perculsi tam inopinatæ rei, tam formosæ mortis miraculo, deinde regressi ad populum, renunciauere Philemonẽ poetam, qui expecta

retur, qui in theatro fictum argumentum finiret, iam domi ueram fabulam consumasse. Enimuero iam dixisse rebus humanis ualere, et plaudere. Suis uero familiaribus dolere & plangere. Hesternum illi imbrem lachrymas auspicasse, comœdiam eius prius ad funebrem facem, quàm ad nuptialem uenisse. Proin quoniam poeta optimus personam, uitæ deposuerit, recta de auditorio eius exequias eundem legenda eius esse, nunc ossa, mox carmina. Hæc ego ita facta, ut commemoraui, olim didicerã. Sed audies me, meo periculo recordatus. Nam, ut meministis, profecto cum impedita esset hymbri recitatio, in propinquum diẽ, uobis uolentibus, protuli, et quidem Philemonis exemplo, plenissime quippe eodem die in palæstra adeo uehementer talum inuerti, ut minimum affuerim, quin articulum etiam à crure destringerem, tamen articulus loco concessit, ex'q; eo luxu adhuc fluxus est, etiam dum eum ingenti plaga reconcilio, iam iam sudore affatim corpore diutile obrigui, inde acerbus dolor intestinorũ coortus, modico ante sedatus est, quàm me deniq; uiolentus exanimaret, et Philemonis ritu compelleret ante letum, abiret, quàm lectum, potius implere fata quàm fanda, consumare potius animam q̃ historiã. Cum primum igitur apud Persianas aquas, leni temperie, nec minus utili q̃ blando fomento gressum recuperaui nondum quidem ad innitendum idonee, sad quantum ad uos festinanti satis uidebatur, ueniebam redditum quod pepigeram, cum interim uos mihi beneficio uestro non tantum claudicatem depressistis, uerum etiã pernicitatem addidistis. An non prope

randum mihi erat, ut pro eo honore uobis multas gratias dicerẽ, pro quo nullas preces dixeram, non quia magnitudo Carthaginis mereatur etiam à philosopho precem pro honore, sed ut integrum et intemeratum uestrum esset beneficium, si nihil ex gratia eius petitio me ad fregisset, idest ut usq; quaq; esset gratuitum. Neq; enim aut leui mercede emit qui precatur, aut parum precium accipit qui rogatur, adeo ut omnia utẽsilia emere potius uelis quàm rogare. Id ego arbitror præcipue in honore obseruandum, quem qui laboriose exorauerit sibi debet unam gratiã qđ impetrarit, qui uero sine molestia ambitus adeptus est, duplã gratiam præbentibus debet, et quod non petierit, et quod acceperit. Dulpam igitur gratiam uobis debeo, immo enimuero multiiugam, quam ubiq; equidem et semper prædicabo. Sed nunc in præsentiarũ libro isto ad hunc honorem mihi conscripto, ita ut soleo, publicæ protestabor. Certa est enim ratio, quæ debeat philosopho, ob decretam sibi publicæ statuam gratias agere, à qua paululum demutauit liber, quem Strabonis Emiliani excellentissimus honor flagitat, quem librum sperabo me commode posse conscribere scitis eum hodie nobiscum probare. Est enim in studijs tantus prænobilior sic proprio ingenio quàm patritio consulatu. Quibus nam uerbis tibi Emilianæ Strabo uir omniũ qui unq̃ Numantiæ fuere aut sunt, aut etiam erunt inter optimos clarissime, et inter clarissimos optime inter utrosq; doctissime, quibus tandẽ uerbis, pro hoc tuo erga me animo gratias habiturus es commemoratu meo, q̃ digna ratione tã honorifi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

cum benignitatẽ tua cælebrem, remuneratione dicen
di gloriam tui facti æquiparem nondum hercle repe
» rio. Sed sedulo et commentabor et connitar, Dũ me-
» mor ipse mei, dũ spiritus hos reget artus. Nã nunc in
præsentiarũ (neq; enim diffitebor lætitia facundiæ ob
strepit, et cogitatio uoluptate impeditur, ac mẽs occu-
pata delectatione, mauult in præsentiarum gaudere
q̃ prædicare. Quid faciam? cupio gratus uideri, sed
præ gaudio nõdum mihi uacat gratias agere. Nemo
me, nemo ex illis tristioribus uelit in isto uituperare,
q̃d honorem meũ non minus uereor, q̃ intelligo, quod
clarissimi et eruditissimi uiri tanto testimonio exulto,
quippe testimonium mihi perhibuit in curia Cartha
ginensium non minus splendidissima q̃ benignissima
uir consularis, cui etiam notum esse tantummodo, sum
mus honor est, is etiam laudator mihi apud princi-
pes Africæ uiros quodammodo exititi. Nã ut compe
rior, nudius tertius libello misso, per quem postula-
bat locum cælebrem statuæ meæ, cum primis comme
morauit inter nos iura amicitiæ ac commilitiæ stu-
diorum eisdẽ magistris inchoata honeste, tunc postea
uota mea omnia, secundum dignitatis suæ gradus re
cognouit. Iã illud primũ beneficium, quod condisci-
pulum se meminit, ecce et hoc alterũ beneficiũ, quod
tantus se diligi ex pari prædicat. Quin et cõmemora
uit et alibi gentiũ, et ciuitatum honores mihi statua-
rum et alios decretos. Quid addi potest et hoc præco
niũ uiri consularis, immo etiã docuit argumẽto susce
pti sacerdotii, summũ mihi honorẽ Carthaginis adesse.
Iam hoc præcipuũ beneficiũ ac longe ante cæteros

excellens quod me uobis locupletissimus testis suo etiã suffragio commendat, ad summam pollicitus est, se mihi Carthagini de suo statuam positurũ, uir cui omnes prouinciæ quadriiuges, & seiuges currus, ubiq; gentium ponere gratulantur. Quid igitur superest ad honoris mei tribunal, et culmen ad laudis meæ cumulum? immo enimuero quid superest? Emilianus Strabo uir consularis, breui uoce omnium futurus proconsul, sententiam de honoribus meis in curia Carthaginensium dixit, omnes eius authoritatẽ secuti sunt. Nõne uidetur hoc uobis senatusconsultum esse? quod Carthaginenses omnes, qui in illa sanctissima curia aderant, tam libenter decreuerunt omnes locum statuere, ut illo scires icirco alteram statuam quantum spero in sequentem curiam protulisse, ut salua ueneratione, salua reuerẽtia consularis sui, uiderentur factum eius non æmulati, sed secuti, idest ut integro die beneficium ad me publicum perueniret. Cæterum meminerant optimi Magistratus, et beniuolẽtissimi Principes, mandatum sibi à uobis quod uolebant, id ego ne scirem ac prædicarem, ingratus essem. Quin etiam uniuerso ordini nostro, amplissimus erga me meritis quãtas maximas possum gratias ago, atq; habeo, q me ĩ illa curia honestissimis acclamatiõibus decorauere, in qua curia uel nominari tantum modo summus honorum. Igitur quod difficile factu erat, quod'q; re uera arduum nobis existimabatur, gratum esse populo, placere ordini, probari magistratibus & principibus, id præfisiue dixerim, iam quodammodo mihi obtigit. Quid igitur superest ad statuæ meæ honorẽ,

nisi æris pretium & artificijs ministeriũ, qua mihi ne in mediocribus quidem ciuitatibus unquam defuere, ne in Carthagine desint, ubi splendidissimus ordo etiam de rebus maioribus iudicare potius solet, quàm computare. Sed de hoc tum ego perfectius, cum uos effectius. Quin etiam tibi nobilitas senatorum, claritudo ciuium, dignitas amicorum mox ad dedicationem statuæ meæ, libro etiam conscripto plenius gratias, canaciq; libro mandabo, uti per omneis prouincias eat, totóq; abhinc orbe, totóq; abhinc tempore laudes benefacti tui ubiq; gentium semper annorum repræsentet. Viderint quibus mos est, oggerere se & ociosis præsidibus, ut impatientia linguæ commendationem ingenij quærant & affectata amicitiæ uestræ specie glorientur. Vtrunq; eius à me Sapiorfite longe abest. Nam & quantulumcunq; ingenium meum iampridem pro captu suo hominibus notius ẽ quàm ut indigeat nouæ commendationis, & gratiã tuam, tuorumq; similium malo, quàm iacto, magisq; sum tantæ amicitiæ cupitor, quàm gloriator, quoniã cupere nemo nisi uere putem potest. Potest autem quiuis falsò gloriari, ad hoc ita semper ab ineunte æuo bonas artes sedulo colui, eamq; existimationem morum ac studiorũ cũ in prouincia nostra tũ etiã Romæ penès amicos tuos quæsisse me, tu te ipse locupletissimus testis es, ut nõ minus uobis amicitia mea capessenda sit, quàm mihi uestra est cupiscenda. Quippe nõ própte ueniã impertire rarenter adeundi assiduitatem eius requirentis est, summumq; argumentũ amoris frequẽtibus delectari, cessantibus obirasci, perseuerantem ce

lebrare, desinentem desiderare. Quoniam necesse est eiusdem esse cuius angat absentia. Cæterum uox cohibita silentio perpeti non magis usu iuerit, q̃ nares grauedine oppletæ, aures spiritu obseratæ, oculi albugine obducti. Quid si manus manicis restringantur? quid si pedes pedicis coartentur? Iam rector nostri animus aut somno soluatur, aut uino mergatur, aut morbo sepeliatur, profecto ut gladius usu splendescit, situ rubiginat, ita uox in uagina silentij condita diutino torpere habebatur. Desuetudo omnibus pigritiam, pigritia ueternum parit. Tragœdi adeo, ni cotidie proclamẽt, claritudo arteriæ obsolescit. Igitur identidem boando purgant raucum. Cæterum ipsius uocis hominis exercendi casus, labor superuacaneo studio plurifariam superatur, siquidem uoce hominis et tuba rudore toruior, et lyra concentu uariatior, & tibia quæstu delectabilior, & fistula susurru iucundior, & bucina significatu longinquior. Mitto decem mutorũ animalium immediatos sonores distinctis proprietatibus admirandos, ut est taurorum grauis mugitus, luporum acutus ululatus, elephantorum tristis barritus, equorum hylaris hinnitus, necnon auium instigati angores, necnon leonum indignati fremores, cæteræque id genus uoces animalium truces ac liquidæ, qua infesta rabies uel propitia uoluptas ciant. Pro quibus homini uox diuinitus data angustior quidem, sed maiorem habet utilitatem, mentibus quàm auribus delectationẽ. quo magis celebrari debet frequentius usurpata, et quidem non nisi adiutorio tanto uiro præsidente, in hac excellenti cele-

britate multorum eruditorum., multorũ benignorũ. quidem & fidibus apprime callerem non nisi confertos homines consectare. In solitudine cantilauit Orpheus in syluis, inter delphines Arion. Quippe si fides fabulis, Orpheus exilio desolatus, Arion nauigio praecipitatus, ille immanium bestiarum delinitor, hic misericordium belluarũ oblectator, ambo miserrimi cantores, quia non sponte ad laudem , sed necessario ad salutem nitebantur. Eos ego impensius admirarer, si hominibus potius, quàm bestijs placuissent. Auibus haec secretaria ut inquam magis cógruerint Merulis et Luscinijs, & Oloribus, & Merulae in remotis tesq́s fringultiunt, lusciniae in solitudine africana canticum adolescentiae garriunt, olores apud auios fluuios carmen senectae meditantur. Enimuero qui pueris, et adolescentibus, & senibus utile carmen prompturus est, is in medijs milibus hominum cantat, ita ut hoc meũ de uirtutibus orfici carmen est serum quidem fortasse sed serium, nec minus gratum quàm utile Carthaginensium pueris, iuuenibus, & senibus, quos indulgentia sua praecipuus omnium proconsul subleuauit, temperatoq; desiderio & moderato remedio dedit pueris saturitatem, iuuenibus hylaritatem, senibus securitatem. Metuo quidem Scipio, quoniam laudes tuas attigi in praesentiarum refrenes, uel tua generosa modestia, uel mea ingenua uerecundia, sed nequeo qnin ex plurimis, quae in te mutissimo admiramur, ex his plurimis, quin uel paucissima attingam. Vos ea mecũ caues ab eo seruati recognoscite.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

FLORIDORVM LIBER QVARTVS.

Vanta multitudo ad audiendum conuenistis, ut potius gratulari Carthagini debeam, quod tam multos eruditionis amicos habet, quàm excusare quod philosophus non recusauerim dissertare. Nam & pro amplitudine ciuitatis frequentia collecta, & pro magnitudine frequentiæ locus delectus est. Præterea in auditorio hoc genus spectari debet, nō pauimenti marmoratio, nec proscenij contabulatio, nec scenæ columnatio, sed nec culminum eminentia, nec lacunarium refulgentia, nec sedilium circunferentia, nec quod hic alias minus hallucinatur, comœdus sermocinatur, tragœdus uociferatur, funerépus periclitatur, præstigiator furatur, histrio gesticulatur, cæteriq; oēs ludiōes ostentant populo, quod cuiusq; artis est. Sed istis omnibus supersessis, nihil amplius spectari debet, quàm conuenientium ratio, & dicentis oratio. Quapropter ut poëtæ solēt, hic ibidem uarias ciuitates substituere, ut ille tragicus
" q in theatro dici solet liber, Qui augusta hæc loca
" citherois colis. Item ille comicus, Qui paruā partem postulat Plautus loci de nostris magnis atq; amœnis mœnibus, athenas quos in architectis conferam. Non secus & mihi licet nullā longinquā et transmarinā ciuitatē hic, sed enim ipsius Carthaginis, uel curiā uel bibliothecā substituere. Igitur proīde habetote, si curia digna protulero, ut si in ipsa curia me audiatis, si erudita fuerint,

dita fuerint, ut si i bibliotheca legātur. Quo utinā mihi pro āplitudine auditorij prolixa oratio suppeteret, ac nō hic maxime clauderetur, ubi me facundissimū cuperem. Sed uerū uerbum est profecto quod aiunt, Nihil quicquam homini tam prosperum diuinitus datum, quin & tamen admixtum sit aliquid difficultatis, ut etiam in amplissima quaq; lætitia subsit quæpiā uel parua querimonia coniugatione quadam mellis & fellis, ubi uber ibi tuber, id ego cum in alias tum etiam nunc in præsentiarū usu experior. Nam quāto uideor plura apud uos habere ad commendationē suffragia, tanto sum ad dicendum nimia reuerentia uestri cunctatior. Et qui penes extraneos sæpenumero promptissime disceptaui, idē nunc penes meos hæsito, ac mirum dictu, ipsis illecebris deterreor, etsi multis refrenor, & incitamentis cohibeor. At nō multa mihi apud uos adhortamina suppetunt, quod sum uobis nec lare alienus, nec pueritia inusitatus, nec magistris peregrinus, nec secta incognitus, nec uoce inauditus, nec libris illectus improbatus'ue. Ita mihi et patria in concilio Africæ, idest uestro, & pueritia apud uos, et secta licet Atthenis atticas cōfirmata, tn̄ hic et magistri uos, ichoata ē, et uox mea utraq; ligua iā uestris auribus ante proximum sexennium probe cognita. Quin & libri mei non alia ubiq; laude carius censentur, quàm quod iudicio uestro comprobantur. Hæc tanta ac tot iuga inuitamenta communia non minus uos ad audiendum prolectant, quàm me ad dicēdū retardant, faciliusq; laudes uestras alibi gentium quàm apud uos prædicarim, ita apud uos cuiq; mo-

destia obnoxiam est. Apud extraneos autem ueritas libera semper adeo, et ubiq;. Vos quippe ut parentes, ac primos magistros meos cœlebro, mercedemq; uobis rependo, non illam, quam Protagoras sophista pepigit, nec accepit, sed quam Thales sapiens nec pepigit & accepit. Video qd postuletis, utranq; narrabo. Protagoras, qui sophista fuit longe multiscius, & cũ primis rhetoricæ repertoribus ꝑfacũdus Democriti physici ciuis æquæuus, inde ei suppeditata doctrina est, hunc Protagoram aiunt, cum suo sibi discipulo Euathlo mercedem nimis uberẽ conditione temeraria pepigisse, uti sibi tum demum id argenti daret, si primo tyrocinio agendi penès iudices uicisset. Igitur Euathlus, postquam cuncta illa exorabula iudicantium, & decipula aduersantium, et artificia dicentiũ uersutus, alioqui ingenuatus ad astuciam, facile perdidit, contẽtusq; scire quod concupierat, cœpit nolle quod pepigerat, sed callide nectendia moris frustrari magistrũ, diutuleq; nec asserere uelle, nec reddere, usq; dũ Protagoras eum ad iudices prouocauit, expositaq; conditione, qua docendum receperat, anceps argumentum ambifariam proposuit. Nam siue ego uicero inquit, soluere mercedem debebis ut condemnatus, seu tu uiceris, nihilominus reddere debebis ut pactus, quippe ꝙ hãc primã causam penès iudices uiceris, ita si uincis ĩ conditionẽ incidisti, si uinceris in damnationẽ, ꝗ quæris. Ratio conclusa iudicibus acriter et inuincibiliter uidebatur. Enimuero Euathlus, utpote tanti ueteratoris perfectissimus discipulus, biceps illud argumentum retorsit. Nam si ita est, inquit, neutro modo, quod pe=

tis debeo. Aut enim uinco, & iudicio dimittor, aut uincor, & pacto absoluor, ex quo non debeo mercedem, si hanc primam causam fuero penes iudices uictus. Ita me oĩmodo liberat si uinco, cõditio, si uicor, sententia. Nonne uobis uidentur hæc sophismatum argumenta obuersa inuicem, uice spinarum, quas uentus cũ uoluerit inter se cohercere, paribus utrinq; aculeis, simili penetratione, mutuo uulnere. Atq; ideo merces Protagoræ tam aspera, tam sentiosa uersutis & auaris relinquenda est, cui sed multo tanto præstat illa altera merces, quam Thalem memorant sua sisse. Thales Milesius ex septem illis sapientia memoratis uiris facile præcipuus. Finit. n. geometricæ penes Graios primus repertor, et naturæ rerum certissimus explorator, et Astroon peritissimus cõtẽplator, maximas res paruis lineis reperit, tẽporũ ambitus, uentorũ flatus, stellarũ meatus, tonitruũ sonora miracula, syderũ obliqua curricula, solis annua reuerticula, idẽ lunæ uel nascẽtis icremẽta, uel senescentis dispẽdia, uel deliquẽtis obstacula. Idem sane iã procliui senectute diuinã rationem de sole commentus est, quã equidem non didici modo, uerum etiam experiundo comprobaui, quoties sol magnitudine sua circulum, quem permeat, metiatur. Id a se recens inuentũ Thales memoratur edocuisse Mandraytum Priennensem, qui noua & inopinata cognitione impendio delectatus, optare iussit, quãtam uellet mercedem sibi pro tanto documẽto repẽdi, satis inqt mihi fuerit mercedis Thales sapiens, si id, quod a me didicisti, cum proferre ad quospiam cœperis, tibi non adsciueris, sed eius

inuẽti me potius, quàm aliũ repertorẽ prædicatueris, pulchra merces prorsum, ac tali uiro digna & perpetua. Nam et in hodiernum, ac dehinc semper Thali ea merces persoluetur ab omnibus nobis, qui eius cœlestia studia uere cognouimus. Hanc ego uobis mercedem Carthaginenses ubiq; gentium dependo pro disciplinis, quas i pueritia sum apud uos adeptus. Vbiq; enim me uestræ ciuitatis alumnum fero, ubiq; uos omnimodis laudibus celebro, uestras disciplinas studiosius percolo, uestras opes gloriosius prædico, uestros ẽt deos religiosius ueneror. Et nunc quoq; igitur principium mihi apud uestras aures auspicatissimum ab Aesculapio deo capiam, qui arcem nostræ Carthaginis indubitabili numine propitius strepit. Eius dei hymnum græco & latino carmine uobis occinam, iã illi à me dedicatum. Sũ enim non ignotus illius agricola, nec recens cultor, nec ingratus antistes, ac iam & prorsa & uorsa facundia ueneratus sum, ita ut etiam nunc hymnum eius utraq; lingua canam, cui dialogum similiter græcum & latinum prætexui, in quo sermocinabantur Sauidius Seuerus, & Iulius Persius, uiri & inter se mutuo, & nobis & utilitatibus publicis merito amicissimi, doctrina, & eloquentia, & beniuolentia, paribus, incertum modestia quietiores, an industria promptiores, an honoribus clariores. Quibus cum sit summa concordia, tamen hæc sola æmulatio, & in hoc unum certamen est, uter eorum magis Carthaginem diligat, atq; summis medullitus uiribus contendunt ambo, uincitur neuter. Eorũ ego sermonẽ ratus, et uobis auditu gratissimum mihi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

compoſite congruentem & dedicatur religio ſummo in principio libri ratio quendam ex his qui mihi Athenis condidicere percontari a Perſio græce, quæ ego pridie in templo Aeſculapij diſſeruerim, paulatimq; illis ſeuerum adiungo, cui interim romanæ linguæ partes dedi. Nam & Perſius quamuis & ipſe optime latine poſſit, tamen hodie uobis atticiſſabit. Aſclepiades ille inter præcipuos medicorum, ſi unum Hippocratem excipias, cæteris princeps primus etiã uino reperit ægris opitulari, ſed dando ſcilicet in tempore. Cuius rei obſeruationem probe callebat, & qui diligentiſſime animaduerteret uenarum pulſus inconditos, uel præclaros. Is igitur cũ forte in ciuitatẽ ſeſe reciperet, & rure ſuo ſuburbano rediret, aſpexit in pomerijs ciuitatis funus ingens locatum, plurimos homines ingenti multitudine, qui exequias uenerant circunſtare, omnis triſtiſſimos & obſoletiſſimos ueſtitu, propius acceſſit, ut incognoſceret more ingenij, quisnam eſſet, quoniam percontanti nemo reſponderat. At non ut ipſe aliquid in illo ex arte reprehenderet. Certe quidem iacenti homini, ac propè depoſito fatum attulit. Iam miſeri illius membra omnia aromatis perſperſa, iam os ipſius unguine odoro delibutum, iã eum pollinctum, iam cœnæ paratum, contemplatus enim diligentiſſime, quibuſdam ſignis animaduertit, etiam atq; etiam pertractauit corpus hominis, & inuenit in illo uitam latentem, confeſtim exclamauit, uiuere hominem. Procul igitur faces abigerent, procul ignes amolirentur, rogum demolirẽtur, cœnam feralem a tumulo ad menſam referent. Murmur interea

exortum, partim medico credendum dicere, partim etiam irridere medicinam. Postremo propinquis etiã hominibus inuitis, quod ne iam ipsi hæreditatem habebant. An quod adhuc illi fidem non habebant, ægre tamen, ac difficulter Asclepiades impetrauit breuem mortuo dilationem. Atq; ita uillispillonum manibus extortum, uelut ab inferis postliminio domum retulit, confestimq; spiritum recreauit, confestim animam in corporis latibulis delitescentem quibusdam medicamentis prouocauit. Sapientis uiri super mensam celebre dictum est. Prima inquit cratera ad sitim pertinet, secunda ad hylaritatem, tertia ad uoluptatẽ, quarta ad insaniam. Verum enimuero musarum cratera uersa uice quanto crebrior, quantoq; meracior, tanto propior ad animi sanitatem. Prima cratera litteratoris rudato eximit. Secũda grãmatici doctrina instruit. Tertia rhetoris eloquentia armat. Hactenus à plerisq; potatur. Ego & alias crateras Athenis bibi, poëticæ cõmentam, geometriæ limpidam, musicæ dulcem, dialecticæ austerulam. Iam uero uniuersitatis philosophiæ inexplebilem scilicet nectariam. Canit eñi Empedocles carmina, Plato dialogos, Socrates hymnos, Epicharmus modos, Xenophon historias, Xenocrates satyras, Apuleius noster hæc oĩa, nouemq; musas pari studio colit, maiore scilicet uoluntate quã facultate, eoq; propensius fortasse laudandus est, quod omnibus bonis in rebus conatus in laude effectus in casu est. Ita ut circa in maleficijs etiam cogitata scelera non perfecta adhuc iudicantur cruenta mente pura manu. Ergo sicut ad pœnam sufficit meditari puni

enda, sic, & ad laudem satis est conari prædicanda. Quæ autem maior laus aut certior, quàm Carthagini benedicere, ubi tota ciuitas eruditissimi estis, penès quos omnem disciplinam pueri discunt, iuuenes ostẽtant, senes docent. Carthago prouinciæ nostræ magistra uenerabilis. Carthago Africæ musa cœlestis. Carthago camœna togatorum, habet interdum & necessaria festinatio honestatis mores, sæpe utimalis interpellatam uoluntatem. Quippe & illis, quibus curriculo confecta uia opus est, adeo uti præoptent pendere æquo, quàm carpento sedere, propter molestias sarcinarum, & pondera uehiculorum, & moras orbium, & salebras orbitarum, adde & lapidum globos, & caudicum toros, & camporum riuos, & collium cliuos. Hisce igitur moramentis omnibus qui uolunt deuitari, aduectorem sibimet equum deligunt diutinæ fortitudinis, uiuacis perniciatis, idem & ferre ualidum, et iræ rapidum, qui campos collesq; gradu
» perlabitur, immo, ut ait Lucilius, Tum cum eo equo
» peruiam concito peruolant. Si quem interea conspicantur ex principalibus uiris nobilem hominem bene consultum, bene cognitum, quãquã oppido festinẽt, tñ honoris eius gratia cohibẽt cursum, reuelãt gradũ, retardãt equũ. Et ilico ĩ pedes desiliũt, fructicẽ, quẽ uerberãdo equo gestãt, eã uirgã in leuã manum transferunt. Itaq; expedita dextra adeunt, auscultãt, & si diutile ille quippiam percertetur, ambulant diutile & fabulantur. Deniq; quantumuis moræ in officio libenter insumunt. Crates ille Diogenis sectator, qui ut lar familiaris apud homines ætatis suæ Athe

nis cultus est, nulla domus ei unquam clausa erat, nec erat patrisfamilias tam absconditum secretum, quin eò tempestiue Crates interueniret. Litium omnium, & iurgiorum inter propinquos disceptator, atq; arbiter, quod Herculum olim poëtæ memorant, monstra illa immania hominum ac ferarum uirtute subegisse, orbemq; terræ purgasse, similiter aduersum iracundiam, et inuidiam, atq; auaritiam, atq; libidinem, cæteráq; animi humani monstra & flagitia. Philosophus iste Hercules fuit, eas omnes pestes mentibus exegit, familias purgauit, malitiam perdomuit, seminudus & ipse et claua insignis etiam Thebis oriundus, unde Herculem fuisse memoria extet. Igitur prius q̃ planè Crates factus inter proceres Thebanos numeratus est, lectum genus, frequens famulitium, domus amplo ornato uestibulo, ipse bene uestitus, bene prædiatus, postubi intellexit nullum sibi uitæ famulare præsidiũ legatum, quo fretus ætatem agat, omnia fluxa infimáq; esse, quicquid sub cælo diuitiarum est, eas omnes ad bene uiuẽdum quicquam esse, sicuti nauem bonam fabrefactam, bene intrinsecus compactam, & extrinsecus eleganter depictam, mobili clauo, firmis rudentibus, procero malo, insigni carchesio, splẽdẽtibus uelis, prostremo omnibus armamentis idoneis ad usum & honestis ad contemplationem. Eam nauem si aut gubernator non agat, aut tempestas agat, ut facile cum illis egregijs instrumentis, aut profunda hauserint, aut scopuli comminuerint, sed et medici cum intractauerint ad ægrum uti uisant, nemo eorũ quod tabulina perpulchra in ædibus cer

nant, et lacunaria auro oblita, et gregatim pueros ac iuuenes eximia forma in cubiculo circa lectum stantes ægrum, iubet uti sit animo bono, sed ubi iuxtim consedit, manum hominis prehendit, eam pertractat, uenarum pulsum, et momenta captat, siquid illic turbatum, atq; inconditum offendit, illi renunciat, male morbo haberi, diues ille cibo iterdicitur, ea die, in sua sibi copiosa domo panem non accipit. cum interea totum eius seruitium hilares sunt, atq; epulantur. Nec in ea re quicquam effiat conditione.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

LVTII APVLEI MADAVRENSIS PHILOSOPHI PLATONICI. DE DEO SOCRATIS. LIBER.

Qui me uoluistis dicere extempore accipite rudimentum, post experimẽtum. Quippe prout mea opinio est, bono periculo periculũ faciam postquam reprobata meditata sum dicturus incognita. Nec enim metuo, ne in friuolis displiceam, qui in grauioribus placui. Sed ne omnifariam noueritis. & in isto, ut ait Lucilius, schedico & incondito. Experimini an idem sim repentinus, qui præparatus. Si qui tum uestrũ nondũ subitaria ista nostra cognoscitis quæ scilicet audietis, pari labore quo scribimus, uenia propensiore qua legimus. Sic enim fermè assolet apud prudẽtets uiros esse in operibus. iudicatio resecatior, in rebus subitarijs uenia prolixior. Scripta enim pensiculati, s& examinatis. Repentinã autẽ noscitis simul et ignoscitis, nec iniuria. Illa enĩ quæ scripta legimus et tacẽtibus nobis talia erũt, qualia illata sunt. Hæc uero in præsentiarũ, et quasi nobiscum patiẽda sunt alia erunt qualia uos illa fauẽdo feceritis. Quãto enim exinde orationi modificabor tanto à uobis in maius tolletur. Vos enim aduerto libenter audire. Proinde in manu uestra situm est uela nostra sumere et iam inmittere, ne pendula & flaccida'ue restricta et caperata sint. At ego quod Aristippus dixit experiar. Aristippus ille Cyreniacæ sectæ repetor quod'q; malebat ipse Socratis discipulus. Eum quidam tyrã

nus rogauit. Quid illi philosophiæ studium tam impensum tamq; diutinum profuisset. Aristippus respondit, ut cum omnibus, inquit, hominibus secure, & intrepide fabularer. Verbo subito sumpta sententia est quia de repentino oborta est quasi uelit in materia lapides temerario interiectu poni necesse est. Neq; interiecto intrinsecus pondere, neq; inclinato profunde situ, neq; cohibentibus ad regulam lineis. Quippe qui structum orationis huius egomet non'ne monte modo lapide è directo cæsum afferam, probe omnifariam complanatum leniter ad extremas oras ad unguem coæquatum. sed quæ operi accomodem, uel inæqualitate aspera, uel lenitate lubrica, uel angulis eminula. uel rotundo uolubilia, sine regulæ correctione, & mensure parilitate & perpendiculi solertia. Nulla enim res potest esse eadem festinata simul & exanimata nec esse quicquam omnium, quod habeat et laudem diligentiæ suæ simul, et gratiam celeritatis. Præbui me quorundam uoluntati, qui oppido uoluerunt quæ à me desiderabantur, ut dicerem extempore. Et est Hercule formido, ne id mihi euenerit, quod coruo suo euenisse Aesopus fabulatur. Id erit, nedum laudem hac nouam captare apparo, illam quam ante peperi cogar amittere, sed de apologo quæritis. nó pigebit aliquid fabulari. Coruus et Vulpes unam offulã simul uiderant, eamq; raptam festinabant pari studio, impari celeritate, Vulpes cursu Coruus uolatu.

Igitur ales bestia præuenit, & secundo flatu, passis alis, utrũq; prælabitur, etiã anticipat, atq; ita præda simul et uictoria lætus in sublime euectus in quadã

proxima quercu, in summo eius cacumine tutus sedit.
Eoque tamen Vulpes quo alipedē neqbat consequi-dolum iecit. Nanq; eandem arborem succeßit, & subsistens, cum superne uictorem preda ouantem uideret, laudare astu adorta est. Næ ego inscita, quæ cum alite Apollinis frustra certauerim, quippe cum pridē tam cōcinnum est, neq; oppido paruum, neq; nimis grāde sit, sed quantum satis ad usum decoremq; . pluma mollis caput argutum, rostrum ualidum. Iam ipse oculis perspicax. unguibus tenax. Nam de colore quid dicam? enimuero cum duo colores præstabiles forent piceus, & niueus. quibus inter se nox cum die differunt, utrunq; colorem Apollo suis alitibus cōdonauit, candidū olori, nigrū coruo. Quod utinam sicuti cygno cantū indulsit, ita huic quoq; uocē tribuisset, ne tam pulchra ales? quæ ex omni à uitio longe præcellit uiduata, delitiæ facundi dei muta uiueret et elinguis. Id uero ut Coruus audit hoc solum sibi præ cæteris deesse. dum uult clarißime clangere. ut ne ad hoc saltem olori concederet. oblitus offulæ, quam mordicus retinebat. tuto rictu hiauit, atq; ita quod uolatu pepererat, cantu amisit. Enimuero Vulpes quod cursu amiserat, astu recuperauit. Eandem istam fabulam in pauca cogamus, quantum potest fieri cohibiliter. Coruus ut se uocalem præberet, quod solum deesse tantæ eius formæ Vulpes simulauerat. crocitare adortus, prædam quam ore gestabat, in sedutricem competiuit. Iam dudum scio quod hæc significari flagitetis, uobis latine, ut neutra pars uestrū nec qui græce, nec qui latine petebatis dictionis huius expertes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

abiretis. Qua propter si ita uidetur satis oratio nostra atticissauerit. Tempus est in latium demigrare de græcia. Nam & quæstionis huius fermè media tenemus, & quantum mea opinio est, pars ista posterior per illa græca quæ anteuertit, nec argumentis sit effe ctior, nec sententijs rarior, nec exēplis pauperior, nec oratione defectior. Plato omnem naturam rerum, quæ ad animalia iure pertineat. trifariam diuisit, Censuitq; summos deos, summum, medium, & infimum. Fac intelligas non modo, loci disclusione, uerũ etiam naturæ dignitate, quæ et ipsa neq; uno neque gemino modo, sed pluribus cernitur. Ordiri tum manifestius fuit à loci dispositione. Nam perinde ut maiestas postulabat, dijs immortalibus cælũ dicauit quos quidē deos cœlites partim uisu usurpamus, alios intel lectu uestigamus. Ac uisu quidem cernimus.

» Vos o' clarissima mundi
» Lumina, labentem cælo quæ ducitis annum.

Nec modo ista præcipua solem diei opificem, lunamq; solis æmulam noctis decus, seu corniculata, seu diuidua, seu pertumida, seu plena sit, uaria ignium face, quãto longius ea cessat à sole, tanto longius collustrata, pari incremento itineris, et luminis, mensem suis acti bus, ac de paribus dispendijs extimãs. seu illa proprio seu ppeti candore, ut Chaldæi arbitrãtur, parte lumi nis cõpos, parte altera cassa, fulgoris pro circũuersione oris. oris discoloris multiuagi, pollens, speciē sui uariat, seu tota proprij candoris expers. Alienæ lucis indiga. denso corpore seu leui, ceu quondã speculo radij solis obsistit, et aduersi usurpat, ut uerbis utar Lucretij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

» Notam iactat de corpore lucem.

Vtraq; ex animarũ uera sententia est. Nec hæc postea uideo cur neq; de sole, neq; de luna. quisq̃ Græcus, aut Barbarus facile coniectauerit deos esse, nec modo istos, ut dixi, uerum etiam stellas, quæ uulgo ab imperitis nuncupantur. quæ tamen in deflexo, & certo, & stato cursu meatus longe ordinatissimos diuinis uicibus æternos efficiunt. Varia quippe curriculi uicissitudĩne assimulant pro situ, & flexu, & obstituto circulorum, quos probe callet, qui signorum ortus, & obitus comperit in eorum uisibilium deorum numero. Cætera quoq; sidera, qui cum Platone sentis locato arctu rum. Geminos Leonem, aliosq; itidẽ radiẽteis deos, q̃bus cœli chorũ comptum, et coronatũ suda tempestate uisimus pictis noctibus seuera gratia, toruo decore, suspicientes in hoc perfectissimo mundi, ut ait Ennius, clypeo. miris fulgoribus uariata cælamina. Est aliud genus deorum, quod natura uisibus nostris denegauit. Nec non tamen intellectu eos mirabundi contẽplamur, facie mentis acrius contemplantes quorum in numero sunt illi duodecim numero, situ nominum in duos uersus ab Ennio coarctatis.

» Iuno Vesta Minerua Ceres Diana, Venus Mars
» Mercurius Iouis Neptunus, Vulcanus, Apollo.

Cæteriq; id genus, quorum nomina quidem sunt nostris auribus iam diu cognita. Possumus uero animis coniectare, per uarias utiliatates in uita agenda animaduersos in ijs rebus, quibus eorum singuli curant. Cæterum prophanæ philosophiæ turba imperitorũ, uana sanctitudinis priua ueræ rationis, inops religio=

nis, impos ueritatis, scrupulosissimo cultu, insolẽtissimo spiritu, deos negligit, pars in contẽptũ tumida. Hos nanq; cunctos deos, in sublimi ætheris uertice locatos ab humana contagione procul discretos plurimi, sed non rite uenerantur. omnes sed inscie metuunt. pauci sed impie diffitentur. Quos deos Plato existimat ueros, incorpaleis, aialeis, neq; sine ullo fine, neq; exordio, sed prorsus ac retro æuiternos, corporis contagione sua quidem natura remotos ingenio ad summã beatitudinem pro recto, nullius extrarij boni participatione, sed ex bono et ad omnia competentia prono nutu facili simplici libero, et absoluto quorum parentem qui omnium rerũ dominator, atq; author est, solũ ab omnibus nexibus patiendi aliquid gerendi'ue nulla uice ad alicuius rei mutua obstrictum. Cur ergo nũc dicere exordiar cum Plato cœlesti facundia præditus æquiperabilia dijs immortalibus disserens frequentissime prædicet. Hunc solum maiestatis incredibili quadam nimietate, et ineffabili non posse penuria sermonis humani quauis oratione uel modice comprehendi uix sapiẽtibus uiris cum se uigore animi quantũ licuit à corpore se mouerint intellectũ huius Dei, id quoq; interdũ uelut in arctissimis tenebris rapacissimo coruscamine lumen candidum intermicare. Missum igitur hunc locum fac iam in quo non mihi quidem tantum, sed ne Platoni quidẽ meo ualuerunt ulla uerba, pro amplitudine rei suppetere. Quid igitur faciã in rebus mediocritatem meam et quidem longe superãtibus, receptui canam, tandemq; orationem de cœlo in terrã deuocabo, in qua præcipuũ animal homines su

mus, quanquam pleriq; se incuria disciplinæ, ita omnibus erroribus deprauarunt, ac piacularibus sceleribus præbuerunt, & propè exesa mansuetudine generis sui immane efferarunt, ut possit uideri nullum animal in terris homine postremius. Sed nūc non de errorum disputatione disseramus. Igitur homines ratione plaudētes, oratione pollentes, immortalibus animis, moribundos membris, & leuibus & anxijs mentibus, brutis & obnoxijs corporibus, dissimillimis moribus, et similibus erroribus, puicaci audacia, ptinaci spe casso labore fortuna caduca sigillatim mortales cūcti tn̄ uniuerso genere ppetui uicissim sufficiēda prole mutabiles uolucri tempore tarda sapientia, cita morte, querula uita terras incolunt. Habetis interim bina animalia, deos ab hominibus plurimum differenteis loci sublimitate, uitæ perpetuitate, naturæ perfectione, nullo inter se propinquo communicatu, cum et habitacula summa ab infimis tanta intercapedine fastigij dispescant, et uiuacitas illic æterna, & indefecta sit. Hic caduca & subsiciua, ingenia illa ad beatitudinem sublimata sint, hæc ad miseras infimata. Quid igitur nullo ne connexu hæc natura se iunxit, sed in diuinam & humanā partem seiugatam esse, & interruptam. & ueluti debilem passa est. Nam ut idem plato ait. Nullus deus miscetur hominibus, sed hoc præcipuum eorum sublimitatis specimen est, quod nulla contractione nostra contaminatur. Pars eorum tamen obtutu hebeti uisuntur, ut sidera, de quorū adhuc et magnitudine, et coloribus homines ambigunt. Cælo autem soli

intellecta,

intellecta, neq; prompto noscuntur. Quod quidẽ mirari super his immortalibus nequaquam congruerit, cum alioqui & inter homines qui fortunæ munere opulentia elatus, & usq; ad regni mutabilẽ suggestũ & pendulum tribunal euectus est raro aditus, et lõge remotis arbitrijs in quibusdam dignitatis suæ penetralibus degens. Parit enim conuersatio cõtemptũ, raritas conciliat ipsa rebus admirationem. Quid igitur orator obiecerit aliquis, primo istam cœlestem quidẽ sed penè inhumanã tuã sententiam missam faciam, si omnino homines à dijs immortalibus procul repelluntur. Atq; ita in hæc terræ tartara releguntur, ut omnis sit illis aduersus cœlestis deos cõmunio denegata, ne quisquam eos è cœlitũ numero uelut pastor, uel equisio, uel busequa, seu balantum, uel hinnientium, uel mugientiũ greges interuisat, qui ferocibus moderetur, morbidis medeatur, egenis opituletur. Nullus inquit deus humanis rebus interuenit. Cui igitur preces allegabo. Cui uota nuncupabo. Cui uictima cædam. Quem miseris auxiliatorẽ, quẽ fautorẽ bonis, quẽ aduersatorem malis cũ uita ciebo? Quem deniq; quod frequentissimum est, iureiureãdo uti potero inter Troianos stirpe cognatos, & fortasse inter gentes prælio cognitas. At enim inter nuculos recens cognitos. Si nemo huic capiti crediderit. Quis pro te de is fidem dicet. An ut ferocissimo Mezentio, dextra & telum quod missile libro, apagesis tam cruentos deos dexterã cædibus fessam, telumq; sanguine rubiginosum, utrunq; idoneum non est per quod adiures, ut ue per ista iurent, cum sit summu deorũ hic honor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

proprius. Nam et iusiurandum dicitur, ut ait Ennius: Quid igitur iurabo, per Iouem lapidem, Romano ue tustissimo ritu. Atqui si platonis uera sententia est, nunquam se deum cum homine cõmunicare, facilius me audierit lapis, quàm Iuppiter. non. Respondebit enim Plato pro sua sentẽtia mea uoce. Non usq; adeo seiunctos & alienatos à nobis deos prædico ut ne uota q dem uestra arbitrer peruenire. Neq; enim illos sacris rerum humanarum, sed à contrectatione sola remo ui. Cæterum sunt quedam diuinæ mediæ potestates, inter summũ æthera & infimas terras, in isto intersi tæ aëris spatio, per quas et desideria nostra, & merita ad deos commeant, hos græco nomine δαίμονας nuncupant, inter mortales cœlicolasq; uectores hinc præcum inde donorum q ultro citroq; portant, hinc petitiones, inde suppetias ceu quidam utrinq; interpre tes & salutigeri, per hos eosdem, ut Plato in symposio autumat, cuncta denunciata, & magorum uaria miracula, omnesq; præsagiorum species reguntur. Eorum quippe de numero præditi curant singuli eorũ prouide, ut est cuiq; tributa prouincia uel somnijs confirmãdis, uel extis physiculandis, uel præpetibus gubernandis, uel oscinibus erudiendis, uel uatibus inspirãdis, uel fulminibus iaculãdis, uel nubibus corruscandis, cæterisq; adeo, per quæ futura dinoscimus, quæ cuncta cœlestium uoluntate, & numine, & authoritate, sed dæmonum obsequio & opera, atq; cura, ut Annibali somnia orbitatẽ oculi commoneãt, Flaminio auspicia periculum cladis prædicent. Accio Nauio miraculum cotis adijciant, atq; ut nonnulla

regni futuri signa præcurrant, ut Tarquinius Priscus aquila obumbretur ab apice. Seruius Tullius flãma colluminetur à capite. Postremo cuncta ariolum præsagia, fulgurum bidentalia, carmina Sibyllarũ quæ omnia, ut dixi, mediæ quæpiam potestates inter homines, ac deos obeunt. Neq; enim pro maiestate deũm cœlestium fuerit, ut eorũ quisquam, uel Annibali somnium pingat, uel Flaminio hostiam corrodat, uel Actio Nauio cotificet, uel Sibyllæ fatiloquia uersificet, uel Tarquinio uelit apicem reddere. Seruio uero inflammare uerticem, nec exurere, non est operæ dijs superis ad hæc descendere. Mediorum ista sortitio est qui in aëris plagis terræ cõterminis, nec minus confinibus cælo perinde uersantur, ut in quacunq; parte naturæ propria sint animalia, & in æthere uolantia, & in terra gradiẽtia. Nam cum quatuor sint elementa notissima, ueluti quadrifariam natura magnis partibus distermina, sintq; propria animalia terrarum, et flãmarũ. Siquidem ẽ Aristoteles author est in fornacibus flagrantibus quædã propria animalia pennulis apta uolitare, totumq; æuum suum in igni diuersari, cum eo exoriri, cumq; eo extingui. Præterea cũ tot uaga sydera, ut prius dictum est, sursum in æthere, hoc est in ipso liquidissimo ignis ardore compareant, cur hoc solum ex quatuor, elementum aeris, quod tãto spacio intersitũ ẽ cassum ab omnibus, desertumq; à cultoribus suis natura pateretur. Quin in eo quoq; aere animalia gignerentur, ut in igni flammida, in unda fluxa, in terra glebulenta. Nã quod qdã aues aeri attribuat falsum sentire meritissimo dixeris,

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

quippe quæ aues nulla earum ultra olympi uerticem sublimatur. Qui cum excelentissimus omnium perhibeatur, tn̄ altitudinem perpendiculo si metiare ut geometræ autumant, stadia altitudo fastigij non æquiparat, cum sit aëris augmentum immensum usq; ad stitima lunæ fêlicem'que. porro ætheris sursum uersus exordium ē. Quid igitur tanta uis aëris quæ ab humilibus lunæ anfractibus usq; ad summum olympi uerticē iteriacet. Quid tum uacabit ne aīalibus suis, atq; erit ista naturæ pars mortua ac debilis. imo eni si sedulo aduertas, ipse quoq; aues per terrestre animal non aëriū rectius ꝓhibeātur. sem ꝑ enim illis uictus oīs ī terra. ibidē pabulū, ibidē cubile, tātūq; aëra proximū terræ uolādo transuerberāt. Cæterū cū illis fessa sunt remigia pennarū, terra ceu portus est. Quod si manifestum flagitat ratio debere propria etiā animalia in aëre intelligi, superest ut quæ tandē et cuiusmodi ea sint disseramus. Igitur terrena nequaq̄ deuergunt enim pondere, sed nec flammea ne sursum uersus calore rapiantur. Temperanda ergo nobis pro loci medietate media natura, ut ex regionis ingenio sit, et in cultoribus eius ingenium. Cedo igitur mēte formemus & gignamus omnino id genus corpus. Tertia quædam animalia quæ neque sint tam bruta, q̄ terrea, neq; tam leuia, quàm æthereà, sed quodammodo utrinq; seiugata. Velut enim utrinq; cōmixta sint, siue amolita, seu modificata utriusq; rei participatiōe, sed facilius ex utroq; quàm ex neutro intelligentur. Habeant igitur hæc dæmonum corpora modicum pōderis ne ad superna incedant, aliquid leuitatis ne

ad inferna præcipitētur. Quod ne uobis uidear poëtico ritu incredibilia cōfingere, dabo primū exēplū huius libratæ medietatis, neque enī procul ab hac corporis subtilitate nubes concretas uidemus, quæ si usque adeo leues forent, ut ea quæ omnino carent pōdere nunquam infra iuga, ut sæpenumero animaduertimus, grauate caput editi montis ceu quibusdam curuis torquibus coronarent. Porrò si suapte natura tam spissæ, ac graues forent ut nulla illas uetustioris leuitatis admixtio subleuaret, profecto nō secus quàm plumbi globus, uel lapis suapte ui caducæ terris illiderentur. Nunc enimuero pendulæ et mobiles huc et illuc uice nauium in aëris pelago uentis gubernantur paulolum immutantes proximitate, et longinquitate. Quippe si aliquo humore fœcūdæ sunt ueluti ad fletum edendum deorsum degrassantur. Atq; omnino humectiores humilius meant. aquilonis agmine tractu segniores. Sudis uero sublimior cursus, & cum lanarum uelleribus similes aguntur cauo agmine uolatu perniciore. Nonne audis, quid super tonitruum Lucretius facundissime disserat?

" Principio tonitru quatiuntur cærula cœli,
" Propterea quia concurrunt sublime uolantes.
" Aetheriæ nubes contra pugnantibus uentis.
" Nec fit enim sonitus cæli de parte serena.
" Verū ubicunq; magis denso sunt agmine nubes, Tā
" magis hic magno fremitus fuit murmure sæpe. Quod si nubes sublime uolitant, omnisq; et exortus, et terminus et retro defluxus earū in terras est, qd tandē futura cēses dæmonū corpora? quæ sunt cōcreta multo mi

nus, & tantos subtiliora. Non enim sunt ex hac fecu lenta nubecula tumida caligne conglobata sicut nubium tenus est, sed ex illo purissimo aëris liquido, et sereno elemẽto coalita, eaq; nemini hominum temere uisibilia, nisi diuinitus speciem sui offerãt, quod nulla in illis terrena soliditas locũ luminis occupauerit, q nostris oculis possit obsistere, qua soliditate nostra offensa acies immoretur, sed filia corporum possident rara & splendida & tenuia usq; adeo, ut radios omnis nostri tuoris & raritate transmittant, & splendore reuerberent, & subtilitate frustrentur. Hinc illa Homerica Minerua quæ medijs cœtibus Graium cohibendum Achilli interuenit, uersum græcum si paulisper operiamini latine enũciabo atq; adeo hic sit in præsentiarũ. Minerua igitur, ut dixi, Achilli moderando iussu Iunonis aduenit.

» Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Hinc & illa Vergiliana matrona quæ in medijs milibus auxiliabunda fratri conuersatur.

» Miscetq; uiris, nec cernitur ulli.

Protinusq; Plautinus miles sup clypeo suo gloriatur, præstringens oculorum aciem hostibus. Ac ne cunctos longius persequar. Ex hoc fermè dæmonum numero poetæ solent haud procul à ueritate censores caussæ, & amatores quorũdam hominum deos fingere, & tueri illos interdum aduersari, & affligere. Igitur & misereri, & indignari & angi, & lætari, omnemq; humani animi faciem pati, ac simili motu cordis, & salo mentis ad omnes cogitationum æstus fluctuare. quæ omnes turbelæ tempestatesq; procul à deorum cœlestium tranquillitate exultant.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

cuncti enim coelites semper eodem statu mentis æter
na æquabilitate potiuntur. quæ nunquam illis nec
ad dolorē, nec ad uoluptatem finibus suis pellitur. nec
enim mens illa à sua perpetua secta ad quempiam su
bitum habitum demouetur nec alterius ui. Nam ni-
hil est Deo potentius, nec suapte sponte, nam nihil est
Deo perfectius. Porrò autem quid potest uideri imper
fectius fuisse, quàm is qui à priore statu ad alium re-
ctiorē statum migrarit, cum præsertim nemo spōte ca
pessat noua, nisi quem poenituit priorum. Non enim
potest subsequi illa mutatio sine præcedentium infir=
matione. Quapropter debet Deus nullā ꝑpeti, uel o=
peris, uel amoris temporalē ꝑfunctionē, et idcirco nec
indignatiōe, nec ira contingi, nullo angore contrahi,
nulla alacritate gestire, sed ab oĩbus passionibus ani=
mi liber, nec dolere unquā, nec aliquādo lætari, nec
aliquid repentinum uelle, uel nolle. Sed & hæc cun=
cta, ut hoc genus cætera dæmonum mediocritati con
gruūt. Sunt enim inter homines, ac deos, ut loco regio
nis, ita ingenio mentis intersiti habētes communem cū
superis immortalitatem, cum inferis passionem. Nam
perinde ut nos pati possunt omnia animorum placa
camenta uel incitamenta, ut in ira incitentur, & in mi
sericordia flectantur, & donis inuitentur, et precibus
leniantur, & contumeliјs exasperantur, & honori-
bus mulceantur, aliјsq; omnibus ad similē nobis mo-
dum uarientur. Quippe, ut finem comprehendam,
dæmones sunt genere animalia ingenio rationabilia,
animo passiua, corpore aëria, tempore æterna. Ex his
quinq; quæ commemoraui tria principio eadem no=

biscum, quartum proprium, postremum commune cũ dijs immortalibus habent, sed differunt ab his passione. Quae propterea passiua non absurde, ut arbitror, nominaui, quia sunt ijsdem, quibus nos perturbationibus obnoxij. Vnde & religionum diuersis obseruationibus, & sacrorum uarijs supplicijs fides impertienda est. Etsi nonnulli sunt ex hoc diuorum numero, qui nocturnis uel diurnis promptis, uel occultis lætioribus, uel tristioribus hostijs, uel cærimonijs, uel ritibus gaudent, uti ægyptia minerua fermè plangoribus, græca plerunq; choreis, barbara autem strepitu cymbalistarum, & tympanistarum, et choraularũ. Itidem pro regionibus in sacris differunt longe uarietate pomparum agmina ministrorum silentia, sacerdotum officia, sacrificantium obsequia. Item deorum effigies, ut eximiæ templorum religiones, hostiarum cruores, & colores. Quæ omnia pro cuiusq; more solemnia & rata sunt, ut plerunq; somnijs & uaticinationibus & oraculis comperimus sæpenumero indignata numina siquid in sacris socordia, uel superbia negligatur, cuius generis mihi exempla affatim suppetunt. Sed adeo frequentia, & celebrata sunt, ut nemo ea cómemorare adortus sit, qn multo plura omiserit, quàm recensuerit. Iccirco residebo in præsentiarũ in his rebus orationem occupare. Quod si non apud omnes certam fidem, at certe penes cunctos notitiam promiscuam possidet, hæc potius præstiterit latine dissertare, uarias species diuinorũ numiniũ à philosophis perhiberi, quo liqdius, et plenius de præsagio Socratis, deq; eius numine cognoscatis. Nam quodam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

significatu et animus humanus etiam nunc in corpore situs δαίμων nuncupatur.

" Dij ne hunc ardorem mentibus addunt,
" Euriale? an sua cuiq; deus fit dira cupido?

Igitur & bona cupido animi deus bonus est. Unde nõ nulli arbitrantur, ut iam prius dictum est. εὐδαίμονας dici beatos, quorũ dæmon bonus id est animus uirtute perfectus est. quem nostra lingua ut ego interpraetor, haud sciam, an bono, certe quidem meo periculo poteris genium uocare, quoniam is deus qui est animus sui cuiusq;, quanquam sit immortalis, in quodam modo cum homine gignitur, ut eæ preces quibus genium præcamur ad coniunctionem nostram, nec desunt qui uideantur mihi obtestari, corpus atq; animũ duobus nominibus comprehendentes, quorum communio & copulatio sumus, & secundo signatu species dæmonum sit animus humanus exutus et liber stipendijs uitæ corpore suo abiuratis hunc uetere latina lingua reperio lemurem dictatum. Ex hisce ergo lemuribus, qui posteriorum suorum curam sortitur pacato & quieto numine domum possidet. lar dicitur familiaris. Qui uero propter aduersa uitæ merita, nullis bonis sedibus interra uagatione, ceu quodam exilio punitur, inane terriculamẽtum bonis hominibus, cæterum noxium malis, hũc pleriq; laruam peribent, cũ uero incertum est, quæ cuiq; eorum sortitio euenerit, utrunq; lar sit, an larua, nomine Manium Deũ nuncupant, & honoris gratia dei uocabulum additum est. Quippe cũ eos deos appellent, qui ex eorum numero iuste, ac prudẽter uitæ curriculo gubernato,

pro noīe postea ab hominibus præditi, fanis & cerē monijs uulgo admittūtur, ut ī Bœotia Amphiaraus, in Africa Mopsus, in Aegypto Osiris, alius alibi gentium, Aesculapius ubiq;. Verum hæc omnis distributio eorum dæmonum fuit, qui quondam in corporis numero fuere. Sunt autem non posteriores præstantiore lōge dignitate. Genus aliud augustius animo dæmonū q semper à corporis compedibus, et nexibus liberi procurātur certis precantibus. Quorū ē numero somnus, atq; amor diuersa inter se uim possidēt. Amor uigilādi, somnus soporādi. Ex hac ergo sublimiore dæmonū copia, Plato autumat singulis hominibus ī uita agenda testes, et custodes singulos additos, q nemini conspicui, semper adsint omniū non modo actorū testes, uerum etiam cogitatorum. Ac ubi uita edita remeandum est, eundem illum, qui nobis præditus fuit raptare ilico et trahere, ueluti custodiā suam ad iudiciū, atq; illic ī causa dicenda assistere si qua commētiatur, redarguere si qua uera dicat. asseuerare prorsus illius testimonio ferri sententiā. Proīde nos oēs q hanc Platonis diuinam sententiā me interprete auscultatis, ita animos nostros ad quæcunq; uel agenda uel meditanda formate ut sciatis, nihil omnino præ istis custodibus, nec intra animum, nec foris esse secreti. quando omnia curiose ille participet, omnia uisat, omnia intelligat. & in illis penitissimis mentibus uicem conscientiæ diuersetur. Hic quem dico prorsus custos singularis præfectus domesticus speculator īdiuiduus, arbiter inseperabilis, testis malorum improbator, bonorum probator si rite animaduertatur, sedulo cognoscatur, religiose colatur, ita ut à Socrate iustitia, et in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

nocentia cultus est, in rebus incertis prospectator, dubijs præmonitor, periculosis uitator, egenis opitulator q tibi queat, tum somnijs, tum signis, tum etiam fortasse corā, cum usus postulat mala auerte, bona prosperare, humilia sublimare, nutantia fulcire, obscura clarare, sydera aduersa corrigere. Igitur nimirū si Socrates uir apprime perfectus, & Apollinis quoq; testimonio sapiens, hunc Deum suum cognouit, & coluit, ac propterea eius custos propè dicam par contubernio & præmonenda præmonuit. Sicubi tamen interfectis sapientiæ officijs, non consilio, sed præsagio indigebat, ut ubi dubitatione claudicaret, ibi diuinatione consisteret. Multa sunt enim de quibus etiam sapientes uiri ad ariolos, et oracula cursitent. Ac non apud Homerum, ut in quadam ingenti specula clarius cernis, hæc duo distributa, seorsus diuinationis, seorsus sapientiæ officia. Nam cum duo collumna totius exercitus dissident. Agamemnō regno pollens, & achilles bello potens, desideraturq; uir facundia laudatus, & peritia uitæ moratus, qui Atridæ superbiam, Pelidæ ferociam compescat, exemplis moneat, oratione permulceat. Quis Igitur tali in tempore est ad dicendum exhortatus? Nempe Pylius orator, eloquio comis, experimentis cautus, senecta uenerabilis, cui omnes sciebant corpus annis abire. animum prudentia uigere, uerba dulcedine affluere. Itidem cum rebus creperis, & afflictis spectatores deligendi sunt q nocte intempesta castra hostiū penetrent. Non'ne Vlysses cum Diomede deliguntur, ueluti cōsiliū et auxiliū, mens et manus, animus et gladius. Enimuero in auli

de desidentibus obsessis ac retro uentis abnuentibus, difficultas belli, & facultas itineris, et tranquillitas maris, et clementia uentorum per fibrarum notas, & alitum uias, & serpentiũ escas explorata sunt. Tacent nempe muta duo illa sapientiæ græciæ summa cacumina Ithacensis, & Pylius. Chalcas autem longe præstabilis ariolus simul alites, et altaria, et arborẽ contemplatus est actutum sua diuinatione & tempestates flexit, et classem deduxit, et decenniũ prædixit. Non secus etiã in Troiano exercitu, cum diuinatione res indigent, tacet ille sapiẽs Senatus, nec audet aliqd pronunciare, uel Hector, uel Iambo, uel Bicias, sed omnes silentio auscultant aut ingrata auguria Helenæ, aut nõ credita uaticinia Cassandræ. Ad eũdẽ modũ Socrates quoq; sicubi locorũ alienæ sapientiæ consultatio ingruerat, ibi suĩ dæmonis præsagio regebatur. Verũ eius monitis sedulo obediebat, eoq; erat de suo lõge acceptior. Qui autẽ incœpta Socrati * dæmon ille fermè prohibitũ ibat nunq̃ quod ad mo=nẽdum ratio prædicta est. Enimuero Socrates ut poté uir apprime perfectus ex sese ad omnia congruenta sibi officia promptus, nullo adhortatore unq̃ indigebat. At uero prohibitore nõnunq̃, si qbus forte conatibus eius periculũ suberat, ut monitus præcaueret, ac omitteret cœpta in præsentiarũ quæ tutius uel postea caperet, uel alia uia adoriretur. In huiuscemodi rebus dũtaxat uocẽ quãpiã diuinitus exortã dicebat audire. Ita enĩ est apud Platonẽ. ne qsq̃ arbitretur oĩa cũ uulgo loquentiũ captasse. Quippe etiam semotis arbitrijs unà cũ Phædro extra pomeriũ sub quõdã arbo=

ris opaco umbraculo signũ illud ad nunciũ sensit, ne prius transcenderet illius amnis modicum fluentum, q̃ increpitum inclinatũ amore retinẽdũ placasset, cũ prætereasi omnia obseruitaret, aliquando corũ nonnulla etiam opinamenta habere, utuidemus plerosq; q̃ nõ suopte corde, sed alterius uerbo reguntur, q̃ ex angiportu reptantes consilia ex alienis uocibus colligunt, et, uti ita dixerim, non animo, sed auribus cogitant. Verũ enimuero ut ista sunt, certe qui omnium ariolorũ uoces audiunt, Sæpenumero auribus suis usurpant uocem, de qua nihil contentur, quã sciunt ex ore humano profectam. At enim Socrates non uocem sibi, sed uocẽ dixit quampiam diuinitus oblatam, quo additamento profecto intelligas non usitatam uocem, nec humanam significari. Quæ si foret frustra quæpiam, cur non potius aut uox, aut certe cuiuspiam uox diceretur, ut ait illa Terentiana meretrix.

» Audire uocem uisa sum modo mulitis.

Quid uero uocem quampiã dicat audiuisse, aut nescit unde exorta sit, aut in ipsa aliquid addubitat. Aut eã quiddã insolitum demonstrat habuisse. ita Socrates eã quidem sibi, ac diuinitus edita tempestiue accedebat. Quod eqdem arbitror nõ modo auribus, uerũ etiam eũ oculis signum dæmonis sui usurpasse. Nã frequentius nõ uocẽ, sed signũ diuinũ sibi oblatum præseferebat. Id signũ poterat ipsius spẽs habuisse, q̃ solus Socrates cerneret, ita ut Homericus Achilles Mineruã. Credo plerosq; uestrũ hoc ꝙ modo dixi, cõtãtius credere, et ĩpẽdio mirari formã dæmonis Socrati usitatam. At enim Pythagoricos mirari oppido solitos si quis se de

negare unquam uidisse dæmonem, ut reor idoneus author e Aristoteles. Quod si cuiuis potest euenire facultas contemplandi diuinam effigiem, cur non apprime potuerit Socrati, quē cuiuis amplissimo numini sapientiæ dignitas coæquarat. Nihil est enim deo similius & gratius, quàm uir animo perfecte bonus, qui tam hominibus cæteris antecellit quàm ipse à dijs immortalibus distat. Quin potius nos quoq; Socratis exemplo & commemoratione erigimur. Ac nos secundū ipsum studio philosophiæ pari, similiū numinū clementes promittimus, de quo quidem nescio qua ratione distrapimur, & nihil æq; miror, quàm cum omnes et cupiant optime, & sciant quantum uiuax animus colēdus sit, tn̄ animū suū nō colāt. At si qs uelit acriter cernere, oculi curandi sunt qbus cernitur. Itidē si pugillare, uultus uel brachia uelanda sunt, quibus pugillatur, similiter in omnibus cæteris mēbris sua cuiq; cura pro studio est. Quod cum omnes facile respiciāt, nequeo satis mecum reputare, & perinde, ut res est, admirari, cur non etiam animum suum ratione excolant. Quandoquidem ratio uiuendi omnibus æque necessaria est, non ratio pingendi, nec ratio psallēdi, quas quisque bonus uir sine ulla animi uituperatione, sine turpitudine, sine labe contempserit. Nescio, ut Hismenias tibijs canere, ut Apelles pingere ut Lysippus fingere, sed non pudet me non esse significum, et idē ut cæteris artibus ne omnes prosequar licet tibi nescire, nec pudeat. Enimuero dic sodes, nescio bene uiuere ut Socrates, ut Plato, ut Pythagoras uixerunt, nec pudet me nescire bene uiuere. Nunquam hoc dicere au-

debis. Sed cum primis mirandum est quod ea quæ minime uideri uolunt nescire, discere tñ negligunt & eiusdem artis disciplinam simul, & ignorantiam decurritant. Igitur quotidiana eorũ ora dicere inuenies rationibus multa prodige profusa, et i semet uel in sui dico dæmonis cultũ, q cultus nihil aliud quàm philosophiæ sacramentum est, planè qdẽ uillas opiparè extruunt, & domos ditissime exornant, & familias numerosissime comparant, sed in istis omnibus in tanta affluentia rerum nihil est indignum prætérquã ipse dominus ædium, nec iniuria cumulata enim habent quæ sedulo percolunt, ipsi autem horridi, indocti, inculti que circumeunt. Igitur illas ædificatiorũ species in quæ patrimonia sua profuderunt amœnissimas & extructissimas deprehendas, aulas æmulas urbium cõditas, domos uice templorum exornatas, familias numerosissimas, et calamistratas, opiparam supellectilem, omnia affluentia, omnia ornata, præter ipsum dominum, qui solus Tantali uice in suis diuitijs inops, egens, pauper non qdẽ fluentũ ullum fugitiuũ captat, & fallacis unde sitim, sed ueræ beatitudinis, & in syncerae uitæ & prudentiæ fortunatissimæ esurit, & sitit, quippe non intelligit homines æque spectari solere, ut equos mercamur. Neq; enim in emẽdis equis faleras consideramus, & baltei polimina inspicimus, & ornatissimæ ceruicis diuitias contemplãtur, si ex argento, & auro, & gemmis monilia uanæ gazæ dependent, si plena artis ornamenta capiti, & collo circuniacent, si frena cælata, si ephippia fucata, singula armata sint. Sed istis omnibus exuuijs amolitis

equum ipsum nudũ, et solum corpus eius et animũ contuemur, ut sit ad speciem honestus, ad cursuram uegetus, & ad uecturam ualidus. Iamprimũ in corpore si sit

» Argutum caput breuis aluus, obesa'que terga,
» Luxuriet'que toris animosum pectus honestis.

Præterea si duplex agitur p lumbos spina. Volo enĩ nõ modo perniciter, uerum etiam molliter peruehat. Similiter ergo & in hominibus contemplandis noli illa aliena æstimare, sed ipsum hominem penitus cõsydera. Ipsum ut meũ Socratem pauperem specta, aliena autem uoco, quæ parentes pepererunt, et quæ fortuna largita est, quorum nihil laudibus Socratis mei admisceo, nullam generositatem, nullã prosapiã, nullos lõgos natales, nullas inuidiosas diuitias. Hæc enim cũcta, ut dixi, aliena sunt. Sat ẽ Protomo gloria est, qui talis fuit ut eius nepotem non puderet. Igitur oĩa similiter aliẽa numeres licebit, generosus ẽ, parẽtes laudas, diues ẽ, nõ credo fortũæ, nec magis ista demiror, ualidus ẽ ægritudine, fatigabitur, pernix ẽ. Abibit in senectutẽ, formosus est, expecta paulisper, & non erit. at enim bonis artibus doctus, & apprime est eruditus, & quantum licet homini sapiens, & boni consultus, tandem aliquando ipsum uirum laudas. Hoc enim nec à patre hæreditarium est, nec casu pendulũ, nec à suffragio adminiculum, nec à corpore caducũ, nec ab ætate mutabile. Hæc omnia meus Socrates habuit, et omnino cætera habere contempsit. Quin ergo et tu q te ad studiũ sapiẽtiæ ingeris, aliquando caues ut nihil alienũ in laudibus tuis audias,

sed ut qui te

sed ut q̃ te uolet nobilitare. æque laudet ut accius Vlyssem laudauit ĩ Philocteta suo ĩ eius Tragœdiæ principio.

» Inclyte parua prædite prima nomine celebri
» Claroq; potens pectore achiuis classibus author.
» Grauis Dardanis gentibus ultor Laertiadæ

Nouissime patrem memorat. Cæterum omnes laudes eius uiri audisti, nihil mihi nec Laertes, nec Anticlia, nec arctissimus uendicat. Hæc enim tota ut uides laudis huius propria Vlyssis possessio est. Nec aliud te in eodẽ Vlysse Homerus docet, qui semper ei comitem uoluit esse prudentiam, quam poëtico ritu Mineruã nũcupauit. Igitur hac eadem comite omnia horrenda subijt, omnia aduersa superauit. Quippe ea adiutrice Cyclopis specus introit. sed egressus est. Solis boues uidit et abstinuit, ad inferos demeauit, et ascendit eadẽ sapientia comite. Scyllam prænauigauit, nec abreptus est. Carybdim conspectus est, nec retentus est. Circes poculum bibit, nec mutatus est. Ad Loophagos accessit, nec remansit. Sirenes audijt, nec accessit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

L. APVLEII DE PHILOSOPHIA LIBER.

m Oralis Philosophia caput est Faustine fili, ut scias quibus ad beatam uitam perueniri rationibus possit. Verum ad beatitudinem ante alia bonorum fine contingenti, ut ostendã quæ de hoc Plato senserit. Bonorum igitur alia eximia, ac prima p se dicebat eē, per perceptionē cætera fieri bona existimabat. Prima bona esse deum summũ, mentemq; illam quam τὸν νοῦν idem uocat. Secundum ea, illas, quæ ex priorum fonte profluerent, esse animi uirtutes, prudentiam, iustitiam, pudicitiam, fortitudinem. Sed his omnibus præstare prudentiam. Secundam numero ac potastate continẽtiam posuit. Has iustitiam sequi. Fortitudinem quartam esse. Differẽtiam hanc bonorum esse constituit. Partim diuina per se & prima, simplicia dici bona, alia hominum, nec eadem omnia existimari, diuina quippe esse, atq; simplicia uirtutes animi. Minora autem bona eaq; quorũdam esse quæ cum corporis commodis congruunt, ut illa quæ nominamus externa, sapientibus, & cum ratione ac modo uiuentibus, sunt sane bona stolidis, & eorum usum ignorantibus, oportet esse mala. Bonum primum est uerum, & diuinum, illud optimũ, et amabile, & concupiscendum, cuius pulchritudinẽ rationabiles appetunt mentes, natura duce, instructæ eandem eius ardore, & quod non omnes adipisci queunt. Qui neq; primi boni adipiscendi facul

tatem possunt habere, ad id feruntur, quod hominum est. Secundum, nec commune multis, nec quidẽ omnibus similiter bonum. Nanq; appetitus, & ad aliquid cupido, aut uero bono incitatur, aut eo, quod uideatur bonum, unde natura duce cognatio quædam est cum bonis, ei animæ portioni, quæ rationi consentit. Accidens autem bonum esse putatur, quod corpori, rebusq; uenientibus extrinsecus copulatur, & aliquando quidem, qui natura imbutus est, ad sequẽdũ bonum, non modo sibimet intimatum putat, sed omnibus etiam hominibus, nec pari, aut simili modo, uerũ ẽt unumquẽq; acceptum esse, dehinc proximis, & mox cæteris, qui familiari usu, uel notitia iunguntur, hominem ab stirpe ipsa, neq; absolute bonum, nec malum nasci, sed ad utrunq; procliue ingenium esse, habere quidem semina quædam utrarunque rerũ, cum nascendi origine copulata, quæ educationis disciplina, in partem alteram debeant emicare. Doctoresq; puerorũ, nihil antiquius curare oportet, quàm ut amatores uirtutum, uel inter se moribus, & institutis eos ad id prorsus imbibere, ut regere, & regi discant magistra iustitia. Quare præter cætera induci ad hoc cætoros oportere, ut sciant, quæ sequenda, fugiendaq; sint, honesta esse, ac turpia, illa uoluptatis, hæc laudis, hactenus dedecoris ac turpitudinis, honesta eademq; quæ sunt bona, confidenter optare nos oportere. Tria genera ingeniorum ab eo sunt comprehensa, quorum præstans, egregium appellat unum, alterũ deterrimum, pessimumq;, tertiumq; ex utroq; medio temperatum, mediũ nũcupa=

uit. Mediocritatis huius uult esse participem puerum docilem & uirum progredientem ad modestiã, eundemq; commodum, ac uenustum. Eiusmodi enim medietates inter uirtutes & uitia intercedere dicebat. Tertium quiddam ex quo alia laudanda, alia culpanda essent. Inter scientiam ualidam, alterã falsam peruicaci uanitate iactatam. Inter pudicitiam, libidinosamq; uitam, et abstinentiam, intemperãtiamq; posuit, fortitudini ac timori medios pudorem, & ignauiam fecit. Horum quoq;, quos mediocres uult uideri, neq; synceras esse uirtutes, nec uitia tamen mera et intemperata, sed hic, atq; inde permixta esse. Malitiam uero, deterrimi & omnibus uitijs imbuti hominis dicebat esse, quod accidere dicebat, cum optima et rationabilis proportio, & quae etiam imperare caeteris debet, seruit alijs. Illae uero uitiorum doctrices iracundia & libido, ratione sub iugo missa dominantur, eandem malitiam de diuersis constare, abundantia inopiaq;. Nec solum ea in qualitatis uitio claudicare arbitratur, sed etiam incumbere dissimulitudinem. Neq; enim posset cum bonitate congruere, quae à semet ipsa tot modis discrepet, & non solum disparilitatẽ, sed etiam concinnitatẽ praesegerat. Quapropter tres partes animae, tribus dicit uitijs urgeri. Prudentiam indocilitas impugnat, quae non abolitionẽ infert sciẽtiae, sed contraria est disciplinae discendae. Huius duas ab eo species accepimus, imperitiã, et fatuitatẽ. quarũ imperitia sapiẽtiae, et fatuitas prudẽtiae iueniũtur inimicae. Iracũdiã, audaciã. Eius comitatum sequuntur indignatio et incommobilitas, dicta graece, ἀνασθησία.

Ita enim dixerim quæ non extinguit incitamēta iræ rum, sed ea stupore deficit immobili. Cupiditatibus luxuriam applicat, idest appetitus uoluptatem, et desiderium ad fruendum potiendumq; haustus inexplebiles. Ex hac manat auaritia, atq; lasciuia, quarum altera liberalitatem coerceat, altera immoderatius fundendo, patrimonij prodigat facultates. Sed uirtutes Plato habitum esse dicit mentis, optime & nobiliter figuratæ, quæ concordem sibi quietem, constantē etiam eum faciunt, cui fuerint fideliter intimatæ, nō tantummodo uerbis, sed factis & etiam secum et cum cæteris. Hoc uero procliuius, si ratio in regni sui solio constituta sit, appetitus & iracundias semper domitas & in frenus habet. Ipsæq; ita obediunt, ut tranquillo ministerio fungātur. Vnimodam uero esse uirtutem, quod bonum suapte natura adminiculo non indiget, perfectum autem cum sit, solitudine debet esse contentum, nec solum qualitas, uerum etiam similitudo cum uirtutis ingenio coniungitur. Ita enim secum ex omni parte congruit, ut ex se apta sit, sibiq; respōdeat. Hinc etiā medietates, easdemq; uirtutes, ac summitates uocat. Nec solum quod careant redundantia & egestate, sed quod in meditullio quodam uitiorum sitæ sunt. Fortitudo quippe circumsistitur hinc audacia, inde timiditate. Audacia quidem confidentiæ fit abundantia, metus uero uitiū deficientis audaciæ. Virtutum perfectæ quædam sunt, imperfectæ aliæ. Et imperfectæ sunt, quæ in omnibus beneficio solo naturæ proueniunt, uel quæ solis disciplinis traduntur, & magis ratione discuntur. Eas igitur, quæ ex omnibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

his constant, dicimus esse perfectas. Imperfectas uirtutes semet comitari negat. Eas uero, quæ perfectæ sunt, indiuiduas sibi, et inter se connexas esse, ideo maxime arbitratur, quod ei, cui sit egregium ingenium, si accedat industria usus & disciplina, quam dux rerum ratio fundauerit, nihil relinquetur quod non uirtus administret. Omnes uirtutes cum animæ partibus diuisit, et illam uirtutem, quæ ratione sit nexa, et est spectatrix omnium rerum, prudentiam dixit, atq; sapiētiam. Quarum sapientiam, disciplinam uult uideri diuinarum humanarumq; rerum. Prudentiam uero scientiam esse intelligendorum bonorum, et malorum, eorum etiam media, quæ dicuntur. In ea uero parte, quæ iracundior habeatur fortitudinis sedes esse, uires animæ, neruosq; ad ea implenda, quæ nobis seuerius agenda legum imponuntur imperio. Tertia pars mentis est cupidinum, & desideriorum, cui necessario abstinentia comes est, quam uult esse seruatricem conuenientiæ eorum, quæ natura recta prauaq; sunt. In homine ad placentiam, ac mediocritatē libido reflectitur, actusq; uoluptarios ratione huius dicit, ac modestia coerceri. Per has tres animæ partes iustitiam æqualiter diuidentes, quæ causam esse dicit, ut unaquæq; potiorem ratione, ac modo ad fugiendum munus obediat. Hanc ille heros iustitiam modo nominat, nunc uniuersæ uirtutis nuncupatione complectitur, & item fidelitatis uocabulo nuncupatur, sed cum ei, à quo posside ur, est utilis, beniuolentia est, at cum foras spectat, & est fida speculatrix utilitatis alienæ, iustitia nominatur. Est et illa

iustitia, quæ quartum uulgata diuisione uirtutum, locum possidet, quæ cum religiositate copulantur, quarum religiositas deum honori, ac supplicijs diuinæ rei mancipata est, illa uero hominum societatis & concordiæ remedium, atque medicina est. Duabus autem æqualibus de causis utilitatem hominum iustitia regit, quarum est prima minorum obseruantia, & diuisionum æqualitas, & eorum quæ pacta sunt symbole, ad hæc ponderum mensurarumq; custos, et communicatio opum publicarum. Secunda finalis est, et ueniẽs ex æquitate partitio, ut singulis in agros dominatus conguẽs deferatur, ac scrutetur bonus optimus potior, minor non bonis. Ad hæc bonus quisque natura & industria in honoribus & officijs præferatur. Pessimi aues luce careant dignitatis. Sed ille iustus in deferendo honore, ac seruando, modus est ei, qui est suffragator bonorum, & malorum subiugator ut semper in ciuitate emineant, quæ sunt omnibus profutura, iaceant & subiecta sint, cum suis actoribus uitia. Hinc rhetoricæ duæ sunt apud eum partes, quarũ una est disciplina contemplatrix bonorum, iusti tenax, apta & conueniens cum secta eius qui publicitus uult uideri. Alia uero adulandi scientia est captatrix uerisimilium, usus nulla ratione collectus. Hanc rem diffiniuit Plato, quam ciuilis articuli umbram, idest imaginem nominauit. Ciuilitatem, quam πολιτικὴν uocat, ita uult à nobis intelligi, ut eam esse ex uirtutum numero sentiamus, nec solum agentem, atq; in ipsis administrationibus, uerum spectari ab ea uniuersa atque

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

discerni. Nec solum prouidentiam prodesse ciuilibus rebus, sed omnem sensum eius, atque propositum fortunatum, & beatum statum facere ciuitatis. Hæc eadẽ utilitatem animæ procurat duobus modis. Altera namq; legalis est, iuridicialis altera. Sed prior consimilis est exercitationi, per quam pulchritudo animæ et robur acquiritur, sicut exercitatione ualitudo corporis, gratiaq́; continetur. Iuridicialis illa medicinæ pars est. Nam morbis animæ medetur, sicut illa corporis. Has disciplinas uocat, plurimumq́; earum curationem commoditatis afferre profitetur. Harũ imitatrices esse coquinariam et unguentariam. Sed artem sophisticam professionemq́; iuris blandam, et assentationum illecebris turpes profitentibus, inutiles cunctis, quorum sophisticam coquinæ coniungit. Nam ut illa medicinæ professione interdum opinionem imprudentium captat, quasi ea quæ agit cum morborũ medela conueniant, sic sophisticæ imitata iuridicialem statum dat opinionem stultis, quasi iustitiæ studeat, q̃ iniquitati fauere constat. Vnguentariam uero professores iuris imitantur. Nam sicut illa remedio uult esse, per quod species corporibus, ac ualitudo seruentur, nõ modo utilitatem corporum minuit, sed robur etiam uiresq́; frangit, et iterum colorem ad desidiam sanguinis mutat. Sic hæc in scientiam mutata iuris, simulat quidem uirtutem se animis augere eneruato quod in illis natiuæ fuerit industriæ uirtutes eas doceri et studeri posse arbitratur, quæ ad rationabilem animã pertinent, idest sapientiam, et prudentiam, & illas quæ uitiosis partibus pro remedio resistunt, idest

fortitudinem & continentiam rationabiles quidem esse. Superiores uirtutes pro disciplinis haberi. Cæteras si perfectæ sunt, uirtutes appellat, si semperfectæ sunt, non illas disciplinas uocandas esse censet, sed non in totum existimat disciplinis alienas. Iustitia uero quod trinis animæ regionibus sparsa sit, artem uiuendi ac disciplinam putat, et nunc docilem esse, nunc usu, & experientia prouenire. Bonorum autem quædam sui gratia asserit appetenda, ut beatitudinem, ut bonum gaudiũ. Alia non sui gratia, ut medicinam. Alia sui et alterius, ut prouidentiam, cæterasq; uirtutes, quas et sui causa expetimus, ut præstãteis per se, & honestas, et alterius, idest beatitudinis, quæ est uirtutum exoptatissimus fructus. Hoc pacto etiã mala quædam sui causa fugienda sunt, alia cæterorũ, pleraq; et sui & aliorum, ut stultitia et huiusmodi uitia, quæ et sui causa uitanda sunt, & eorum quæ accidere ex his possunt, idest miseriæ, atq; infelicitates. Eorum quæ appetenda sunt, quædã absolute bona dicimus, quæ semper, atq; omnibus cum assunt, inuehunt commoda, ut uirtutes, quarum beatitudinitas fructus est. Alia quibusdam, nec cunctis, uel perpetuo bona, ut uires, ualituo, diuitiæ, et quæcunq; corporis ac fortunæ sunt. Pari pacto et eorum quæ declinãda sunt, quædã omnibus ac semper uideri mala, quoniam nocent, atq; obsunt, ut sunt uitia, & infortunia quædam alijs, nec ea semper nocere, ut ægritudinem, egestatem, et simulia. Sed uirtutem liberam, et in nobis sitam, et nobis uoluntate appetenda, peccata uero esse non minus libera, et in nobis sita, non tamẽ

ea suscipi uoluntate. Nanq; ille uirtutis spectator, cũ eam penitus intellexit bonam esse, et benignitate praestare, eam affectabit profecto, et eam sectandam existimabit sui causa. Ac item ille qui senserit uitia, non solum turpitudinem existimationi inuehere, sed nocere alio pacto, fraudiq; esse. Quis potest sponte ad earum consortium se ingerere? Sed si ad huiusmodi mala pergit, ac sibi usum eorum utilem credit, deceptus errore, et imagine bonii, sollicitatus quidem, sciẽs uero ad mala praecipitatur. discrepes quidem à communi sententia, si nõ quidem ignores quid inter pauperiem, ac diuitias intersit, et cum haec in procliui sita sint, nec pauperies honestatem, uel turpitudinẽ diuitiae allaturae sint. Si egestatem rerum uictui necessariarum copijs praeferas, ineptire uidearis, & adhuc illud absurdius, si quis sanitatẽ corporis spernat, eligẽs morbos. Sed illud postremae dementiae est, cum quis pulchritudinem uirtutis oculis animae uiderit, utilitatemq; usu & ratione perspexerit, non ignarus, quantum dedecoris atq; incommodi adipiscatur, ex participatione uitiorum, tamen addictum se uelit uitijs. Corporum sanitatem, uires, indolentiam, caeteraq; eiusmodi bona extraria, item diuitias, et caetera, quae fortunae commoda dicimus, ea non simpliciter bona nuncupanda esse. Nam siquis ea possidens usu se abdicet, ea sibi inutilia erunt. Siquis autem eorum usum conuerterit ad malas artes, ea illi etiam noxia uidebũtur. Unde colligitur bona haec simpliciter dici non oportere, nec etiã ea, quae sunt morbosa, ut pauperiem, caeteraq; existimari mala oportet. Nã qui tenuis est, si mo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

dificetur, nullam noxā ex eo sentiet. Etiam qui recte paupertate sua utitur, non solum nihil capiet incommodi, uerum ad toleranda cætera melior, atq; præstantior erit. Si igitur nec habere pauperiem, neq; eam ratione regere contrarium est, paupertas malum non est. uoluptatem uero neq; bonū esse absolute, neq; simpliciter malum, sed eam, quæ sit honesta, nec pudendis rebus, sed gloriosis actibus ueniat, non esse fugiendam. Illam uero, quàm aspernatur natura ipsa turpi delectatione quæsitam, uitari oportere censebat. Solitudinem et laborem, si naturales essent, et ab ipsa uirtute descenderent, et essent pro aliqua pæclara administratiōe susceptæ, appetibiles dicebat esse. Sed si aduersum naturā turpissimarū rerū causa gignerētur, malas detestabilesq; esse. Ex his quæ i nobis sunt, primū bonū, atq; laudabile est uirtus bonū studēti. Ideo honestum appellari oportet, solū quippe quod honestū est, bonū dicimus, et malum, turpe, et merito quod turpe est, bonū non potest dici. Amicitiam ait sociam, eāq; consensu cōsistere, reciprocamq; esse, ac dilectionis uicem reddere quando reclamat æqualiter. Hoc amicitiæ cōmodo prouenit, cū amicus eū quē diligit, pariter ac se cupit prosperis rebus potiri. Aequalitas ista nō aliter prouenit, nisi similitudo in utroq; parilitate, caritateq; conueniat. Pares enim paribus irresolubili nexu iungūtur, ita discrepantes, et inter se disiuncti sunt, nec aliorū amici. Inimicitiarū autem uitia gignuntur ex maleuolentia per morū dissimilitudinē, & distantiam uitæ, et sectas, atq; ingenia contraria.

Alia etiam amicitiæ genera dicit esse, quarum pars uoluptatis gignitur causa, pars necessitatis. Necessitudinis et liberorum amor naturæ congruus est. Alius abhorrens ab humanitatis clementia, qui uulgo amor dicitur, et est appetitus ardens, cuius instinctu per libidinem capti amatores corporum, in eo quod uiderint, totum hominem putant. Eiusmodi calamitates animarum, amicitias idem appellari uetat, quæ nec mutuæ sunt, nec reciprocari queant, ut ament, quæ redamantur, nec constantia illis assit, & diuturnitas desit, amoresq; eiusmodi societate ac pœnitentia terminentur. Plato tres amores hoc genere dinumerat, q̄d sit unus diuinus, cum incorrupta mente, et uirtutis ratione conueniens, non pœnitendus. Alter degeneris animi, & corruptissimæ uoluptatis. Tertius ex utroq; p̄mixtus, mediocris ingenij, et cupidinis modicæ. Vt igitur ille amor deterrimus, ac inhumanissimus, atq; turpis, nō ex rerum natura, sed ægritudine corporali, morboq; colligitur, sic ille diuinus deorum munere, beneficioq; concessus aspirante cælesti cupidine in animos hominum credatur uenire. Est amoris tertia species, quam diximus mediam diuini atq; terreni proximitate collectus, nexuq; & consortio parili copulatus, & ut rationi propinquus est diuinus ille, ita terrenus ille turpitudini iunctus est uoluptatis. Culpabilium autem uirorum quatuor formæ sunt, quarum prima honori petarum est, sequens abstemiorum, tertia popularis, tyrannicæ damnationis ultima. Quapropter euenit primum illud mentibus uitium, cum uigor rationis elanguerit, superiorq; robustior fuerit animæ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

portio, in qua ira dominatur, oligarchia dicitur. Ea sic nascitur, cum propter pessimum pastum eius partis animæ, quæ ex cupiditatibus constat, non solum rationabilis et irascentiæ loca possidentur, sed etiã eius quæ non necessarias cupidines acuunt. Hunc talem Plato lucri cupidinem atq; accipitrem pecuniæ nominauit, qualis popularis existit, cum indulgentia cupidines laboratæ, non solum iustis desiderijs exardescunt, sed his æque obuiæ, atq; occursantes, et illam cõsiliariam, et illam alteram rationabilem animam conditionibus suis presserunt. Tyrannidis ex luxuriosa et plena libidinis uita, quæ ex diuersis & illicitis uoluptatibus conflata, mente tota dominatur. Quis itaq; ut pessimum eum, non solum turpem, et damnosum, & contemptorem deorum, et immoderatam, & inhumanam, atq; insociabilem uitam, ait uiuere? Sed nec cum proximus secum'ue congruere, atq; ideo nõ modo à cæteris, uerum etiam à se discrepare, nec alijs tantum, sed sibi inimicum esse, et iccirco hunc talem, neq; bonis, nec omnino cuiquam, nec sibi quidem amicum esse, sed illum pessimum uideri, quod nulla malignitatis superlatio possit excedere. Hunc talem nunquam in agendis rebus expedire se posse, non solum propter inscitiam, sed quod ipse etiam sibimet sit ignotus, et quod perfecta malitia seditionem mentibus pariat, impediens incœpta eius, atq; meditata consilia, nec permittens quicquam eorũ quæ uolet. Qua propter pessimo deterrimoq;, non ea tantũ uitia quæ secundũ naturam sunt, pariunt execrabilitatem, ut est inuidentia, nec est de alienis incommodis gaudiũ,

ſed etiam quæ natura reſpuit, uoluptatem dico, atq; ægritudinem, deſiderium, amorem, miſericordiam, metum, pudorem, iracundiam. Idcirco autem hoc euenit, quod immoderatum ingenium in quæcunq; proruerit, modum non habet, atq; ideo ſemper ei aut deeſt aliquid, aut redundat. Hinc eiuſmodi hominis amor omni tenore corruptus, quod nõ ſolum effrenatis cupiditatibus et inexplicabili ſiti haurire auet omnia genera uoluptatis, ſed etiam quod formæ iudicio, irrationabili errore diſtrahitur, ignorans uerã pulchritudinem, & corporis effœtam & eneruem & fluxam cutem deamãs. Nec ſaltem coloratos ſole, aut exercitatione ſolidatos, & opacos umbra, uel molles deſidia, ſed cura nimia modulatos artus magni facit. Non ſponte graſſari malitiam, multis modis conſtat. Nanq; iniuriam inordinatam paſſionem, & ægritudinem mentis eſſe ait, unde liquido arbitratur homines non ſponte ferri. Quis enim tantum mali uoluntate ſuſciperet, ut in optima mentis ſuæ parte ſcelus & flagitium ſciens ueheret? Cum ergo poſſeſſio mali ab imprudentibus capitur, uſum eius & actiões oportet ab ignorantibus ſuſtineri. Idcircoq; id peius eſt quàm noceri. Etenim ĩ his rebus nocetur quæ ſunt uiliores, corporis ſcilicet, quæ uel imminui poſſunt, uel fraudibus interire, illæſis potioribus, quæ ad ipſam attinent animam. Sed eis nocere longe peius eſſe. Ex quo intelligi poteſt quod animus bonis eo uitio perniciei infertur, plusq; illi nocet, qui alium cupit perditum, quàm illi nocet, aduerſum quem talia machinatur, et cum noceri alteri malorum omnium noxiũ

ſit, multo grauius eſt, ſi qui nocet abeat impune, grauiusq; & acerbius eſt omni ſupplicio, ſi noxio impunitas differatur, nec hominũ interim animaduerſione plectatur. Sed grauius q̃ acerbiſſimorũ morborum carere medicina medẽtes fallere, nec uri, nec ſecari eas partes, quarum dolore incolumitati reſiduarum partiũ conſulatur. Quare ut optimi medici conclamatis deſperatisq; corporibus non adhibent medenteis manus, ne nihil profutura ratio doloribus ſpatia promulget, ita eos quorum animæ uitijs imbutæ ſunt, nec curari queunt, medicina ſapientiæ emori præſtat. Nam cui nec ex natura, nec ex induſtria, recte uiuẽdi ſtudiũ cõciliari poteſt, uita exiſtimate populo eẽ pellẽdũ, uel ſi cupido uitæ eũ teneat, oportere ſapiẽtibus tradi, quorũ arte quadã ad rectiora flectãtur. Et eſt ſanè melius talẽ regi, nec ipſum ĩ alios habere poteſtatẽ, nec dominari, ſed ſeruire, ipſũ aliorũ adijci poteſtati, parẽdi potius q̃ iubẽdi officia ſortitũ. Virũ peſſimũ nõ ſolũ deteriorẽ eſſe dicebat, ꝙ diſtrahatur ſemper additiõe uitiorũ, et ſrdeſideriũ æſtibus differtur. Qui quãto plurium cupidior ſit, tãto ſibimet egẽtior, et propterea alijs uideri poteſt. Sperata qppe, atq; exoptata uix pauca et cũ maxima erũna proueniũt. Hisq; flagrãtiores cupidines floresq; ſuccedũt, nec futuris tãtúmodo angitur malis, uerũ ẽt præteritis trãſactisq; torquetur, quos omneis morte ſola ab eiuſmodi malis deduci poſſe manifeſtũ ẽ. Sed apprime bonos, ẽt ſine mediocritate deterrimos, paucos admodũ rarioresq; ẽt ut ipſe ait, ĩnumerabibileis eẽ, qui nec planè optimi, nec oppido deterrimi ſint, ſed quaſi medie morigerati.

Sed neq; superiores obtinere recta oïa, neq; inferiores in oïbus labi. Perfecte sapiētē esse nō posse dicit Plato, nisi cæteris īgenio præstet artibus, et prudentiæ partibus absolutus, atq; à puero iā imbutus factis congruētibus et dictis assuetus, purgata et effœta animi uoluptate, eiectis ex animo hic abstinētia atq; patientia, atq; doctrinis ex rerū sciētia eloquētiaq; uenientibus. Eū q per hæc profectus fidenti et securo gradu uirtutis uia graderetur, adeptū solidā uiuēdi rationē repēte fieri pfectū, hoc ē repente præteriti futuriq; æui ultimas partes attingere, et esse quodāmodo in tēpora lætū. Post hæc ut his exclusis, isertisq; et īmissis oïbus, quæ ad beatā uitā fuerūt, nō ex alijs pēdere, nec ab alijs deferri sibi posse, sed in sua manu esse sapiens recte putat. Quare nec in secundis rebus effertur, nec cōtrahitur in aduersis, cum se ornamentis suis ita instructum sciat, ut ab ijs nulla ui segregetur. Hunc talem non solum inferre, sed nec referre quidē oportet iniuriam. Non enim eam contumeliam putat, quā patientia firmiter tolleret. Qua quidem naturæ lege in animo eius Scalptum sit, quod nihil horū possit nocere sapienti quæ opinantur cæteri mala esse. Equidē sapientem illum conscientia sua fretum, securum, et cōfidentē, in omni uita dici futurū, quod et oïa accidētia reputet, & ad meliores rationes trahat, & quod nihil morose uel difficulter excipiat, sibiq; persuaserit pertinere res suas ad immortaleis deos. Idem ille diem mortis suæ propitius nec inuitus expectat, quod de animæ immortalitate confidat. Nam uinculis liberata corporeis, sapientis anima remigrat ad deos,

& pro merito uitæ purius, castius'ue transactæ, hoc ipso deorum se conditioni conciliat. Eundem sapientem optimũ nominat, ac bonũ, ac prudentem recte arbitratur, cuius sanè consilia cũ factis rectissimis cõgruunt, et cui principia profecta sunt à iusti ratiõe. Ad hæc & sapientem & fortissimum dicit esse eum, qui uigore mentis ad omnia percipienda sit paratus. Inde est quod fortitudinem neruos animi, ipsasq; ceruices ait, ut ignauiam animi animæ ait imbecillitati esse finitimam, diuitem hunc solum quidem recte putat, quippe cum thesauris omnibus pretiosiores solus uideatur possidere uirtutes, quia etiam solus sapiens, opes potest in usibus necessarijs regere, uideri ditissimus debet. Nam cæteri quamuis sint opibus affluẽtes, tamen quod uel usum earum nesciant, uel diducant eas ad pessimas partes, inopes uidẽtur. Egestatẽ nanq; non abstinẽtia pecuniæ, sed præsentia immoderatarum cupidinum gignit. Philosophũ oportet, si nihil indigens erit & omni fortunæ contumax, et superior ijs, quæ homenes acerba toleratu arbitrãtur, nihil sic agere, q̃ ut semper studeat animam corporis consortio separare, et ideo existimandam philosophiam esse mortis affectum, consuetudinemq; moriendi. Bonos omneis inter se oportet amicos esse, et si sint minus noti, & potestate ipsa, qua mores eorum, sectæq; conueniunt, amici sunt habendi. Paria quippe à similibus nõ abhorrent. Vnde inter solos bonos fidem amicitiæ eẽ constat. Sapiẽtia boni amatorẽ adolescẽtẽ facit, sed eũ qui probitate ingenij sit ad artes bonas promptior. Nec deformitas corporis talem poterit abigere appe=

titum. Nã cũ ipsa anima cõplacita est, homo totus ad amatur, sed cum corpus expetitur, pars eius deterior est cordi dure. Igitur putandum est, eum qui sit ignarus bonorum, cupidum quoq; eiusmodi rebus eẽ. His enim solus bonus desiderijs accenditur, qui bonum illud oculis animi uidet, hoc est esse sapientem. Istud quoq; quoniam qui est ignarus, osor quoq; nec amicus uirtutum sit necesse est. Nec frustra hic talis amator est turpium uoluptatum. Sapiens non modo mere uoluptatis quidem, alicuius gratia ueniet ad agendum, nisi præstò fuerint honesta emolumenta uirtutis. Hũc eundem cum huiusmodi uoluptate oportet uitam uiuere honestam, & admirabilem, plenamq́; laudis & gloriæ. Neq; harum modo rerum causa cæteris omnibus præferri, uerum etiam iucunditate & securitate solum & semper frui, nec angetur clarissimis affectibus, uel quod ex se omnia sunt apta quæ ad beatitudinem pergunt, uel quod decreto & lege rectæ rationis interdicatur eiusmodi afflictatio. Sed neq; obitus causa lamentationes suscipi oportet, si sciamus illum. Neq; aliquid mali pssum, ac si fuerit bonæ uoluntatis etiam melioribus aggregatur. Neq; enim alieni gratia ut qui in se reponit omnia. igitur sapiens non erit tristis, sapientiæ finis est ut dei meritis sapiẽs prouehatur, hancq́; futuram eius operam ut æmulatione uitæ ad deorum actus accedat. Verum hoc ei poterit prouenire, si uirum perfecte iustum, pium, prudentem se præbeat. Vnde non solum in prospectandi cogitatione, uerum etiam agendi opera sequi eum cõuenit, quæ dijs atq; hominibus sunt probata. Quip

pe cum summus deorum cuncta hæc non solum co=gitationum ratione consyderet. Sed prima, media, & ultima obeat, compertaq; intimæ prouidentiæ ordi=nationis uniuersitate & constantia regat. Verum enimuero illud omnibus beatum uideri, cui et bona suppetunt, & quemadmodum carere uitijs debeat, callet. Vna quidem beatitudo est, tum ingenij nostri præsentia tutamur, quæ perficimus. Alia cum ad perfectionem uitæ nihil deest, atq; ipsa sumus contemplatione contenti. Vtrarunq; autem felicitatum origo et ex uirtute manat, et ad ornamentum quidem genialis loci est uel uirtutis, nullis extrinsecus eorum quæ bona dicimus, adminiculis indigere. Ad usum autem uitæ communis, corporis cura, & eorum quæ extrinsecus ueniunt, præsidijs opus est. Ita tamen ut hæc eadem fiant uirtute meliora, eiusq; suffragio beatitudinis commodis copulentur, sine qua hæc in bonis minime sunt habenda. Nec frustra est, quod sola uirtus fortunatissimos potest facere, cum absq; hac ex alijs prosperis non possit felicitas inueniri. Sapiētem quippe pedissequum & imitatorem dei dicimus, & sequi arbitramur deum, idest τὸν θεόν. Non solum autem oportet, dum uitam colit, digna discere, nec ea agere, quæ eorum maiestati displiceant, uerum & tunc cum corpus relinquit, quod non faciet inuito deo. Nam & si in eius manu est mortis facultas, quamuis sciat se terrenis relictis consecuturum esse meliora, nisi ꝑpetiendū istud lex diuina decreuerit, accersire tamen eum mortem non debere, et si ante actæ uitæ ornamenta cohonestant. Honestiorē tamen

esse, & secundi rumoris oportet, cum securus de posteritatis suæ uita, ad immortalitatẽ animam ire permittit, eoq́; quod pie uixerit, percipit fortunatorũ habitaturam locum in deorum choreis, semideumq́; permistam. De ciuitatum uero constitutione, de obseruatione regendarum rerum publicarum, ita iubet Plato. iam principio ciuitatis diffiniuit formam ad hunc modum, ciuitatem esse coniunctionem hominum plurimorum in quibus sunt regentes, alij citeriores, coniũcti inter se concordia, & inuicem sibi opem, atq; auxilium deferentes, ijsdem legibus, rectis tamẽ, officia sua temperantes, unamq́; ciuitatem ijsdem mœnibus illã futuram, & eadem uelle, & nolle incolarum mentem assueuerunt. Quare suadendum fundatoribus rerum publicarum, ut usq; ad id locorum, plebes suas ab eodem eidem rectori noti esse possint, nec sibimet incogniti, sic enim fiet, ut omnes una mente sint, æquumq́; sibi factum uelint, magnam sanè ciuitatem non habitantium multitudine, eorumq́; magis uiribus uti oportet. Vires enim nõ corporis, nec pecuniæ collectas, dominatione multorum æstimandas putat, cum uecordia impotentiaq́;, sed cum decreto cõmuni uirtutibus omnibus ornati uiri, incolæ, & omnes fundati legibus obsequuntur, cæteras uero, quæ non ad hunc modum forent constitutæ, non arbitrabatur sanas ciuitates. Eas demum fundatas ratione dicebat esse, quæ ordinatæ ad instar animarũ forent, ut pars optima, quæ sapientia, prudentiaq́; præcellit, imperaret multitudini, et ut illa totius habet curam corporis, ita prudentiæ delectus tueatur, uniuersæ com-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25

moda ciuitatis. Fortitudo etiam pars uirtutis secunda, ut ui sua appetentiam castigat, & reprimit, ita in ciuitate uigilet, excubitorum loco quidem militet iuuentus, pro utilitate cunctorum, sed inquietos & indomitos, ac propterea pessimos ciues refrenet, contineat, ac si necesse sit, frãgat potioris cum consilij disciplina. Illam uero desideriorum tertiam partem plebi, et agricolis parem dicit, quam existimat moderatis utilitatibus sustinendam. At enim rẽpublicam negat posse cõsistere, nisi is qui imperat habeat sapientiæ studium, aut is ad imperandum eligatur, quem esse inter oẽs sapientissimum constet, et huiuscemodi moribus cunctos ciues imbuendos esse dicit, ut ijs in quorum tutelam atq; fidem respublica ulla credatur, auri atq; argenti habendi cupido nulla sit. Nec specie communi priuatas opes appetant, nec huiusmodi hospitia succedant, ut cæteris ianua non reclusa cibos, uictumq; ita sibi curent, ut acceptam mercedem ab his quos protegunt, communibus epulis insumant. Matrimoniaq; non priuatim maritanda esse, sed fieri communia, disponentibus ipsis eiusmodi nuptias, publicæ ciuitatis, sapientibus & magistratibus, & sorte quadam ei negocio præditis, idq; præcipue curantibus, ne dispares sui, uel inter se dissimiles copulentur. His aduertitur utilis necessariaq; confusio, ut permixta nutrimenta puerorum, ignotorum, ad hæc agnitionis parẽtibus afferat difficultatem, ut dum suos liberos nesciunt omnes, quos uiderint eius ætatis, suos credant, & ueluti communium liberorum omnes omnium sint parentes. Hæc ipsorum connubiorum quæritur tem-

pestiua coniunctio, cuius futuram stabilem fidem credit, si cum armonia musicæ dierum consonent numeri, & qui de talibus nuptijs erunt orti, studijs congruentibus imbuentur, & optimis disciplinis communi præceptorum magisterio docebuntur, non uirile tantummodo, uerum etiam fœminarum, quas uult Plato omnibus partibus, quæ propriæ uirorum putantur, coniũgendas esse, bellicas etiam, quippe cum utrisq; natura una sit, eandem esse uirtutem. Eiusdem ciuitatem nullis extrinsecus latis legibus indigere, regia quippe prudentia et eiusmodi institutis ac moribus, quibus dictum est fundata, cæteras leges non requirat. Et hanc quidẽ, ut figmentum aliquod ueritatis, exempli causa per se compositam uult esse rempublicam. Sed et alia optima quidem, & satis iusta, et ipsa quidem specie & ditis causa ciuitatis fabricata, non ut superior sine euidenti. Sed iam cum aliqua substantia in hac non suo nomine & de statu, & de commodo ciuitatis requirens originis eius principia & fundamenta disponit. Sed eò tendit, quemadmodum ciuilis gubernator eiusmodi locum conuentusq; multitudinum nactus iuxta naturam præsentium rerũ, et conuenarum debeat facere ciuitatem plenam bonarũ legum & morũ bonorũ. In hac equidẽ easdẽ puerorum nutricationes, easdem uult esse artium disciplinas. Sed in connubijs & partubus ac domibus desciscit à prioribus obseruatione reipublicæ matrimonia priuata, et singularia faciens pro quoque ipsorum. Et si in contrahendo matrimonio consulere uolũtatem suam debeant, uniuersæ tamen ciuitatis prin

opibus, ut communis commodi causam decernit spe-
ctandam esse. Quare & duces inferiores nuptias nó
recusent, & locupletium consortium inopes consequá
tur, & si uires opum congruunt, ingenia tamen di-
uersa miscenda esse, ut iracundo tranquilla iunga-
tur, et sedato homini incitatior mulier applicetur, ut
talibus obseruationum remedijs, soboles natura discre
pante confecta, mox prouentu meliore coalescat, &
ita compositarum domorum opibus ciuitas augeatur.
Domos uero et possessiones habeant priuatas, ut quae-
unt singuli, quæ quidem nec immensum augeri per
auaritiam, nec prodigi per luxuriam, aut dese-
ri per negligentiam sinant, legesq; ciuitati huic pro-
mulgari iubet, et legum moderatorem, cum aliquid ta
le concipiet, ad contemplandas uirtutes hortatur. Hi ta
les complectentur proximos, honores custodient, in-
temperantiam arcebunt, iniuriam refrenabunt, pru
dentiæ ornamentis cæterisq; honores maximos de-
ferentes. Nec temere multitudo conuolet ad eiusmo-
di rerum publicarum status, nisi qui optimis legibus,
& egregijs institutis fuerint educati, moderati erga
cæteros inter se congruentes. Quatuor culpabi-
lium ciuium genera sunt, unum eorum qui sunt ho
nore præcipui, alterum paucorum, penes quos re-
rum est potestas. Tertium omnium. Vltimum do
minationis tyrannicæ. Et primum quidem fit, cum
prudentiores uiri per magistratus seditiosos ciuita-
te pelluntur, deferturq; ad illos potestas, qui sunt
manu tantummodo strenui, nec ij, qui blandiore
consilio agere res possint, adipiscuntur iam iam im-

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Biblioteca Nazionale Centrale di Firenze.
Ald.3.3.25